

MUNI
ECON

MEZINÁRODNÍ
STANDARDY ÚČETNÍHO
VÝKAZNICTVÍ

Studijní text

EVA HÝBLOVÁ
FILIP HAMPL

MASARYKOVA
UNIVERZITA

**MUNI
ECON**

**MEZINÁRODNÍ
STANDARDY ÚČETNÍHO
VÝKAZNICTVÍ**

Studijní text

**EVA HÝBLOVÁ
FILIP HAMPL**

**MASARYKOVA
UNIVERZITA
BRNO 2020**

Tento studijní materiál byl inovován v rámci projektu Fondu rozvoje Masarykovy univerzity (FRMU) č. MUNI/FR/1041/2018 – Inovace výukových metod a studijních materiálů předmětu Mezinárodní účetní standardy.

Kniha je šířená pod licencí

CC BY-NC-ND 4.0 Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

Autoři:

Ing. Eva Hýblová, Ph.D., kap. 1-6, 8-14, 17-18

Mgr. Ing. Filip Hampl, kap. 7, 15, 16

Recenzovaly:

doc. Ing. Anna Fedorová, CSc.

Ing. Milana Otrusínová, Ph.D.

© 2020 Masarykova univerzita

© 2020 Eva Hýblová, Filip Hampl

ISBN 978-80-210-9580-9

OBSAH

Úvod	4
I. HARMONIZACE FINANČNÍHO ÚČETNICTVÍ V EU	5
Regulace a harmonizace účetnictví	5
II. MEZINÁRODNÍ STANDARDY ÚČETNÍHO VÝKAZNICTVÍ.....	14
1 Úvod do problematiky Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS)	14
2 Koncepční rámec pro finanční výkaznictví	16
3 Zveřejňování účetní závěrky – IAS 1	22
4 Výkaz o peněžních tocích – IAS 7	30
5 Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby – IAS 8	39
6 První aplikace IFRS – IFRS 1	45
7 Ocenění reálnou hodnotou – IFRS 13	48
8 Pozemky, budovy a zařízení – IAS 16	61
9 Nehmotná aktiva – IAS 38	73
10 Leasingy – IFRS 16	79
11 Snížení hodnoty aktiv – IAS 36	89
12 Zásoby – IAS 2	97
13 Rezervy, podmíněné závazky a podmíněná aktiva – IAS 37	101
14 Finanční nástroje – IFRS 9	106
15 Výnosy ze smluv se zákazníky – IFRS 15	140
16 Daně ze zisku – IAS 12	177
17 Dopady změn směnných kurzů cizích měn – IAS 21	184
Literatura	188

ÚVOD

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) představují celosvětově uznávaný soubor účetních pravidel pro přípravu a sestavení účetních závěrek. Jejich posláním je zajistit, aby účetní závěrka obsahovala kvalitní, transparentní a celosvětově srovnatelné informace, které jsou pro uživatele relevantní. Z tohoto důvodu význam IFRS při sestavování účetních závěrek neustále roste. Standardy procházejí procesem neustálého vývoje, aktualizacemi, vznikají nové, které reagují na aktuální ekonomický vývoj.

Cílem tohoto studijního textu doplněného o názorné příklady je představit čtenáři základní zásady a principy IFRS a podrobněji jej seznámit s vybranými standardy, vztahujícími se zejména k vykazování a oceňování majetku a závazků a k požadavkům na sestavení individuálních účetních závěrek. Vedle toho je pozornost věnována také regulaci a harmonizaci účetnictví v zemích Evropské unie formou směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU.

Tento studijní text je určen nejen studentům Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity pro studium předmětu Mezinárodní účetní standardy v prezenční i kombinované formě studia (MPF_MUST, MKF MUST), ale v zásadě každému, kdo má zájem seznámit se s problematikou harmonizace účetnictví a Mezinárodních standardů účetního výkaznictví.

Věříme, že publikace bude užitečnou pomůckou při studiu problematiky Mezinárodních standardů účetního výkaznictví. Zároveň vítáme poznámky a připomínky k textu i příkladům.

Autoři

I. HARMONIZACE FINANČNÍHO ÚČETNICTVÍ V EU

REGULACE A HARMONIZACE ÚČETNICTVÍ

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Popsat základní funkci účetnictví.
- Charakterizovat regulaci a harmonizaci účetnictví.
- Popsat harmonizaci účetního výkaznictví v Evropě.

Základní funkce účetnictví

Základní funkcí účetnictví je získávání, třídění a vyhodnocování informací o finanční situaci a výkonnosti účetní jednotky, **věrné zobrazení** ekonomické reality tak, aby si externí uživatelé mohli učinit správný názor na současnou i budoucí situaci a aby se mohli ve vztahu k účetní jednotce **správně rozhodnout**.

Regulace účetnictví

Při velkém množství uživatelů účetních informací je třeba, aby informace ve výkazech byly objektivní, srozumitelné a srovnatelné. Proto věcná, případně i formální podoba účetních výkazů by měla být určitým způsobem upravena. Na národní úrovni je účetnictví určité země **regulováno** příslušnou státní či profesní institucí¹. Účetnictví může být regulováno právní formou, účetními standardy či jejich kombinací².

Harmonizace účetnictví

Při postupující globalizaci není regulace na národní úrovni postačující. Se vznikem nadnárodních společností, které mají pobočky v různých zemích, je obtížné sestavovat účetní výkazy podle národních předpisů několika zemí a pro uživatele je složité jim porozumět. Národní úpravy finančního výkaznictví a účetnictví, které jsou rozdílné z důvodů odlišnosti ekonomických, politických, právních a společenských systémů, je třeba zharmonizovat natolik, aby vypovídací schopnost účetních výkazů byla stejná.

Harmonizace je přibližování účetních pravidel a výkazů v té míře, aby účetní výkazy byly srozumitelné pro uživatele z různých zemí. Připouští dílčí odlišnosti národních předpisů používaných v různých zemích, pokud jsou vzájemně harmonizovány (mají stejnou vnitřní logickou strukturu), např. pomocí způsobů zveřejňování. Prohloubením harmonizace je standardizace, která je metodou sestavování účetních standardů, zajišťujících srovnatelnost účetních závěrek pomocí jednotných účetních pravidel, postupů a řešení uplatnitelných pro všechny stejné účetní případy. Je založena na principu, že stejné transakce budou posuzovány, účtovány a vykazovány shodně. Ve srovnání s harmonizací zajišťuje vyšší stupeň srovnatelnosti účetních závěrek.

Harmonizace v rámci EU

V červnu 2013 byla schválena směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013 o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách

¹ V České republice je touto institucí Ministerstvo financí.

² Účetnictví podnikatelů v ČR je regulováno zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, vyhláškou č. 500/2002 Sb. a Českými účetními standardy pro podnikatele.

a souvisejících zprávách některých forem podniků³, o změně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES⁴ a o zrušení směrnic Rady 78/660/EHS⁵ a 83/349/EHS⁶ (dále směrnice). Směrnice se vztahuje na roční individuální i konsolidované účetní závěrky vybraných účetních jednotek. Členské státy měly povinnost uvést v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu se směrnicí do 20. července 2015. Je možné stanovit, že se předpisy poprvé použijí na účetní závěrky za období začínající 1. ledna 2016, případně v průběhu kalendářního roku 2016.

Obsah směrnice

Směrnice se skládá z 11 kapitol:

- Kapitola 1: Oblast působnosti, definice, kategorie podniků a skupin.
- Kapitola 2: Obecná ustanovení a obecné zásady.
- Kapitola 3: Rozvaha a výsledovka.
- Kapitola 4: Příloha k účetní závěrce.
- Kapitola 5: Zpráva vedení podniku.
- Kapitola 6: Konsolidované účetní závěrky a zprávy.
- Kapitola 7: Zveřejňování.
- Kapitola 8: Audit.
- Kapitola 9: Osvobození a omezení týkající se osvobození.
- Kapitola 10: Zpráva o platbách vládám.
- Kapitola 11: Závěrečná ustanovení.

Účetní závěrka

Roční účetní závěrka (kapitola 2, článek 4) musí být sestavena v souladu se směrnicí, zahrnuje minimálně rozvahu, výsledovku a přílohu, případně mohou členské státy vyžadovat i další výkazy. Musí podávat věrný a pravdivý obraz o aktivech, pasivech, finanční situaci a výsledku hospodaření účetní jednotky, v příloze mohou být uvedeny i další informace nad rámec směrnice, které naplnění požadavku věrného a pravdivého zobrazení potvrdí. V případě, že by použití směrnice bylo neslučitelné s věrným a pravdivým zobrazením, příslušné ustanovení se nepoužije. Zdůvodnění této skutečnosti s vysvětlením vlivu na aktiva, pasiva, finanční situaci a výsledek hospodaření účetní jednotky se uvede v příloze k účetní závěrce. Členské státy mohou vymezit příslušné výjimečné případy a stanovit odpovídající zvláštní pravidla, která se mají v takových případech použít.

Účetní závěrky musí být sestaveny v souladu s obecnými zásadami, uvedenými v článku 6 směrnice:

- a) předpokládá se, že účetní jednotka bude ve své činnosti nepřetržitě pokračovat;
- b) účetní pravidla a metody oceňování nelze od jednoho účetního období k druhému měnit;

³ Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings.

⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES ze dne 17. května 2006 o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 3/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS.

⁵ Čtvrtá směrnice Rady (78/660/EHS), o ročních účetních závěrkách některých forem společností.

⁶ Sedmá směrnice Rady (83/349/EHS), o konsolidovaných účetních závěrkách.

- c) zachycování a oceňování se provádí na základě zásady opatrnosti; zejména platí, že zachycovat se mohou jen zisky, které byly k rozvahovému dni realizovány; musí se zachycovat všechny závazky vznikající v průběhu daného nebo předchozího účetního období, a to i v případě, že se stanou zřejmými až mezi rozvahovým dnem a dnem sestavení rozvahy; zároveň se musí zachycovat všechny záporné úpravy hodnot bez ohledu na to, zda je výsledkem účetního období zisk nebo ztráta;
- d) částky zachycené v rozvaze a výsledovce se stanoví na akruálním principu;
- e) počáteční rozvaha každého účetního období musí odpovídat konečné rozvaze předchozího účetního období;
- f) jednotlivé složky aktiv a pasiv se oceňují odděleně;
- g) jakákoli kompenzace mezi položkami aktiv a pasiv nebo mezi položkami nákladů a výnosů je zakázána⁷;
- h) položky zachycené ve výsledovce a v rozvaze se vykazují s ohledem na podstatu dotčené transakce nebo ujednání;
- i) položky zachycené v účetní závěrce se oceňují v pořizovacích cenách či výrobních nákladech;
- j) požadavky týkající se účetního zachycování, oceňování, vykazování, uvádění informací a konsolidace stanovené v této směrnici nemusí být dodržovány, jestliže je účinek jejich dodržování nevýznamný.

Oceňování položek účetní závěrky

Položky zachycované v ročních účetních závěrkách by měly být v zájmu spolehlivosti informací oceňovány v **pořizovacích cenách**⁸ či **výrobních nákladech**⁹. Členské státy mají možnost povolit či vyžadovat, aby účetní jednotky provedly **přecenění** svých dlouhodobých aktiv, tak aby se uživatelům účetních závěrek dostalo relevantnějších informací. V případě, že bude stanovena možnost přecenění, musí členské státy zároveň vymezit obsah, limity a pravidla používání.

Rozdíl mezi původní a přeceněnou cenou se v rozvaze zobrazí ve vlastním kapitálu v položce „Fond z přecenění“.

Rozvaha a výkaz zisku a ztráty

Směrnice uvádí dva typy rozvahy a dva typy výsledovky. Členské státy si zvolí jeden nebo oba typy rozvahy stanovené v přílohách III, IV směrnice a jeden nebo dva typy výsledovky stanovené v přílohách V a VI směrnice. Agregované typy rozvah uvádí tabulky 1 a 2, typy výsledovek tabulky 3 a 4.

Členění rozvahy a výsledovky se nesmí měnit od jednoho účetního období ke druhému, odchylka je povolena ve výjimečných případech za účelem podání věrného a pravdivého zobrazení, každá odchylka se musí zdůvodnit v příloze. Položky v rozvaze a výsledovce se uvádějí odděleně ve stanoveném pořadí. Je možné provést podrobnější členění nebo vložení

⁷ U zákazu kompenzace mohou členské státy ve zvláštních případech povolit nebo vyžadovat, aby účetní jednotky prováděly kompenzaci mezi položkami nákladů a výnosu nebo aktiv a pasiv, jsou-li kompenzované částky uvedeny v hrubé výši v příloze účetní závěrky.

⁸ Pořizovací cenou je cena, která má být zaplacená, a jakékoli související náklady minus jakékoli související snížení nákladů na pořízení (směrnice, kapitola 1, článek 2, odst. 6).

⁹ Výrobní náklady zahrnují pořizovací cenu surovin spotřebovaných výkonů a další náklady, které vzniknou v přímé souvislosti s danou položkou. Mohou zahrnovat i přiměřenou poměrnou část fixních nebo variabilních režijních nákladů nepřímo přiřaditelných k dané položce, jestliže se vztahují k období výroby. Náklady na distribuci se do těchto nákladů nezahrnují (směrnice, kapitola 1, článek 2, odst. 7).

mezisoučtů za předpokladu, že zůstane zachována původní struktura. Povolena je úprava názvosloví u položek označených arabskými číslicemi, pokud se jedná o specifické položky konkrétního hospodářského odvětví. Položky označené arabskými číslicemi mohou být i sloučeny, pokud je jejich výše nevýznamná. Je možné přizpůsobit vzory členění rozvahy i výsledovky tak, aby zahrnovaly rozdělení zisku nebo vypořádání ztráty. U každé položky se uvádí číselný údaj za běžné a minulé účetní období.

Tabulka 1: Horizontální členění rozvahy

		Aktiva
A.		Nesplacený upsaný základní kapitál
B.		Zřizovací výdaje
C.		Dlouhodobá aktiva
	I.	Nehmotná aktiva
	II.	Hmotná aktiva
	III.	Finanční aktiva
D.		Krátkodobá aktiva
	I.	Zásoby
	II.	Pohledávky
	III.	Investice
	IV.	Bankovní a pokladní hotovost
E.		Náklady a příjmy příštích období
		Vlastní kapitál a cizí zdroje
A.		Vlastní kapitál
	I.	Upsaný základní kapitál
	II.	Emisní ážio
	III.	Fond z přecenění
	IV.	Fondy
	V.	Výsledek hospodaření za minulé účetní období
	VI.	Výsledek hospodaření za účetní období
B.		Rezervy
C.		Závazky
D.		Výdaje a výnosy příštích období

Zdroj: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU

Tabulka 2: Vertikální členění rozvahy

A.		Nesplacený upsaný základní kapitál
B.		Zřizovací výdaje
C.		Dlouhodobá aktiva
	I.	Nehmotná aktiva
	II.	Hmotná aktiva
	III.	Finanční aktiva
D.		Krátkodobá aktiva
	I.	Zásoby
	II.	Pohledávky
	III.	Investice
	IV.	Bankovní a pokladní hotovost
E.		Náklady a příjmy příštích období
F.		Závazky se zbytkovou dobou splatnosti do jednoho roku
G.		Čistá krátkodobá aktiva/závazky
H.		Celková aktiva snižená o krátkodobé závazky
I.		Závazky se zbytkovou dobou splatnosti delší než jeden rok
J.		Rezervy
K.		Výdaje a výnosy příštích období
L.		Vlastní kapitál
	I.	Upsaný základní kapitál
	II.	Emisní ážio
	III.	Fond z přecenění
	IV.	Fondy
	V.	Výsledek hospodaření za minulá účetní období
	VI.	Výsledek hospodaření za účetní období

Zdroj: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU

Členské státy mohou zvolit jeden nebo oba vzory výsledovky, viz tabulky 3 a 4.

Tabulka 3: Členění výsledovky - druhové členění nákladů

1.	Čistý obrat
2.	Změny stavu zásob výrobků a nedokončené výroby
3.	Aktivace výkonů vlastní výroby
4.	Ostatní provozní výnosy
5a)	Suroviny a jiné spotřebované výkony
5b)	Ostatní externí náklady
6.	Osobní náklady
7a)	Úpravy hodnot ve vztahu ke zřizovacím výdajům a k dlouhodobým hmotným a nehmotným aktivům
7b)	Úpravy hodnot ve vztahu ke krátkodobým aktivům v rozsahu, v jakém překročily částku úpravy hodnot, která je v dané účetní jednotce běžná
8.	Ostatní provozní náklady
9.	Výnosy z účastí, se samostatným uvedením výnosů z účastí od podniků ve skupině
10.	Výnosy z ostatních investic a půjček zahrnutých do dlouhodobých aktiv, se samostatným uvedením výnosů od podniků ve skupině
11.	Výnosové úroky a podobné výnosy, se samostatným uvedením výnosů od podniků ve skupině
12.	Úpravy hodnot finančních aktiv a investic držených jako krátkodobá aktiva
13.	Nákladové úroky a podobné náklady, se samostatným uvedením částek splatných podnikům ve skupině
14.	Daň ze zisku nebo ztráty
15.	Výsledek hospodaření po zdanění
16.	Ostatní daně nevykázané v položkách 1–15
17.	Výsledek hospodaření za účetní období

Zdroj: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU

Tabulka 4: Členění výsledovky - účelové členění nákladů

1.	Čistý obrat
2.	Náklady vynaložené na prodané zboží nebo poskytnuté služby
3.	Hrubý zisk nebo ztráta
4.	Odbytové náklady
5.	Správní náklady
6.	Ostatní provozní výnosy
7.	Výnosy z účastí, se samostatným uvedením výnosů z účastí od podniků ve skupině
8.	Výnosy z ostatních investic a půjček zahrnutých do dlouhodobých aktiv, se samostatným uvedením výnosů od podniků ve skupině
9.	Výnosové úroky a podobné výnosy, se samostatným uvedením výnosů od podniků ve skupině
10.	Úpravy hodnot finančních aktiv a investic držených jako krátkodobá aktiva
11.	Nákladové úroky a podobné náklady, se samostatným uvedením částek splatných podnikům ve skupině
12.	Daň ze zisku nebo ztráty
13.	Výsledek hospodaření po zdanění
14.	Ostatní daně nevykázané v položkách 1-13
15.	Výsledek hospodaření za účetní období

Zdroj: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU

Variantní řešení ve směrnici

Směrnice v mnoha případech obsahuje variantní řešení jednotlivých situací, která jsou označena formulací „povolit či vyžadovat“ nebo odkazy na národní legislativu. Varianty do jisté míry zjednoduší aplikaci směrnice, ale v konečném součtu snižují vypovídací schopnost účetních výkazů, protože neposkytují uživatelům srovnatelné informace. Vybrané příklady variantního řešení uvádí tabulka 5.

Tabulka 5: Možnosti volby

Název položky	Varianty	
Zřizovací výdaje	Uznat jako nehmotné aktivum.	Uznat jako náklad.
Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje.	Uznat jako nehmotné aktivum.	Uznat jako náklad.
Nehmotná aktiva pořízená ve vlastní režii.	Uznat jako nehmotné aktivum.	Uznat jako náklad.
Ocenění dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku	V pořizovacích cenách.	V přeceněných hodnotách.

Název položky	Varianty	
Ocenění finančního majetku	V pořizovacích cenách.	V reálných hodnotách.
Kapitalizace úroků z kapitálu určeného k pořízení aktiv.	Jako součást pořizovací ceny aktiva.	Jako náklad.

Zdroj: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU

Vazba směrnice na účetnictví malých a středních podniků

Směrnice ve svém úvodu uvádí, že bere v úvahu dokumenty Evropské komise zabývající se problematikou malých a středních podniků¹⁰. Základním motivem těchto dokumentů je posílení vlivu malých a středních podniků a snížení administrativní zátěže.

Účetní směrnice by měla zajistit, aby požadavky na malé podniky byly v celé unii ve velké míře harmonizovány. Směrnice uvádí, že podporuje harmonizační snahy, ty jsou ale vyjádřeny převážně formou různých zjednodušení, která nakonec nemusí přispět (a pravděpodobně nepřispějí) k lepšímu poskytování informací.

Směrnice definuje v kapitole 1 článku 3 kategorie podniků (kategorie účetních jednotek) a skupin, které člení na základě bilanční sumy¹¹, čistého obratu¹² a průměrného počtu zaměstnanců, pokud k rozvahovému dni nepřekračují dvě ze tří kritérií, viz tabulka 6.

Tabulka 6: Kategorie účetních jednotek

Typ účetní jednotky	Bilanční suma (tis. EUR)	Čistý obrat (tis. EUR)	Průměrný počet zaměstnanců
mikro účetní jednotka	350	700	10
malá účetní jednotka	4 000	8 000	50
střední účetní jednotka	20 000	40 000	250

Zdroj: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU

¹⁰ Sdělení Komise s názvem „Inteligentní regulace v Evropské unii“, Sdělení Komise s názvem „Zelenou malým a středním podnikům“ – „Small Business Act“, Strategie Evropa 2020.

¹¹ Bilanční suma zahrnuje celkovou hodnotu aktiv uvedených v položkách A až E části „aktiva“ v rozvaze v horizontálním i vertikálním členění, viz tabulky 1 a 2.

¹² Čistým obratem se rozumí částky pocházející z prodeje výrobků a z poskytování služeb po odečtení prodejních slev, daně z přidané hodnoty a ostatních daní přímo spojených s obratem.

Shrnutí

Účetnictví v rámci Evropské unie je upravováno směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013 o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků. Členské státy mají povinnost uvést v účinnost právní a správní předpisy nezbytné k dosažení souladu se směrnicí.

Cílem směrnice je zajistit srovnatelnost účetních závěrek a snížit administrativní zátěž, zejména u malých a středních podniků.

Směrnice uvádí kritéria pro kategorizaci účetních jednotek na malé, střední a velké, definuje rozsah a formu účetních výkazů, způsoby oceňování položek účetní závěrky, rozsah individuálních a konsolidovaných účetních závěrek, požadavky na zveřejnění a audit účetních výkazů. U vykazující společnosti musí být splněn předpoklad, že bude pokračovat ve své činnosti, metody oceňování musí být aplikovány konzistentně, ocenění musí být provedeno na bázi opatrnosti. Direktiva obsahuje velký počet variantních řešení, ze kterých si mohou vybrat členské státy nebo konkrétní podniky.

V České republice je od 1. 1. 2016 účinná novela zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, do které byla promítnuta ustanovení směrnice.

Otázky k opakování

- 1) Vysvětlete pojmy regulace a harmonizace účetnictví.
- 2) Charakterizujte směrnici 2013/34/EU.
- 3) Popište formu a obsah výkazů ve směrnici.
- 4) Popište způsoby oceňování ve směrnici.
- 5) Charakterizujte „právo volby“ a důsledky z něj plynoucí.
- 6) Popište proces změn v národní legislativě v souladu se směrnicí 2013/34/EU.

II. MEZINÁRODNÍ STANDARDY ÚČETNÍHO VÝKAZNICTVÍ

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY MEZINÁRODNÍCH STANDARDŮ ÚČETNÍHO VÝKAZNICTVÍ (IFRS)

Mezinárodní účetní standardy vznikly v 70. letech minulého století. Pro harmonizaci účetnictví byly nejdříve vydávány Mezinárodní účetní standardy – International Accounting Standards (IAS)¹³. Od roku 2001 byly nové standardy vydávány pod názvem Mezinárodní standardy účetního výkaznictví – International Financial Reporting Standards (IFRS)¹⁴. Změna názvu měla odrážet skutečnost, že se jedná o standardy účetního výkaznictví, ne o standardy upravující postupy účtování. Obě řady standardů platí současně do té doby, než budou stávající IAS nahrazeny novými IFRS.

Soubor Mezinárodních standardů účetního výkaznictví obsahuje:

- Úvod – definuje účel IFRS, uvádí řídicí orgány Nadace IFRS a jejich pracovní programy.
- Předmluva k výkladu standardů.
- Koncepční rámec pro přípravu a předkládání účetních výkazů.
- Účetní standardy (IAS, IFRS¹⁵).
- Interpretace standardů (SIC, IFRIC¹⁶).

Cílem IASB je vytvořit komplexní systém kvalitních, srozumitelných a vymahatelných účetních standardů a prosadit je na celosvětové úrovni. Účetní závěrky sestavené v souladu s IFRS by měly obsahovat kvalitní, transparentní a srovnatelné informace, relevantní pro uživatele. Aplikují se na všechny typy účetních jednotek, včetně bank a pojišťoven, a na konsolidované účetní závěrky. V roce 2015 požadovalo či umožňovalo cca 130 zemí světa sestavovat účetní závěrku v souladu s IFRS.

Hlavními **cíli** IASB jsou:

- formulovat a zveřejňovat účetní standardy pro předkládání účetních výkazů a podporovat jejich celosvětové přijetí,
- pracovat na zdokonalení a harmonizaci účetních standardů a činností vztahujících se k předkládání účetních výkazů.

Standardy jsou v současné době **využívány**:

- jako základ pro národní úpravy účetnictví,
- jako mezinárodní měřítko pro země, které vyvíjejí svou národní úpravu,
- jako jednotné měřítko pro nadnárodní nebo mezinárodní společnosti,
- společnostmi kótovanými na světových burzách.

¹³ IAS vydával Výbor pro mezinárodní účetní standardy (IASC – International Accounting Standard Committee).

¹⁴ IFRS vydává Rada pro Mezinárodní účetní standardy (IASB – International Accounting Standards Board), která v roce 2001 nahradila Výbor. Kromě toho vznikla nadřízená Nadace IASC (International Accounting Standards Committee Foundation), která se v roce 2010 přejmenovala na Nadaci IFRS (IFRS Foundation).

¹⁵ Aktuální seznam standardů je dostupný na www.iasb.org.

¹⁶ Kromě standardů jsou vydávány interpretace, jejichž úkolem je objasnit některá ustanovení standardů. Pro IAS byly vydávány SIC (Standards Interpretations Committee) a pro IFRS jsou vydávány IFRIC (International Financial Reporting Interpretation Committee).

Standardsy jsou rozčleněny do čtyř hlavních částí:

- Definice pojmů.
- Způsoby oceňování.
- Kritéria pro rozpoznání (vykázání) položky v účetní závěrce.
- Požadavky na zveřejnění.

IFRS jsou účetním systémem založeným na zásadách (principles based accounting), to znamená, že obsahují požadavky, jak „uznat, ocenit a vykázat“ položky účetní závěrky. Neobsahují podrobné postupy účtování.

V souladu s Nařízením (ES) č. 1606/2002 o Mezinárodních účetních standardech¹⁷ mají všechny společnosti, které vydaly cenné papíry na regulovaném trhu EU, včetně bank a pojišťoven, povinnost sestavovat od roku 2005 konsolidované účetní závěrky v souladu s Mezinárodními standardy účetního výkaznictví.

V české účetní legislativě je tato skutečnost upravena v § 19a zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, kdy účetní jednotka, která je obchodní společností a je emitentem investičních cenných papírů přijatých k obchodování na evropském regulovaném trhu, použije pro účtování a sestavení účetní závěrky Mezinárodní účetní standardy upravené právem Evropské unie.

¹⁷ Regulation (EC) No 1606/2002 on International Accounting Standards.

2 KONCEPČNÍ RÁMEC PRO FINANČNÍ VÝKAZNICTVÍ

THE CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR FINANCIAL REPORTING

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit úlohu a cíle Koncepčního rámce pro finanční výkaznictví.
- Vyjmenovat uživatele účetních informací a jejich potřeby.
- Charakterizovat základní předpoklady sestavování a předkládání účetních výkazů a kvalitativní charakteristiky účetní závěrky.
- Definovat vykazující účetní jednotku a vymezit typy účetních závěrek.
- Definovat základní prvky účetní závěrky.
- Vysvětlit oceňování prvků účetní závěrky.
- Charakterizovat pojetí a uchování kapitálu.

Účel a působnost Koncepčního rámce

Koncepční rámec je důležitou částí IFRS. Vymezuje cíl finančního výkaznictví, kvalitativní charakteristiky, které přispívají ke srozumitelnosti informací v účetní závěrce, způsoby oceňování a rozpoznávání základních prvků účetní závěrky, pojetí a uchování kapitálů. Předmětem působnosti jsou účetní závěrky včetně konsolidovaných, lze ho využít pro všechny komerční, průmyslové a podnikatelsky zaměřené účetní jednotky v soukromém i státním sektoru.

Koncepční rámec není standardem, nedefinuje standardní řešení žádného problému. Pokud dojde k rozporu mezi Koncepčním rámcem a jednotlivými standardy, mají přednost požadavky jednotlivých standardů.

Novelizovaný Koncepční rámec byl zveřejněn v březnu 2018 s okamžitou platností.

Cíl obecného účetního výkaznictví

Cílem obecného účetního výkaznictví je poskytování finančních informací o vykazující účetní jednotce, které jsou užitečné pro stávající a potenciální investory, poskytovatele úvěru a jiné věřitele při rozhodování o poskytnutí zdrojů účetní jednotce.

Zahrnují rozhodování o:

- nákupu, prodeji nebo držení kapitálových a dluhových nástrojů,
- poskytování nebo vypořádání půjček a jiných forem úvěrů,
- vykonávání práv hlasovat nebo jinak ovlivňovat řízení, která ovlivňují využívání hospodářských zdrojů účetní jednotky.

Účetní závěrka poskytuje informace o **finanční pozici** (financial position), **výkonnosti** (performance) a změnách ve finanční pozici účetní jednotky (changes in financial position).

Finanční pozice účetní jednotky je ovlivněna ekonomickými zdroji, které využívá, jejich finanční strukturou, likviditou, solventností. Dává informace o ekonomických zdrojích, které jednotka využívá, a o její schopnosti tyto zdroje v minulosti optimálně strukturovat, pro budoucnost předvídá schopnost jednotky vytvářet peníze a peněžní ekvivalenty, potřebu budoucích výpůjček a vyjádření, jak budou zisky a peněžní toky rozděleny mezi ty, kteří se na činnosti jednotky podílejí. Likvidita a solventnost dávají informace o schopnosti účetní jednotky hradit své závazky v termínu splatnosti.

Informace o **výkonnosti**, kterou lze měřit ziskovostí (profitability), jsou důležité pro zhodnocení potencionálních změn v ekonomických zdrojích, zvláště v časové řadě. Jsou důležité pro předvídaní schopnosti účetních jednotek vytvářet finanční prostředky při využití současných ekonomických zdrojů.

Informace o změnách ve finanční pozici lze využít pro vyhodnocení podnikových činností (investičních, finančních a hlavních výdělečných) za vykazované období. Poskytují uživateli podklad pro zhodnocení schopnosti jednotky vytvářet peníze a peněžní ekvivalenty a jejich využití.

Informace o finanční pozici jsou především uváděny ve výkazu o finanční pozici (rozvaha), informace o výkonnosti jsou především ve výkazu o finanční výkonnosti (výsledovka) a informace o změnách peněžních toků obsahuje výkaz cash flow. Vzhledem k tomu, že všechny výkazy jsou propojeny, nemůžeme ukazatele sledovat odděleně, ale ve vzájemných souvislostech.

Kvalitativní charakteristiky užitečných finančních informací

Kvalitativní charakteristiky jsou rysy, které činí účetní závěrku srozumitelnou pro uživatele. Mezi základní charakteristiky patří **relevance** (relevance) a **věrné zobrazení** (faithful representation). Ty jsou doplněné rozšířenými charakteristikami, jako jsou **srovnatelnost** (comparability), **průkaznost** (verifiability), **včasnost** (timeliness) a srozumitelnost (understandability).

Informace jsou relevantní, jestliže jsou významné ve vztahu k posuzované věci a umožňují uživatelům hodnotit minulé, současné či budoucí události a mají vliv na jejich rozhodování. Jako součást relevance se uvádí významnost (materiality), která je vyjádřena buď hodnotou (výše ceny) nebo povahou položky. Věrné zobrazení znamená prezentaci ekonomické podstaty jevu před formou. Informace jsou spolehlivé, jestliže vyjadřují skutečný stav věcí a neobsahují význačnou chybu či zkreslení. Součástí spolehlivosti je důvěryhodnost zobrazení, přednost obsahu před formou, neutralita, opatrnost, kompletnost.

Používání základních kvalitativních předpokladů sestavování a předkládání účetní závěrky je základem věrného a pravdivého zobrazení informací o účetní jednotce.

Účetní závěrka a vykazující účetní jednotka

Základním zdrojem informací jsou v souladu s Koncepčním rámcem dva výkazy:

- výkaz o finanční pozici (statement of financial position),
- výkaz o finanční výkonnosti (statement of financial performance).

Výkaz o změnách ve vlastním kapitálu a výkaz o peněžních tocích jsou označeny jako „ostatní výkazy a příloha“.

Účetní závěrku sestavuje **vykazující účetní jednotka**, tj. účetní jednotka, která má povinnost nebo se rozhodne závěrku sestavit. Vykazující účetní jednotka nemusí být nutně právní osobou, může být například součástí účetní jednotky nebo naopak obsahovat více než jednu jednotku. Účetní závěrka se sestavuje za předpokladu **nepřetržitého trvání** účetní jednotky (going concern) a sestavuje se za sledované období (reporting period).

Typy účetních závěrek:

- Účetní závěrka – individuální (financial statements).
- Nekonsolidovaná účetní závěrka (unconsolidated financial statements).
- Konsolidovaná účetní závěrka (consolidated financial statements).
- Spojená účetní závěrka (combined financial statements).

Individuální účetní závěrka poskytuje finanční informace jednotlivých společností. Nekonsolidovaná účetní závěrka je individuální účetní závěrka mateřské společnosti. Konsolidovaná účetní závěrka poskytuje finanční informace o mateřské a dceřiných společnostech jako o jednom celku. Spojená účetní závěrka poskytuje finanční informace o dvou nebo více subjektech, které nejsou všechny propojeny vztahem mateřská-dceřiná společnost.

Součásti účetní závěrky

Základní součásti (prvky) účetní závěrky, které se vztahují k finanční pozici, jsou **aktiva** (assets), **závazky** (liabilities) a **vlastní kapitál** (equity). Základní prvky, které se vztahují k výkonnosti, jsou **náklady** (expenses) a **výnosy** (income), viz následující tabulka.

Součásti účetní závěrky

Položka	Definice
Aktivum	Současný ekonomický zdroj ovládaný jednotkou v důsledku minulých událostí. Ekonomický zdroj je právo, které má potenciál přinést ekonomické užitky.
Závazek	Současná povinnost účetní jednotky převést ekonomický zdroj v důsledku minulých událostí.
Vlastní kapitál	Zbytkový podíl na aktivech účetní jednotky po odečtení závazků.
Výnosy	Zvýšení aktiv nebo snížení závazků, které se projeví zvýšením vlastního kapitálu mimo transakce s vlastníky.
Náklady	Snížení aktiv nebo zvýšení závazků, které se projeví snížením vlastního kapitálu mimo transakce s vlastníky.

Zdroj: Vlastní zpracování podle *Conceptual Framework for Financial Reporting (2018)*

Příklad

Rozhodněte, zda dané položky odpovídají definici aktiv v souladu s Koncepčním rámcem.

a) Výrobní zařízení zakoupené od dodavatele

Řešení

Výrobní zařízení je současný ekonomický zdroj ovládaný jednotkou v důsledku minulých událostí, má potenciál přinést ekonomické užitky. Bude uznáno jako aktivum.

b) Výrobní zařízení pořízené formou finančního pronájmu u nájemce

Řešení

Výrobní zařízení je současný ekonomický zdroj ovládaný jednotkou v důsledku minulých událostí, má potenciál přinést ekonomické užitky. Není důležité, zda účetní jednotka aktivum vlastní. Bude uznáno jako aktivum.

V Koncepčním rámci jsou uváděny i pojmy: **zisky - přírůstky (gains)** a **ztráty - úbytky (losses)**. Nejsou samostatně definovány, je uváděn pouze jejich popis. Souvisí s vedlejšími činnostmi společnosti a ve výsledovce se kompenzují. Přírůstkem/úbytkem jsou například zisky/ztráty související s vyřazením dlouhodobých aktiv.

Příklad

Položka	Kategorie
Tržby z prodeje zboží u obchodníka	Výnosy - tržby
Náklady na prodané zboží	Náklady
Tržby z prodeje výrobní haly u výrobní společnosti	Zisk - přírůstek
Důsledky živelních katastrof	Ztráta - úbytek
Tržby z prodeje výrobní haly u realitní kanceláře	Výnosy - tržby
Odpisy dlouhodobých aktiv	Náklady

Vykázání a odúčtování

Účetní jednotka **vykáže** (uzná) v účetní závěrce prvek účetní závěrky za předpokladu, že:

- splní kritéria v definici prvku;
- je pravděpodobné, že budoucí ekonomický prospěch poplyne „do“ nebo „z“ účetní jednotky, podle charakteru položky;
- je možné jej spolehlivě ocenit.

Dále platí, že účetní jednotka položku vykáže, pokud toto vykázání poskytne uživatelům relevantní informace a věrně zobrazí transakci.

Jako podmínku pro **odúčtování** (odstranění) položky z účetních výkazů uvádí Koncepční rámec pro aktiva ztrátu kontroly nad aktivem nebo jeho částí, u závazku situaci, kdy účetní jednotka už nemá povinnost závazek nebo jeho část uhradit.

Ocenění

Pro oceňování prvků účetní závěrky se používají dvě oceňovací základny, **historické náklady** (historical cost) a **současná hodnota** (current value).

Historické náklady (historická pořizovací cena)

Historická pořizovací cena aktiva při jeho pořízení nebo vytvoření je hodnota nákladů vynaložených na pořízení nebo vytvoření aktiva, která zahrnuje protihodnotu aktiva plus transakční náklady. Historické náklady závazku při jeho vzniku nebo převzetí představuje hodnota přijaté protihodnoty nebo převzetí závazku minus transakční náklady.

Současná hodnota

Oceňování současnou hodnotou poskytuje informace o ocenění, které odráží aktuální podmínky k určitému datu. Zahrnuje:

- reálnou hodnotu (fair value),
- hodnotu z užívání (aktiva) a hodnotu plnění (závazku) (value in use and fulfilment value),
- současné náklady (current cost).

Reálná hodnota je cena, která by byla přijata za účelem prodeje aktiva nebo uhrazena k úhradě závazku v řádné transakci mezi účastníky trhu k datu ocenění. Zjišťuje se buď na aktivním trhu, nebo se k jejímu vyjádření používají různé metody oceňování.

Hodnota z užívání je současná hodnota peněžních toků nebo jiných ekonomických užiteků, které budou podle očekávání účetní jednotky pocházet z použití aktiva. Hodnota z plnění je současná hodnota peněžních prostředků nebo jiných ekonomických zdrojů, u nichž účetní jednotka očekává, že je bude povinna převést při úhradě závazků.

Současné náklady jsou ekvivalentem pro pořizovací cenu obdobného aktiva k datu ocenění. Současné náklady závazku jsou protihodnota, která by byla přijata za ekvivalentní závazek k datu ocenění.

Příklad

Účetní jednotka zakoupila dlouhodobé aktivum, úhrada proběhne formou tří ročních splátek v hodnotě 200 000 Kč, splatných vždy k 31. 12. běžného roku, s úrokovou mírou 10 %.

Řešení

Majetek a závazky se v rozvaze zobrazí v současné hodnotě budoucích splátek. Současná hodnota se vypočítá podle vzorce:

$$SH = \sum_{t=1}^n \frac{P}{(1+i)^t}$$

kde P – jednotlivé splátky

i – úroková míra

n – počet diskontovaných splátek

Tabulka současných hodnot jednotlivých splátek:

Rok	Splátka	Výpočet	Současná hodnota
1.	200 000	200000 / 1,1	181 818
2.	200 000	200000 / 1,1 ²	165 289
3.	200 000	200000 / 1,1 ³	150 263
Celkem	600 000	---	497 370

Transakce se zobrazí jako:

MD Dlouhodobé aktivum, částka 497 370

D Závazek, částka 497 370

Pojetí a uchování kapitálu

Volba pojetí kapitálu je založena na potřebách uživatelů závěrky účetních jednotek. Rozlišuje pojetí reprodukce **finančně vyjádřeného kapitálu** (financial capital maintenance) a pojetí reprodukce kapitálu vyjádřeného **výrobní nebo podnikatelskou kapacitou účetní jednotky** (physical capital maintenance).

Při uchování finančního kapitálu účetní jednotka dosahuje zisku, pokud čistá aktiva (nebo vlastní kapitál) na konci účetního období převýší v hodnotovém vyjádření čistá aktiva na začátku účetního období. Uchování kapitálu lze vyjádřit buď nominálně, nebo v jednotkách kupní síly (zohlednění inflace).

Příklad

Počáteční stav aktiv je 1 500. Aktiva jsou plně financována z vlastního kapitálu. Všechna aktiva byla v běžném období spotřebována při činnosti účetní jednotky. Výnosy v hodnotě 2 000 byly připsány na bankovní účet.

Řešení

Náklady běžného období jsou 1500 (spotřebovaná aktiva).

Výnosy běžného období jsou 2 000.

Výsledek hospodaření = Výnosy - Náklady = 500

Počáteční stav aktiv (vlastního kapitálu) byl 1 500.

Konečný stav aktiv (vlastního kapitálu) je 2 000.

Účetní jednotka dosáhla zisku při uchování finančního kapitálu.

Poznámka: zadání příkladu je velmi zjednodušené, předpokládáme, že všechna aktiva byla spotřebována, že veškeré výnosy byly připsány na bankovní účet, neuvažujeme s daní z příjmu ani s inflací.

Při uchování produkčního kapitálu dosahuje účetní jednotka zisku, pokud produkční kapacita na konci účetního období převyšuje produkční kapacitu na začátku účetního období. Toto pojetí kapitálu vyžaduje aplikaci oceňování v současných nákladech.

Shrnutí

Koncepční rámec Mezinárodních standardů účetního výkaznictví je východiskem pro sestavování účetní závěrky. Obsahuje cíle účetní závěrky - poskytování informací o finanční pozici, výkonnosti a změnách ve finanční pozici účetní jednotky. Charakterizuje kvalitativní charakteristiky pro sestavování účetní závěrky, což jsou rysy, které činí účetní závěrku srozumitelnou pro uživatele. Základními kvalitativními charakteristikami jsou relevance a věrné zobrazení, doplňujícími jsou srovnatelnost, průkaznost, včasnost a srozumitelnost. Účetní závěrka obsahuje dva základní výkazy, výkaz o finanční pozici a výkaz o finanční výkonnosti, a přílohu. Definuje účetní závěrku, nekonsolidovanou účetní závěrku, konsolidovanou účetní závěrku a spojenou účetní závěrku. Závěrku sestavuje vykazující účetní jednotka za vymezené období, za předpokladu nepřetržitého trvání účetní jednotky. Koncepční rámec definuje základní prvky účetní závěrky - aktiva, závazky, vlastní kapitál, náklady a výnosy. Vymezuje způsoby oceňování prvků účetní závěrky, dvě základní oceňovací báze jsou historická cena a současná hodnota. Pojetí kapitálu definuje jako pojetí finančního kapitálu a produkčního pojetí kapitálu. Koncepční rámec není standardem, neřeší žádnou konkrétní situaci a při rozporu mezi ním a standardy mají přednost řešení uplatňovaná v jednotlivých standardech.

Otázky k opakování

- 1) Vymezte účel a působnost Koncepčního rámce.
- 2) Vyjmenujte uživatele účetních informací.
- 3) Charakterizujte cíl účetní závěrky.
- 4) Definuje základní předpoklady sestavování a předkládání účetních výkazů.
- 5) Vymezte kvalitativní charakteristiky účetní závěrky.
- 6) Definuje základní prvky účetní závěrky.
- 7) Popište způsoby oceňování prvků účetní závěrky.
- 8) Charakterizujte způsoby pojetí a uchování kapitálu.

3 ZVEŘEJŇOVÁNÍ ÚČETNÍ ZÁVĚRKY – IAS 1

IAS 1 PRESENTATION OF FINANCIAL STATEMENTS

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a působnost IAS 1.
- Vysvětlit účel účetní závěrky.
- Vyjmenovat součásti účetní závěrky.
- Charakterizovat základní předpoklady a kvalitativní charakteristiky pro sestavování účetní závěrky.
- Charakterizovat strukturu a obsah účetní závěrky.

Cíl standardu

Standard si klade za cíl stanovit základnu pro předkládání standardní účetní závěrky pro zajištění srovnatelnosti v účetní jednotce v čase a mezi jednotkami navzájem.

Rozsah působnosti

Standard se aplikuje při předkládání veškerých účetních závěrek předkládaných v souladu s IFRS, na všechny typy jednotek včetně bank a pojišťoven a na konsolidované účetní závěrky.

Účel účetní závěrky

Standard definuje účetní závěrku (financial statements) jako strukturované finanční vyjádření finanční pozice a transakcí uskutečněných účetní jednotkou. Poskytuje informace o finanční pozici, výkonnosti a peněžních tocích účetní jednotky, užitečné pro ekonomická rozhodování. K dosažení tohoto cíle poskytuje účetní závěrka informace o aktivech, závazcích, vlastním kapitálu, výnosech, nákladech, zisku a ztrátě a o peněžních tocích.

Odpovědnost za účetní závěrku

Za přípravu a předkládání účetní závěrky je odpovědné vedení účetní jednotky.

Součásti účetní závěrky

Součásti účetní závěrky:

- výkaz o finanční pozici¹⁸ (statement of financial position),
- výkaz o výsledku a ostatním úplném výsledku (statement of profit or loss and other comprehensive income),
- výkaz o změnách ve vlastním kapitálu (statement of changes in equity),
- výkaz o peněžních tocích¹⁹ (statement of cash flow),
- komentář (příloha) k účetním výkazům (accounting policies).

¹⁸ Do roku 2008 se výkaz o finanční pozici nazýval rozvaha (balance sheet).

¹⁹ Viz IAS 7 Výkaz o peněžních tocích.

Věrné zobrazení

Účetní závěrka má věrně zobrazovat finanční pozici a výkonnosti účetní jednotky. Věrného zobrazení (fair presentation) docílíme správnou aplikací IFRS, a vyžaduje přesné vykázání dopadu transakcí v souladu s definicemi a kritérii pro vykázání aktiv, závazků, výnosů a nákladů. Pokud má účetní jednotka sestavenou účetní závěrku v souladu s IFRS, pak tuto skutečnost zveřejní v komentáři k účetní závěrce. Ve výjimečných případech, kdy vedení účetní jednotky dojde k závěru, že soulad se standardem by byl zavádějící, může se od standardu odklonit, tuto skutečnost musí zveřejnit i s náležitým vysvětlením.

Základní předpoklady

Mezi základními předpoklady pro sestavování účetní závěrky jsou uváděny předpoklad trvání účetní jednotky (going concern) a akruální princip (accrual basic).

Předpoklad trvání účetní jednotky

Při sestavování účetní závěrky vedení účetní jednotky posuzuje schopnost účetní jednotky pokračovat ve svém trvání a za tohoto předpokladu sestavuje účetní závěrku.

Akruální princip

Účetní jednotka připravuje účetní závěrku na akruální bázi, což znamená, že transakce jsou uznány v době, kdy nastanou. Jsou zachyceny účetními zápisy a vykázány v těch obdobích, s nimiž věcně a časově souvisí.

Kvalitativní charakteristiky

Mezi kvalitativní charakteristiky zahrnuje standard konzistenci vykazování (consistency of reporting), významnost (materiality) a agregaci (aggregation), kompenzaci (offset), srovnávací informace (comparative information).

Konzistence vykazování

Položky účetní závěrky se vykazují stejně ve všech účetních obdobích. Pokud dojde k situaci, že je třeba provést změnu ve způsobu vykazování, je třeba tuto skutečnost zveřejnit.

Významnost a agregace

Významné položky jsou v účetní závěrce vykazovány samostatně, nevýznamné je možno agregovat do položek podobné povahy. Informace se považuje za významnou tehdy, pokud by její nezveřejnění mělo vliv na ekonomická rozhodování uživatelů.

Kompenzace

Aktiva a závazky se nekompenzují s výjimkou položek, u kterých je kompenzace povolena nebo požadována některým standardem.

Srovnávací informace

Srovnávací informace se zveřejňují za minulé období za všechny číselné informace v účetní závěrce.

Struktura a obsah účetní závěrky

Standard udává požadavky na identifikaci účetní závěrky i jednotlivých účetních výkazů (název účetní jednotky, zda se jedná o individuální podnik či skupinu podniků, rozvahový den či účetní období, měna, míra přesnosti vykazovaných údajů).

Standard definuje účetní období, kdy požaduje, aby se účetní závěrka předkládala nejméně jednou ročně. Pokud dojde z jakéhokoliv důvodu ke změně účetního období, je třeba tuto skutečnost zveřejnit.

Požadavky na výkaz o finanční pozici

Klasifikace majetku a závazků v rozvaze vychází obvykle z členění aktiv na dlouhodobá a krátkodobá. Položky lze rozdělit podle doby užitečnosti, buď do jednoho roku a nad jeden rok, nebo v rámci provozního cyklu, případně použít řazení podle likvidnosti. Standard požaduje vykázat položky výkazu o finanční pozici v minimálním členění:

- (a) pozemky, budovy a zařízení;
- (b) investice do nemovitosti;
- (c) nehmotná aktiva;
- (d) finanční aktiva (s výjimkou částek uvedených v bodech (e), (h) a (i));
- (e) investice vykazované ekvivalenční metodou;
- (f) biologická aktiva;
- (g) zásoby;
- (h) obchodní a jiné pohledávky;
- (i) peníze a peněžní ekvivalenty;
- (j) celková aktiva klasifikovaná jako držená k prodeji a aktiva zahrnutá do vyřazovaných skupin klasifikovaných jako držená k prodeji podle IFRS 5 *Dlouhodobá aktiva držená k prodeji a ukončené činnosti*;
- (k) obchodní a jiné závazky;
- (l) rezervy;
- (m) finanční závazky (s výjimkou částek uvedených v bodech (k) a (l));
- (n) závazky a aktiva splatné daně podle definice v IAS 12 *Daně ze zisku*;
- (o) odložené daňové závazky a odložené daňové pohledávky podle definice v IAS 12;
- (p) závazky zahrnuté ve vyřazované skupině klasifikované jako držená k prodeji podle IFRS 5;
- (q) nekontrolní podíl prezentovaný v rámci vlastního kapitálu;
- (r) vydaný kapitál a fondy připadající vlastníkům mateřské společnosti.

Standard neurčuje formát výkazu ani míru podrobnosti vykazování, to záleží na účetní jednotce při dodržení výše uvedených zásad.

Příklad

Stav položek majetku a závazku v účetní jednotce je následující:

Položka	mil. Kč
Samostatné movité věci	780
Oprávký k samostatným movitým věcem	200
Zboží	220
Peněžní prostředky	520
Pohledávky za odběrateli	160
Opravná položka k pohledávkám	40
Závazky k dodavatelům	620
Závazky z finančního leasingu (splatné za 2 roky)	410
Nerozdělený zisk minulých let	80
Zisk běžného období	90
Základní kapitál	240

Sestavte výkaz o finanční pozici v souladu s IAS 1.

Výkaz o finanční pozici	mil. Kč
Aktiva celkem	1440
Pozemky, budovy, zařízení, netto	580
Zásoby	220
Pohledávky, netto	120
Peněžní prostředky	520
Cizí zdroje a vlastní kapitál	1440
Krátkodobé závazky	620
Dlouhodobé závazky	410
Emitovaný kapitál a nerozdělené zisky	410

Výkaz je sestavený v souladu s minimálními požadavky IAS 1 na výkaz o finanční pozici, aktiva a závazky jsou rozděleny na krátkodobé a dlouhodobé. Do výkazu je možné přidávat položky i mezisoučty, které by podle uvážení účetní jednotky napomohly k věrnějšímu a pravdivějšímu zobrazení. Každou položku výkazu je třeba podrobněji rozepsat v komentáři (příloze) k účetní závěrce, v souladu s požadavky jednotlivých standardů.

Požadavky na výkaz o úplném výsledku

Účetní jednotka může sestavit buď jeden výkaz o „výsledku a ostatním úplném výsledku“ s tím, že obsahuje dvě části – jedna o „výsledku“ a druhá o „ostatním úplném výsledku“, nebo dva samostatné výkazy.

Celkový úplný výsledek (total comprehensive income) vyjadřuje změnu ve vlastním kapitálu za období, která vyplývá z jiných událostí a transakcí, než jsou transakce s vlastníky jednajícími v rámci své vlastnické pravomoci.

Výsledek (profit or loss) jsou celkové výnosy snížené o celkové náklady.

Ostatní úplný výsledek (other comprehensive income) obsahuje položky výnosů a nákladů, které nejsou zahrnuty do výsledku, pokud to požadují jednotlivé standardy.²⁰

Standard uvádí minimální požadavky na položky vykazované ve **výkazu o úplném výsledku**:

- Výnosy.
- Výsledky provozních činností.
- Finanční náklady.
- Podíl zisků a ztrát přidružených podniků při ekvivalenční metodě.
- Daňové náklady.
- Zisk nebo ztráta z běžných činností.
- Mimořádné položky.
- Menšinový podíl.

²⁰ Například změny v přecenění v souladu s IAS 16 nebo IFRS 9.

Standard požaduje, aby buď ve výsledovce, nebo v komentáři byla provedena analýza nákladů v členění založeném buď na druhu nákladů, nebo na funkci (účelu) nákladů. Účetní jednotka, která klasifikuje náklady podle funkcí, zveřejní dodatečné informace o druzích nákladů.

Příklad klasifikace používající **metodu druhu** nákladů:

- Tržby.
- Jiné provozní výnosy.
- Změna v zásobách hotových výrobků a nedokončené výroby.
- Spotřeba materiálu a surovin.
- Osobní náklady.
- Odpisové náklady.
- Ostatní provozní náklady.
- Celkové provozní náklady.
- Zisk z provozních činností.

Změna v hotových výrobcích a nedokončené výrobě v průběhu období znamená úpravu výrobních nákladů, aby se odrazila skutečnost, že buď výroba zvýšila úroveň zásob, nebo že prodej převýšil výrobu a snížil hladinu zásob.

Příklad klasifikace používající **metodu funkce** nákladů:

- Tržby.
- Náklady prodeje.
- Hrubý zisk.
- Ostatní provozní výnosy.
- Odbytové náklady.
- Správní náklady.
- Ostatní provozní náklady.
- Zisk z provozní činnosti.

Příklad

Předmětem podnikání účetní jednotky je nákup a prodej zboží. Na konci účetního období měla následující stavy nákladových a výnosových účtů:

Položka	tis. Kč
Tržby z prodeje zboží	10 000
Úbytek prodaného zboží	4 000
Tržby z prodeje nepotřebných strojů	200
Zůstatková cena prodaných strojů	80
Výnosy z prodeje cenných papírů	120
Úbytek prodaných cenných papírů	95
Fond z přecenění dlouhodobého majetku v souladu s IAS 16	140

Sestavte výkaz o úplném výsledku, v příkladu neuvažujte s daní z příjmů.

Výkaz o úplném výsledku	tis. Kč
Tržby z prodeje zboží	10 000
Úbytek prodaného zboží	4 000
Ostatní provozní zisky	120
Ostatní finanční zisky	25
Výsledek	6145
Fond z přecenění	140
Celkový úplný výsledek	6 285

Tržby z prodeje zboží a náklady spojené s úbytkem zboží jsou výnosy a náklady související s hlavní činností a zveřejňují se samostatně. Výnosy a náklady spojené s prodejem strojů a cenných papírů patří do kategorie zisky (přírůstky) / ztráty (úbytky) a ve výkazu se kompenzují. Fond z přecenění je součástí ostatního úplného výsledku.

Požadavky na výkaz o změnách ve vlastním kapitálu

Výkaz o změnách ve vlastním kapitálu se uvádí minimálně v tomto členění:

- Celkový úplný výsledek za období, odděleně se uvádějí celkové částky připadající vlastníkům mateřské společnosti a menšinovému podílu.
- Pro každou komponentu vlastního kapitálu dopady retrospektivní aplikace nebo retrospektivního přepočtu vykázaných podle IAS 8.
- Částky transakcí s vlastníky jednajícími v rámci své pravomoci jako vlastníci, odděleně se uvádějí vklady vlastníků a výplaty vlastníkům.
- Pro každou komponentu vlastního kapitálu sesouhlasení účetní hodnoty na počátku a na konci období se samostatným zveřejněním každé změny.

Příklad

Účetní jednotka má počáteční stav položek vlastního kapitálu:

Položka	tis. Kč
Základní kapitál	1 000
Nerozdělený zisk	200

Během účetního období proběhly změny ve vlastním kapitálu v tis. Kč:

- Hospodářský výsledek běžného období je 380, z toho:
 - přiděl do fondů ze zisku 120;
 - na podíly společníkům na zisku (dividendy) 80;
 - zbytek hospodářského výsledku běžného období byl převeden do nerozděleného zisku.
- Hodnota dlouhodobého majetku se v souladu s IAS 16 *Pozemky, budovy, zařízení* zvýšila o 60.

Pro zjednodušení předpokládejte, že vytvořený hospodářský výsledek běžného období lze rozdělit již v tomto běžném období.

Sestavte výkaz o změnách ve vlastním kapitálu v souladu s požadavky na zveřejnění údajů ve výkazu.

Položka	Počáteční stav	Změny +/-	Konečný stav
Základní kapitál	1 000	-	1 000
Fondy ze zisku	0	+120	120
Fond z přecenění	0	+60	60
Nerozdělený zisk	200	+180	380
<i>Celkový úplný výsledek</i>	<i>x</i>	<i>440</i>	<i>x</i>
<i>Hospodářský výsledek</i>		<i>380</i>	
<i>Fond z přecenění</i>		<i>60</i>	
Rozdělení výsledku			
Fondy ze zisku		-120	
Výplata podílů		-80	
Nerozdělený zisk		-180	
Celkem	1 200	440	1 560

Komentář k účetním výkazům

Komentář k účetním výkazům obsahuje doplňující informace k výkazům, zahrnuje informace o částkách uvedených ve výkazu o finanční pozici, výkazu o úplném výsledku a ostatních výkazech.

- Prohlášení o shodě s IFRS.
- Prohlášení o oceňovacím konceptu a účetních pravidlech.
- Ostatní informace o položkách předkládaných v účetních výkazech, které jsou relevantní k pochopení výkazů.

Shrnutí

IAS 1 si klade za cíl stanovit základnu pro předkládání standardní účetní závěrky pro zajištění srovnatelnosti. Aplikuje se při předkládání veškerých účetních závěrek předkládaných v souladu s IFRS na všechny typy účetních jednotek včetně bank a pojišťoven a na konsolidované účetní závěrky. Účetní závěrka má poskytovat informace o finanční pozici, výkonnosti a peněžních tocích účetní jednotky. Účetní závěrka se skládá z výkazu o finanční pozici, výkazu o úplném výsledku, výkazu o změnách ve vlastním kapitálu, výkazu peněžních toků a komentáře k účetní závěrce. Věrného zobrazení docílíme správnou aplikací IFRS, ve výjimečných případech se může vedení účetní jednotky od standardu odklonit.

Mezi základními předpoklady pro sestavování účetní závěrky jsou uváděny předpoklad trvání účetní jednotky a akruální princip. Mezi kvalitativní charakteristiky zahrnuje standard konzistenci vykazování, významnost a agregaci, kompenzaci a srovnávací informace.

Standard udává požadavky na identifikaci účetní závěrky a definuje účetní období. Standard požaduje vykazovat položky rozvahy i výsledovky v minimálním členění. Dlouhodobá a krátkodobá aktiva navrhuje členit buď podle doby užitečnosti (do jednoho roku a nad jeden rok), nebo v rámci provozního cyklu. Ve výkazu o úplném výsledku povoluje účetní jednotce výběr klasifikace provozních nákladů a výnosů podle druhů nebo podle účelu. Standard uvádí požadavky na komentář k účetním výkazům, který má informovat o položkách a částkách uvedených ve výkazech.

Otázky k opakování

- 1) Charakterizujte cíl a působnost standardu IAS 1.
- 2) Vymezte účel účetní závěrky.
- 3) Vyjmenujte a popište součásti účetní závěrky.
- 4) Vysvětlete pojmy „výsledek“, „ostatní úplný výsledek“ a „ostatní celkový výsledek“.
- 5) Charakterizujte základní předpoklady a kvalitativní charakteristiky pro sestavení účetní závěrky.

4 VÝKAZ O PENĚŽNÍCH TOCÍCH – IAS 7

IAS 7 STATEMENT OF CASH FLOWS

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 7.
- Definovat peněžní prostředky, peněžní ekvivalenty, peněžní toky.
- Popsat hlavní (provozní) činnost, investiční činnost a financování.
- Vymezit položky zařazené do hlavní činnosti, do investiční činnosti a do financování.
- Charakterizovat přímou a nepřímou metodu sestavení peněžních toků.

Cíl standardu

Cílem standardu je požadovat poskytování informací o proběhlých změnách stavu peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů účetní jednotky prostřednictvím výkazu o peněžních tocích, který třídí peněžní toky za období na peněžní toky z hlavních (provozních) činností, investičních činností a z financování.

Rozsah působnosti

Všechny účetní jednotky, které sestavují účetní závěrku v souladu s IFRS, sestavují výkaz peněžních toků v souladu s požadavky tohoto standardu a vykazují jej jako nedílnou součást účetní závěrky.

Definice používaných termínů

Peněžní prostředky (cash) zahrnují peněžní hotovost a vklady na požádání.

Peněžní ekvivalenty (cash equivalents) jsou krátkodobé, vysoce likvidní investice, které jsou pohotově směnitelné za známé částky a u nichž riziko změny hodnot není významné.

Peněžní toky (cash flows) jsou přítoky a odtoky peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů.

Hlavní (provozní) činnost (operating activities) představuje hlavní výdělečné činnosti účetní jednotky a ostatní činnosti, které nejsou investiční činnosti nebo financování.

Investiční činnost (investing activities) představuje nabývání a pozbývání dlouhodobých aktiv a jiných investic nezahrnutých do peněžních ekvivalentů.

Financování (financing activities) jsou činnosti, které vedou ke změnám v rozsahu a skladbě vloženého finančního kapitálu a výpůjček účetní jednotky.

Předložení výkazu peněžních toků

Ve výkazu peněžních toků jsou vykázány peněžní toky v členění na hlavní (provozní) činnost, investiční činnost a financování.

Účetní jednotka vyazuje své peněžní toky z hlavní (provozní) činnosti, investiční činnosti a financování způsobem, který je nejvhodnější s ohledem na její podnikatelské aktivity.

Hlavní provozní činnost

Částka peněžních toků z hlavní (provozní) činnosti je klíčovým ukazatelem rozsahu, v němž činnosti účetní jednotky vytvořily dostatečné peněžní toky k udržení provozní kapacity peněžní

jednotky. Peněžní toky z provozní činnosti jsou prvotně odvozeny z hlavních výdělečných činností účetní jednotky.

Příklady:

- Peněžní příjmy z prodeje zboží a poskytování služeb.
- Peněžní příjmy z licencí a honorářů, provizí a jiného výnosu.
- Peněžní úhrady dodavatelům zboží a služeb.
- Peněžní úhrady zaměstnancům a platby jejich jménem.
- Peněžní příjmy a úhrady pojišťovny.
- Peněžní úhrady a vratky daní ze zisku (některé výjimky patří do investiční nebo finanční činnosti).
- Peněžní úhrady a příjmy z cenných papírů, držení za účelem prodeje.
- Peněžní půjčky a úvěry poskytované finančními institucemi.

Investiční činnost

Zveřejnění peněžních toků z investiční činnosti je důležité, protože peněžní toky vyjadřují rozsah, v jakém byly uskutečněny výdaje na prostředky určené pro vytváření budoucího zisku a peněžních toků.

Příklady:

- Peněžní úhrady nebo příjmy za nabytí nebo prodej pozemků, budov a zařízení, nehmotných a jiných dlouhodobých aktiv.
- Peněžní úhrady nebo příjmy za nabytí nebo prodej nástrojů vlastního kapitálu nebo dluhových nástrojů jiných účetních jednotek a podílů ve společných podnicích.
- Peněžní půjčky a úvěry poskytnuté jiným stranám (jiné než půjčky a úvěry poskytnuté finančním institucím) nebo příjmy z jejich splátek.

Financování

Samostatné zveřejnění peněžních toků z financování je důležité, protože je užitečné pro předvídání nároků na budoucí peněžní toky všech, kteří účetní jednotce poskytují kapitál.

Příklady:

- Peněžní příjmy z emitovaných akcií nebo jiných nástrojů vlastního kapitálu.
- Peněžní úhrady vlastníkům za nabytí nebo zpětný odkup akcií účetní jednotky.
- Peněžní příjmy z emise dluhových cenných papírů, úvěrů, vydání směnek, emise dluhopisů, hypoték.
- Peněžní splátky vypůjčených částek.
- Peněžní úhrady nájemce představující snížení neplaceného závazku vztahujícího se k finančnímu leasingu.

Specifické položky

Některé z položek nemají jednoznačné zařazení, účetní jednotka se může rozhodnout, do které části peněžních toků je zařadí.

Příklady:

- Úrok a dividendy (podíly na zisku) – mohou být zařazeny do provozní, finanční i investiční činnosti.
- Daně ze zisku – obvykle v provozní činnosti, možno i do finanční nebo investiční.

Vykazování peněžních toků z hlavní (provozní) činnosti

Účetní jednotka vykazuje peněžní toky z hlavní (provozní) činnosti za použití:

- **Přímé** metody, pomocí níž jsou zveřejněny hlavní třídy hrubých peněžních příjmů a hrubých peněžních úhrad.
- **Nepřímé** metody, pomocí níž jsou čistý zisk nebo ztráta upraveny o účinky transakcí nepeněžní povahy, o jakékoliv dopady odložení či časového rozlišení, týkající se minulých nebo budoucích peněžních příjmů či úhrad z hlavní činnosti, a položky výnosů či nákladů spojené s investičními nebo finančními peněžními toky.

Při přímé metodě mohou být informace o hlavních třídách hrubých peněžních příjmů a hrubých peněžních úhrad získány:

- Z účetních záznamů.
- Úpravou tržeb z prodeje, nákladů prodeje a jiných položek ve výsledovce o:
 - změny stavu zásob a provozních pohledávek a závazků za období;
 - jiné nepeněžní položky;
 - jiné položky, jejichž peněžními účinky jsou investiční nebo finanční peněžní toky.

Při nepřímé metodě je čistý peněžní tok z provozní činnosti stanoven úpravou zisku nebo ztráty o vlivy:

- změny stavu zásob a provozních pohledávek za období;
- nepeněžních položek, jako jsou odpisy, rezervy, odložené daně, nerealizované zisky či ztráty z cizích měn, nerozdělené zisky přidružených podniků a menšinové podíly;
- všech dalších položek, jejichž peněžní účinky jsou investiční nebo finanční peněžní toky.

Standardy nepředepisují povinný formát výkazu peněžních toků, v dodatku uvádí příklad na sestavení peněžních toků přímou i nepřímou metodou, viz následující tabulky.

Vzor výkazu cash flow – přímá metoda

Peněžní toky z hlavní (provozní) činnosti
Peněžní příjmy od zákazníků
Peněžní výdaje dodavatelům a zaměstnancům
*Peněžní prostředky vytvořené z provozních operací
Zaplacené úroky
Zaplacená daň ze zisku
**Čisté peněžní prostředky z hlavní (provozní) činnosti
Peněžní toky z investiční činnosti
Výdaj za nabytí dceřiné společnosti, očištěný od peněžních prostředků
Výdaj za nákup pozemků, budov a zařízení
Příjem z prodeje zařízení
Přijatý úrok
Přijaté dividendy
**Čisté peněžní prostředky z investiční činnosti

Peněžní toky z financování
Příjem z vydání základního kapitálu
Příjem z dlouhodobých výpůjček
Úhrada závazků z finančního leasingu
Zaplacené dividendy
**Čisté peněžní prostředky z financování
Netto přírůstek peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů
Peněžní prostředky a peněžní ekvivalenty k počátku období
Peněžní prostředky a peněžní ekvivalenty ke konci období

Zdroj: Vlastní zpracování podle IAS 7

Vzor výkazu cash flow – nepřímá metoda

Peněžní toky z hlavní (provozní) činnosti
Zisk před zdaněním
Úpravy o:
- Odpisy
- Kurzovou ztrátu
- Výnosy z investic
- Úrokový náklad
Změna stavu pohledávek
Změna stavu zásob
Změna stavu závazků
<i>* Peněžní prostředky vytvořené z provozních operací</i>
Zaplacené úroky
Zaplacená daň ze zisku
**Čisté peněžní prostředky z hlavní (provozní) činnosti
Peněžní toky z investiční činnosti
Výdaj za nabytí dceřiné společnosti, očištěný od peněžních prostředků
Výdaj za nákup pozemků, budov a zařízení
Příjem z prodeje zařízení
Přijatý úrok
Přijaté dividendy
**Čisté peněžní prostředky z investiční činnosti

Peněžní toky z financování
Příjem z vydání základního kapitálu
Příjem z dlouhodobých výpůjček
Úhrada závazků z finančního leasingu
Zaplacené dividendy
**Čisté peněžní prostředky z financování
Netto přírůstek peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů
Peněžní prostředky a peněžní ekvivalenty k počátku období
Peněžní prostředky a peněžní ekvivalenty ke konci období

Zdroj: Vlastní zpracování podle IAS 7

Příklad

Společnost s ručením omezeným vykazovala k 1. 1. a k 31. 12. 20X1 následující zůstatky rozvahových položek:

Položka	Stav k 1. 1. 20X1	Stav k 31. 12. 20X1
Software		2 000
Samostatné věci movité		34 000
Oprávký k software		400
Oprávký k samostatným věcem movitým		5 600
Materiál na skladě		1 200
Zboží v prodejně		10 800
Pokladna		2 000
Bankovní účty	40 000	12 000
Odběratelé		5 800
Poskytnuté provozní zálohy		1 200
Dodavatelé		5 400
Dlužná daň z příjmů		2 000
Náklady příštích období		1 000
Výdaje příštích období		600
Základní kapitál	40 000	40 000
Dlouhodobé bankovní úvěry		12 000

Dále vykazovala k 31. 12. běžného roku následující zůstatky nákladů a výnosů:

Položka	Částka	Položka	Částka
Výnosy		Náklady	
Tržby za zboží	72 000	Prodané zboží	56 000
Ostatní provozní výnosy	7 400	Opravy a udržování	2 000
Úroky	600	Ostatní služby (nájemné)	1 800
		Mzdové náklady	3 000
		Zákonné sociální pojištění	1 000
		Ostatní provozní náklady	1 400
		Odpisy dlouhodobého majetku	6 000
		Úroky	800
		Daň z příjmů - splatná	4 000

Z uvedených zůstatků sestavte výkaz cash flow společnosti s ručením omezeným k 31. 12. 20X1 nepřímou metodou. Nakoupený dlouhodobý majetek je všechen uhrazen.

Výkaz peněžních toků - nepřímá metoda	Částka
Peněžní toky z hlavní (provozní) činnosti	
Zisk před zdaněním	8 000
Úpravy o nepeněžní operace:	
Odpisy	6 000
Úrokový výnos	- 600
Úrokový náklad	+ 800
* Peněžní toky z provozní činnosti před změnami pracovního kapitálu	14 200
Změna stavu pohledávek	- 8 000
Změna stavu zásob	- 12 000
Změna stavu závazků	+ 6 000
* Peněžní prostředky vytvořené z provozních operací	200
Zaplacené úroky	- 800
Zaplacená daň ze zisku	- 2000
**Čisté peněžní prostředky z hlavní (provozní) činnosti	- 2 600
Peněžní toky z investiční činnosti	
Výdaj za nabytí dceřiné společnosti, očištěný od peněžních prostředků	
Výdaj za nákup pozemků, budov a zařízení	- 36 000
Příjem z prodeje zařízení	
Přijatý úrok	+ 600
Přijaté dividendy	

**Čisté peněžní prostředky z investiční činnosti	- 35 400
Peněžní toky z financování	
Příjem z vydání základního kapitálu	
Příjem z dlouhodobých výpůjček	+ 12 000
Úhrada závazků z finančního leasingu	
Zaplacené dividendy	
**Čisté peněžní prostředky z financování	12 000
Netto přírůstek peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů	- 26 000
Peněžní prostředky a peněžní ekvivalenty k počátku období	40 000
Peněžní prostředky a peněžní ekvivalenty ke konci období	14 000

Postup:

Zisk před zdaněním:

Výnosy - náklady (bez daně z příjmů) = 80 000 - 72 000 = 8 000

Úprava o nepeněžní operace:

Upravíme o položky, které jsou obsaženy v zisku, ale nemají vliv na peněžní toky, jako jsou:

- Odpisy stálých aktiv (+) s výjimkou zůstatkové ceny prodaných stálých aktiv a dále umořování oceňovacího rozdílu k nabytému majetku a goodwillu (+/-).
- Změna stavu opravných položek, rezerv.
- Zisk (ztráta) z prodeje stálých aktiv (-/+) (vyúčtování do výnosů "-", do nákladů "+").
- Výnosy z dividend a podílů na zisku (-).
- Vyúčtované nákladové úroky (+) s výjimkou kapitalizovaných úroků a vyúčtované výnosové úroky (-).
- Případné úpravy o ostatní nepeněžní operace.

Výpočet:

+ 6000 (odpisy) - 600 (úrokový výnos) + 800 (nákladové úroky)

Mezisoučet:

* Čistý peněžní tok z provozní činnosti před zdaněním, změnami pracovního kapitálu a mimořádnými položkami = 8 000 + 6000 - 600 + 800 = 14 200

Změny stavu nepeněžních složek pracovního kapitálu

Provedeme úpravy, které souvisí se změnami pracovního kapitálu, jako jsou:

- Změna stavu pohledávek z provozní činnosti (+/-), aktivních účtů časového rozlišení a dohadných účtů aktivních.
- Změna stavu krátkodobých závazků z provozní činnosti (+/-), pasivních účtů časového rozlišení a dohadných účtů pasivních.
- Změna stavu zásob (+/-).
- Změna stavu krátkodobého finančního majetku nespádajícího do peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů.

Výpočet:

Pohledávky: 5 800 (odběratelé) + 1 200 (poskytnuté provozní zálohy) + 1 000 (náklady příštích období) = 8 000

Zásoby: 10 200 (materiál) + 1 800 (zboží) = 12 000

Závazky: 5 400 (dodavatelé) + 600 (výdaje příštích období) = 6 000

Poznámka: Počáteční stav pohledávek, zásob i závazků je roven 0. Zvýšení aktivních položek se od peněžního toku odečítá, snížení připočítá. U závazků se snížení odečítá a zvýšení připočítá.

Mezisoučet:

*Peněžní prostředky vytvořené z provozních operací = *Čistý peněžní tok z provozní činnosti před zdaněním, změnami pracovního kapitálu a mimořádnými položkami + Změny stavu nepeněžních položek pracovního kapitálu = 14 200 + (- 8 000 - 12 000 + 6 000) = 200

Další úpravy o:

- Vyplacené úroky s výjimkou kapitalizovaných úroků (-).
- Zaplacenou daň z příjmů za běžnou činnost a za doměrky daně za minulá období (-).
- Příjmy a výdaje spojené s mimořádnými účetními případy, které tvoří mimořádný výsledek hospodaření včetně uhrazené splatné daně z příjmů z mimořádné činnosti.
- Přijaté dividendy a podíly na zisku (+).

Výpočet:

- 800 (úroky) - 2 000 (zaplacená daň ze zisku)

Mezisoučet:

***Čistý peněžní tok z provozní činnosti = 200 - 800 - 2 000 = - 2 600

Peněžní toky z investiční činnosti

Mezi peněžní toky z investiční činnosti patří:

- Výdaje spojené s nabytím stálých aktiv.
- Příjmy z prodeje stálých aktiv.
- Přijaté úroky.
- Půjčky a úvěry spřízněným osobám.

Výpočet:

- 2 000 (pořízení software) - 34 000 (samostatné movité věci) + 600 = - 35 400

Mezisoučet:

***Čistý peněžní tok vztahující se k investiční činnosti = - 35 400

Peněžní toky z finančních činností

Mezi peněžní toky z finančních činností patří:

- Dopady změn dlouhodobých závazků, popřípadě takových krátkodobých závazků, které spadají do oblasti finanční činnosti (například některé provozní úvěry), na peněžní prostředky a peněžní ekvivalenty.

- Dopady změn vlastního kapitálu na peněžní prostředky a peněžní ekvivalenty.
- Zvýšení peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů z titulu zvýšení základního kapitálu, emisního ážia, popřípadě rezervního fondu včetně složených záloh na toto zvýšení (+).
- Vyplacení podílu na vlastním kapitálu společníkům (-).
- Další vklady peněžních prostředků společníků a akcionářů (+).
- Úhrada ztráty společníky (+).

Výpočet:

+ 12 000 (příjem z dlouhodobých výpůjček)

*** Čistý peněžní tok vztahující se k finanční činnosti = 12 000

Netto přírůstek peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů = Čisté peněžní prostředky z hlavní (provozní) činnosti + Čisté peněžní prostředky z investiční činnosti + Čisté peněžní prostředky z financování = - 2 600 - 35 400 + 12 000 = - 26 000

40 000 (Počáteční stav peněžních prostředků) - 26 000 (Netto přírůstek peněžních prostředků) = 14 000 (Konečný stav peněžních prostředků)

Konečný stav peněžních prostředků ve výkazu peněžních toků musí souhlasit s konečným stavem peněžních prostředků v rozvaze.

Shrnutí

Výkaz peněžních toků poskytuje informace o proběhlých změnách stavu peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů účetní jednotky. Peněžní prostředky zahrnují peněžní hotovost a vklady na požádání. Peněžní ekvivalenty jsou krátkodobé, vysoce likvidní investice, které jsou pohotově směnitelné za známé částky peněžních prostředků a u nichž riziko změny hodnot není významné. Standard rozděluje peněžní toky na peněžní toky z hlavních (provozních) činností, investičních činností a financování.

Hlavní (provozní) činnost představuje hlavní výdělečné činnosti účetní jednotky a ostatní činnosti, které nejsou investičními činnostmi nebo financováním. Investiční činnost představuje nabývání a pozbývání dlouhodobých aktiv a jiných investic nezahrnutých do peněžních ekvivalentů. Financování jsou činnosti, které vedou ke změnám v rozsahu a skladbě vloženého vlastního kapitálu a výpůjček účetní jednotky. Standard uvádí dvě metody sestavování výkazu o peněžních tocích, přímou a nepřímou metodu.

Otázky k opakování

- 1) Vymezte cíl a rozsah působnosti IAS 7 *Výkaz o peněžních tocích*.
- 2) Definujte základní pojmy (peněžní prostředky, peněžní ekvivalenty, peněžní toky, hlavní činnost, investiční činnost, finanční činnosti).
- 3) Popište přímou a nepřímou metodu sestavení výkazu peněžních toků.

5 ÚČETNÍ PRAVIDLA, ZMĚNY V ÚČETNÍCH ODHADECH A CHYBY – IAS 8

IAS 8 ACCOUNTING POLICIES, CHANGES IN ACCOUNTING ESTIMATES AND ERRORS

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 8.
- Definovat základní pojmy používané v IAS 8.
- Vymezit podmínky uznávání čistého zisku a ztráty.
- Charakterizovat změny v účetních odhadech, účetních pravidlech, opravy zásadních chyb a jejich vliv na čistý zisk nebo ztrátu.

Cíl standardu

Cílem standardu je stanovit klasifikaci, zveřejnění a účetní řešení určitých položek ve výkazech tak, aby je všechny účetní jednotky sestavovaly na stejném základě. Standard vymezuje účetní řešení pro změny v účetních odhadech, v účetních pravidlech a opravy chyb.

Rozsah působnosti

Standard je aplikován pro výběr a použití účetních pravidel, zachycování změn v účetních odhadech, účetních pravidlech a opravách chyb.

Definice používaných termínů

Standard vymezuje definice používaných termínů:

Účetní pravidla (accounting policies) jsou specifické principy, základny, konvence, postupy a praktiky přijaté jednotkou pro přípravu a předkládání účetní závěrky.

Změny v účetním odhadu (change in accounting estimate) jsou úpravy účetních hodnot aktiv nebo závazků, které souvisí se zpřesněním původních předpokladů vedení účetní jednotky.

Významný (material) – opomenutí nebo chybná uvedení položek jsou významná, pokud by mohla jednotlivě nebo společně ovlivnit ekonomická rozhodnutí uživatelů přijímaná na základě účetní závěrky.

Chyby minulých období (prior period errors) jsou opomenutí nebo chybná uvedení položek v účetních závěrkách za jedno nebo několik předchozích období, která jsou tak podstatná, že účetní závěrky jednoho nebo více předchozích období nemohou být považovány za spolehlivé.

Retrospektivní aplikace (retrospective application) znamená, že účetní pravidla jsou aplikována tak, jak by platila vždycky.

Retrospektivní přepočítání (retrospective restatement) je oprava vykázaní, oceňování a zveřejňování částek prvků účetní závěrky tak, jako by k chybě v předchozím období vůbec nedošlo.

Neproveditelný (impracticable) – aplikace požadavku je neproveditelná, jestliže ho účetní jednotka nemůže aplikovat ani po vynaložení přiměřeného úsilí.

Prospektivní aplikace (prospective application) znamená uplatnění nového účetního pravidla od data přijetí na budoucí transakce a události.

Příklad 1

Společnost pořídila nový stroj, dobu životnosti stanovila na 10 let. V průběhu doby použitelnosti se doba použitelnosti stroje zkrátila na 6 let, protože se objevily nové technologie.

Řešení

Jedná se o změnu v účetním odhadu. Společnost stanovila dobu použitelnosti na základě tehdy dostupných informací, na základě nových informací dobu použitelnosti přehodnotila a odhad změnila.

Příklad 2

Společnost zjistila v roce 20XX, že v předchozím roce zapoměla účetně vyskladnit zásoby. Jedná se o částku významnou.

Řešení

Jedná se chybu, opomenutí významné položky.

Příklad 3

V roce 20XX stanovila společnost ztrátu ze snížení hodnoty zařízení v určité hodnotě. Za dva roky zjistila na základě dodatečných informací, že výše ztráty měla být v roce 20XX vyšší.

Řešení

Jedná se o změnu v účetním odhadu. Společnost stanovila dobu použitelnosti na základě tehdy dostupných informací, na základě nových informací dobu použitelnosti přehodnotila a odhad změnila.

Příklad 4

Společnost tvoří několik let po sobě rezervu na záruční opravy ve stejné výši. V běžném období zjistila, že náklady na záruční opravy prudce stouply a je třeba změnit výši rezervy. Má společnost zpětně přepracovat i předchozí roky?

Řešení

Ne, společnost nebude přepracovávat výkazy, jedná se o změnu odhadu na základě nových informací.

Změny v účetních pravidlech

Při sestavování účetní závěrky je třeba používat ve všech obdobích **stejná pravidla** pro sestavování a zveřejňování položek účetní závěrky. Pokud by užíváním dosavadního pravidla nedocházelo k věrnému a pravdivému zobrazení transakce, případně by změna byla vyžadována zákonem, je možno účetní pravidlo **změnit**. Při změně v účetním pravidle účetní jednotka použije přechodná ustanovení standardu, který si změny vyžádal, pokud standard neobsahuje přechodná ustanovení nebo jej jednotka používá poprvé, změnu zobrazí **retrospektivně**.

Při retrospektivní aplikaci se účetní závěrky předkládají tak, jako by nové pravidlo **platilo vždy**. Účetní jednotka opraví počáteční zůstatek příslušné složky vlastního kapitálu za nejzazší období, které je obsaženo v účetní závěrce. Je třeba přepracovat i srovnávací informace. Pokud nelze vyčíslit dopady změny, účetní pravidlo se použije od začátku toho období, ve kterém je jednotka schopna dopady změny pravidla vyčíslit.

Příklad

V průběhu roku 20X2 změnila účetní jednotka metodu odepisování vybraných položek pozemků, budov a zařízení, které začala odepisovat v předchozím roce. V důsledku změny metody se náklady v obou letech snížily o 10 %. Počáteční stav nerozděleného zisku v roce 20X1 byl 15 230, v roce 20X2 19 324. V příkladu neuvažujeme s daní z příjmů.

Řešení

Jedná se o změnu účetního pravidla, kterou je třeba zobrazit retrospektivně, tak, jako by dané pravidlo platilo vždy. Náklady v obou letech snížíme o 10 %. Zároveň je třeba opravit počáteční stav nerozděleného zisku v roce 20X2 (o rozdíl mezi původním a opraveným čistým ziskem v roce 20X1).

Původní výkazy

Výkaz o výsledku	20X1	20X2
Výnosy	20 000	30 000
Náklady	4 000	6 000
Zisk	16 000	24 000

Opravené výkazy

Výkaz o výsledku	20X1	20X2
Výnosy	20 000	30 000
Náklady	3 600	5 400
Zisk	16 400	24 600

Úprava nerozděleného zisku

Položka	20X1	20X2
Počáteční stav nerozděleného zisku	15 230	19 324
Oprava chyby	---	+ 400
Opravený počáteční stav nerozděleného zisku	---	19 724

Změny v účetních odhadech

Při sestavování účetní závěrky je třeba často použít odborných odhadů, protože mnoho položek nemůže být vyčísleno přesně (např. nedobytné pohledávky, zastaralé zásoby, doba použitelnosti odepisovatelných aktiv apod.). Odhady by měly být aktualizovány a výsledky aktualizace zveřejněny v účetní závěrce. **Účinek změny** v účetním odhadu se uzná **prospektivně**, zahrne se do určení čistého zisku či ztráty v období změny, pokud se změna týká pouze jednoho období, nebo období změny a budoucích období. Účinek změny je vykázán jako výnos nebo náklad vztahující se k běžnému období.

Příklad

Účetní jednotka stanovila dobu použitelnosti budovy na 20 let. Náklady pořízení budovy činily 12 000. Účetní jednotka se rozhodla pro rovnoměrné odepisování, zbytková hodnota nebyla stanovena. V pátém roce užívání aktiva účetní jednotka přehodnotila dobu použitelnosti a zkrátila ji na 10 let. Vypočítejte výši odpisů v jednotlivých letech po celou dobu odepisování.

Řešení

Jedná se o změnu v účetním odhadu, účinek změny v odhadu se uzná prospektivně, zahrne se do čistého zisku nebo ztráty v období změny a budoucích obdobích (pátý až desátý rok životnosti budovy).

Původní odpis budovy $12\,000 / 20 = 600$

Oprávkový za 4 roky $(600 \cdot 4) = 2\,400$, zůstatková cena 9 600

Nové odpisy budovy $9\,600 / 6 = 1\,600$

Odpisy budovy:

Rok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Odpis	600	600	600	600	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600

Chyby

Oprava významných chyb minulých období se provádí **retrospektivně** tak, aby údaje byly opraveny v období, kdy k chybě došlo. Zároveň je třeba opravit počáteční zůstatky aktiv, závazků a vlastního kapitálu nejzazšího období, které je vykázáno v účetní závěrce. Pokud dopady opravy nelze vyčíslit, provede se oprava chyby v období, kdy dopad vyčíslit lze.

Příklad

Účetní jednotka zjistila v roce 20X2, že v roce 20X1 nebyl zaúčtován náklad ve výši 100. Jedná se o částku významnou.

Řešení

Jedná se o chybu minulých období, oprava se provádí retrospektivně, tj. chyba je opravena v období, kdy k ní došlo (v roce 20X1 zvýšíme náklady o 100).

Původní výkazy

Výkaz o výsledku	20X1	20X2
Výnosy	500	650
Náklady	150	100
Zisk	350	550

Opravené výkazy

Výkaz o výsledku	20X1	20X2
Výnosy	500	650
Náklady	250	100
Zisk	250	550

Zároveň je třeba opravit související položky – aktiva, závazky, vlastní kapitál.

Zveřejnění

Změny v účetních pravidlech

Pokud by první přijetí některého standardu nebo interpretace, které má dopad na běžné nebo kterékoliv předcházející období, mohlo mít dopad na budoucí období, je účetní jednotka povinna zveřejnit:

- název standardu nebo interpretace;
- informace o tom, že změna účetního pravidla byla provedena v souladu s přechodnými ustanoveními, pokud existují;
- podstatu změny účetního pravidla;
- popis přechodných ustanovení, pokud existují;
- přechodná ustanovení, která mohou mít vliv na budoucí období, pokud existují;
- u běžného období a všech předchozích vykazovaných období (v mezích proveditelnosti) částku úprav:
 - pro jednotlivé řádkové položky účetní závěrky, kterých se změna dotkla;
 - částku úpravy vztahující se k období, která předcházela vykazovaným obdobím, a to v rozsahu proveditelnosti;
 - je-li retrospektivní aplikace pravidla u určitého období neproveditelná nebo je neproveditelná u období před vykazovaným obdobím, okolnosti, které vedly k existenci daného stavu, a popis, jak a od kdy byla změna účetního pravidla aplikována.

Jestliže dobrovolná změna účetního pravidla má dopad na běžné nebo kterékoliv předchozí období, tento dopad se projevuje v daném období s výjimkou případů, kdy je neproveditelné zjistit částky úprav, nebo jestliže může mít vliv na budoucí období, je účetní jednotka povinna zveřejnit následující skutečnosti:

- podstatu změny účetního pravidla;
- důvody, proč aplikace nového účetního pravidla poskytuje spolehlivé a více relevantní informace;
- u běžného období a u všech předchozích vykazovaných období (v mezích proveditelnosti) částku úprav:
 - jednotlivých řádkových položek účetní závěrky, kterých se změna dotkla;
 - částky úpravy vztahující se k období, která předcházejí vykazovaným obdobím, a to v rozsahu proveditelnosti;
 - je-li retrospektivní aplikace pravidla u určitého období nebo u období před vykazovaným obdobím neproveditelná, okolnosti, které vedly k existenci podmínky, a popis, jak a od kdy byla změna účetního pravidla aplikována.

Jestliže účetní jednotka neaplikovala nový standard nebo interpretaci, které byly vydány, ale dosud nejsou platné, je účetní jednotka povinna zveřejnit:

- tuto skutečnost;
- známé nebo přiměřené odhadnutelné informace vztahující se k hodnocení možného dopadu, který bude mít aplikace nového standardu nebo interpretace na účetní závěrku účetní jednotky v období první aplikace.

Účetní jednotka dále zveřejní:

- název nového standardu nebo interpretace;
- povahu nastávající změny nebo změn účetních pravidel;

- datum, od kterého je požadována aplikace standardu nebo interpretace;
- datum, od kterého je plánována první aplikace standardu nebo interpretace;
- rozbor dopadu, který bude mít podle očekávání první aplikace standardu nebo interpretace na účetní závěrku účetní jednotky; nebo
- prohlášení o daném dopadu, není-li tento vliv znám nebo ho nelze přiměřeně odhadnout.

Změny v účetních odhadech

Účetní jednotka je povinna zveřejnit povahu a vliv změn v účetních odhadech, které mají významný dopad v běžném období nebo je možno předpokládat jejich významný dopad v budoucích obdobích, s výjimkou zveřejnění účinků na budoucí období v případech, kdy je neproveditelné odhadnout tyto dopady.

Jestliže částka dopadu na budoucí období není zveřejněna vzhledem k neproveditelnosti jejího odhadu, účetní jednotka je povinna tuto skutečnost zveřejnit.

Zveřejnění chyb z minulých období

Účetní jednotka je povinna zveřejnit následující informace:

- podstatu chyby předchozích období;
- u všech předchozích vykazovaných období (v mezích proveditelnosti) částku oprav jednotlivých řádkových položek účetní závěrky, kterých se změna dotkla;
- částky opravy na počátku nejzazšího vykazovaného předchozího období;
- je-li retrospektivní přepočítání u určitého období nebo u období před vykazovaným obdobím neproveditelné, okolnosti, které vedly k existenci daného stavu, a popis, jak a od kdy byla chyba napravena.

Shrnutí

Standard vymezuje účetní řešení pro změny v účetních odhadech, v účetních pravidlech a opravy chyb. Standard vymezuje definice používaných termínů účetní pravidla, změny v účetním odhadu a chyby. Účetní pravidla lze měnit pouze v případě, že změnu vyžaduje standard či jeho aplikace nebo že po změně pravidla podá účetní závěrka věrnější obraz o finanční pozici a výkonnosti účetní jednotky. Změny v účetních pravidlech se provádějí retrospektivně. Účinek změny v účetním odhadu se provádí prospektivně. Oprava chyb minulých období se provádí retrospektivně.

Otázky k opakování

- 1) Vymezte cíl a rozsah působnosti IAS 8.
- 2) Definujte základní pojmy používané v IAS 8 (účetní pravidla, chyby, účetní odhady).
- 3) Definujte pojem významnost v souladu s IAS 8.
- 4) Vysvětlete pojmy prospektivní aplikace, retrospektivní aplikace, retrospektivní přepočítání.
- 5) Definujte pojem neproveditelnost v souladu s IAS 8.
- 6) Vysvětlete způsob uznávání změn v účetních odhadech, účetních pravidlech a opravy chyb.

6 PRVNÍ APLIKACE IFRS – IFRS 1

IFRS 1 FIRST-TIME ADOPTION OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a působnost IFRS 1.
- Vymezit účetní pravidla používaná při první aplikaci IFRS.
- Vysvětlit postup sestavení počátečního výkazu o finanční pozici.
- Vyjmenovat výjimky používané při první aplikaci IFRS.
- Popsat způsob předkládání a zveřejňování účetní závěrky.

Cíl standardu

Cílem standardu je zajistit, aby první účetní závěrka v souladu s IFRS a mezitímní účetní výkazy za příslušnou část období obsahovaly informace, které jsou pro uživatele srovnatelné a transparentní v rámci všech prezentovaných období; poskytují vhodné východisko pro vykazování v souladu s Mezinárodními standardy účetního výkaznictví a lze je získat při vynaložení nákladů, které nepřevyšují prospěch.

Rozsah působnosti

Standard se používá pro přípravu účetních závěrek, které jsou poprvé sestaveny v souladu s IFRS, a přípravu mezitímních účetních závěrek, zpracovaných v souladu s IAS 34 *Mezitímní účetní výkaznictví* za období tvořící část účetního období první aplikace IFRS. Pod pojem první aplikace patří ty účetní závěrky, které vysloveně deklarují plnou shodu s konceptem IFRS a jsou zveřejněny.

Definice používaných termínů

První účetní závěrka v souladu s IFRS (first IFRS financial statements) – první aplikace IFRS je první roční účetní závěrka, ve které účetní jednotka přijme IFRS na základě prohlášení o souladu s IFRS.

První vykazované období podle IFRS (first IFRS reporting period) je nejzazší vykazované období obsažené v první účetní závěrce jednotky v souladu s IFRS.

Datum přechodu na IFRS (date of transition to IFRS) je počátek prvního období, za které účetní jednotka předkládá úplné srovnávací informace podle IFRS.

Počáteční výkaz o finanční pozici podle IFRS (opening IFRS statement of financial position) je výkaz o finanční pozici účetní jednotky k datu přechodu na IFRS.

Příklad

Účetní jednotka sestavovala účetní závěrku v souladu s IFRS pro potřeby konsolidace pro mateřskou společnost poprvé k 31. 12. 2018, současně sestavovala a zveřejňovala účetní závěrku v souladu s národními předpisy. K 31. 12. 2020 má povinnost sestavit a zveřejnit účetní závěrku v souladu s IFRS. Rozhodněte, která z účetních závěrek patří pod pojem „první aplikace“.

Řešení

Účetní závěrka sestavená pro potřeby mateřské společnosti nebyla zveřejněna, proto nespadá do kategorie první aplikace. Pod pojem první aplikace spadá účetní závěrka sestavená k 31. 12. 2020.

Uznání a oceňování

Účetní jednotka připraví k datu přechodu na vykazování podle IFRS počáteční výkaz o finanční pozici (opening IFRS statement of financial position). Ve výkazu použije pravidla účinná k datu první účetní závěrky zpracované podle IFRS.

Pro sestavení výkazu o finanční pozici účetní jednotka překlasifikuje v souladu s IFRS aktiva a závazky, které byly vykázány jako jiný typ aktiva, závazku nebo vlastního kapitálu podle pravidel, která jednotka dosud používala.

V počátečním výkazu o finanční pozici účetní jednotka vykáže aktiva a závazky, jejichž uznání IFRS povolují, oceněné v souladu s IFRS. Aktiva a závazky, jejichž uznání IFRS nepovolují, nevykáže. Výsledný dopad změn v účetních pravidlech, které vyplývají z přechodu na IFRS, vykáže v položce nerozděleného zisku, případně jiné položce vlastního kapitálu. Při sestavování účetní závěrky může účetní jednotka využít výjimek²¹.

Předkládání a zveřejňování

První účetní závěrka účetní jednotky v souladu s IFRS musí obsahovat nejméně tři výkazy o finanční pozici, dva výkazy zisků a ztrát a ostatního úplného výsledku, dva samostatné výkazy zisků a ztrát (byly-li prezentovány), dva výkazy o peněžních tocích a dva výkazy o změnách vlastního kapitálu, a dále komentář obsahující srovnávací informace pro všechny prezentované výkazy.

Účetní jednotka vysvětlí dopad přechodu na IFRS na finanční postavení, výkonnost a peněžní toky. V této souvislosti doloží rozdíl ve výši vlastního kapitálu a čistého zisku (nebo ztráty) zjištěných podle předchozích pravidel a podle IFRS k datu přechodu na IFRS a k datu poslední rozvahy předložené podle posledních pravidel. V rozdílech musí být jednoznačně rozlišena oprava zásadních chyb a změna v účetních pravidlech.

Příklad

Účetní jednotka má povinnost sestavit účetní závěrku v souladu s IFRS k 31. 12. 2020. Stanovte datum přechodu na IFRS, datum sestavení počátečního výkazu o finanční pozici. Která pravidla při sestavení počátečního výkazu o finanční pozici účetní jednotka použije?

Řešení

Datum přechodu je 1. 1. 2019, k tomuto datu jednotka sestaví počáteční výkaz o finanční pozici. Při jeho sestavení použije znění standardů platná k 31. 12. 2020.

Zdůvodnění:

Datum přechodu je počátek prvního období, za které účetní jednotka předkládá úplné srovnávací informace podle IFRS při své první účetní závěrce podle IFRS. Pokud účetní jednotka sestavuje účetní závěrku k 31. 12. 2020, musí předložit srovnávací informace alespoň za jedno minulé období, tj. rok 2019, počátek tohoto období je 1. 1. 2019. Při přípravě počátečního výkazu o finanční pozici jednotka použije účetní pravidla účinná k datu první účetní závěrky zpracované podle IFRS, což je 31. 12. 2020.

²¹ Existují dobrovolné výjimky, týkající se například podnikových kombinací provedených před počátečním výkazem o finanční pozici podle IAS/IFRS, přecenění aktiv, kumulovaných kurzových rozdílů a podobně. Povinné výjimky se například týkají zákazu retrospektivní aplikace u odúčtování finančních instrumentů nebo odhadů.

Vybrané pokyny pro použití IFRS 1

- IAS 12 *Daně ze zisku*: Odložená daň se stanovuje z rozdílu mezi účetní a daňovou základnou jednotlivých položek počátečního výkazu o finanční pozici.
- IAS 16 *Pozemky, budovy a zařízení*: Pokud jednotka používá při odepisování daňové sazby, které nezobrazují skutečné opotřebení majetku, účetní hodnota aktiva k datu počátečního výkazu o finanční pozici musí být přepočítána.
- IAS 17 *Leasing*: Správně klasifikovat leasingy jako operativní a finanční.
- IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky*: Pokud daná transakce nespĺňuje kritéria pro vykázání výnosů, účetní jednotka sníží počáteční stav nerozděleného zisku.
- IAS 38 *Nehmotná aktiva*: Uznat pouze ta nehmotná aktiva, která vyhovují ustanovením IAS 38.

Shrnutí

Standard IFRS 1 se používá pro přípravu účetních závěrek, které jsou poprvé sestaveny v souladu s IFRS. Účetní jednotka připraví k datu přechodu na vykazování podle IFRS počáteční výkaz o finanční pozici. Při přípravě výkazu o finanční pozici a první účetní závěrky podle IFRS účetní jednotka použije účetní pravidla účinná k datu první účetní závěrky zpracované podle IFRS. Pro sestavení počátečního výkazu o finanční pozici jednotka překlasifikuje v souladu s IFRS aktiva a závazky, které byly vykázány jako jiný typ aktiva, závazku nebo vlastního kapitálu podle pravidel, která jednotka dosud používala. Výsledný dopad změn v účetních pravidlech, které vyplývají z přechodu na IFRS, vykáže v položce nerozděleného zisku, případně jiné položce vlastního kapitálu. Při sestavování účetní závěrky může jednotka využít výjimek uvedených ve standardu. Standard obsahuje vybrané pokyny, vztahující se k aplikaci ostatních standardů.

Otázky k opakování:

- 1) Vymezte cíl a působnost IFRS 1.
- 2) Charakterizujte účetní pravidla používaná při první aplikaci IFRS.
- 3) Vysvětlete postup sestavení počátečního výkazu o finanční pozici.
- 4) Vyjmenujte výjimky používané při první aplikaci IFRS.
- 5) Popište způsob předkládání a zveřejňování účetní závěrky.

7 OCENĚNÍ REÁLNOU HODNOTOU – IFRS 13

IFRS 13 FAIR VALUE MEASUREMENT

Cíl kapitoly

Po prostudování této kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IFRS 13.
- Definovat koncept reálné hodnoty v souladu s IFRS 13.
- Rozlišit techniky ocenění a na jejich základě určit reálnou hodnotu.
- Vymezit hierarchii reálných hodnot.

Cíl standardu

Cílem standardu je sjednocení přístupů k ocenění reálnou hodnotou v rámci jednotlivých standardů, které tento způsob ocenění vyžadují, doporučují či umožňují. IFRS 13 nestanoví, v jakých případech se má či může ocenění reálnou hodnotou využít, ani způsob zachycení dopadů přecenění na reálnou hodnotu – to je i nadále předmětem jednotlivých standardů.

Standard definuje reálnou hodnotu, stanovuje a sjednocuje přístupy pro oceňování reálnou hodnotou v rámci Mezinárodních standardů účetního výkaznictví a stanoví požadavky na zveřejnění informací o ocenění reálnou hodnotou.

Rozsah působnosti

Standard se použije ve všech případech, kdy jiný standard požaduje nebo připouští ocenění (prvotní i následné) reálnou hodnotou nebo zveřejnění informací o ocenění reálnou hodnotou v příloze, s několika výjimkami.

- a) Pravidla pro oceňování a zveřejňování stanovená tímto standardem se nevztahují na:
- úhrady vázané na akcie v rozsahu působnosti IFRS 2 *Úhrada vázaná na akcie*;
 - leasingové transakce v rozsahu působnosti IFRS 16 *Leasingy*;
 - ocenění, která vykazují určité společné rysy s reálnou hodnotou, avšak reálnou hodnotou nejsou (např. čistá realizovatelná hodnota v IAS 2 *Zásoby* nebo hodnota z užívání v IAS 36 *Snížení hodnoty aktiv*).
- b) Požadavky na zveřejnění stanovená IFRS 13 nemusejí být splněny pro oblasti upravované standardy IAS 19 *Zaměstnanecké požitky* a IAS 26 *Penzijní plány* a pro aktiva, u nichž je zpětně ziskatelnou částkou reálná hodnota snižena o náklady na vyřazení v souladu s IAS 36 *Snížení hodnoty aktiv*.

Definice používaných termínů

Reálná hodnota (fair value) je cena, která by byla získána z prodeje aktiva nebo zaplacená za převzetí závazku v rámci řádné transakce mezi účastníky trhu ke dni ocenění.

Řádná transakce (orderly transaction) je transakce, která v období před datem ocenění předpokládá takové postavení na trhu, které umožňuje provádět běžné a obvyklé marketingové činnosti související s daným aktivem nebo závazkem, tj. nejedná se o vynucenou transakci (např. vynucená likvidace nebo prodej uskutečněný v tísní).

Vstupní cena (entry price) je cena zaplacená za nabytí aktiva nebo získaná za předání závazku v rámci směnné transakce.

Výstupní cena (exit price) je cena, která by byla získána za prodej aktiva nebo zaplacená za převzetí závazku.

Aktivní trh (active market) je trh, na kterém se transakce pro aktiva či závazky uskutečňují dostatečně často a v dostatečném objemu, aby byl zajištěn pravidelný přísun cenových informací.

Účastníci trhu (market participants) jsou prodávající a kupující na hlavním (nebo nejvýhodnějším) trhu pro aktiva nebo závazky, kteří se vyznačují všemi následujícími rysy:

- a) jsou na sobě navzájem nezávislí (tzn. nejsou spřízněnými stranami ve smyslu IAS 24);
- b) mají odborné znalosti a jsou přiměřeně obeznámeni s aktivem či závazkem a transakcí za použití všech dostupných informací, včetně informací, které lze získat na základě vynaložení náležitého úsilí, které je běžné a obvyklé;
- c) jsou způsobilí uzavřít transakci s aktivem či závazkem;
- d) jsou ochotni s aktivem či závazkem uzavřít transakci, tj. jsou motivováni, nikoli jakýmkoli způsobem nuceni tak učinit.

Hlavní trh (principal market) je trh s největším objemem a úrovní aktivity pro aktivum či závazek.

Nejvýhodnější trh (most advantageous market) je trh, který maximalizuje částku, která by byla získána za prodej aktiva, nebo minimalizuje částku, která by byla zaplacená za převod závazku, po zohlednění transakčních nákladů a nákladů na dopravu.

Nejvyšší a nejlepší využití (highest and best use) představuje využití nefinančního aktiva účastníky trhu, které by maximalizovalo hodnotu aktiva nebo skupiny aktiv a závazků (tj. např. podniku), v jejímž rámci by aktivum bylo využito.

Očekávaný peněžní tok (expected cash flow) představuje pravděpodobnostně vážený průměr možných budoucích peněžních toků.

Riziková prémie (risk premium) či **úprava o riziko** (risk adjustment) je kompenzace vyžadovaná účastníky trhu, kteří se obávají rizika, za nejistotu související s peněžními toky aktiva či závazku.

Riziko neplnění (non-performance risk) je riziko, že účetní jednotka nesplní závazek. Riziko neplnění zahrnuje vlastní úvěrové riziko účetní jednotky, nemusí však na něj být omezeno.

Vstupy (inputs) jsou předpoklady, které by použili účastníci trhu při oceňování aktiva či závazku, a to včetně předpokladů týkajících se rizika, např. rizika spojeného s konkrétní technikou oceňování použitou ke stanovení reálné hodnoty (např. inherentní riziko oceňovacího modelu) a rizika spojeného se vstupními veličinami oceňovacích technik. Vstupy mohou být pozorovatelné nebo nepozorovatelné.

Pozorovatelné vstupy (observable inputs) představují vstupní veličiny (vstupy), které jsou získány za použití tržních údajů, jako jsou veřejně dostupné informace o aktuálních událostech či transakcích, a které zohledňují předpoklady, které by použili při oceňování aktiva či závazku účastníci trhu.

Nepozorovatelné vstupy (unobservable inputs) představují vstupní veličiny (vstupy), pro které nejsou k dispozici tržní údaje a které byly získány za použití nejlepších dostupných informací o předpokladech, které by účastníci trhu použili při oceňování aktiva či závazku.

Reálná hodnota a předpoklady pro její stanovení

Reálná hodnota je standardem definována jako cena, která by mohla být získána z prodeje aktiva nebo zaplacená za převzetí závazku v rámci řádné transakce mezi účastníky trhu ke dni ocenění. Z této definice tudíž vyplývá, že reálná hodnota je:

- **tržně orientovaná cena** (market-based price), tzn. není určována na základě specifických podmínek konkrétní účetní jednotky; a
- **výstupní cena** (exit price), tzn. při prvotním ocenění aktiva či závazku reálnou hodnotou nelze automaticky považovat zaplacenou transakční cenu za reálnou hodnotu, neboť tato cena zaplacená za získání aktiva či přijatá za převzetí závazku (vstupní cena) se může odlišovat od ceny, za kterou může být dané aktivu prodáno či závazek převzat (výstupní cena).²²

Řádnou transakcí se rozumí hypotetická transakce, která by mohla být uskutečněna mezi nezávislými, dostatečně odborně vybavenými, informovanými a k transakci ochotnými a způsobilými stranami, které se mohou na trhu vyhledat (tj. účastníci trhu).

Ocenění reálnou hodnotou se provádí u konkrétního aktiva či závazku. Z tohoto důvodu je při stanovení reálné hodnoty nutné vzít v úvahu charakteristiky daného aktiva či závazku, které by při oceňování ke dni ocenění zohlednili účastníci trhu. Mezi takové charakteristiky patří např. stav a poloha aktiva nebo případná omezení prodeje či použití aktiva. Aktivum nebo závazek oceněný reálnou hodnotou může být ve formě:

- a) samostatného aktiva či závazku (např. finanční nástroj či nefinanční aktivum), nebo
- b) skupiny aktiv, skupiny závazků nebo skupiny aktiv a závazků (např. penězotvorná jednotka nebo podnik²³).

Pro ocenění reálnou hodnotou se předpokládá, že:

- a) aktivum či závazek by byly **v řádné transakci** směněny **mezi účastníky trhu** za účelem prodeje aktiva či převodu závazku ke dni ocenění **za obvyklých tržních podmínek**; a
- b) transakce spočívající v prodeji aktiva či převodu závazku se odehrává na **hlavním trhu** pro dané aktivum či závazek, případně při neexistenci hlavního trhu na **nejvýhodnějším trhu**.

Hlavní trh představuje takový trh, na kterém se uskutečňuje největší objem obchodů s oceňovaným aktivem či závazkem a který je ve vztahu k oceňovanému aktivum či závazku trhem nejaktivnějším. Právě z informací získaných na tomto trhu by účetní jednotka měla při stanovení reálné hodnoty primárně vycházet. Není-li ale zřejmé, jaký trh je trhem hlavním, vychází účetní jednotka z informací zjištěných na nejvýhodnějším trhu, tedy trhu s nejvyšší prodejní cenou aktiva, resp. nejnižší částkou nezbytnou k převodu závazku, s přihlédnutím k transakčním a dopravním nákladům.

Při určování hlavního nebo nejvýhodnějšího trhu nemusí účetní jednotka provádět úplný průzkum všech možných trhů – postačí, když zohlední obvykle dostupné informace. Neexistuje-li důkaz o opaku, pak se za hlavní nebo nejvýhodnější trh považuje trh, na němž by účetní jednotka za běžných okolností provedla transakci za účelem prodeje aktiva nebo převodu závazku.

²² Mohou však nastat situace, kdy jsou vstupní a výstupní cena totožné (např. v případě, že se ke dni transakce nákup aktiva uskuteční na trhu, na němž může být současně prodáno).

²³ V terminologii českého právního řádu se jedná o obchodní závod.

Existuje-li pro aktivum či závazek hlavní trh, účetní jednotka využije pro ocenění reálnou hodnotou cenu zjištěnou na tomto trhu, a to i v případě, kdy na jiném trhu existuje ke dni ocenění výhodnější cena.

Zásadní podmínkou pro využití cen hlavního (či nejvýhodnějšího) trhu je skutečnost, že účetní jednotka musí mít ke dni ocenění na tento trh přístup (nemusí být ale skutečně schopna oceňované aktivum na tomto trhu prodat). Z tohoto důvodu se hlavní (či nejvýhodnější) trh stanovuje z pohledu účetní jednotky. Může tak dojít k situaci, kdy dvě účetní jednotky obchodující s totožným aktivem budou mít odlišný hlavní (či nejvýhodnější) trh.

Reálná hodnota stanovená na základě informací z hlavního (či nejvýhodnějšího) trhu v sobě nikdy nezahrnuje transakční náklady, protože ty nejsou charakteristickým znakem aktiva nebo závazku, nýbrž jsou specifické pro transakci a liší se v závislosti na tom, jakým způsobem účetní jednotka realizuje transakci. Transakční náklady ale nezahrnují náklad na dopravu, protože umístění je charakteristickou vlastností aktiva, a je tak pro stanovení ceny důležité.

Příklad - Reálná hodnota na hlavním vs. nejvýhodnějším trhu

Účetní jednotka obvykle nakupuje a prodává aktivum na trhu C. Vedle tohoto trhu se dané aktivum obchoduje i na dalších dvou trzích, A a B. Informace o trzích uvádí následující tabulka. Účetní jednotka potřebuje dané aktivum ocenit reálnou hodnotou.

	Trh A	Trh B	Trh C
Zobchodované množství (ročně)	25 000	10 000	6 000
Počet obchodů za měsíc	25	10	8
Cena	60	57	63
Náklady na dopravu	(6)	(4)	(7)
Potenciální reálná hodnota	54	53	56
Transakční náklady	(1)	(2)	(2)
Čistý výtěžek z prodeje aktiva	53	51	54

Řešení:

Hlavním trhem pro aktivum je trh A, protože vykazuje nejvyšší zobchodované množství a úroveň aktivity. Nejvýhodnějším trhem pro aktivum je trh C, protože maximalizuje čistý výtěžek z prodeje.

Podle požadavků standardu IFRS 13 využije účetní jednotka pro stanovení reálné hodnoty ceny na trhu A, ačkoli na tomto trhu obvykle neobchoduje a nejedná se ani o nejvýhodnější trh. Reálná hodnota je tudíž 54 (pro stanovení reálné hodnoty bere účetní jednotka v úvahu náklady na dopravu, ale nebere v potaz transakční náklady).

V případě, že by hlavní trh neexistoval, nebo by na něj účetní jednotka neměla přístup, využije pro stanovení reálné hodnoty nejvýhodnější trh. Reálná hodnota aktiva by v tomto případě byla 56.

Oceňování nefinančních aktiv

Při oceňování nefinančních aktiv musí účetní jednotka kromě výše uvedených požadavků zohlednit také schopnost účastníka trhu vytvářet ekonomické užitky prostřednictvím **nejvyššího a nejlepšího využití aktiva**.

Při určování nejvyššího a nejlepšího využití aktiva se z pohledu účastníků trhu bere v úvahu využití, které je:

- fyzicky možné, tzn. zohledňují se fyzické vlastnosti aktiva (např. poloha či velikosti nemovité věci);
- právně přípustné (zákonné), tzn. berou se v potaz právní omezení (např. předpisy o územním plánování vztahující se k nemovité věci, zákaz obchodování s určitými aktivy), a
- finančně proveditelné, tzn. bere se v potaz, zda užívání aktiva vytváří přiměřené peněžní toky, aby se vytvořila investiční návratnost, kterou by požadovali od takové investice účastníci trhu.

Standard předpokládá, že běžné používání nefinančního aktiva účetní jednotkou představuje jeho nejvyšší a nejlepší využití, pokud tržní nebo jiné faktory nenaznačují, že by odlišné využití účastníky trhu maximalizovalo hodnotu aktiva.

V případě, že nejvyšší a nejlepší využití aktiva je spjata s jeho použitím v kombinaci s jinými aktivy a eventuálně i závazky (např. jako součástí podniku), standard předpokládá, že účastník trhu, z jehož pohledu se reálná hodnota stanovuje, těmito jinými aktivy a závazky pro účely oceňování disponuje. Na základě tohoto předpokladu standard stanovuje, že předmětem ocenění je u nefinančních aktiv vždy (pokud jiný standard nestanoví jinak) jednotlivé aktivum. Skupina aktiv a závazků není předmětem ocenění ani v případě, kdy oceňované nefinanční aktivum lze optimálně využít pouze v kombinaci s jinými aktivy a závazky.

Příklad - Omezení využití pozemku

Dárce daroval v jinak rezidentní oblasti pozemek sportovnímu klubu s podmínkou, že jej tento klub smí používat výlučně jako hřiště. Při přezkoumání relevantní dokumentace klub zjistil, že dárcovo omezení se nevztahuje na jiné účastníky trhu v případě prodeje pozemku (tzv. omezení využití se vztahuje pouze na obdarovaný sportovní klub). Klub navíc zjistil, že v možnostech prodeje pozemku není nijak omezen. Bez omezení využití by tak pozemek mohl sloužit jako stavební parcela k výstavbě rodinných domů. Přes pozemek vedou vodovodní a elektrické sítě, ke kterým je zřízeno věcné břemeno služebnosti inženýrské sítě.

Jaký vliv mají výše uvedená omezení na stanovení reálné hodnoty nefinančního aktiva?

Řešení:

Při stanovení reálné hodnoty pozemku je potřeba zvážit efekty plynoucí z:

- a) omezení využití pozemku stanoveného dárcem; a
- b) zřízené služebnosti inženýrské sítě.

Omezení využití pozemku se vztahuje pouze na sportovní klub a nepřevádí se na jiné účastníky trhu při převodu pozemku. Z tohoto důvodu, bez ohledu na omezení využití sportovním klubem, se reálná hodnota v souladu s přístupem nejvyššího a nejlepšího využití stanoví jako vyšší ze zjištěné hodnoty pozemku, pokud by byl využíván jako hřiště, a zjištěné hodnoty pozemku v případě jeho přeměny na stavební parcelu.

Služebnost inženýrských sítí je pevně spjata s pozemkem, tzn. převádí se i na jiné účastníky trhu při převodu pozemku. Reálná hodnota tak zahrnuje efekt služebnosti bez ohledu na jeho využití jako hřiště či stavební parcely.

Oceňování závazků a vlastních kapitálových nástrojů

Reálná hodnota finančních nebo nefinančních závazků a vlastních kapitálových nástrojů (např. nástrojů vlastního kapitálu, které společnost emituje jako protihodnotu v rámci podnikové kombinace) představuje cenu, za kterou by bylo možné (hypoteticky) převést závazek nebo nástroj kapitálového trhu na jiného účastníka trhu ke dni ocenění (tj. transferová cena). V případě, kdy neexistuje pozorovatelný trh, na němž by bylo možné zjistit transferovou cenu závazku nebo vlastního kapitálového nástroje (např. z důvodu smluvních či jiných právních překážek převodu), může pro takové položky existovat pozorovatelný trh, jsou-li drženy jinými stranami jako aktiva (např. nakoupené podnikové dluhopisy).

Při stanovování reálné hodnoty účetní jednotka tedy nejprve zjistí, zda existuje aktivní trh, na němž by zjistila kótovanou cenu pro hypotetický převod stejného nebo podobného závazku nebo vlastního kapitálového nástroje na účastníka trhu.

Na rozdíl od aktiv, pro závazky aktivní trhy zpravidla neexistují. V takovém případě účetní jednotka postupuje následovně:

A) Závazky a kapitálové nástroje držené jinými stranami jako aktiva

Není-li k dispozici kótovaná cena, ale závazek či vlastní kapitálový nástroj drží jako aktivum jiná účetní jednotka, provede účetní jednotka ocenění tohoto nástroje z pozice účetní jednotky (účastníka trhu), která tento nástroj drží jako aktivum.

Takto zjištěná cena se následně upraví, existují-li faktory specifické pro aktivum, které však nesouvisejí se závazkem nebo vlastním kapitálovým nástrojem (např. v situaci, kdy se zjištěná kótovaná cena vztahuje k podobnému, avšak ne zcela stejnému aktivu – v takovém případě je nutné zvážit rozdíl mezi úvěrovou kvalitou dlužníka u oceňovaného a podobného aktiva).

B) Závazky a kapitálové nástroje, které nejsou drženy jinými stranami jako aktiva

Nelze-li závazek nebo vlastní kapitálový nástroj ocenit kótovanou cenou při jejich hypotetickém převodu, ani nejsou drženy jinými stranami jako aktivum, stanoví se reálná hodnota za použití oceňovací techniky (typicky výpočtem současné hodnoty), a to z pohledu účastníka trhu, který dluží závazek nebo emitoval nárok na vlastní kapitál.

Techniky ocenění

Pokud není možné reálnou hodnotu aktiva či závazku zjistit přímo jako kótovanou cenu na aktivním trhu, musí být odhadnuta pomocí techniky ocenění. Účetní jednotka musí použít vždy takové techniky ocenění, které jsou přiměřené okolnostem a pro něž jsou k dispozici dostatečné údaje umožňující stanovení reálné hodnoty při maximalizaci využití relevantních pozorovatelných vstupů a minimalizaci nepozorovatelných vstupů. Cílem použití techniky ocenění je odhad ceny, za níž by řádná transakce spočívající v prodeji aktiv nebo převodu závazků proběhla mezi účastníky trhu ke dni ocenění za obvyklých tržních podmínek, tj. stanovení reálné hodnoty.

Standard rozlišuje tři přístupy (skupiny) technik ocenění, a to **tržní přístup**, **nákladový přístup** a **výnosový přístup** (viz níže).

Techniky ocenění je možné použít samostatně, nebo je kombinovat, např. v případě oceňování penězotvorné jednotky. Při použití více technik se jejich výsledky (tj. příslušné údaje o reálné hodnotě) posoudí s ohledem na přiměřenost rozsahu hodnot identifikovaných těmito výsledky. Reálná hodnota je pak bodem v tomto rozsahu, který za daných okolností vyjadřuje reálnou hodnotu nejrepresentativněji.

Techniky ocenění by měla účetní jednotka používat konzistentně. Nicméně změna techniky ocenění nebo jejího použití (kupř. změna její váhy při kombinaci více technik) je vhodná, pokud změna povede k ocenění, které za daných okolností vyjadřuje reálnou hodnotu stejně reprezentativně nebo reprezentativněji.

Standard uvádí následující příklady událostí, které mohou vést ke změně techniky ocenění:

- rozvinou se nové trhy;
- jsou k dispozici nové informace;
- dříve používané informace již nejsou k dispozici;
- techniky ocenění se zlepšily; nebo
- tržní podmínky se změny.

Tržní přístup (market approach)

Tržní přístup využívá ceny a další relevantní informace získané prostřednictvím tržních transakcí, jejichž součástí jsou stejná nebo srovnatelná aktiva, závazky nebo skupiny aktiv a závazků (např. podnik).

Techniky ocenění, které jsou v souladu s tržním přístupem, často využívají tržních násobků odvozených ze souboru srovnatelných hodnot (např. násobky výnosů či ukazatele EBITDA). Výběr vhodného násobku v rámci určitého rozpětí vychází z úsudku účetní jednotky, která bere v potaz kvalitativní i kvantitativní faktory specifické pro dané ocenění.

Mezi techniky tržního přístupu patří také matematická technika maticového ocenění (matrix pricing). Tato metoda se používá především k oceňování některých typů finančních nástrojů, zejména dluhových cenných papírů, které nejsou často obchodovány (tj. nemají aktivní trh). Metoda odvozuje odhadovanou cenu daného finančního nástroje na základě tržních cen a jiných relevantních tržních dat referenčních finančních nástrojů s podobnými charakteristikami (např. s podobnou dobou splatnosti, úrokovou sazbou, úvěrovým rizikem ad.).

Příklad - Maticové ocenění dluhopisu

Účetní jednotka potřebuje stanovit reálnou hodnotu pro dluhopis A se splatností 6 let a kupónovým výnosem 10 %, který není obchodován na aktivním trhu. Srovnatelnými dluhopisy obchodovanými na aktivním trhu jsou:

- dluhopis B se splatností 8 let, ročním kupónovým výnosem 8 % a tržní cenou 70 EUR,
- dluhopis C se splatností 4 roky, ročním kupónovým výnosem 12 % a tržní cenou 110 EUR.

Nominální hodnota všech dluhopisů činí 90 EUR.

Řešení:

Hodnota dluhopisu A se stanoví ve třech následujících krocích:

1. Vypočíte se výnos do splatnosti (yield to maturity - YTM) dluhopisů B a C na základě jejich tržních informací. YTM představuje takovou úrokovou míru, při které se současná hodnota veškerých budoucích příjmů z dluhopisu rovná jeho současné tržní ceně. Pro kupónové dluhopisy platí:

$$PV = \frac{C_1}{1+YTM} + \frac{C_2}{(1+YTM)^2} + \dots + \frac{C_n+FV}{(1+YTM)^n}$$

kde: C = kupónová platba vypočtená jako součin nominální hodnoty a výnosové míry,

FV = nominální hodnota dluhopisu,

PV = tržní cena dluhopisu,

n = doba splatnosti dluhopisu.

Pro výpočet YTM lze využít funkce MÍRA.VÝNOSNOSTI (při neměnných kupónových platbách lze též využít funkci ÚROKOVÁ.MÍRA) v MS Excel. Při ručním výpočtu lze využít např. metodu lineární interpolace. YTM je také možné aproximovat např. vztahem:

$$YTM_{\text{approx.}} = \frac{C + \frac{FV - PV}{n}}{\frac{FV + PV}{2}} \cdot 100 \%$$

Hodnoty YTM vypočtené s využitím funkce ÚROKOVÁ.MÍRA²⁴ v MS Excel jsou následující:

$$YTM_B = 12,56 \%$$

$$YTM_C = 5,64 \%$$

2. Odhadnutá tržní diskontní úroková míra šestiletého dluhopisu se stanoví jako aritmetický průměr YTM_B a YTM_C , tj. $YTM_A = (12,56 \% + 5,64 \%) / 2 = 9,1 \%$. Alternativně lze YTM_A vypočíst jako geometrický průměr YTM_B a YTM_C .
3. Odhadnutá tržní cena dluhopisu A se stanoví jako:

$$\text{Cena dluhopisu}_A = \left(\sum_{n=1}^N \frac{C_n}{(1+YTM)^n} \right) + \frac{FV}{(1+YTM)^N}$$

$$\text{Cena dluhopisu}_A = \left[\frac{9}{1+0,091} + \frac{9}{(1+0,091)^2} + \dots + \frac{9}{(1+0,091)^6} + \frac{90}{(1+0,091)^6} \right] \text{EUR}$$

$$\text{Cena dluhopisu}_A = \mathbf{93,62 \text{ EUR}}$$

Na základě techniky maticového ocenění je reálná hodnota dluhopisu A 93,62 EUR. Technika se nazývá maticová, neboť využívá matici – v tomto příkladu vypadá matice následovně:

	8 %	10 %	12 %
Splatnost 4 roky			Dluhopis C (110 EUR)
Splatnost 6 let		Dluhopis A	
Splatnost 8 let	Dluhopis B (70 EUR)		

Nákladový přístup (cost approach)

Nákladový přístup oceňování vyjadřuje částku, která by se v současné době musela vynaložit na náhradu aktiva po odečtení fyzického, funkčního (technického) a ekonomického (vnějšího) zastarávání (tato částka se označuje jako **současné reprodukční náklady**, depreciated replacement cost). Nákladový přístup se typicky používá pro stanovení reálné hodnoty dlouhodobých hmotných aktiv, zejm. budov a zařízení.

Výnosový přístup (income approach)

Výnosový přístup převádí budoucí částky (např. peněžní toky nebo výnosy a náklady) do jediné současné (tj. diskontované) částky. V případě použití výnosového přístupu odráží ocenění reálnou hodnotou současná tržní očekávání týkající se těchto budoucích částek. K technikám výnosového přístupu patří např.:

- techniky oceňování pomocí současné hodnoty;
- modely oceňování opcí (kupř. Black-Scholes-Mertonův model nebo binomický model);

²⁴ Pro dluhopis B: =ÚROKOVÁ.MÍRA(8;7,2;-70;90); pro dluhopis C: =ÚROKOVÁ.MÍRA(4;10,8;-110;90).

- metoda zvýšených výnosů za více období, která se používá ke stanovení reálné hodnoty některých nehmotných aktiv.

Při určování reálné hodnoty za použití techniky oceňování pomocí současné hodnoty musí účetní jednotka brát v úvahu z hlediska účastníků trhu v den ocenění:

- odhad budoucích peněžních toků oceňovaného aktiva nebo závazku;
- předpoklady související s možnými odchylkami v částkách peněžních toků nebo v časovém průběhu peněžních toků;
- časovou hodnotu peněz reprezentovanou bezrizikovou úrokovou sazbou;
- rizikovou prémii (cenu za nejistotu plynoucí z peněžních toků);
- další faktory, které by účastníci trhu brali v potaz za daných okolností;
- v případě závazku riziko neplnění týkající se tohoto závazku, včetně vlastního úvěrového rizika.

Ocenění za použití technik současné hodnoty se provádí za podmínek nejistoty – používané peněžní toky jsou pouze odhadem účetní jednotky. Částka i časový průběh peněžních toků tak mohou být nejisté (i smluvně stanovené částky mohou být nejisté, existuje-li riziko nesplacení). V závislosti na způsobu zohlednění rizika a používaných peněžních tocích uvádí standard tři možné techniky oceňování pomocí současné hodnoty:

- **technika úpravy diskontní sazby** (discount rate adjustment technique), která využívá diskontní sazbu upravenou o riziko a smluvní, přislíbené nebo nejpravděpodobnější peněžní toky; diskontní sazba se odvozuje z pozorovaných výnosových měr srovnatelných aktiv nebo závazků, které jsou obchodovány na trhu;
- **metoda 1 techniky očekávané současné hodnoty** (expected present value technique method 1), která používá pravděpodobnostně vážené průměry všech možných budoucích peněžních toků (tj. očekávaných peněžních toků) upravené o riziko a bezrizikovou úrokovou sazbu;
- **metoda 2 techniky očekávané současné hodnoty** (expected present value technique method 2), která používá očekávané peněžní toky, které nejsou upraveny o riziko, a diskontní sazbu upravenou tak, aby zahrnovala rizikovou prémii, kterou účastníci trhu požadují.

Standard žádnou z metod techniky očekávané současné hodnoty nepreferuje – jejich použití závisí na skutečnostech a okolnostech specifických pro oceňované aktivum nebo závazek. Úpravy o riziko mohou být činěny jak na očekávaných peněžních tocích, tak na diskontní sazbě (tzn. metody lze kombinovat). Nicméně diskontní sazba nesmí být upravena o riziko, o které již byly upraveny očekávané peněžní toky, jinak by bylo riziko při výpočtu zohledněno dvakrát.

Příklad - Techniky stanovení současné hodnoty

a) Technika úpravy diskontní sazby:

Účetní jednotka vlastní aktivum A, které představuje smluvní právo obdržet za jeden rok 1 000 EUR (tj. nepředpokládá se žádná nejistota z hlediska časového průběhu). Ačkoli dané aktivum není obchodováno na aktivním trhu, existuje fungující trh, na němž se obchoduje srovnatelné aktivum B.

Aktivum B představuje smluvní právo obdržet za jeden rok 1 500 EUR a jeho tržní cena činí 1390 EUR.

Řešení:

Srovnatelnost aktiv se zjišťuje prostřednictvím posouzení povahy peněžních toků (např. zda jsou peněžní toky smluvní nebo mimosmluvní a je pravděpodobné, že budou podobně reagovat na změny ekonomických podmínek) a dalších faktorů, kupř. úvěrové pozice, kolaterálu, doby trvání, omezujících ujednání a likvidity.

Při použití techniky úpravy diskontní sazby je smluvní (přislíbený nebo nejpravděpodobnější) peněžní tok diskontován úrokovou sazbou, která v sobě odráží riziko investice (tzn. bezrizikovou úrokovou sazbu, očekávání účastníků trhu o možných fluktuacích peněžních toků a další rizika spojená s aktivem). Tato diskontní sazba se odvodí z pozorované tržní výnosové míry srovnatelného aktiva B, které je obchodováno (jde o implicitní roční výnosovou míru).

$$i_B = \left(\frac{FV_B}{PV_B} \right)^{\frac{1}{n}} - 1$$

kde: FV_B = peněžní tok získaný z aktiva B na konci trvání smluvního vztahu,
 PV_B = současná tržní cena aktiva B,
 n = doba trvání smluvního vztahu.

$$i_B = \left(\frac{1\,500}{1\,390} \right)^{\frac{1}{1}} - 1 = 0,0791 = 7,91 \%$$

Zjištěná sazba se použije k diskontování smluvního toku aktiva A:

$$PV_A = \frac{1\,000}{1+0,0791} \text{ EUR} = 926,698 \text{ EUR}$$

Částka 926,698 EUR představuje odhadnutou reálnou hodnotu aktiva A.

b) Technika očekávané současné hodnoty:

Účetní jednotka vlastní aktivum D, jehož očekávaný peněžní tok činí 760 EUR. Výši tohoto peněžního toku účetní jednotka stanovila na základě možných peněžních toků a pravděpodobností uvedených níže v tabulce. Předpokládejme, že bezriziková úroková sazba je 7 % a riziková prémie, kterou by požadovali účastníci trhu pro aktiva se stejným rizikovým profilem, činí 3 %.

Možné peněžní toky		Pravděpodobnost		Pravděpodobnostně vážené peněžní toky
400 EUR	x	20 %	=	80 EUR
1000 EUR	x	65 %	=	650 EUR
200 EUR	x	15 %	=	30 EUR
Očekávaný peněžní tok:				760 EUR

Řešení:

Očekávaný peněžní tok 760 EUR představuje pravděpodobnostně vážený průměr možných tří peněžních toků, přičemž jako váhy jsou použity příslušné pravděpodobnosti. Možné peněžní toky může účetní jednotka stanovit např. na základě již realizovaných peněžních toků v minulosti, které upraví podle aktuálních podmínek (např. dle ekonomických a tržních podmínek, průmyslových trendů, vnitřních či vnějších faktorů).

Při použití **metody 1** techniky očekávané současné hodnoty je očekávaný peněžní tok upraven o systémové (tj. tržní) riziko odečtením peněžní rizikové prémie. Očekávaný

peněžní tok upravený o riziko se následně diskontuje bezrizikovou úrokovou sazbou (bezriziková úroková sazba se použije z toho důvodu, že o riziko je již upraven samotný diskontovaný peněžní tok). Výpočet probíhá v následujících krocích:

1. Stanovení peněžní rizikové prémie (PRP):

$$\text{PRP} = \text{očekávaný peněžní tok} - \left[\text{očekávaný peněžní tok} \cdot \frac{(1 + \text{bezriziková úroková sazba})}{(1 + \text{bezrizik. úr. sazba} + \text{riziková prémie})} \right]$$

$$\text{PRP} = \left\{ 760 - \left[760 \cdot \frac{(1+0,07)}{(1+0,07+0,03)} \right] \right\} \text{EUR} = 20,73 \text{ EUR}$$

2. Výpočet očekávaného peněžního toku upraveného o riziko:

$$\text{Očekávaný peněžní tok upravený o riziko} = (\text{očekávaný peněžní tok} - \text{PRP})$$

$$\text{Očekávaný peněžní tok upravený o riziko} = (760 - 20,73) \text{ EUR} = 739,27 \text{ EUR}$$

3. Stanovení současné hodnoty aktiva D:

$$\text{PV}_{\text{D-metoda 1}} = \frac{739,27}{1+0,07} \text{ EUR} = 690,91 \text{ EUR}$$

Při aplikaci **metody 2** techniky očekávané současné hodnoty nejsou očekávané peněžní toky upraveny o systémové riziko odečtením peněžní rizikové prémie. Úprava o systémové riziko je zahrnuta v diskontní sazbě, tzn. zvýšení bezrizikové úrokové sazby o rizikovou prémie.

Výpočet současné hodnoty aktiva D je následující:

$$\text{PV}_{\text{D-metoda 2}} = \frac{\text{očekávaný peněžní tok}}{(1 + \text{bezriziková úroková sazba} + \text{riziková prémie})^n}$$

$$\text{PV}_{\text{D-metoda 2}} = \frac{760}{(1+0,07+0,03)} \text{ EUR} = 690,91 \text{ EUR}$$

Hierarchie reálných hodnot

Při zjišťování reálné hodnoty musí účetní jednotka v maximální možné míře vycházet z relevantních, na trhu přímo zjistitelných informací (např. na burzovních trzích). Z této zásady vychází také standardem upravená hierarchie reálných hodnot, která kategorizuje vstupní veličiny používané technikami ocenění pro stanovení reálné hodnoty do tří úrovní. Hierarchie reálných hodnot tak přiřazuje nejvyšší důležitost (neupraveným) cenám kótovaným na aktivních trzích pro identická aktiva nebo závazky (tj. vstupy na úrovni 1) a nejnižší důležitost nepozorovatelným vstupním veličinám (tj. vstupy na úrovni 3).

Vstupy na úrovni 1 jsou neupravené kótované ceny na aktivních trzích pro identická aktiva či závazky, k nimž má účetní jednotka ke dni ocenění přístup. Účetní jednotka musí při zjištění reálné hodnoty vycházet z kótované ceny zjištěné na hlavním trhu, a není-li k dispozici, pak na nejuvhodnějším trhu. Tato na trhu přímo určená cena by neměla být účetní jednotkou dále upravována, až na několik výjimek, které se týkají zejména finančních nástrojů (např. drží-li účetní jednotka velké množství podobných aktiv a závazků, pro které existuje kótovaná cena, ale není snadno dostupná pro každé z těchto aktiv či závazků, může účetní jednotka použít alternativní metody oceňování, kupř. maticové oceňování; podrobněji viz IFRS 13.79).

Vstupy na úrovni 2 představují vstupy jiné než kótované ceny zahrnuté do úrovně 1, které jsou přímo nebo nepřímo pozorovatelné pro aktivum či závazek. Reálná hodnota se tak má odvodit z jiných charakteristik, jež jsou na trhu dostupné, tj. např.:

- kótované ceny podobných aktiv nebo závazků na aktivních trzích;

- kótované ceny identických nebo podobných aktiv či závazků na trzích, které nejsou aktivní;
- úrokové sazby, výnosové křivky, předpokládané hodnoty volatility, úvěrové marže;
- násobky zisků nebo výnosů srovnatelných účetních jednotek ad.

Tyto vstupní informace účetní jednotka následně upraví pro účely zjištění reálné hodnoty tak, aby co nejlépe odrážely specifika oceňovaného aktiva či závazku.

Vstupy na úrovni 3 jsou nepozorovatelné vstupní veličiny pro aktivum či závazek. Nepozorovatelné vstupní veličiny může účetní jednotka pro stanovení reálné hodnoty použít pouze v rozsahu, v němž nejsou k dispozici informace zjistitelné na trhu. Jedná se o vstupy, které byly vytvořeny samotnou účetní jednotkou na základě vlastních informací, resp. úsudků. Při tvorbě vstupů ale účetní jednotka musí vždy využít nejlepší dostupné informace o předpokladech, na základě kterých by při oceňování daného aktiva či závazku postupovali účastníci trhu.

Požadavky na zveřejnění

Cílem zveřejnění je umožnit uživatelům účetních informací zvážit rizika, která jsou spojena s oceněním v reálné hodnotě. Účetní jednotka je povinna zveřejnit techniky oceňování použité při stanovení reálné hodnoty a vstupní veličiny, z nichž účetní jednotka při oceňování vycházela.

Pro jednotlivé skupiny aktiv a závazků je účetní jednotka povinna zveřejnit:

- reálnou hodnotu;
- úroveň hierarchie reálných hodnot, do níž jsou ocenění reálnou hodnotou zařazena;
- v případě ocenění reálnou hodnotou s využitím vstupů zařazených do úrovně 2 nebo 3 hierarchie reálných hodnot popis použitých oceňovacích technik a vstupních veličin použitých při ocenění a informaci (vč. zdůvodnění) o jejich případných změnách;
- při ocenění reálnou hodnotou na úrovni 3 kvantitativní informace o významných nepozorovatelných vstupních veličinách, a to včetně stanovených politik a postupů, jimiž se účetní jednotka řídí při volbě vhodné oceňovací techniky;
- informaci a zdůvodnění případné situace, že oceňované nefinanční aktivum není účetní jednotkou využíváno v souladu s jeho nejvyšším a nejlepším využitím;
- důvod ocenění, jedná-li se o aktivum nebo závazek, které nejsou oceňovány reálnou hodnotou pravidelně;
- pro skupiny aktiv a závazků, které jsou oceňovány na reálnou hodnotu na základě vstupů úrovně 3 pravidelně (opakovaně), sesouhlasení počátečních a konečných zůstatků, přičemž se samostatně zveřejní změny položek v důsledku ocenění na reálnou hodnotu zaúčtované v hospodářském výsledku a ostatním úplném výsledku, dále změny v důsledku nákupů, prodejů, emisí a úhrad a částky přesunů z/do úrovně 3, a to včetně zdůvodnění;
- pro skupiny aktiv a závazků, které jsou oceňovány na reálnou hodnotu na základě vstupů úrovně 3 opakovaně, podrobný popis citlivosti ocenění na změny nepozorovatelných vstupních předpokladů a východisek (v případě finančních aktiv a závazků by měl být vliv změn kvantifikován, ovlivní-li to významně celkovou hodnotu aktiv, závazků či vlastního kapitálu či hospodářský výsledek).

Shrnutí

Standard si klade za cíl sjednotit přístupy k ocenění reálnou hodnotou v rámci jednotlivých Mezinárodních standardů účetního výkaznictví, které tento způsob ocenění vyžadují, doporučují či umožňují. Reálnou hodnotu vymezuje jako vypořádací cenu (exit price), která by mohla být dosažena při řádné transakci mezi účastníky trhu za běžných tržních podmínek. Reálná hodnota nezahrnuje transakční náklady, ale zahrnuje náklady spojené s dopravou, neboť polohu standard chápe jako důležité specifikum oceňovaného aktiva. Při stanovení reálné hodnoty standard vyžaduje, aby účetní jednotka nejprve stanovila předmět ocenění, tj. konkrétní aktivum nebo závazek, u nefinančních aktiv posoudila předpoklad jejich nejvyššího a nejlepšího využití, následně určila hlavní (nelze-li jej určit, tak nejvýhodnější) trh pro dané aktivum nebo závazek a vhodnou techniku ocenění s ohledem na dostupnost údajů, na jejichž základě budou získány vstupy. Techniky ocenění uvedené ve standardu vycházejí ze tří přístupů – tržního, nákladového a výnosového. Při zjišťování reálné hodnoty musí účetní jednotka v maximální možné míře vycházet z relevantních, na trhu přímo zjistitelných informací. Na základě tohoto kritéria standard kategorizuje vstupy do tří úrovní, které označuje jako hierarchie reálných hodnot. Nejvyšší důležitost v rámci hierarchie standard přiřazuje (neupraveným) cenám kótovaným na aktivních trzích pro identická aktiva nebo závazky (tj. vstupy na úrovni 1) a nejnižší důležitost nepozorovatelným vstupním veličinám (tj. vstupy na úrovni 3). Standard vymezuje údaje, které účetní jednotka musí zveřejnit.

Otázky k opakování

- 1) Vymezte cíl a rozsah působnosti IFRS 13.
- 2) Definujte základní pojmy v souladu s IFRS 13 (řádná transakce, vstupní cena, výstupní cena, aktivní trh, účastníci trhu, hlavní trh, nejvýhodnější trh, nevyšší a nejlepší využití, očekávaný peněžní tok, riziková prémie, riziko neplnění, vstupy, pozorovatelné vstupy, nepozorovatelné vstupy).
- 3) Definujte reálnou hodnotu v souladu s IFRS 13.
- 4) Uveďte předpoklady pro stanovení reálné hodnoty a vysvětlete je.
- 5) Uveďte, za jakých okolností nelze použít informace z hlavního ani nejvýhodnějšího trhu pro určení reálné hodnoty.
- 6) Vysvětlete podstatu přístupů (skupin) technik ocenění uvedených v IFRS 13 a uveďte konkrétní příklady technik ocenění.
- 7) Vysvětlete hierarchii reálných hodnot vymezenou v IFRS 13 a uveďte její význam pro určení reálné hodnoty.
- 8) Jaké požadavky na zveřejnění IFRS 13 stanovuje?

8 POZEMKY, BUDOVY A ZAŘÍZENÍ – IAS 16

IAS 16 PROPERTY, PLANT AND EQUIPMENT

Cíl kapitoly

Po prostudování této kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 16.
- Definovat základní pojmy používané v IAS 16.
- Vymezit podmínky uznávání pozemků, budov a zařízení.
- Charakterizovat způsoby ocenění pozemků, budov a zařízení.
- Vysvětlit způsoby odepisování pozemků, budov a zařízení.
- Vysvětlit podmínky vyřazení a likvidace pozemků, budov a zařízení.
- Vymezit údaje nutné ke zveřejnění.

Cíl standardu

Cílem standardu je popsat přístup k účtování pozemků, budov a zařízení tak, aby uživatelé účetních závěrek měli na základě účetních informací možnost rozeznat investice účetní jednotky do pozemků, budov a zařízení a změny těchto investic. Základní problémy spočívají v časovém uznání aktiv, určení jejich účetní hodnoty a účtování odpisů.

Rozsah působnosti

Standard se aplikuje na účtování pozemků, budov a zařízení s výjimkou, kdy jiný standard požaduje odlišný postup. Standard se nepoužívá pro pozemky, budovy a zařízení, které jsou drženy pro prodej v souladu s IFRS 5 *Dlouhodobá aktiva držená k prodeji a ukončované činnosti*²⁵, pro pozemky a budovy, které jsou určeny k pronájmu nebo zhodnocení v souladu s IAS 40 *Investice do nemovitosti*²⁶, dále pro biologická aktiva související se zemědělskou činností, práva k nerostům, průzkum a těžbu nerostů, ropy apod.

Definice používaných termínů

Pozemky, budovy, zařízení (property, plant and equipment) jsou hmotná aktiva, která účetní jednotka drží z důvodu používání ve výrobě nebo zásobování zbožím či službami, pro pronájem jiným, nebo k administrativním účelům a očekává se, že budou používána více než jedno období.

Odpis (depreciation) je systematickým rozvrháváním odepisovatelné částky aktiva během doby jeho použitelnosti.

Odepisovatelná částka (depreciable value) je náklad na pořízení aktiva nebo jiná částka zastupující náklad v účetní závěrce, minus jeho zbytková hodnota.

Doba použitelnosti (useful life) je období, během kterého se očekává, že aktivum bude používáno účetní jednotkou, nebo doba potřebná pro očekávaný objem výroby nebo podobných jednotek, které budou jednotkou z aktiva získány.

²⁵ Účetní jednotka klasifikuje dlouhodobé aktivum (nebo vyřazovanou skupinu) jako držené k prodeji, pokud bude jeho účetní hodnota zpětně získána primárně prodejem. Aktivum (nebo skupina aktiv) musí být k dispozici pro okamžitý prodej v jeho současném stavu a prodej musí být vysoce pravděpodobný.

²⁶ Investice do nemovitosti je nemovitost (pozemek nebo budova – popřípadě část budovy – nebo obojí) držená (vlastníkem nebo nájemcem na základě finančního leasingu) za účelem dosažení příjmu z nájmemného nebo za účelem zhodnocení či obojího.

Pořizovací náklady (cost) aktiva je peněžní částka nebo zaplacené peněžní ekvivalenty nebo reálná hodnota ostatních protihodnot souvisejících s nabytím aktiv v době jeho pořízení nebo výstavby.

Zbytková hodnota (residual value) je čistá částka, kterou jednotka očekává, že získá za dané aktivum na konci doby jeho použitelnosti po odečtení předpokládaných nákladů souvisejících s jeho vyřazením.

Reálná hodnota (fair value) je částka, za niž aktivum může být směněno mezi znalými a ochotnými stranami při transakcích za obvyklých podmínek.

Ztráta ze snížení hodnoty (impairment loss) je částka, o kterou účetní hodnota převyšuje zpětně získatelnou částku.

Účetní hodnota (carrying amount) je částka, v níž je aktivum vykázáno v rozvaze po odečtení opravěk a kumulovaných ztrát ze snížení jeho hodnoty.

Zpětně získatelná částka (recoverable amount) je vyšší z reálné hodnoty aktiva snížené o náklady na vyřazení a jeho hodnoty z užívání.

Hodnota z užívání (value in use) je současná hodnota odhadovaných budoucích peněžních toků, u nichž se očekává, že je položka bude vytvářet v podnikání.

Uznání pozemků, budov a zařízení

Standard uznává položky pozemků, budov a zařízení jako aktivum, jestliže je pravděpodobné, že účetní jednotka bude mít z aktiva budoucí ekonomický užitek (jednotka musí obdržet prospěch přisuzovaný aktivu a postoupí rizika s tím spojená).

Pořizovací náklady tohoto aktiva musí být spolehlivě měřeny.

Členění položek

Standard vymezuje podmínky pro definování samostatné položky pozemků, budov a zařízení a požaduje použít kritéria v definici podle specifických typů účetních jednotek.

Dovoluje agregovat jednotlivé nevýznamné položky.

Za položku pozemků, budov a zařízení jsou považovány i hlavní náhradní díly a součásti zařízení, pokud se předpokládá, že je účetní jednotka bude užívat více než jedno účetní období, nebo pokud je možné je použít pouze ve vztahu k položce pozemků, budov a zařízení.

V případě, že jednotlivé části aktiva mají různou dobu použitelnosti, považuje standard za vhodné rozdělit je do jednotlivých částí a účtovat o nich a odepisovat je odděleně.

Příklad - Komponentní odepisování

Účetní jednotka vlastní strojní zařízení za 250, které má dobu životnosti 4 roky. Součástí strojního zařízení je náhradní díl v ceně 50, který se zcela nahrazuje každé dva roky.

Řešení

Strojní zařízení se rozdělí na dvě části, které se budou samostatně evidovat a odepisovat. Strojní zařízení bez náhradního dílu v hodnotě 200, které bude odepisováno po dobu 4 let, a náhradní díl v hodnotě 50, který se bude odepisovat po dobu 2 let a který následně se vyřadí a nahradí novým.

Výpočet odpisů a zůstatkové ceny:

Odpis strojního zařízení	$200 / 4 = 50$
Odpis náhradního dílu	$50 / 2 = 25$
Zůstatková cena v 1. roce	$250 - 75 = 175$
Zůstatková cena ve 2. roce	$250 - 150 + 50$ (výměna náhradního dílu) = 150
Zůstatková cena ve 3. roce	$250 - 175 = 75$
Zůstatková cena ve 4. roce	$250 - 250 = 0$

Odpisy a zůstatková cena

	Rok 1	Rok 2	Rok 3	Rok 4
Odpis strojního zařízení bez náhradního dílu	50	50	50	50
Odpis náhradního dílu	25	25	25	25
Oprávký celkem	75	100 ¹⁾	175	250
Zůstatková cena	175	150	75	0

¹⁾ Oprávky se sníží o hodnotu vyřazeného náhradního dílu 150 (oprávky za dva roky) – 50 (vyřazení odepsaného náhradního dílu) = 100.

Účtování

A – Strojní zařízení	
PS	200

Odpisy stroje	
1a.	50
2a.	50
5a.	50
6a.	50

A – Náhradní díl			
PS	50	3.	50
4.	50		

Oprávký ke stroji	
1a.	50
2b.	50
5a.	50
6a.	50

Odpisy náhradního dílu	
1b.	25
2b.	25
5b.	25
6b.	25

Oprávký k náhradnímu dílu			
3.	50	1b.	25
		2a.	25
		5b.	25
		6b.	25

Dodavatelé	
	4. 50

Účetní případy

Číslo	Název operace	Částka
1a.	Odpis stroje v prvním roce	50
1b.	Odpis náhradního dílu v prvním roce	25
2a.	Odpis stroje ve druhém roce	50
2b.	Odpis náhradního dílu ve druhém roce	25
3.	Vyřazení odepsaného náhradního dílu	50
4.	Pořízení nového náhradního dílu	50
5a.	Odpis stroje ve třetím roce	50
5b.	Odpis náhradního dílu ve třetím roce	25
6a.	Odpis stroje ve čtvrtém roce	50
6b.	Odpis náhradního dílu ve čtvrtém roce	25

Ocenění pozemků, budov a zařízení

Položky pozemků, budov a zařízení, které jsou uznány jako aktivum, se na počátku oceňují pořizovacími náklady.

Pořizovací náklady se skládají z nákupní ceny a dovozních cel, daní, které nelze nárokovat, a přímo přiřaditelných nákladů určených k uvedení aktiva do provozu. Slevy a obchodní rabaty se odečítají.

Mezi přímo přiřaditelné náklady standard zařazuje např. náklad na přípravu místa, náklady na dopravu a manipulaci, náklady na demontáž, přemístění a montáž, poplatky profesionálním specialistům apod.

Náklady spojené s vyřazením aktiva a uvedením místa do původního stavu jsou součástí pořizovací ceny aktiva.

Správní a režijní náklady jsou součástí nákladů na pozemky, budovy a zařízení, pokud jsou přímo vztaženy k pořízení aktiva nebo zavádějí aktivum do provozu.

Náklady na záběh a předvýrobní náklady jsou součástí nákladů aktiva, jen pokud jsou nezbytné k jeho uvedení do provozu.

Počáteční provozní ztráty jsou uznány jako náklad.

Náklady na pořízení aktiva vyrobeného ve vlastní režii jsou stanoveny stejně jako u nakoupeného aktiva.

Do hodnoty aktiva nemohou být zahrnuty nadměrně spotřebovaný materiál a nadměrná práce.

Do ocenění aktiva se zahrnují výpůjční náklady v souladu s IAS 23 *Výpůjční náklady*²⁷.

²⁷ Jako součást pořizovacích nákladů aktiv lze aktivovat ty výpůjční náklady, které jsou přímo vztaženy k výstavbě či výrobě aktiva, pokud si účetní jednotka vypůjčila peněžní prostředky za účelem získání určitého aktiva. Aktivace výpůjčních nákladů jako součást pořizovacích nákladů způsobilého aktiva začíná, když jsou vynakládány výdaje za aktivum, jsou vynaloženy výpůjční náklady a probíhají nezbytné činnosti k přípravě aktiva pro jeho zamýšlené použití nebo prodej. Aktivace výpůjčních nákladů skončí, když jsou skončeny veškeré podstatné činnosti nezbytné pro přípravu způsobilého aktiva pro jeho využití či prodej.

Účetní hodnota aktiva může být snížena o dotaci (IAS 20 *Vykazování státních dotací a zveřejňování státní podpory*)²⁸.

Pokud je platba za pořízení položky pozemků, budov a zařízení splatná v delším časovém horizontu, je pořizovací cena aktiva stanovena jako současná hodnota budoucí úhrady. Rozdíl mezi nominální hodnotou závazku a současnou hodnotou je uznán jako úrok po dobu splatnosti závazku.

Příklad - Pořízení dlouhodobého majetku na splátky

1. 1. 20X1 účetní jednotka zakoupila budovu v ceně 110, úhrada je splatná následovně: 50 při podpisu smlouvy, 40 k 31. 12. 20X1 a 20 k 31. 12. 20X2. Průměrná úroková sazba výpůjček je 12 %.

Řešení

Pokud je platba za pořízení položky pozemků, budov a zařízení splatná v delším časovém horizontu, je pořizovací cena aktiva stanovena jako současná hodnota budoucí úhrady. Rozdíl mezi nominální hodnotou závazku a současnou hodnotou je uznán jako úrok po dobu splatnosti závazku.

Vypočítáme současnou hodnotu (hodnotu z plnění) závazku podle vzorce:

$$SH = \sum_{t=1}^n \frac{P}{(1+i)^n}$$

kde: P - jednotlivé splátky, i - úroková míra, n - počet diskontovaných splátek

Hodnota z plnění závazku	$50 + (40 / 1,12) + (20 / 1,12^2) = 101,7$
Pořizovací cena budovy	101,7

Hodnota úroku se vypočítá z počátečního stavu závazku na začátku účetního období, splátka se rozdělí na snížení závazku a úrok.

Časové rozložení splátek					
Rok	PS závazku	Úrok	Splátka	Snížení závazku	KS závazku
20X1	51,7	6,2	40	33,8	17,9
20X2	17,9	2,1	20	17,9	0

Účtování

Budova		Závazky			
1.	101,7	2.	50	1.	101,7
		3.	33,8		
		4.	17,9		
N - Úrok		Peníze			
3.	6,2	PS	XX	2.	50
4.	2,1			3.	40
				4.	20

²⁸ Státní dotace, které se vztahují k aktivům, mohou být zaúčtovány jako snížení hodnoty aktiva nebo jako odložený výnos.

Účetní případy

Číslo	Název operace	Částka	Číslo	Název operace	Částka
1.	Pořízení budovy	101,7	3.	Druhá splátka - snížení závazku - úrok*	40 33,8 6,2
2.	První splátka	50	4.	Třetí splátka - snížení závazku - úrok*	20 17,9 2,1

*Každá z úročených splátek se rozdělí na snížení závazku a úrok.

Součástí pořizovací ceny aktiva jsou náklady na uvedení místa do původního stavu.

Příklad - Náklady spojené s vyřazením aktiva a uvedením místa do původního stavu

Účetní jednotka staví skládku domovního odpadu, náklady související s pořízením jsou 500. Životnost skládky se předpokládá na 20 let, po skončení životnosti je třeba provést rekultivaci místa. Hodnota nákladů na rekultivaci se nyní odhaduje na 100. Průměrná úroková míra činí 6 % p. a.

Řešení

Náklady spojené s vyřazením aktiva a uvedením místa do původního stavu se aktivují do pořizovací ceny.

Zvýšení pořizovací ceny aktiva se účtuje oproti rezervě.

Pokud je platba za pořízení položky pozemků, budov a zařízení splatná v delším časovém horizontu, je pořizovací cena aktiva stanovena jako současná hodnota budoucí úhrady. Rozdíl mezi nominální hodnotou závazku a současnou hodnotou je uznán jako úrok po dobu splatnosti závazku.

Úrok se v každém roce zaúčtuje do nákladů a zvyšuje rezervu. V posledním roce je hodnota rezervy rovna 100.

Současná hodnota nákladů na rekultivaci	$100 / (1+0,06)^{20} = 31$
Pořizovací cena aktiva	$500 + 31 = 531$

Časové rozložení úroku				
Rok	PS rezervy	Výpočet úroku	Úrok	KS rezervy
1.	31	$31 \cdot 0,06$	1,86	32,86
2.	32,86	$32,86 \cdot 0,06$	1,97	34,83
3.	34,83	$34,83 \cdot 0,06$	2,09	36,92
4.	36,92	$36,92 \cdot 0,06$	2,21	39,13
↓				
20.	100

Konečný stav rezervy bude ve dvacátém roce 100.

Účtování pořízení aktiva:

A - Pozemky, budovy a zařízení
(P, B, Z)

PS	500	
1.	31	

Rezerva

	1.	31
	2.	1,86
	3.	1,97
	KS	100

N-úrok

2.	1,86	
3.	1,97	

Účetní případy

Číslo	Název operace	Částka	MD	D
PS	Počáteční stav pořizovací ceny aktiva	500	P, B, Z	Počáteční účet rozvahový
1.	Náklady spojené s rekultivací	31	P, B, Z	Rezerva
2.	Úrok v prvním roce	1,86	N - úrok	Rezerva
3.	Úrok ve druhém roce	1,97	N - úrok	Rezerva
4.	Úrok ve třetím roce	2,09	N - úrok	Rezerva

Následné výdaje

Standard stanovuje, že následné výdaje, které se vztahují k položce pozemků, budov a zařízení, které již byly uznány jako aktivum, mohou být uznány jako zvýšení účetní hodnoty aktiva jen tehdy, jestliže je pravděpodobné, že jednotce přinesou budoucí ekonomické užitky nad původně odhadnutý výkon aktiva.

Všechny ostatní následné výdaje by měly být uznány jako náklad ovlivňující zisk v období, s nímž věcně a časově souvisí.

Navazující ocenění

Pro navazující (následné) ocenění hmotných aktiv existují dva modely, **model pořizovací ceny** a **model přecenění**.

Při použití modelu pořizovací ceny je položka hmotných aktiv uváděna v hodnotě svých nákladů pořízením po odečtení opravěk a ztrát ze snížení hodnoty.

Model přecenění uvádí, že položka hmotných aktiv může být vykázána v přeceněné částce, která odpovídá reálné hodnotě k datu přecenění po odečtení následných opravěk a ztrát ze snížení hodnoty. Reálnou hodnotou pozemků, budov a zařízení je obvykle jejich tržní cena, která bývá stanovena odborným odhadem. Při přecenění jedné položky pozemků, budov

a zařízení je třeba přecenit celou třídu, do které aktivum patří²⁹. Standard doporučuje provádět přecenění každých 3 až 5 let.

Dochází-li k přecenění hmotného aktiva, je třeba současně přecenit i oprávkky. Standard navrhuje dva způsoby přecenění opravek. Oprávky lze přepočítat stejným poměrem jako změnu brutto účetní hodnoty aktiva, nebo oprávkky lze vyloučit z účetnictví proti brutto účetní hodnotě aktiva a netto částka je pak přepočtena na přeceněnou částku aktiva.

Pokud je výsledkem přecenění zvýšená účetní hodnota aktiv, zvýšení se zaúčtuje přímo ve prospěch vlastního kapitálu, v položce fond z přecenění. Snížení hodnoty z přecenění se zaúčtuje oproti odpovídajícímu přebytku v rozsahu, v němž snížení nepřevyšuje částku přebytku u stejného aktiva.

Jestliže je výsledkem přecenění snížená účetní hodnota aktiva, zaúčtuje se jako náklad. Za určitých podmínek³⁰ může být rozdíl z přecenění zahrnutý do vlastního kapitálu převeden do nerozděleného zisku.

Příklad

Účetní jednotka vlastní budovu, pořizovací cena je 2 000, oprávkky k budově 500. Doba použitelnosti budovy byla stanovena na 40 let. Po deseti letech byla budova přeceněna na reálnou hodnotu 1 800.

Řešení 1 - Navýšení pořizovací ceny i opravek

Roční odpis budovy $2\,000 / 40 = 50$

Oprávkky v desátém roce $10 \cdot 50 = 500$

Zůstatková cena po 10 letech $2\,000 - 500 = 1\,500$

Reálná hodnota 1 800

Aktivum bude přeceněno v poměru $1\,800 / 1\,500 = 1,2$ (reálná hodnota/zůstatková cena)

Při použití metody navýšení pořizovací ceny i opravek navýšíme pořizovací cenu i oprávkky 1,2krát.

Zvýšená pořizovací cena $2\,000 \cdot 1,2 = 2\,400$

Přeceněné oprávkky $500 \cdot 1,2 = 600$

V účetnictví navýšíme hodnotu budovy i opravek o rozdíl mezi původní cenou a reálnou hodnotou, rozdíl se zobrazí v položce vlastního kapitálu „Fond z přecenění“.

Fond z přecenění se každoročně snižuje o rozdíl mezi původními odpisy (50) a přeceněnými odpisy ($1\,800 / 30 = 60$), rozdíl je 10, ve prospěch „Nerozděleného zisku“.

Účtování:

	Budova		Oprávkky k budově	
PS	2 000		PS	500
1a.	400		1b.	100
	2 400			600

²⁹ Standard definuje třídu pozemků, budov a zařízení jako seskupení aktiv stejné povahy, která účetní jednotka užívá ke své činnosti. Příklad jednotlivých tříd může být následující: pozemky, budovy, stroje, lodě, letadla, motorové dopravní prostředky, nábytek a příslušenství, kancelářské zařízení.

³⁰ Rozdíl lze převést do nerozděleného zisku tehdy, pokud je realizován, například při likvidaci nebo vyřazení aktiva, kterého se týká, případně se fond z přecenění každoročně snižuje o rozdíl mezi původními a přeceněnými odpisy ve prospěch nerozděleného zisku.

Nerozdělený zisk		Fond z přecenění	
2.	10	2.	10
		1c.	300

Účetní případy:

Číslo	Název operace	Částka
PS	Počáteční stav pořizovací ceny budovy	2 000
1a.	Zúčtování přecenění - budova	400
1b.	Zúčtování přecenění - oprávky	100
1c.	Fond z přecenění	300
2.	Zúčtování fondu z přecenění	10

Řešení 2 - Vyloučení oprávek

Roční odpis budovy $2\,000 / 40 = 50$

Oprávky v desátém roce $10 \cdot 50 = 500$

Zůstatková cena po 10 letech $2\,000 - 500 = 1\,500$

Reálná hodnota 1 800

Při použití metody vyloučení oprávek účetně vyloučíme oprávky oproti pořizovací ceně budovy a přečnujeme pouze netto hodnotu budovy, rozdíl se zobrazí ve Fondu z přecenění.

Účtování:

Budova		Oprávky k budově	
PS	2 000	1.	500
2.	300	1.	500
	1 800	PS	500

Nerozdělený zisk		Fond z přecenění	
3.	10	3.	10
		2.	300

Účetní případy:

Číslo	Název operace	Částka
PS	Počáteční stav pořizovací ceny budovy	2 000
1.	Vyloučení oprávek	500
2.	Zúčtování přecenění	300
3.	Zúčtování fondu z přecenění	10

Odpisy

Odpis je systematickým rozvrhováním odepisovatelné částky aktiva během doby jeho použitelnosti. Stanovení doby použitelnosti závisí na očekávaném použití aktiva, na očekávaném opotřebení a zastarávání, úsudku a zkušenostech vedení jednotky apod.

Je možno používat různé metody odepisování, které mají odrážet způsob, jak jsou ekonomické užítky z aktiva využívány. Můžeme použít metodu lineárního odepisování, výkonovou metodu, metodu DDB (double declining balance method), metodu SYD (sum of the years digits).

Odpis je zachycován jako náklad.

Doba a metoda odepisování se ověřují na konci každého účetního období, a pokud dochází k rozdílu od původně plánované doby použitelnosti, mohou být změněny.

Příklad

Účetní jednotka vlastní výrobní zařízení, pořizovací cena je 880. Doba použitelnosti byla stanovena na 4 roky, zbytková hodnota je 40. Předpokládá se, že výrobní zařízení vyrobí 100 ks výrobků za dobu své životnosti.

Řešení

Metoda rovnoměrného odepisování:

- $\text{Odpis} = \text{pořizovací cena} - \text{zbytková hodnota} / \text{doba použitelnosti}$
- $\text{Odpis} = 880 - 40 / 4 = 210$

Metoda DDB:

Metoda DDB je založena na konstantní odpisové sazbě a klesající základně. Vypočte se základní procento tak, že se 100 % vydělí dobou použitelnosti aktiva a vynásobí dvěma. V prvním roce odepisování se odpis vypočítá jako % DDB z pořizovací ceny, v dalších letech ze zůstatkové ceny. Při výpočtu se nebere v úvahu zbytková hodnota, ta se zohledňuje v posledním roce odepisování, kdy se hodnota odpisu upraví tak, aby bylo aktivum odepsáno do zbytkové hodnoty.

- $\% \text{ DDB} = 2 \cdot (100 \% / \text{doba použitelnosti})$
- $\% \text{ DDB} = 2 \cdot (100 \% / 4) = 50 \%$
- $\text{Odpis v prvním roce} = 50 \% \text{ z } 880 = 440$, zůstatková cena 440
- $\text{Odpis ve druhém roce} = 50 \% \text{ ze } 440 = 220$, zůstatková cena 220
- $\text{Odpis ve třetím roce} = 50 \% \text{ z } 220 = 110$, zůstatková cena 110
- $\text{Odpis ve čtvrtém roce} = 50 \% \text{ ze } 110 = 55$, zbytková hodnota je 40, musíme odepsat do zbytkové hodnoty, odpis bude $110 - 40 = 70$

Metoda SYD

Je založena na klesající odpisové sazbě a konstantní základně.

- $\text{Odpis} = (\text{zbývající počet let životnosti} / \text{suma roků životnosti}) \cdot (\text{pořizovací cena} - \text{zbytková hodnota})$; suma roků životnosti znamená součet čísel jednotlivých roků životnosti, v našem případě $1+2+3+4=10$
- $\text{Odpis v prvním roce} = 4/10 \cdot (880 - 40) = 336$
- $\text{Odpis ve druhém roce} = 3/10 \cdot 840 = 252$
- $\text{Odpis ve třetím roce} = 2/10 \cdot 840 = 168$
- $\text{Odpis ve čtvrtém roce} = 1/10 \cdot 840 = 84$

Výkonová metoda

- $\text{Odpis} = \text{pořizovací cena} - \text{zbytková hodnota} / \text{předpokládané výkony (počet výrobků, najeté kilometry apod.)}$
- $\text{Odpis} = (880 - 40) / 100 = 8,4$ na jeden výrobek

Přehled odpisů				
Rok	Rovnoměrné odepisování	Metoda DDB	Metoda SYD	Výkonová metoda
1.	210	440	336	8,4 / výrobek
2.	210	220	252	
3.	210	110	168	
4.	210	70	84	
Celkem	840	840	840	840

Likvidace a vyřazení

Položky pozemků, budov a zařízení se vyloučí z rozvahy, pokud je aktivum trvale vyřazeno z užívání a z jeho používání se neočekávají žádné budoucí ekonomické užítky. Zisky nebo ztráty plynoucí z likvidace a vyřazení pozemků, budov a zařízení se určí jako rozdíl mezi odhadnutým čistým výnosem z prodeje a vykázanou účetní hodnotou aktiva a vykáží se jako výnos nebo náklad ve výsledovce.

Zveřejňování údajů o pozemcích, budovách a zařízeních

Standard doporučuje zveřejnit v účetní závěrce pro každou položku pozemků, budov a zařízení:

- Použité způsoby ocenění.
- Odpisové metody.
- Doba použitelnosti nebo odpisová sazba.
- Hrubá účetní cena (brutto) a akumulované odpisy na začátku a na konci účetního období.
- Porovnání počátečních a konečných zůstatků a z toho vyplývající přírůstky a úbytky.
- Přírůstky v rámci podnikových kombinací.
- Částky přecenění.
- Snížení účetní hodnoty.
- Zpětné zvýšení hodnoty.
- Částky odpisů.
- Kurzové rozdíly při nákupu ze zahraničí.
- Omezení vlastních práv k aktivům (záruky za závazky).
- Účetní politiky pro odhady nákladů na obnovu pozemků, budov a zařízení.
- Částka výdajů na pozemky, budovy a zařízení nezařazené do užívání.

Shrnutí

Cílem IAS 16 je popsat přístup k účtování pozemků, budov a zařízení. Základní problém spočívá v časovém uznání aktiv, určení jejich účetní hodnoty a účtování odpisů. Standard se aplikuje na účtování pozemků, budov a zařízení s určitými výjimkami. Standard vymezuje definice používaných termínů pozemky, budovy a zařízení, odpis, odepisovatelná částka, doba použitelnosti, náklad, zbytková hodnota, reálná hodnota, ztráta ze snížení hodnoty, účetní hodnota, zpětně získatelná částka, hodnota z užívání. Standard uznává položky pozemků, budov a zařízení jako aktivum, jestliže je pravděpodobné, že jednotka bude mít z aktiva budoucí ekonomický užitek. Standard vymezuje podmínky pro definování samostatných položek pozemků, budov a zařízení. Nevýznamné položky povoluje agregovat. Standard definuje ocenění položek pozemků, budov a zařízení pořizovacími náklady, které se skládají při porízení z nákupní ceny a přímo přiřaditelných nákladů. Standard stanovuje podmínky uznávání následných výdajů. Pro následné ocenění položek pozemků, budov a zařízení standard uvádí model pořizovací ceny a model přecenění, buď v hodnotě nákladů na porízení po odečtení opravěk, nebo v reálné hodnotě. Standard uvádí podmínky pro přepočtení opravěk při následném přecenění aktiva na reálnou hodnotu. Standard řeší problém odepisování pozemků, budov a zařízení, stanovení odepisovatelné částky, doby použitelnosti a zvolení vhodné metody odepisování. Odpis je uznáván jako náklad. Stanovuje podmínky pro likvidaci a vyřazení pozemků, budov a zařízení a pro uznávání nákladů a výnosů souvisejících s likvidací a vyřazením ve výsledovce. Standard vymezuje údaje, které musí jednotka zveřejnit.

Otázky k opakování

- 1) Vymezte cíl a rozsah působnosti IAS 16.
- 2) Definujte základní pojmy (pozemky, budovy a zařízení, odpis, odepisovatelná částka, doba použitelnosti, náklad, zbytková hodnota, reálná hodnota, ztráta ze snížení hodnoty, zpětně získatelná částka, účetní hodnota, hodnota z užívání).
- 3) Charakterizujte podmínky uznávání pozemků, budov a zařízení.
- 4) Vysvětlete způsoby ocenění pozemků, budov a zařízení (ocenění při porízení, následné výdaje, přecenění položek pozemků, budov a zařízení a přepočtení opravěk).
- 5) Popište způsoby odepisování pozemků, budov a zařízení.
- 6) Vysvětlete postup vyřazení a likvidace pozemků, budov a zařízení.

9 NEHMOTNÁ AKTIVA – IAS 38

IAS 38 INTANGIBLE ASSETS

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 38.
- Definovat základní pojmy používané v IAS 38.
- Vymezit podmínky uznávání nehmotných aktiv.
- Charakterizovat způsoby ocenění nehmotných aktiv.
- Vysvětlit způsoby odepisování nehmotných aktiv.
- Vysvětlit podmínky vyřazení a likvidace nehmotných aktiv.

Cíl standardu

Cílem standardu je stanovit pravidla účetního zobrazení nehmotných aktiv.

Rozsah působnosti

Standard se zabývá všemi nehmotnými aktivy kromě těch, kterými se zabývají jiné standardy (IAS 32 *Finanční nástroje: vykazování*, IAS 12 *Daně ze zisku*, IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky* apod.).

Definice používaných termínů

Nehmotné aktivum (intangible asset) je identifikovatelné nepeněžní aktivum, které nemá hmotnou podstatu a které je drženo za účelem použití ve výrobě nebo dodávkách zboží či služeb, pro účely pronájmu jiným subjektům nebo pro účely správy a řízení.

Aktivum (asset) je zdroj využívaný jednotkou jako výsledek minulých událostí a u kterého se očekává, že z něj poplyne jednotce budoucí ekonomický prospěch.

Výzkum (research) je původní plánované zkoumání prováděné s cílem získávat nové vědecké nebo technické poznatky a vědomosti.

Vývoj (development) je využití výsledků výzkumu nebo jiných poznatků k navrhování nových nebo zdokonalených materiálů a výrobků před zahájením jejich komerčního využití.

Odpisování (amortisation) je systematické snižování odepisovatelné částky nehmotného aktiva během doby jeho použití.

Odepsatelná částka (depreciable amount) jsou náklady na pořízení aktiva nebo jiná částka, která je nahrazuje v účetních výkazech.

Doba použitelnosti (useful life) je buď doba, po kterou se předpokládá, že bude aktivum využíváno, nebo očekávané množství výrobků nebo podobných jednotek, které je možno využitím aktiva získat.

Náklad na pořízení aktiva (cost) je částka peněžních prostředků vynaložených na pořízení aktiva, v době jeho nabytí nebo vytvoření.

Zbytková hodnota (residual value) je částka, kterou jednotka získá na konci jeho použitelnosti po odečtení předpokládaných nákladů na vyřazení.

Reálná hodnota (fair value) aktiva je cena, která by byla získána za prodej aktiva nebo zaplacená za převod závazku v řádné transakci mezi účastníky trhu v den ocenění (viz IFRS 13 *Ocenění reálnou hodnotou*).

Ztráta ze snížení hodnoty (impairment loss) je částka, o kterou je účetní hodnota aktiva nižší než realizovatelná hodnota.

Peněžní aktivum (monetary assets) jsou držené peníze a aktiva, získaná v pevných nebo stanovitelných peněžních částkách.

Účetní hodnota (carrying amount) je částka, ve které je aktivum vyjádřeno v rozvaze po odečtení všech kumulovaných odpisů a ztrát ze snížení hodnoty aktiva.

Definiční znaky nehmotného aktiva

Nehmotná aktiva jsou vykázána, pokud vyhovují definici nehmotného aktiva a lze je spolehlivě ocenit. Nehmotná aktiva musí vyhovovat definičním znakům nehmotného aktiva, jako jsou identifikovatelnost (identifiability), ovládání (control) zdroje a existence budoucího ekonomického prospěchu (future economic benefit).

Identifikovatelnost

Nehmotné aktivum je identifikovatelné, pokud je samostatné a je možno vymezit ekonomický přínos, který plyne z jeho využitelnosti. Nehmotné aktivum je třeba jednoznačně odlišit od goodwillu.

Ovládání aktiva

Jednotka ovládá nehmotné aktivum, jestliže může získat ekonomický prospěch plynoucí z tohoto aktiva a může omezit ostatním přístup k tomuto prospěchu.

Budoucí ekonomický prospěch

Budoucí ekonomický prospěch plynoucí z aktiva může představovat výnosy z prodeje výrobků nebo služeb, úsporu nákladů nebo jiné užitky.

Nehmotnými aktivy v souladu s IAS 38 nejsou zřizovací výdaje, výdaje na reklamní a propagační činnost, výdaje na zaškolení nebo reorganizaci jednotky. Z položek vytvořených vlastní činností nejsou nehmotnými aktivy výdaje na výzkum, obchodní značky, názvy periodik, vydavatelské tituly, seznamy zákazníků atp.

Rozpoznání a oceňování nehmotných aktiv

Uznat konkrétní položku jako nehmotné aktivum lze pouze tehdy, pokud tato položka splňuje definici nehmotného aktiva a kritéria jeho uznání (identifikovatelnost, ovládání, budoucí ekonomický prospěch). Oceňování nehmotných aktivu souvisí se způsobem jejich pořízení.

Samostatné pořízení

Při samostatném pořízení se nehmotné aktivum oceňuje pořizovacími náklady. Pořizovací náklady nehmotného aktiva zahrnují jeho kupní cenu, včetně všech dovozních cel a nevratných daní, a další přímo přiřaditelné výdaje vynaložené v souvislosti s přípravou aktiva pro jeho využití.

Pořízení nehmotného aktiva jako část podnikové kombinace

Při pořízení nehmotného aktiva jako součásti podnikové kombinace podle IFRS 3 *Podnikové kombinace* jsou pořizovací náklady vyjádřeny reálnou hodnotou ke dni akvizice.

Nabyvatel podle tohoto standardu účtuje k datu akvizice samostatně goodwill a nabyté nehmotné aktivum, pokud lze spolehlivě stanovit jeho reálnou hodnotu.

Příklad

Účetní jednotka A získala v rámci podnikové kombinace 100% účast v jednotce B. Reálná hodnota podnikových aktiv je 150, prodejní cena 250. Jednotka B vlastní obchodní značku XX, jejíž reálná hodnota byla stanovena na 30. Dále vlastní seznam zákazníků, oceněný managementem na 15, zákazník s účetní jednotkou neváže žádný smluvní vztah.

Rozhodněte, která aktiva uzná nabyvatel v rámci akvizice a stanovte hodnotu goodwillu.

Řešení:

Účetní jednotka uzná pouze ta nehmotná aktiva, která splňují definici nehmotných aktiv a kritéria jejich uznání (výsledek minulých událostí, v budoucnu přispějí ke zvýšení ekonomických užitků, lze je spolehlivě ocenit, splňují podmínky identifikovatelnosti, ovládnutí a budoucího ekonomického prospěchu).

U obchodní značky je předpoklad budoucího ekonomického prospěchu, jednotka může kontrolovat ekonomické užitky, je spolehlivě oceněná, může být uznána jako nehmotné aktivum.

Zákazník neváže s účetní jednotkou žádný smluvní vztah, nelze kontrolovat ekonomické užitky, položku nelze uznat jako aktivum.

Výpočet goodwillu:

Položka	Částka
Podniková aktiva	150
Obchodní značka	30
Goodwill ¹⁾	70
Celkem (prodejní cena)	250

¹⁾ Goodwill je rozdílem mezi prodejní cenou a ostatními identifikovatelnými aktivy u nabyvatele = $250 - (150 + 30) = 70$

Pořízení nehmotného aktiva prostřednictvím státní dotace

Při pořízení nehmotného aktiva prostřednictvím státní dotace je oceněno nehmotné aktivum v reálné hodnotě, případně v nominální částce zvýšené o přímo přiřaditelné výdaje související s aktivem.

Goodwill vytvořený vlastní činností

Goodwill vytvořený vlastní činností nelze uznat jako nehmotné aktivum, protože to není identifikovatelný zdroj (není oddělitelný a nevzniká ze smluvních nebo zákonných úprav), není ovládaný účetní jednotkou a nelze jej spolehlivě ocenit.

Nehmotná aktiva vytvořená vlastní činností

Při pořízení aktiv vytvořených vlastní činností je třeba rozoznat fázi výzkumu a vývoje. Výzkum je původní plánované zkoumání prováděné s cílem získávat nové vědecké nebo technické poznatky a vědomosti. Příkladem výzkumu jsou např.: činnosti zaměřené na získání nových poznatků; hledání alternativních materiálů, zařízení, výrobků, procesů, systémů a služeb; formulace návrhů, vyhodnocení a konečný výběr alternativ. Výdaje na výzkum se zahrnují do nákladů běžného období.

Vývoj je využití výsledků výzkumu nebo jiných poznatků k navrhování nových nebo zdokonalených materiálů a výrobků před zahájením jejich komerčního využití. Výdaje na vývoj se aktivují, pokud jsou splněny podmínky jako např.: technická proveditelnost dokončení aktiva

je taková, že ho bude možno využívat nebo prodat; existuje záměr nehmotné aktivum dokončit; jsou dostupné odpovídající technické, finanční a ostatní zdroje pro dokončení aktiva.

Výdaje, které nelze uznat jako součást nákladů pořízení aktiva, jsou uznávány jako náklady, které ovlivňují zisk v období, ve kterém vznikly (např. náklady na přípravu a záběh, výdaje na zaškolení, výdaje na reklamní a propagační činnost).

Následné výdaje

Standard stanovuje, že následné výdaje, které se vztahují k položce nehmotných aktiv, které již byly uznány jako aktivum, mohou být přidány k účetní hodnotě aktiv jen tehdy, jestliže je pravděpodobné, že jednotce přinesou budoucí ekonomické užitky nad původně odhadnutý výkon aktiva. Všechny ostatní následné výdaje by měly být uznány jako náklady v období, s nímž věcně a časově souvisí.

Navazující ocenění

Pro následné ocenění nehmotných aktiv existují dva modely, **model pořizovací ceny** a **model přecenění**.

Při použití modelu pořizovací ceny je položka nehmotných aktiv uváděna v hodnotě svých nákladů pořízení po odečtení opravek a ztrát ze snížení hodnoty.

Model přecenění uvádí, že položka nehmotných aktiv může být vykázána v přeceněné částce, která odpovídá reálné hodnotě k datu přecenění po odečtení následných opravek a ztrát ze snížení hodnoty. Reálnou hodnotou nehmotných aktiv je obvykle jejich tržní cena, která bývá stanovena odborným odhadem v souladu s aktivním trhem. Při přecenění jedné položky nehmotných aktiv je třeba přecenit celou třídu, do které aktivum patří³¹.

Pokud dochází k přecenění nehmotného aktiva, je třeba současně přecenit i oprávk. Standard navrhuje dva způsoby přecenění opravek. Oprávky lze přepočítat stejným poměrem jako změnu brutto účetní hodnoty aktiva, nebo oprávk. lze vyloučit z účetnictví proti brutto účetní hodnotě aktiva a netto částka je pak přepočtena na přeceněnou částku aktiva.

Pokud je výsledkem přecenění zvýšená účetní hodnota aktiv, zvýšení se zaúčtuje přímo ve prospěch vlastního kapitálu. Snížení hodnoty z přecenění se zaúčtuje oproti odpovídajícímu přebytku v rozsahu, v němž snížení nepřevyšuje částku přebytku u stejného aktiva. Jestliže je výsledkem přecenění snížená účetní hodnota aktiva, zaúčtuje se jako náklad. Za určitých podmínek může být rozdíl z přecenění zahrnutý do vlastního kapitálu převeden do nerozděleného zisku.

Odpisy

Odpis je systematickým snižováním odepisovatelné částky aktiva během doby jeho použitelnosti.

Účetní jednotka stanoví, zda má nehmotné aktivum omezenou nebo neomezenou dobu použitelnosti. Nehmotná aktiva s neomezenou dobou použitelnosti se neodepisují, ale každoročně se testují na snížení hodnoty³².

³¹ Standard uvádí příklad rozdělení do samostatných skupin na značky, licence a franchises, názvy a publikované tituly, software, patenty, ostatní průmyslová práva, výrobní práva, receptury, formy, modely, nehmotná aktiva ve vývoji.

³² Aktivum se testuje v souladu s IAS 36 *Snížení hodnoty aktiv*.

Stanovení doby použitelnosti závisí na očekávaném použití aktiva, na očekávaném opotřebení a zastarávání, úsudku a zkušenostech vedení jednotky apod. Je možno používat různé metody odepisování, které mají odrazet způsob, jak jsou ekonomické užitky z aktiva využívány.

Odpis je zachycován jako náklad ovlivňující zisk.

Zbytková hodnota nehmotného aktiva bývá obvykle nulová. Doba a metoda odepisování se ověřují na konci každého účetního období, pokud dochází k rozdílům od původně plánované doby použitelnosti, mohou být změněny.

Příklad 1

Marketingová společnost získala seznam zákazníků a očekává, že bude mít prospěch z informací na tomto seznamu po dobu alespoň dvou let, maximálně však 5 let.

Řešení

Seznam by měl být odepisován po dobu použitelnosti stanovenou odhadem managementu, tj. 5 let. Každoročně je třeba přezkoumat dobu použitelnosti a případně provést úpravu odhadu.

Příklad 2

U výrobku chráněného patentem se předpokládá, že bude zdrojem čistých peněžních příjmů po dobu alespoň deseti let. Účetní jednotka má příslib od třetí strany, že koupí tento patent za pět let za 60 procent reálné hodnoty patentu ke dni, kdy byl získán, a účetní jednotka zamýšlí za pět let tento patent skutečně prodat.

Řešení

Patent by měl být odepisován po dobu 5 let – to je doba použitelnosti stanovená pro účetní jednotku, měla by být stanovena zbytková hodnota ve výši 60 % reálné hodnoty patentu.

Příklad 3

Licence na vysílání se obnovuje každých deset let, pokud účetní jednotka poskytuje alespoň průměrnou úroveň služeb svým zákazníkům a vyhovuje relevantním legislativním požadavkům. Tato licence může být obnovována po neurčitou dobu při vynaložení nevýznamných nákladů a byla obnovena dvakrát před posledním získáním. Účetní jednotka má v úmyslu obnovovat licenci po neurčitou dobu.

Řešení

Licence by měla být považována za aktivum s neurčitou dobou použitelnosti, protože se očekává, že bude přinášet ekonomické užitky po neurčitou dobu. Licence by se měla každoročně testovat na snížení hodnoty aktiv.

Likvidace a vyřazení

Nehmotné aktivum se vyloučí z výkazu o finanční situaci, pokud se neočekává žádný budoucí ekonomický prospěch z jeho využití. Zisky nebo ztráty plynoucí z likvidace a vyřazení nehmotných aktiv se určí jako rozdíl mezi odhadnutým čistým výnosem z prodeje a vykázanou účetní hodnotou aktiva a vykáží se jako výnos nebo náklad ve výsledovce.

Zveřejňování údajů o nehmotných aktivech

Standard uvádí požadavky na informace zveřejněné v účetní závěrce pro každou skupinu nehmotných aktiv s rozlišením na nehmotná aktiva vytvořená vlastní činností a ostatní nehmotná aktiva, jako např.:

- Zda se jedná o aktivum s konečnou nebo neurčitou dobou použitelnosti, pokud se jedná o konečnou dobu použitelnosti, pak jaká je tato doba nebo jaká se bude používat odpisová sazba.
- Jaké odpisové sazby a metody se používají pro nehmotná aktiva s konečnou dobou použitelnosti.
- Hrubá účetní hodnota a oprávky (agregované s kumulovanými ztrátami ze snížení hodnoty na počátku a konci účetního období).
- Členění nehmotných aktiv na interně vytvořená a ostatní.
- Doba životnosti, míra opotřebení, metody odepisování.
- Brutto účetní hodnota, akumulované odpisy.
- Položka výkazu o úplném výsledku, ve které jsou položky nehmotných aktiv uvedeny.
- Odsouhlasující informace na začátku a na konci účetního období apod.

Shrnutí

Standard si klade za cíl stanovit pravidla účetního zobrazení nehmotných aktiv. Vymezuje definice používaných termínů nehmotná aktiva, výzkum, vývoj, odpisování, odepsatelná částka, doba použitelnosti, náklad pořízení aktiva, zbytková hodnota, reálná hodnota, aktivní trh, ztráta ze snížení hodnoty a účetní hodnota. Standard stanovuje definiční znaky nehmotného aktiva, kterými jsou identifikovatelnost, ovládání zdroje a existence budoucího ekonomického prospěchu. Standard vymezuje oceňování nehmotných aktiv, které vychází ze způsobu jejich pořízení. Prvotně se nehmotné aktivum oceňuje pořizovacími náklady. Standard stanovuje podmínky zahrnutí následných výdajů do hodnoty aktiva, jestliže je pravděpodobné, že jednotce přinesou ekonomické užítky nad původně odhadnutý výkon. Pro následné ocenění položek nehmotných aktiv standard uvádí model pořizovací ceny a model přecenění, buď v hodnotě nákladů na pořízení po odečtení opravek, nebo v reálné hodnotě. Standard uvádí podmínky pro přepočítání opravek při následném přecenění aktiva na reálnou hodnotu. Standard řeší problém odepisování nehmotných aktiv, stanovení odepisovatelné částky, doby použitelnosti a zvolení vhodné metody odepisování. Odpis se uznává jako náklad. Stanovuje podmínky pro likvidaci a vyřazení nehmotných aktiv a pro uznávání nákladů a výnosů souvisejících s likvidací a vyřazením ve výsledovce. Standard vymezuje údaje, které musí jednotka zveřejnit.

Otázky k opakování

- 1) Vysvětlete cíl a rozsah působnosti IAS 38.
- 2) Definujte základní pojmy (nehmotná aktiva, odpis, odepsatelná částka, doba použitelnosti, náklad, zbytková hodnota, reálná hodnota, ztráta ze snížení hodnoty, zpětně získatelná částka, účetní hodnota, hodnota z užívání).
- 3) Charakterizujte podmínky uznávání nehmotných aktiv.
- 4) Vysvětlete způsoby oceňování nehmotných aktiv (ocenění při pořízení, následné výdaje, přecenění položek nehmotných aktiv a přepočítání opravek).
- 5) Popište způsoby odepisování nehmotných aktiv.
- 6) Charakterizujte nehmotná aktiva s neomezenou dobou použitelnosti.
- 7) Vysvětlete podmínky vyřazení a likvidace nehmotných aktiv.

10 LEASINGY – IFRS 16

IFRS 16 LEASES

Cíl kapitoly

Po prostudování této kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IFRS 16.
- Definovat základní pojmy v souladu s IFRS 16.
- Klasifikovat leasingy.
- Stanovit podmínky uznávání a oceňování leasingu u nájemců a pronajímatelů.

Cíl standardu

Standard stanoví zásady účtování, oceňování, vykazování a zveřejňování leasingů. Jeho cílem je zajistit, aby nájemci a pronajímatelé poskytovali relevantní informace způsobem, který tyto transakce věrně zobrazuje.

Rozsah působnosti

Standard se používá na všechny leasingy s výjimkou:

- leasingů k průzkumu nebo využití ložisek nerostů, ropy, zemního plynu a podobných neobnovitelných zdrojů;
- leasingů biologických aktiv spadajících do působnosti IAS 41 *Zemědělství* držení nájemcem; ujednání o poskytování licencovaných služeb spadajících do působnosti IFRIC 12 *Ujednání o poskytování licencovaných služeb*;
- licencí na duševní vlastnictví poskytnutých pronajímatelem, které spadají do působnosti IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky*;
- práv držení nájemcem na základě licenčních smluv, která spadají do působnosti IAS 38 *Nehmotná aktiva*, pro takové položky, jako jsou filmy, videozáznamy, hry, rukopisy, patenty a autorská práva.

Nájemce může, ale nemusí aplikovat tento standard na leasingy jiných nehmotných aktiv.

Nájemce se může rozhodnout, že nebude aplikovat požadavky standardu na krátkodobé leasingy a leasingy, jejichž podkladové aktivum má nízkou hodnotu. V tomto případě vykazuje nájemce leasingové platby jako náklad rovnoměrně po dobu trvání leasingu.

Definice používaných termínů

Leasing (lease) je smlouva nebo část smlouvy, která poskytuje právo k užívání podkladového aktiva po určitou dobu výměnou za protihodnotu.

Finanční leasing (finance lease) je leasing, který převádí v podstatě všechna rizika a užítky vyplývající z vlastnictví podkladového aktiva.

Operativní leasing (operating lease) je leasing, který nepřevádí v podstatě všechna rizika a užítky vyplývající z vlastnictví podkladového aktiva.

Podkladové aktivum (underlying asset) je aktivum, které je předmětem leasingu a pro něž pronajímatel poskytl nájemci právo k užívání.

Leasingové platby (lease payments) jsou platby nájemce pronajímateli za právo k užívání podkladového aktiva během doby trvání leasingu.

Doba trvání leasingu (lease term) je nevypověditelná doba, po kterou má nájemce právo k užívání podkladového aktiva.

Nájemce (lessee) je účetní jednotka, která získá právo používat podkladové aktivum po určitou dobu výměnou za protihodnotu.

Pronajímatel (lessor) je účetní jednotka, která poskytuje právo k užívání podkladového aktiva po určitou dobu výměnou za protihodnotu.

Den zahájení leasingu (commencement date of the lease) je den, kdy pronajímatel předá nájemci podkladové aktivum k dispozici pro používání.

Den počátku leasingu (inception date of the lease) je buď datum uzavření leasingové smlouvy, nebo datum vázanosti smluvních stran základními podmínkami leasingu, nastane-li dříve.

Ekonomická životnost (economic life) je buď období, během kterého se očekává, že aktivum bude ekonomicky využitelné jedním nebo více uživateli, nebo očekávaný počet výrobků nebo podobných jednotek, které je možno z daného aktiva jedním nebo více uživateli získat.

Reálná hodnota (fair value) je částka, za kterou by mohlo být v transakcích mezi znalými a ochotnými stranami za obvyklých podmínek směřeno aktivum nebo vyrovnán závazek.

Hrubá investice do leasingu (gross investment in the lease) je souhrn leasingových plateb, které obdrží pronajímatel z finančního leasingu a jakékoliv nezaručené zbytkové hodnoty připadající na pronajímatele.

Čistá investice do leasingu (net investment in the lease) je hrubá investice do leasingu diskontovaná implicitní úrokovou mírou leasingu.

Implicitní úroková míra leasingu (interest rate implicit in the lease) je úroková míra, při které se současná hodnota leasingových plateb a nezaručené zbytkové hodnoty rovná souhrnu reálné hodnoty podkladového aktiva počátečních přímých nákladů pronajímatele.

Přírůstková výpůjční úroková míra nájemce (lessee's incremental borrowing rate) je taková úroková míra, kterou by nájemce zaplatil v případě, že by si na obdobně dlouhé období a s obdobným zajištěním vypůjčil finanční prostředky nezbytné k získání aktiva obdobné hodnoty jako aktivum z práva užívání v obdobném ekonomickém prostředí.

Krátkodobý leasing (operating lease) je leasing, u něhož doba trvání leasingu ke dni zahájení činí 12 měsíců nebo méně. Leasing, který obsahuje opci na nákup, není krátkodobým leasingem.

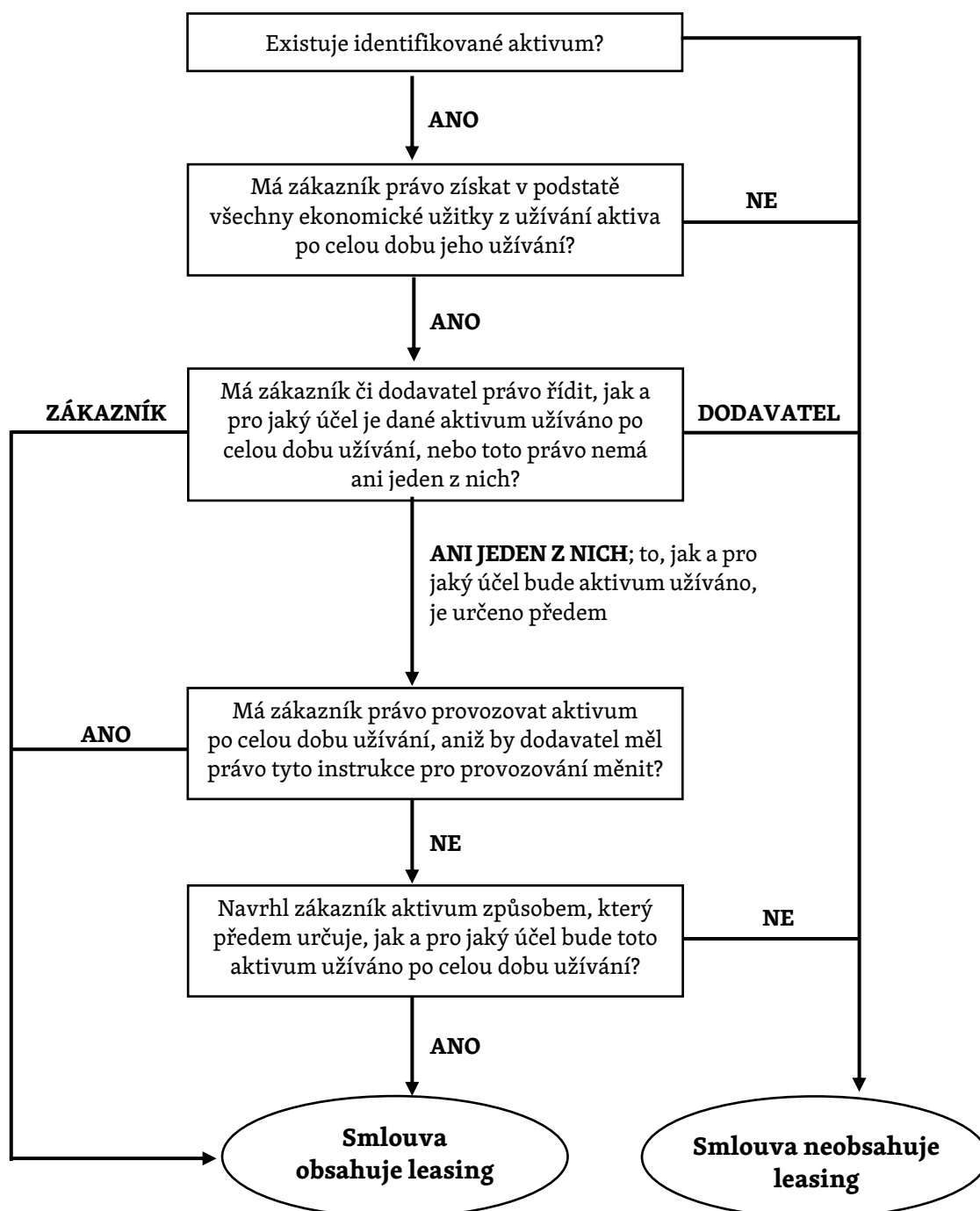
Nerealizovaný finanční výnos (unearned finance income) je rozdíl mezi hrubou investicí do leasingu a čistou investicí do leasingu.

Doba použitelnosti (useful life) je období, během kterého se očekává, že aktivum bude účetní jednotce k dispozici pro používání, nebo množství výrobků či podobných jednotek, jejichž získání z aktiva účetní jednotka očekává.

Identifikace leasingu

Na počátku smlouvy účetní jednotka posoudí, zda smlouva má charakter leasingu nebo leasing obsahuje. Smlouva má charakter leasingu nebo jej obsahuje tehdy, pokud převádí právo kontrolovat užití identifikovaného aktiva po určitou dobu trvání výměnou za protihodnotu.

Rozhodovací schéma leasingu dle IFRS 16 *Leasingy* je následující:

Zatímco nájemce v souladu s IFRS 16 nerozlišuje finanční a operativní leasing, pronajímatel je rozlišuje.

Uznávání a oceňování leasingu u nájemce

Ke dni zahájení leasingu nájemce vykáže **aktivum** z práva k užívání a **závazek** z leasingu. Aktivum z práva k užívání ocení v pořizovacích nákladech, závazek **současnou hodnotou** leasingových plateb, které nejsou k tomuto datu uhrazeny.

Pořizovací náklady na aktivum z práva k užívání zahrnují:

- částku prvotního ocenění závazku z leasingu,
- veškeré leasingové platby provedené v den zahájení nebo před tímto dnem po odečtení veškerých obdržných leasingových pobídek,

- veškeré počáteční přímé náklady vynaložené nájemcem,
- odhadované náklady, které má nájemce vynaložit na demontáž a odstranění podkladového aktiva a uvedení místa, kde se nalézá, do původního stavu, nebo uvedení podkladového aktiva do stavu vyžadovaného podmínkami leasingu, pokud tyto náklady nejsou vynaloženy na výrobu zásob.

Při ocenění **závazku** musí být leasingové platby diskontovány s použitím implicitní úrokové míry leasingu, pokud lze tuto míru snadno určit. Pokud tuto míru nelze určit, použije nájemce přírůstkovou výpůjční úrokovou míru nájemce.

Příklad

Nájemce uzavřel k 1. 1. 20X1 leasingovou smlouvu na používání aktiva na dobu 5 let, roční platby jsou v hodnotě 50 000, splatné na konci roku. V souvislosti s využitím aktiva vznikly nájemci počáteční přímé náklady v hodnotě 20 000, implicitní úroková míra leasingu je 4,5 % ročně. Doba použitelnosti aktiva je 10 let.

Řešení

Současná hodnota leasingových splátek je 219 499

+ počáteční přímé náklady 20 000

Celkem pořizovací cena aktiva 239 499

Hodnota závazku z leasingu 219 499

Výňatek z výkazu o finanční pozici ke dni zahájení leasingu:

Položka	Částka
Aktiva celkem	239 499
Právo k používání aktiva (Pozemky, budovy, zařízení nebo Nehmotná aktiva)	239 499
Vlastní kapitál a závazky celkem	239 499
Závazek z leasingu	219 499
Závazek na úhradu počátečních přímých nákladů	20 000

Pro splácení závazku nájemce sestaví umořovací tabulku. Úrok se vypočítá z hodnoty počátečního stavu závazku v běžném roce, splátky se rozdělí na snížení závazků a úrok.

Leasingová tabulka u nájemce:

Rok	Úroková míra	Splátka	Závazek	Úrok	Snížení závazku	Zůstatek závazku
20X1	4,5 %	50 000	219 499	9 877	40 123	179 376
20X2	4,5 %	50 000	179 376	8 072	41 928	137 448
20X3	4,5 %	50 000	137 448	6 185	43 815	93 633
20X4	4,5 %	50 000	93 633	4 213	45 787	47 846
20X5	4,5 %	50 000	47 846	2 154	47 846	0
Celkem	---	250 000	---	30 501	---	---

Nájemce má povinnost aktivum odepisovat. Roční odpis = $239\,499 / 10 = 23\,950$

Výňatek z výkazu o finanční pozici k rozvahovému dni příslušného roku:

Položka	20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Aktiva celkem	145 549	71 599	(2 351)	(76 301)	(150 251)
Právo k používání aktiva*	215 549	191 599	167 649	143 699	119 749
Peněžní prostředky	(70 000)	(120 000)	(170 000)	(220 000)	(270 000)
Vlastní kapitál a závazky celkem	145 549	71 599	(2 351)	(76 301)	(150 251)
Hospodářský výsledek běžného období	(33 827)	(32 022)	(30 135)	(28 163)	(26 104)
Hospodářský výsledek minulých let	0	(33 827)	(65 849)	(95 984)	(124 147)
Závazek z leasingu dlouhodobý	137 448	93 633	45 787	0	0
Závazek z leasingu krátkodobý	41 928	43 815	47 846	47 846	0

* Pozemky, budovy, zařízení nebo Nehmotná aktiva

Výňatek z výkazu o výsledku k rozvahovému dni příslušného roku:

Položka	20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Odpisy	(23 950)	(23 950)	(23 950)	(23 950)	(23 950)
Úrokový náklad	(9 877)	(8 072)	(6 185)	(4 213)	(2 154)
Hospodářský výsledek	(33 827)	(32 022)	(30 135)	(28 163)	(26 104)

Uznávání a oceňování leasingu u pronajímatele

Pronajímatel klasifikuje každý ze svých leasingů buď jako **operativní** leasing, nebo jako **finanční** leasing.

Leasing je klasifikován jako finanční leasing, jestliže se převádí v podstatě všechna rizika a užitky vyplývající z vlastnictví podkladového aktiva. Leasing je klasifikován jako operativní leasing, jestliže se všechna rizika a užitky vyplývající z vlastnictví podkladového aktiva nepřevádí.

Zda je leasing finančním leasingem, nebo operativním leasingem, záleží spíše na podstatě transakce než na formě smlouvy.

Příklady situací, které by samostatně nebo v kombinaci obvykle vedly ke klasifikaci leasingu jako finančního leasingu, jsou:

- Leasing na konci doby trvání leasingu převádí vlastnictví podkladového aktiva na nájemce.

- Nájemce má opci koupit podkladové aktivum za cenu, o které se předpokládá, že bude podstatně nižší než reálná hodnota k datu možného využití opce, a ke dni počátku leasingu je dostatečně jisté, že tato opce bude využita.
- Doba trvání leasingu je sjednána na podstatnou část ekonomické životnosti podkladového aktiva, i když vlastnictví není převedeno.
- Ke dni počátku se současná hodnota leasingových plateb přinejmenším rovná prakticky celé reálné hodnotě podkladového aktiva.
- Podkladové aktivum je tak zvláštní povahy, že pouze tento konkrétní nájemce ho může využít bez zásadních úprav.
- Pokud nájemce zruší leasing, pronajímatelovy ztráty spojené se zrušením leasingu jdou na vrub nájemce.
- Zisky nebo ztráty z pohybu reálné hodnoty a zbytkové hodnoty připadají nájemci (například ve formě slevy na nájemném rovnající se větší části výtěžku z prodeje aktiva na konci leasingu).
- Nájemce může pokračovat v leasingu v dalším období za nájemné, které je podstatně nižší než tržní nájemné.

Uznávání a oceňování finančního leasingu u pronajímatele

Pronajímatel uzná aktiva držená v rámci finančního leasingu ve své rozvaze jako **pohledávku** v částce, která se rovná **čisté investici do leasingu**. Leasingové platby snižují hodnotu pohledávky a jsou uznány jako finanční výnos. Finanční výnosy jsou alokovány tak, aby byla zajištěna konstantní úroková míra u zůstatku čisté investice do leasingu.

Příklad

Pronajímatel uzavřel k 1. 1. 20X1 leasingovou smlouvu s nájemcem na používání aktiva na dobu 5 let, roční platby jsou v hodnotě 50 000, splatné na konci roku. Implicitní úroková míra leasingu je 4,5 % ročně. Smlouva byla klasifikovaná jako finanční leasing.

Řešení

Současná hodnota leasingových splátek je 219 499.

Sestavíme leasingovou tabulku pronajímatele. Úrok se vypočítá z hodnoty počátečního stavu pohledávky v běžném roce, splátky se rozdělí na snížení pohledávky a úrok.

Leasingová tabulka u pronajímatele:

Rok	Úroková míra	Splátka	Pohledávky	Úrok	Snížení pohledávky	Zůstatek pohledávky
20X1	4,5 %	50 000	219 499	9 877	40 123	179 376
20X2	4,5 %	50 000	179 376	8 072	41 928	137 448
20X3	4,5 %	50 000	137 448	6 185	43 815	93 633
20X4	4,5 %	50 000	93 633	4 213	45 787	47 846
20X5	4,5 %	50 000	47 846	2 154	47 846	0
Celkem	---	250 000	---	30 501	219 499	---

Pronajímatel zobrazí předmět leasingu v rozvaze jako pohledávku:

Čistá investice do leasingu = hrubá investice do leasingu (součet leasingových splátek) - nerealizovaný výnos (součet úroků).

Na účtu „Hrubá pohledávka“ se zobrazí součet splátek (hrubá investice do leasingu) a na účtu „Nerealizovaný výnos“ součet úroků v jednotlivých letech. Účty Hrubá pohledávka a Nerealizovaný výnos tvoří dohromady čistou pohledávku (čistou investici do leasingu), která se rovná reálné hodnotě aktiva.

Pro zjednodušení příkladu neřešíme úhradu závazků souvisejících s pořízením předmětu leasingu.

Účtování v prvním roce

Zboží		Dodavatelé	
1. 219 499	2. 219 499		1. 219 499
Hrubá pohledávka		Nerealizovaný výnos	
2. 250 000	3. 50 000	4. 9 877	2. 30 501
Peníze		Výnosový úrok	
3. 50 000			4. 9 877

Účetní případy v prvním roce:

Číslo	Název operace	Částka
1.	Pořízení výrobního zařízení	219 499
2.	Předání předmětu leasingu nájemci - hrubá investice - nerealizovaný výnos	250 000 30 501
3.	Splátka za první rok	50 000
4.	Zúčtování úroku	9 877

Účtování v dalších letech je obdobné.

Výňatek z výkazu o výsledku k rozvahovému dni příslušného roku:

Položka	20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Výnosový úrok	9 877	8 072	6 185	4 213	2 154
Hospodářský výsledek	9 877	8 072	6 185	4 213	2 154

Výňatek z výkazu o finanční pozici k rozvahovému dni příslušného roku:

Položka	20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Aktiva celkem	229 376	237 448	243 633	247 846	250 000
Čistá pohledávka	179 376	137 448	93 633	47 846	0
Peníze	50 000	100 000	150 000	200 000	250 000
VK a závazky celkem	229 376	237 448	243 633	247 846	250 000
HV běžného období	9 877	8 072	6 185	2 154	2 154
HV minulých let	0	9 877	17 949	28 347	28 347
Závazky*	219 499	219 499	219 499	219 499	219 499

Vysvětlivky: HV – hospodářský výsledek; VK – vlastní kapitál

* Pro zjednodušení neřešíme úhradu závazků souvisejících s pořízením předmětu leasingu.

Operativní leasing

Nájemce nerozlišuje leasing na finanční a operativní. Pokud smlouva nespĺňuje podmínky leasingu, jedná se o nájem. Jednotlivé platby jsou uznány jako náklad ve výsledovce rovnoměrně po dobu leasingového vztahu. Tato situace nastává v případě, kdy se jedná o krátkodobý leasing (doba pronájmu kratší než 12 měsíců), nebo je hodnota podkladového aktiva nevýznamná.

Pronajímatel vykazuje aktiva, která jsou předmětem operativního leasingu v rozvaze podle povahy aktiva. Výnos z operativního leasingu se zobrazuje ve výnosech rovnoměrně během doby leasingu. Pronajímatel aktivum odepisuje.

Příklad

Obchodní společnost vstoupila jako pronajímatel k 1. 1. 20X1 do operativního leasingu stroje, jeho pořizovací cena je 8 000, doba životnosti je 4 roky.

Stroj byl pořízen v prosinci předchozího roku, pronajímatel začíná odepisovat od 1. 1. 20X1. Doba trvání operativního leasingu je 6 měsíců. Měsíční platby jsou v hodnotě 200.

Řešení

Pronajímatel zobrazí majetek v rozvaze v položce Pozemky, budovy a zařízení.

Výňatek z výkazu o finanční pozici k datu zahájení leasingu:

Položka	Částka
Aktiva celkem	8 000
Pozemky, budovy, zařízení	8 000
Vlastní kapitál a cizí zdroje celkem	8 000
Závazky	8 000

Roční odpis aktiva je $8\,000 / 4 = 2\,000$ (náklad)

Úhrn leasingových splátek je $6 \cdot 200 = 1\,200$ (výnos)

Výňatek z výkazu o finanční pozici k rozvahovému dni:

Položka	Částka
Aktiva celkem	7 200
Pozemky, budovy, zařízení	6 000
Peníze	1 200
Vlastní kapitál a cizí zdroje celkem	7 200
Závazky	8 000
Výsledek hospodaření běžného období	(800)

Výňatek z výkazu o výsledku k rozvahovému dni:

Položka	Částka
Výnosy z pronájmu	1 200
Odpisy	(2 000)
Výsledek hospodaření	(800)

Protože se jedná o krátkodobý leasing (na dobu kratší než 12 měsíců), **nájemce** uzná leasingové platby jako náklad ve výsledovce.

Výňatek z výkazu o výsledku u nájemce:

Položka	Částka
Náklady z pronájmu	(1 200)
Výsledek hospodaření	(1 200)

Zveřejňování údajů

Nájemce musí zveřejnit informace o svých leasingových vztazích:

- Přírůstky aktiv z práva k užívání, účetní hodnotu aktiv z práva k užívání na začátku a na konci účetního období.
- Výši odpisů aktiv z práva k užívání podle třídy podkladového aktiva.
- Úrokové náklady ze závazků z leasingu.
- Náklady vztahující se ke krátkodobým leasingům a náklady vztahující se k leasingům aktiv s nízkou hodnotou.
- Celkový peněžní odtok na leasingy.
- Částku závazků z leasingu u krátkodobých leasingů.
- Analýzu splatnosti závazků z leasingu odděleně od analýzy splatnosti jiných finančních závazků.

Pronajímatel musí zveřejnit následující částky za účetní období pro **finanční leasingy**:

- Povahu leasingových činností pronajímatele.
- Způsob, jakým pronajímatel řídí riziko spojené s veškerými právy, která si ponechá v podkladových aktivech.
- Zisk nebo ztrátu z prodeje.

- Finanční výnos z čisté investice do leasingu.
- Analýzu splatnosti pohledávek z leasingových plateb, přičemž vykáže nediskontované leasingové platby, které má každoročně obdržet, minimálně v každém z prvních pěti let, a po zbývajících roky pak vykazuje celkové částky.
- Sesouhlasí nediskontované leasingové platby s čistou investicí do leasingu.

Pro **operativní leasingy**:

- Položky pozemků, budov a zařízení, které jsou předmětem operativního leasingu.
- Analýzu splatnosti leasingových plateb, vykazuje nediskontované leasingové platby, které má každoročně obdržet, minimálně v každém z prvních pěti let, a po zbývajících roky pak vykazuje celkové částky.

Shrnutí

Cílem standardu je stanovit zásady účtování, oceňování a vykazování leasingů. Smlouva má charakter leasingu nebo jej obsahuje tehdy, pokud převádí právo kontrolovat užití identifikovatelného aktiva po určitou dobu výměnou za protihodnotu. V souladu s IFRS 16 nájemce nerozlišuje finanční a operativní leasing, u pronajímatele toto rozdělení zůstalo.

Ke dni zahájení leasingu vykáže nájemce ve výkazu o finanční pozici aktivum z práva k užívání a závazek z leasingu. Aktivum z práva k užívání ocení v pořizovacích nákladech, závazek současnou hodnotou leasingových plateb, které nejsou k tomuto dnu uhrazeny. Při ocenění závazku musí být leasingové platby diskontovány s použitím implicitní úrokové míry leasingu. Pokud tuto míru nelze určit, použije nájemce přírůstkovou výpůjční úrokovou míru nájemce. Pokud se jedná o krátkodobý leasing, tj. doba pronájmu je kratší než 12 měsíců, nebo je hodnota podkladového aktiva nevýznamná, platby se uznávají jako náklad ve výsledovce.

Pronajímatel klasifikuje každý ze svých leasingů buď jako operativní, nebo jako finanční leasing. Leasing je klasifikován jako finanční, pokud převádí v podstatě všechna rizika a užítky vyplývající z vlastnictví podkladového aktiva. Ke dni zahájení leasingu vykazuje pronajímatel aktiva držena v rámci finančního leasingu ve výkazu o finanční pozici jako pohledávku v částce, která se rovná čisté investici do leasingu. K jejímu ocenění použije implicitní úrokovou míru leasingu. Leasingové platby snižují hodnotu pohledávky a jsou uznány jako finanční výnos.

V případě operativního leasingu pronajímatel vykazuje aktiva, která jsou předmětem leasingu ve výkazu o finanční pozici podle povahy aktiva. Tato aktiva odepisuje. Platby z operativního leasingu se uznávají ve výnosech rovnoměrně během doby leasingu.

Otázky k opakování

- 1) Vymezte cíl a rozsah působnosti IFRS 16.
- 2) Definujte základní pojmy v souladu s IFRS 16 (leasing, leasingové platby, doba trvání leasingu, nájemce, pronajímatel, den zahájení leasingu, den počátku leasingu, ekonomická životnost, reálná hodnota, finanční leasing, hrubá investice do leasingu, čistá investice do leasingu, implicitní úroková míra leasingu, přírůstková výpůjční úroková míra nájemce, operativní leasing, krátkodobý leasing, podkladové aktivum, nerealizovaný finanční výnos, doba použitelnosti).
- 3) Popište rozhodovací proces při rozhodování, zda se jedná o leasing.
- 4) Vysvětlete rozdíl mezi finančním a operativním leasingem.
- 5) Vysvětlete způsob uznávání, oceňování a vykazování leasingu u nájemců.
- 6) Vysvětlete způsob uznávání, oceňování a vykazování finančního a operativního leasingu u pronajímatelů.

11 SNÍŽENÍ HODNOTY AKTIV – IAS 36

IAS 36 IMPAIRMENT OF ASSETS

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 36.
- Definovat základní pojmy.
- Vymezit podmínky pro identifikaci snížení hodnoty aktiv.
- Vysvětlit způsoby zjištění zpětně získatelné částky.
- Charakterizovat způsoby uznání a oceňování ztrát ze snížení hodnoty.
- Popsat podmínky a způsoby zrušení ztráty ze snížení hodnoty.

Cíl standardu

Cílem standardu je stanovit postupy, které účetní jednotka použije, aby zabezpečila, že její aktiva jsou vedena v částce, která **není vyšší** než jeho **zpětně získatelná částka**.

Rozsah působnosti

Standard se použije v účetnictví pro snížení hodnoty veškerých aktiv s výjimkou těch, kterými se zabývá jiný standard (zásoby, stavební smlouvy, odložená daňová aktiva apod.).

Definice používaných pojmů

Zpětně získatelná částka (recoverable amount) aktiva nebo peněžotvorné jednotky je vyšší z reálné hodnoty snížené o náklady na vyřazení a hodnoty z užívání.

Hodnota z užívání (value in use) aktiva je současná hodnota odhadovaných budoucích peněžních toků, u nichž se očekává, že vzniknou ze stálého užívání aktiva a z jeho pozbytí na konci jeho doby použitelnosti.

Reálná hodnota (fair value) je cena, která by byla získána za prodej aktiva nebo zaplacená za převod závazku v řádné transakci mezi účastníky trhu v den ocenění (viz IFRS 13 *Ocenění reálnou hodnotou*).

Náklady prodeje / náklady na vyřazení (costs of disposal) jsou přírůstkové náklady přímo přiřaditelné pozbytí aktiva, s výjimkou finančních nákladů a daňových nákladů.

Ztráta ze snížení hodnoty (impairment loss) je částka, o kterou je účetní hodnota aktiva nebo peněžotvorné jednotky vyšší než jeho (její) zpětně získatelná částka.

Účetní hodnota (carrying amount) je částka, ve které je aktivum zachyceno v rozvaze po odečtení všech kumulovaných odpisů a kumulovaných ztrát ze snížení hodnoty.

Peněžotvorná jednotka (cash generation unit) je nejmenší zjistitelná skupina aktiv, která vytváří peněžní přítoky ze stálého užívání, které jsou výrazně nezávislé na peněžních přítocích z jiných aktiv nebo skupin aktiv.

Celopodniková aktiva (corporate assets) jsou aktiva jiná než goodwill, která přispívají budoucím peněžním tokům jak posuzované peněžotvorné jednotky, tak i ostatním peněžotvorným jednotkám.

Identifikace snížení hodnoty aktiv

Aktivum má sníženou hodnotu, pokud účetní hodnota převyšuje jeho zpětně získatelnou částku.

Účetní jednotka by měla k datu účetní závěrky zvážit, zda existuje náznak, že aktivum může mít sníženou hodnotu. Pokud ano, odhadne zpětně získatelnou částku.

Každoročně musí účetní jednotka testovat na snížení hodnoty nehmotná aktiva s neomezenou dobou použitelnosti, nedokončená aktiva a goodwill.

Náznamy možného snížení aktiva se zjišťují z vnějších a vnitřních zdrojů informací.

U vnějších zdrojů může jít o snížení tržní ceny aktiva během období víc, než se očekávalo při běžném odepisování, o významné změny v technologickém, tržním, ekonomickém nebo legislativním prostředí jednotky nebo o růst tržních úrokových sazeb ovlivňujících návratnost investic a podobně.

Vnitřní zdroje informací mohou podat důkaz o zastarávání nebo fyzickém poškození aktiva, o nepříznivých změnách v rozsahu nebo způsobu používání aktiv, o snížení ekonomické výkonnosti aktiva oproti očekávání a podobně.

Příklady, kdy může dojít ke snížení hodnoty aktiv:

Účetní jednotka postavila komplex bytových domů. Těsně před dokončením byl změněn územní plán města a v sousedství komplexu bude vybudována skládka odpadu.

Účetní jednotka vyrábí a prodává specializované nástroje. V průběhu roku proběhla fúze jejich dvou významných konkurentů, kteří ovládli větší část trhu. Na konci účetního období jednotka zjišťuje, že plánované tržby poklesly o třetinu.

Účetní jednotka vyrábí a prodává biopotraviny. V tisku proběhla zpráva, že se v jejím provozu objevily bakterie a nedodrжуje řádně hygienické normy.

Měření zpětně získatelné částky

Zpětně získatelná částka je **vyšší z reálné hodnoty aktiva snížené o náklady na vyřazení a hodnoty z užívání**. Není vždycky nutné určovat reálnou hodnotu i hodnotu z užívání. Jestliže jedna z těchto částek převyšuje účetní hodnotu aktiva, aktivum nemá sníženou hodnotu a není nutné odhadovat druhou částku. Pokud není důvod se domnívat, že hodnota z užívání významně převyšuje jeho reálnou hodnotu, za zpětně získatelnou částku může být považována reálná hodnota.

Reálná hodnota aktiva je nejlépe prokázána cenou v závazné smlouvě o prodeji upravenou o náklady, které jsou přímo přiřaditelné k pozbytí aktiva. Pokud neexistuje žádná smlouva o prodeji, ale aktivum je obchodováno na aktivním trhu, je reálnou hodnotou tržní cena snížená o náklady spojené s pozbytím aktiva. V ostatních případech je reálná hodnota stanovena na základě nejlépe dostupných informací za daných okolností v souladu s požadavky IFRS 13 *Ocenění reálnou hodnotou*.

Hodnota z užívání aktiva je současná hodnota odhadovaných budoucích peněžních toků, u nichž se očekává, že vzniknou ze stálého užívání aktiva a z jeho pozbytí na konci jeho doby použitelnosti. Odhady budoucích peněžních toků zahrnují předpokládané peněžní přítoky z užívání aktiva, předpokládané peněžní odtoky, nutné pro vytváření peněžních přítoků aktiva, čisté peněžní toky z pozbytí aktiva na konci jeho použitelnosti a podobně. Odhady budoucích peněžních toků by neměly zahrnovat budoucí výdaje, které zlepšují výkonnost aktiva nad jejich

původně stanovenou úroveň, peněžní odtoky či přítoky z financování, příjmy či úhrady daně ze zisku a podobně.

Sazba použitá pro diskontování (diskontní sazba) by měla být sazbou před daní ze zisku, která vyjadřuje běžné tržní předpoklady časové hodnoty peněz a specifických rizik daného aktiva. Sazba může být odhadována např. ze sazby vyplývající z běžných tržních transakcí pro podobná aktiva.

Příklad

Účetní jednotka AX je významným dovozcem a distributorem rýže. V tisku proběhla zpráva, že zakoupila a distribuovala do obchodní sítě zásilku geneticky upravené plodiny, přesto, že národní legislativa dané země to nepovoluje. Jednotce okamžitě poklesly tržby. Hodnota z užívání, ve které jsou zohledněny důsledky situace, byla stanovena na 250, účetní jednotka dostala nabídku na odkoupení závodu za 230. Související poplatky spojené s prodejem ve výši 20 hradí prodávající.

Řešení

Pokles tržeb je náznakem pro stanovení zpětně získatelné částky.

Hodnota z užívání je 250.

Reálná hodnota snížená o náklady na vyřazení = $230 - 20 = 210$ (částka, kterou lze získat z prodeje aktiva minus náklady pozbytí).

Zpětně získatelná částka je vyšší z reálné hodnoty snížené o náklady na vyřazení a hodnoty z užívání, tj. 250.

Uznání a ocenění ztráty ze snížení hodnoty

Jestliže je zpětně získatelná částka aktiva menší než jeho účetní hodnota, účetní hodnota se sníží na zpětně získatelnou částku a toto snížení je ztrátou ze snížení hodnoty.

Ztráta ze snížení hodnoty se uzná jako náklad ve výsledovce, pokud aktivum nebylo předtím přeceněno podle jiného standardu (například IAS 16 *Pozemky, budovy a zařízení*). V tomto případě se nejdříve sníží fond z přecenění. Po uznání ztráty ze snížení hodnoty se upraví odpisový plán a vypočítá se nová hodnota odpisů z upravené částky. Uznání ztráty ze snížení hodnoty může ovlivnit odloženou daň.

Příklad – Ztráta ze snížení hodnoty

Účetní hodnota aktiva činí 650, jeho zpětně získatelná částka byla stanovena na 500. Stanovte ztrátu ze snížení hodnoty aktiva, pokud fond z přecenění je:

1. 0
2. 30
3. 200

Řešení

Ztráta ze snížení hodnoty aktiva = $650 - 500 = 150$

ad 1) Snížení hodnoty aktiva se uzná jako náklad ve výkazu o výsledku.

	Aktivum				Náklad
PS	650	1.	150	1.	150

Výkaz o finanční pozici	
Aktivum	500
Hospodářský výsledek	(150)

Výkaz o výsledku	
Náklady	150
Hospodářský výsledek	(150)

ad 2) Snížení hodnoty aktiva se uzná jako snížení fondu z přecenění v hodnotě 30 a náklad v hodnotě 120.

Aktivum			
PS	650	1.	30
		2.	120

Fond z přecenění			
1.	30	PS	30

Náklad	
2.	120

Výkaz o finanční pozici	
Aktivum	500
Hospodářský výsledek	(120)

Výkaz o výsledku	
Náklady	120
Hospodářský výsledek	(120)

ad 3) Snížení hodnoty aktiva se uzná jako snížení fondu z přecenění v hodnotě 150.

Aktivum			
PS	650	1.	150

Fond z přecenění			
1.	150	PS	200

Výkaz o finanční pozici	
Aktivum	500
Fond z přecenění	50

Pokud není možné odhadnout zpětně ziskatelnou částku jednotlivého aktiva, jednotka stanovuje zpětně ziskatelnou částku tzv. **penězotvorné jednotky**, k níž aktivum náleží.

Penězotvorná jednotka je nejmenší zjistitelná skupina aktiv, která vytváří peněžní přítoky ze stálého užívání, které jsou výrazně nezávislé na peněžních přítocích z jiných aktiv nebo skupin aktiv. Tato situace nastane v okamžiku, kdy aktivum nevytváří peněžní toky, které jsou nezávislé na peněžních tocích ostatních aktiv účetní jednotky.

Příklad 1 – Penězotvorná jednotka

Účetní jednotka podnikající v oboru lázeňství provozuje tři léčebny A, B, C. U každé z léčebny lze samostatně zjistit peněžní toky, které generuje. Zatímco léčebny A a B jsou ziskové, léčebna C je ztrátová. Podle smlouvy s městským úřadem musí účetní jednotka provozovat všechny tři léčebny, nemůže jednu z nich zrušit či omezit.

Řešení

Účetní jednotka nemá možnost zrušit žádnou z léčen, a z toho důvodu jsou peněžní toky všech na sobě závislé. Penězotvornou jednotkou jsou všechny tři léčebny dohromady.

Příklad 2 – Peněžitovná jednotka

Účetní jednotka má tři výrobní závody, závod X, závod Y a závod Z. V závodě X se vyrábí součástky, které se jednak montují v závodech Y a Z do hotových výrobků, jednak se mohou samostatně prodávat.

Řešení

Každý ze závodů může samostatně vytvářet peněžní toky, peněžitovnou jednotkou je každý závod zvlášť.

Goodwill nabytý v rámci podnikové kombinace nevytváří peněžní roky nezávisle na jiných aktivech nebo skupinách aktiv, proto nemůže být zpětně získatelná částka goodwillu jako jednotlivého aktiva určena. Proto je zpětně získatelná částka stanovena pro peněžitovnou jednotku (nebo skupinu peněžitovných jednotek), k níž goodwill náleží. Pokud účetní jednotka vyřadí činnost v rámci peněžitovné jednotky, k níž byl goodwill přidělen, zahrne jednotka při určování zisku nebo ztráty z vyřazení této činnosti goodwill do účetní hodnoty vyřazené činnosti a ocení jej v poměru zpětně získatelné částky vyřazené činnosti a hodnoty zbývající peněžitovné jednotky.

Příklad – Prodej části peněžitovné jednotky

Účetní jednotka prodala část své peněžitovné jednotky za 1 600. Zpětně získatelná částka zbytku peněžitovné jednotky je 2 400. Účetní hodnota vyřazovaných aktiv je 1 200. Peněžitovné jednotce byl přidělen goodwill v hodnotě 800. Vypočítejte zisk nebo ztrátu z prodeje části peněžitovné jednotky.

Řešení

Prodejní cena (reálná hodnota) části peněžitovné jednotky je výnosem, který snížíme o účetní hodnotu vyřazovaných aktiv a poměrné části goodwillu, který oceníme v poměru zpětně získatelné částky vyřazené činnosti a hodnoty zbývající peněžitovné jednotky.

Položka	Cena
Prodejní cena (reálná hodnota)	1 600
Náklady vyřazených aktiv	- 1 200
Poměrná část goodwillu $1600 / (1600 + 2400) = 0,4 \cdot 800$	- 320
Zisk/ztráta z prodeje	80

Při rozdělení ztráty ze snížení hodnoty v rámci peněžitovné jednotky přiřazujeme ztrátu tak, aby snížila nejdříve hodnotu goodwillu, pokud existuje, a následně hodnotu ostatních aktiv v poměru účetních hodnot aktiv v jednotce.

Příklad – Ztráta ze snížení hodnoty peněžitovné jednotky

Účetní jednotka vlastní tři výrobní závody, které jsou na sobě závislé a u kterých nelze jednotlivě stanovit hodnotu z užívání. Hodnota z užívání celé peněžitovné jednotky je 2 000. Stanovte ztrátu ze snížení hodnoty a přiřaďte ji jednotlivým aktivům.

Závod	Účetní hodnota
Závod 1	1 050
Závod 2	700
Závod 3	750
Celkem	2 500

Řešení

Ztráta ze snížení hodnoty je $2\,500 - 2\,000 = 500$. Ztrátu přiřadíme jednotlivým jednotkám v poměru jejich účetních hodnot.

Závod	Ztráta ze snížení hodnoty
Závod 1	$(500 / 2\,500) \cdot 1\,050 = 210$
Závod 2	$(500 / 2\,500) \cdot 700 = 140$
Závod 3	$(500 / 2\,500) \cdot 750 = 150$
Celkem	500

Příklad - Ztráta ze snížení hodnoty peněžotvorné jednotky s goodwillem

Účetní jednotka vlastní tři výrobní závody, které jsou na sobě závislé a u nichž nelze jednotlivě stanovit hodnotu z užívání. Hodnota z užívání celé peněžotvorné jednotky je 2 000. Peněžotvorné jednotce byl přiřazen goodwill v hodnotě 200, který se v jednotce sleduje na úrovni peněžotvorných jednotek. Stanovte ztrátu ze snížení hodnoty a přiřadte ji goodwillu a jednotlivým aktivům.

Závod	Účetní hodnota
Závod 1	1 050
Závod 2	700
Závod 3	750
Celkem	2 500

Ztráta ze snížení hodnoty je $2\,500 - 2\,000 = 500$. Ztrátu přiřazujeme tak, aby nejdříve snížila hodnotu goodwillu a následně hodnotu jednotlivých aktiv v poměru jejich účetních hodnot.

Závod	Ztráta ze snížení hodnoty
Goodwill	200
Závod 1	$(300 / 2\,500) \cdot 1\,050 = 126$
Závod 2	$(300 / 2\,500) \cdot 700 = 84$
Závod 3	$(300 / 2\,500) \cdot 750 = 90$
Celkem	500

Celopodniková aktiva jsou taková aktiva, která generují peněžní toky pouze v závislosti na ostatních aktivech. Příkladem může být třeba administrativní budova nebo výzkumné či výpočetní středisko. V případě, že existují indikátory na snížení hodnoty těchto aktiv, musí být přiděleny peněžotvorné jednotce nebo jednotkám, ke kterým náleží.

Mohou nastat dvě varianty:

- Celopodniková aktiva mohou být přidělena peněžotvorné jednotce na rozumném a konzistentním základě, potom porovnáme účetní hodnotu zkoumané peněžotvorné jednotky včetně hodnoty celopodnikového aktiva s její zpětně získatelnou částkou.
- Celopodniková aktiva nemohou být přiřazena na rozumném a konzistentním základě:
 - Nejdříve porovnáme účetní hodnotu celé peněžotvorné jednotky bez celopodnikového aktiva s její zpětně získatelnou částkou.

- Následně zjistíme nejmenší skupinu peněžotvorných jednotek, která zahrnuje peněžotvornou jednotku, k níž lze celopodnikové aktivum přiřadit.
- Nakonec porovnáme účetní hodnotu této skupiny peněžotvorných jednotek včetně hodnoty celopodnikového aktiva s její zpětně získatelnou částkou.

Zrušení ztráty ze snížení hodnoty

Zrušení ztráty ze snížení hodnoty opět navýší cenu aktiva.

Účetní jednotka k datu účetní závěrky zjišťuje, zda existuje náznak, že ztráta ze snížení hodnoty uznaná v předešlých letech již není oprávněná nebo může být snížena. Jednotka při rozhodování vychází z vnějších a vnitřních zdrojů informací.

K vnějším informačním zdrojům patří informace o tom, že tržní hodnota aktiva během období významně vzrostla, nastaly významné změny s příznivým dopadem na jednotku v technologickém, tržním nebo legislativním prostředí, poklesly tržní úrokové sazby, které mohou mít vliv na diskontní sazbu a podobně.

Vnitřní informační zdroje mohou informovat o významných příznivých změnách týkajících se rozsahu či způsobu využívání aktiva a podobně.

Zvýšení účetní hodnoty aktiva způsobené zrušením ztráty ze snížení hodnoty nesmí převyšovat účetní hodnotu. Zrušení ztráty ze snížení aktiva je uznáno jako výnos ve výsledovce, pokud není aktivum přeceněno podle jiného Mezinárodního účetního standardu. U přeceněného aktiva je zrušení ztráty ze snížení hodnoty řešeno jako přecenění podle jiného Mezinárodního účetního standardu. Zrušení nebo snížení již zaúčtované ztráty ze snížení hodnoty není možné u goodwillu. Pokud jednou došlo ke snížení jeho hodnoty, není možné ji navýšit zpět.

Příklad – Zrušení ztráty ze snížení hodnoty

Výrobní závody jsou na sobě závislé, zpětně získatelná částka celé peněžotvorné jednotky byla 2000, ztráta ze snížení hodnoty aktiv byla přiřazena v poměru jejich účetních hodnot. Zobrazte zrušení ztráty ze snížení hodnoty peněžotvorné jednotky, pokud její zpětně získatelná částka vzrostla na 2 300. V příkladu se neuvažuje s odpisy.

Závod	Účetní hodnota	Ztráta ze snížení hodnoty
Závod 1	1 050	210
Závod 2	700	140
Závod 3	750	150
Celkem	2 500	500

Řešení

Zrušení ztráty ze snížení hodnoty opět navýší cenu aktiva, částka bude rozdělena v poměru jejich účetních hodnot. Hodnota aktiv se zvýší o částku $2\,300 - 2\,000 = 300$.

Řešení uvádí následující tabulka:

Závod	ÚH po předchozím SHA	Rušení ztráty ze SHA	ÚH po zrušení SHA
Závod 1	$1\,050 - 210 = 840$	$(300 / 2\,000) \cdot 840 = 126$	966
Závod 2	$700 - 140 = 560$	$(300 / 2\,000) \cdot 560 = 84$	644
Závod 3	$750 - 150 = 600$	$(300 / 2\,000) \cdot 600 = 90$	690
Celkem	2 000	300	2 300

Vysvětlivky: ÚH – účetní hodnota; SHA – snížení hodnoty aktiv

Zveřejňování údajů

Účetní jednotka zveřejní pro každou skupinu aktiv:

- Částku ztrát ze snížení hodnot zachycených ve výsledovce za období a položku řádku výsledovky, do níž je taková ztráta ze snížení hodnoty započítána.
- Částku zrušení ztrát ze snížení hodnoty zachycených ve výsledovce za období a položku řádku výsledovky, v níž jsou takové ztráty ze snížení hodnot zrušeny.
- Částku ztrát ze snížení hodnoty zachycených během období přímo ve vlastním kapitálu.
- Částku zrušení ztrát ze snížení hodnoty zachycených během období přímo ve vlastním kapitálu.

Shrnutí

Cílem standardu je stanovit postupy, které účetní jednotka použije, aby zabezpečila, že její aktiva jsou vedena v částce, která není vyšší než její zpětně získatelná částka. Standard vymezuje definice používaných termínů, jako je zpětně získatelná částka, hodnota z užívání aktiva, reálná hodnota, náklady na vyřazení, ztráta ze snížení hodnoty, účetní hodnota, penězotvorná jednotka, celopodniková aktiva, aktivní trh. Aktivum má sníženou hodnotu, pokud účetní hodnota převyšuje jeho zpětně získatelnou částku. Pokud k datu účetní závěrky existuje náznak, že aktivum může mít sníženou hodnotu, jednotka odhadne zpětně získatelnou částku. Náznaky možného snížení aktiva se zjišťují z vnějších a vnitřních zdrojů informací. Zpětně získatelná částka je vyšší z reálné hodnoty aktiva snížené o náklady na vyřazení a hodnoty z užívání. Jestliže je zpětně získatelná částka aktiva nižší než jeho účetní hodnota, účetní hodnota se sníží na zpětně získatelnou částku a toto snížení je ztrátou ze snížení hodnoty. Ztráta ze snížení hodnoty se uzná jako náklad ve výsledovce, u aktiva přeceněného podle jiného standardu se sníží fond z přecenění. Po uznání ztráty ze snížení hodnoty se upraví odpisový plán. Pokud není možné odhadnout zpětně získatelnou částku jednotlivého aktiva, jednotka stanovuje zpětně získatelnou částku penězotvorné jednotky, k níž aktivum náleží. Pro goodwill nabytý v rámci podnikové kombinace je zpětně získatelná částka stanovena pro penězotvornou jednotku, k níž goodwill náleží. Ztráta ze snížení hodnoty v rámci penězotvorné jednotky se přiřazuje tak, aby snížila nejdříve hodnotu goodwillu, pokud existuje, a následně hodnotu ostatních aktiv v poměru účetních hodnot aktiv v jednotce. Ztráta ze snížení hodnoty může být snížena či zrušena, pokud existuje náznak, že ztráta ze snížení hodnoty uznaná v předešlých letech není již oprávněna. Účetní jednotka při rozhodování vychází z vnějších a vnitřních zdrojů informací. Zvýšení účetní hodnoty aktiva způsobené zrušením ztráty ze snížení hodnoty nesmí převyšovat účetní hodnotu. Zrušení ztráty ze snížení hodnoty aktiva je uznáno jako výnos ve výsledovce. U aktiva přeceněného podle jiného standardu je zrušení ztráty ze snížení hodnoty řešeno jako přecenění. Standard stanovuje údaje, které má jednotka zveřejnit.

Otázky k opakování

- 1) Vymezte cíl a rozsah působnosti IAS 36.
- 2) Definujte základní pojmy (zpětně získatelná částka, hodnota z užívání aktiva, reálná hodnota, náklady na vyřazení, ztráta ze snížení hodnoty, účetní hodnota, penězotvorná jednotka, celopodniková aktiva).
- 3) Vysvětlete způsob identifikace snížení hodnoty aktiv.
- 4) Vysvětlete způsob zjištění zpětně získatelné částky.
- 5) Vysvětlete postup uznání a oceňování ztrát ze snížení hodnoty.
- 6) Vysvětlete podmínky a způsob zrušení ztrát ze snížení hodnoty.

12 ZÁSoby – IAS 2

IAS 2 INVENTORIES

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 2.
- Definovat zásoby v souladu s IAS 2.
- Charakterizovat oceňování zásob.
- Vysvětlit podstatu nákladových vzorců.
- Vysvětlit způsob uznávání nákladů ovlivňujících zisk.

Cíl standardu

Cílem standardu je stanovit způsob účetního zobrazení zásob v systému historických nákladů a stanovit úroveň nákladů na pořízení, které mají být uznány jako aktivum. Standard popisuje postup uznávání nákladů ovlivňujících zisk, včetně postupů pro snížení ocenění zásob na čistou realizovatelnou hodnotu. Standard také popisuje nákladové vzorce, které se využívají při přiřazování nákladů pořízení různým druhům zásob.

Rozsah působnosti

Standard se používá pro účetní zobrazení zásob s výjimkou finančních nástrojů (viz IAS 32 *Finanční nástroje: vykazování* a IFRS 9 *Finanční nástroje*) a biologických aktiv souvisejících se zemědělskou činností a zemědělské produkce až do sklizně (viz IAS 41 *Zemědělství*).

Definice základních pojmů

Standard definuje **zásoby** (inventories) jako aktiva držená za účelem prodeje v běžném podnikání, ve výrobním procesu určená k prodeji, ve formě materiálu nebo obdobných dodávek, které se spotřebují ve výrobním procesu nebo při poskytování služeb, zboží zakoupené k dalšímu prodeji, pozemky a jiný majetek určený k prodeji.

Mezi zásoby patří:

- Materiál.
- Výrobky.
- Zboží.

Náklady na pořízení zásob (cost of inventories) zahrnují:

- Náklady na koupi.
- Náklady na přeměnu.
- Ostatní náklady.

Náklady na koupi (costs of purchase) zahrnují cenu pořízení, dovozní cla, daně, náklady na dopravu, náklady na manipulaci a další náklady přímo přiřaditelné pořízení zásob. Náklady na pořízení se snižují o obchodní srážky, slevy a další podobné položky.

Náklady na přeměnu (cost of conversion) zahrnují náklady přímo související s výrobou. Jedná se o přímé osobní náklady a pevnou a variabilní výrobní režii související s přeměnou materiálu na hotové výrobky.

Ostatní náklady (other costs) se zahrnují do ocenění zásob pouze v situaci, kdy byly vynaloženy v souvislosti s uvedením zásob na současné místo a do současného stavu (například návrhy výrobku pro konkrétní zákazníky).

Čistá realizovatelná hodnota (net realisable value) je odhadnutá cena v běžném podnikání snižená o odhadnuté náklady na dokončení a prodej.

Reálná hodnota (fair value) je cena, která by byla získána za prodej aktiva nebo zaplacená za převod závazku v řádné transakci mezi účastníky trhu v den ocenění (viz IFRS 13 *Ocenění reálnou hodnotou*).

Oceňování zásob

Standard navrhuje oceňování zásob na nižší z úrovní nákladů na jejich pořízení a čisté realizovatelné hodnoty. Čistá realizovatelná hodnota se používá v případě, kdy jsou zásoby zastaralé, znehodnocené, nebo významně poklesla jejich prodejní cena. Stanovuje se odhadem při využití co nejspolehlivějších podkladů.

Příklad

Účetní jednotka má ve skladu tři druhy výrobků, výrobek A, B a C. Určete hodnotu výrobků uvedenou ve výkazu o finanční pozici.

Výrobek	Náklady na pořízení	Realizovatelná hodnota	Prodejní náklady
A	90	100	10
B	150	160	8
C	275	285	30

Řešení

Zásoby oceňujeme na nižší z úrovní nákladů na pořízení a čisté realizovatelné hodnoty.

- Zásoby A: Náklady na pořízení 90, čistá realizovatelná hodnota 90.
- Zásoby B: Náklady na pořízení 150, čistá realizovatelná hodnota 152.
- Zásoby C: Náklady na pořízení 275, čistá realizovatelná hodnota 255.
- Hodnota zásob celkem = 90 + 150 + 255 = 495

Náklady na pořízení zásob zahrnují veškeré náklady na nákup, přeměnu a ostatní náklady vynaložené v souvislosti s uvedením zásob na jejich současné místo a do jejich současného stavu.

Náklady na nákup zahrnují cenu pořízení, dovozní cla a jiné daně (kromě těch, které jednotka následně získá zpět od daňových úřadů), dopravu, náklady na manipulaci a ostatní náklady přímo přiřaditelné pořízení zboží, materiálu a služeb. Náklady na nákup se snižují o obchodní srážky a slevy.

Náklady na přeměnu zásob zahrnují náklady přímo související s jednotkami výroby, jako jsou přímé osobní náklady. Zahrnují také fixní a variabilní výrobní režie, které byly přiřazeny v souvislosti s přeměnou materiálu na hotové výrobky.

Ostatní náklady pořízení se zahrnují do ocenění zásob v případě, že byly vynaloženy v souvislosti s uvedením zásob na současné místo a do současného stavu.

Do ocenění zásob nelze zahrnout neobvykle vynaložené práce, velké množství odpadu, náklady na skladování, které není nutné ve výrobním procesu, správní režie, které nepřispívají k uvedení zásob na jejich současné místo a do současného stavu.

Stanovení pořizovacích nákladů

Pokud není možno stanovit skutečnou pořizovací cenu u jednotlivých položek zásob, lze použít metodu standardních nákladů (náklady stanovené jako normální množství materiálu, úroveň práce a stupeň využití kapacit) nebo metodu maloobchodního prodeje (prodejní cena snížená o vhodnou procentní sazbu hrubé marže).

Nákladové vzorce

Standard uvádí pro oceňování výrobků nebo služeb vyráběných a poskytovaných pro konkrétní účely možnost vyjádřit ocenění individuálními pořizovacími náklady. Mimo to standard umožňuje oceňování zásob pomocí nákladových vzorců, metodou FIFO a metodou průměru.

Metoda FIFO („first in, first out“, „první do skladu, první ze skladu“) předpokládá, že položky zásob, které jsou nakoupeny jako první, budou jako první prodány.

Příklad

Účetní jednotka nakoupila zásoby zboží v následujícím členění a cenách, po třetí dodávce vyskladnila 180 kusů. Vypočtete hodnotu vyskladněných zásob po třetí dodávce metodou váženého aritmetického průměru a FIFO.

Položka	Počet kusů	Cena/kus	Cena celkem
Nákup zboží	100	4	400
Nákup zboží	50	9	450
Nákup zboží	200	5	1 000
Celkem	350	---	1 850

Řešení

Metoda váženého aritmetického průměru:

- Průměrná cena zásob $1\,850 / 350 = 5,29$
- Hodnota vyskladněných zásob $= 180 \cdot 5,29 = 952$

Metoda FIFO:

- Hodnota vyskladněných zásob $= (100 \cdot 4) + (50 \cdot 9) + (30 \cdot 5) = 1\,000$

Uznání nákladů ovlivňujících zisk

Při prodeji zásob je jejich účetní hodnota uznána jako náklad ovlivňující zisk v období, v němž jsou uznány související výnosy. Snížení ocenění zásob a odpis všech ztrát by měly být uznány jako náklad ovlivňující zisk v období, ve kterém se objevily. Všechna storna snížení ocenění jsou uznána jako snížení nákladů v období, v němž k tomuto stornu dojde.

Zveřejňování informací o zásobách

Standard požaduje zveřejnění následujících skutečností o zásobách:

- Účetní pravidla použitá pro ocenění zásob včetně použitých nákladových vzorců.
- Celková účetní hodnota zásob a výše jednotlivých skupin zásob, v členění vhodném pro jednotku.
- Celková výše zásob, oceněná v čisté realizovatelné hodnotě.

- Výše storen všech snížení ocenění, která byla uznána jako zvýšení zisku v období, kdy se projevil.
- Okolnosti, které vedly ke stornům snížení zásob.
- Účetní ocenění zásob daných do zástavy.

Shrnutí

IAS 2 stanovuje způsob účetního zobrazení zásob v systému historických nákladů a úroveň nákladů na pořízení, která má být uznána jako aktivum. Standard definuje zásoby jako aktiva držena za účelem prodeje v běžném podnikání, ve výrobním procesu určená k prodeji, ve formě materiálu nebo obdobných dodávek, které se spotřebují ve výrobním procesu nebo při poskytování služeb, nebo zboží zakoupené k dalšímu prodeji, pozemky a jiný majetek určený k prodeji. Zásoby se podle standardu oceňují na nižší z úrovní nákladů na jejich pořízení a čisté realizovatelné hodnoty. Ocenění výrobků nebo služeb vyráběných a poskytovaných pro konkrétní účely je možno vyjádřit jejich individuálními pořizovacími náklady. Standard umožňuje oceňování zásob pomocí nákladových vzorců, metodu FIFO a metodu průměru. Při prodeji zásob je jejich účetní hodnota uznána jako náklad ovlivňující zisk v období, v němž jsou uznány související výnosy.

Otázky k opakování

- 1) Vysvětlete cíl a působnost standardu IAS 2.
- 2) Definujte zásoby v souladu s IAS 2.
- 3) Popište způsoby oceňování zásob.
- 4) Charakterizujte nákladové vzorce a jejich použití.

13 REZERVY, PODMÍNĚNÉ ZÁVAZKY A PODMÍNĚNÁ AKTIVA – IAS 37

IAS 37 PROVISION, CONTINGENT LIABILITIES AND CONTINGENT ASSETS

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 37.
- Definovat základní pojmy.
- Vymezit podmínky uznávání rezerv.
- Charakterizovat způsoby oceňování rezerv.

Cíl standardu

Cílem standardu je zaručit, že pro rezervy, podmíněné závazky a podmíněná aktiva budou použita vhodná kritéria uznávání a východiska oceňování a že v komentáři k účetní závěrce budou zveřejněny dostatečné informace pro uživatele nutné k jejich porozumění.

Rozsah působnosti

Standard je určen pro zachycení rezerv, podmíněných závazků a podmíněných aktiv pro všechny jednotky s výjimkou těch transakcí, které vyplývají z finančních nástrojů uvedených v reálných hodnotách, ze zmařených smluv, z pojistných smluv v pojišťovných nebo jsou řešeny jiným standardem (například IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky*; IFRS 9 *Finanční nástroje*; IFRS 16 *Leasingy* atd.).

Definice používaných termínů

Rezerva (provision) je závazek s nejistým časovým rozvrhem a výší.

Závazek (liability) je současná povinnost jednotky, která vznikla jako důsledek minulých událostí a její vypořádání způsobí jednotce odtok prostředků představujících ekonomický užitek.

Událost zakládající závazek (obligating event) je taková událost zakládající smluvní nebo mimosmluvní závazek, jehož důsledkem je skutečnost, že jednotka nemá jinou možnost než jej splnit.

Smluvní závazek (legal obligation) je závazek, který vzniká ze smlouvy, právních předpisů nebo ostatních uplatnění zákonů.

Mimosmluvní závazek (constructive obligation) je závazek, který vzniká z takových aktivit jednotky, kdy jednotka dává zavedeným způsobem chování v minulosti, zveřejněnými pravidly nebo dostatečně rozšířeným oznámením třetím stranám najevo, že uzná své konkrétní závazky, a v důsledku toho vytvoří u třetích stran očekávání, že závazky budou splněny.

Podmíněný závazek (contingent liability) je pravděpodobný závazek, který vznikl jako důsledek událostí v minulosti a jehož existence bude potvrzena tím, že dojde nebo nedojde k nejistým událostem, které nejsou plně pod kontrolou jednotky, nebo už existující závazek není vykázan, protože není pravděpodobné, že k vyrovnání závazku bude nezbytný odtok prostředků vyjadřujících ekonomický prospěch, nebo částka závazku nemůže být s dostatečnou spolehlivostí vyčíslena. Podmíněný závazek se nezveřejňuje v rozvaze.

Podmíněné aktivum (contingent asset) je pravděpodobné aktivum, které vzniklo jako důsledek událostí v minulosti a jeho existence bude potvrzena tím, že dojde nebo nedojde

k nejistým událostem, které nejsou plně pod kontrolou jednotky. Podmíněné aktivum se nezveřejňuje v rozvaze.

Vztah mezi rezervami a ostatními závazky

Rezervy je možno odlišit od ostatních závazků tím, že mají nejistý časový rozvrh a výši výdajů, které jsou nezbytné k jejich vykázání, obchodní závazky jsou závazky zaplatit zboží nebo služby, které byly dodány a formálně odsouhlaseny (např. fakturou). Přechodná pasiva jsou závazky zaplatit zboží nebo služby, které byly dodány a přijaty a nebyly zaplacený a formálně odsouhlaseny s dodavatelem. Jejich míra neurčitosti je nižší než v případě rezerv.

Podmíněné závazky a podmíněná aktiva

Standard rozlišuje rezervy, které jsou vykázány jako závazky, protože je pravděpodobné, že k jejich vyrovnání bude potřebný odtok peněžních prostředků, a podmíněné závazky, které nejsou vykázány, protože není potvrzeno, že budou představovat závazek, nebo není pravděpodobné, že dojde k odtoku peněžních prostředků, nebo nelze spolehlivě vyčíslit výši závazku. Podmíněné závazky jsou závislé na existenci či neexistenci nejisté budoucí události, která není plně pod kontrolou jednotky. Podmíněná aktiva jednotka v rozvaze nevykazuje, protože by mohla vést k vykázání zisku, který nebude nikdy realizován.

Uznání rezerv

Rezerva se vykáže, pokud má jednotka současný závazek (smluvní či mimosmluvní), který je důsledkem minulé události a je pravděpodobné, že k vypořádání závazku bude nezbytný odtok prostředků představujících ekonomický prospěch, může být proveden spolehlivý odhad výše závazku.

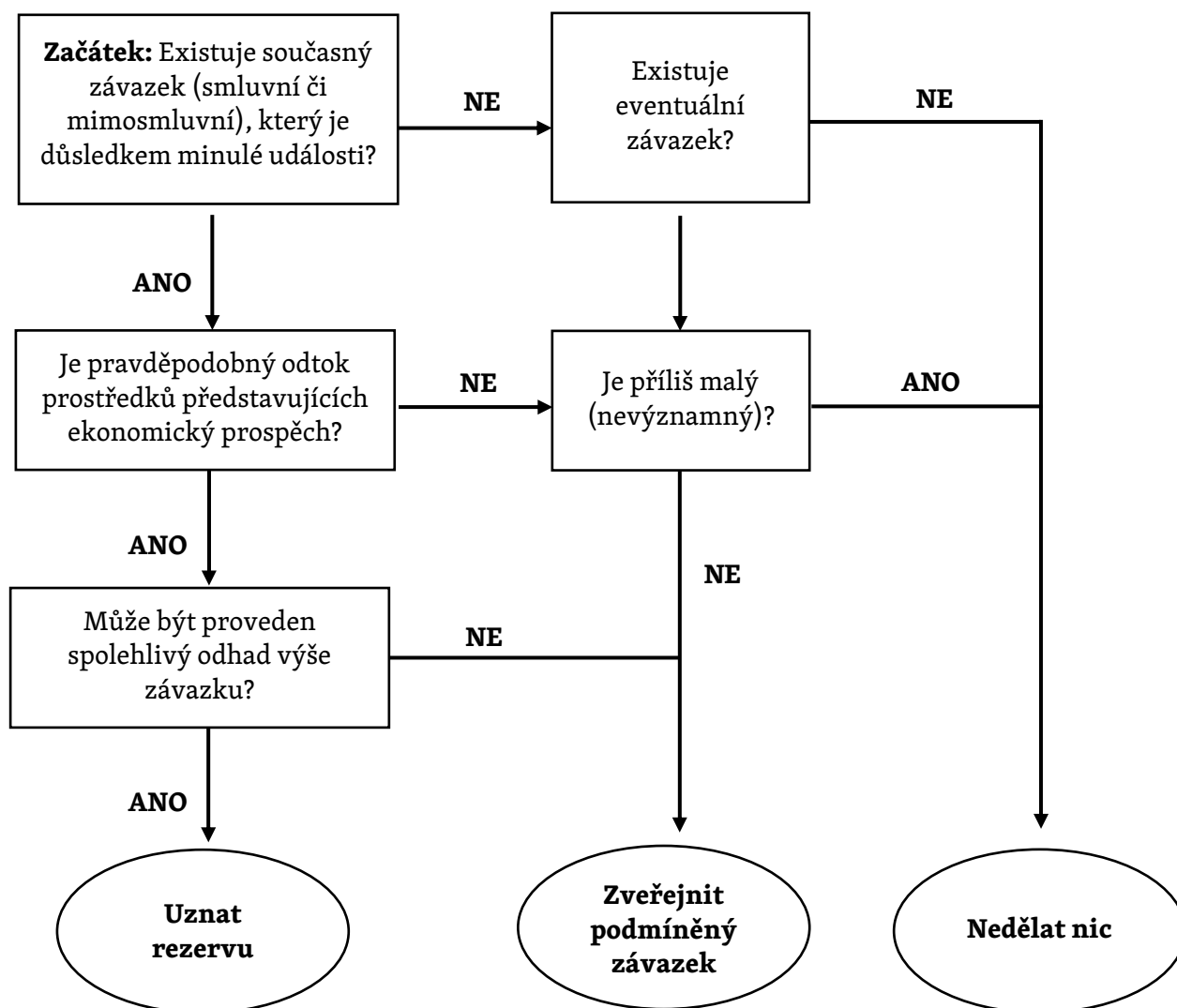
Oceňování rezerv

Částka vykázána jako rezerva je vykázána nejlepším odhadem výdajů, které budou nezbytné k vypořádání současného závazku vykazaného k rozvahovému dni. Při stanovení odhadu rezervy je třeba brát v úvahu veškerá rizika a nejistoty a zároveň dávat pozor na to, aby výnosy nebo aktiva nebyly nadhodnoceny a náklady a závazky podhodnoceny. V případě významného dopadu časové hodnoty peněz je rezerva vykázána v současné hodnotě výdajů, které budou nezbytné pro vypořádání závazku. K rozvahovému dni se rezervy vždy prověřují a aktualizují se jejich hodnoty. Rezervy musí být použity pouze na výdaje, na které byly původně vytvořeny.

Příklady uznávání a vykazování rezerv

Standard uvádí ve svém dodatku rozhodovací diagram, podle kterého je možno postupovat při uznávání rezerv.

Rozhodovací diagram pro uznání rezerv je následující:

Standard uvádí ve svém dodatku příklady nejčastějších situací, které se řeší při uznávání a vykazování rezerv, a způsoby jejich řešení.

Rezerva se uznává (při splnění všech podmínek standardu) například na záruční opravy, odstranění kontaminované půdy, likvidace vrtných plošin v mořích, uzavření divize společnosti projednané a připravované k datu výkazů, u pravděpodobně prohraných soudních sporů, na nevýhodné smlouvy a podobně.

Rezerva se neuznává na budoucí provozní ztráty, na pravděpodobně vyhrané soudní spory, proškolení zaměstnanců v souvislosti se změnami zákonů, opravy a údržbu a podobně.

Rezervy na restrukturalizaci se uznávají v případě, že událost splňuje definici restrukturalizace, jako je například prodej nebo ukončení části podnikatelských aktivit, uzavření obchodních provozů v regionu, zásadní reorganizace, která má významný dopad na podstatu a zaměření účetní jednotky, a podobně. Podmínkou pro uznání rezervy je splnění všeobecných kritérií pro uznání rezerv a zveřejnění úmyslu provést restrukturalizaci.

Příklad 1

Výrobce poskytuje v okamžiku prodeje svých výrobků zákazníkům záruku, kdy se zavazuje odstranit prostřednictvím opravy či výměny veškeré výrobní vady, které se projeví do dvou let od data prodeje. Na základě zkušeností z minulých období je pravděpodobné, že na základě záruky budou uplatněny nějaké nároky.

Řešení

Existuje současný závazek jako výsledek minulé události zakládající závazek – událostí zakládající závazek je prodej výrobků se zárukou, která zakládá smluvní závazek.

Odtok prostředků představujících ekonomický prospěch při vypořádání závazku je pravděpodobný – účetní jednotka může provést kvalifikovaný odhad na základě údajů z předchozích let.

Můžeme vykázat rezervu.

Příklad 2

Maloobchodní prodejna provádí vrácení peněz za vadné výrobky zákazníkům přesto, že tak nemusí na základě žádného závazku činit. Tato její politika vrácení peněz je všeobecně známa.

Řešení

Existuje současný závazek jako výsledek minulé události zakládající závazek – událostí zakládající závazek je prodej výrobků, který vytváří mimosmluvní závazek, protože chování prodejny je všeobecně známé.

Odtok prostředků představujících ekonomický prospěch při vypořádání závazku je pravděpodobný – účetní jednotka může provést kvalifikovaný odhad na základě údajů z předchozích let.

Můžeme vykázat rezervu.

Příklad 3

V roce 20X1 se účetní jednotka rozhodla provést opravu budovy, kterou naplánovala v roce 20X3. K rozvahovému dni byl zpracován předběžný rozpočet a stanovena částka potřebná k provedení opravy.

Řešení

Neexistuje současný závazek jako důsledek události zakládající závazek.

Nemůžeme uznat rezervu. V případě, že některá aktiva je třeba pravidelně opravovat či vyměňovat, řešení se provádí v souladu s IAS 16 *Pozemky, budovy a zařízení* (tj. komponentní odepisování).

Příklad 4

Účetní jednotka v rámci své činnosti způsobuje kontaminaci půdy. Legislativa v dané zemi nevyžaduje kontaminaci odstranit, jednotka ji však v rámci své politiky ochrany životního prostředí provádí a tato skutečnost je veřejně známá.

Řešení

Existuje současný závazek jako výsledek minulé události zakládající závazek, událostí zakládající závazek je kontaminace půdy, která je příčinou vzniku mimosmluvního závazku, protože politika ochrany životního prostředí jednotky je známa.

Odtok prostředků představujících ekonomický užitek je pravděpodobný, náklady na vyčištění jednotka dokáže odhadnout.

Můžeme uznat rezervu.

Zveřejňování údajů o rezervách

Standard uvádí informace nutné ke zveřejnění:

- Účetní hodnota na počátku a konci účetního období.
- Nově vytvořené rezervy včetně přírůstku stávajících.
- Částky rezerv, které byly v průběhu období čerpány.
- Nevyužité částky rezerv, které byly v průběhu období zrušeny.
- Přírůstky diskontované částky rezerv.

Shrnutí

Cílem IAS 37 je zaručit, že pro rezervy, podmíněné závazky a podmíněná aktiva budou použita vhodná kritéria uznávání a východiska oceňování. Standard je určen pro zachycení rezerv, podmíněných závazků a podmíněných aktiv pro všechny jednotky s výjimkou některých transakcí. Standard definuje používané pojmy rezerva, závazek, událost zakládající závazek, smluvní závazek, mimosmluvní závazek, podmíněný závazek, podmíněné aktivum. Standard definuje podmínky uznání rezerv (rezerva se vykáže, pokud má jednotka současný závazek smluvní či mimosmluvní, který je důsledkem minulé události a je pravděpodobné, že k vypořádání závazku bude nezbytný odtok prostředků představujících ekonomický prospěch, může být proveden spolehlivý odhad výše závazku). Standard stanovuje oceňování rezerv v částce, která je stanovena nejlepším odhadem výdajů, které budou nezbytné k vypořádání současného závazku vykázaného k rozvahovému dni. Při oceňování rezerv je třeba brát v úvahu rizika a nejistoty a zároveň zásadu opatrnosti. K rozvahovému dni je třeba rezervy vždy prověřit a aktualizovat jejich hodnoty. Rezervy musí být použity pouze na výdaje, na které byly původně vytvořeny. Standard uvádí informace o rezervách nutné ke zveřejnění.

Otázky k opakování

- 1) Charakterizujte cíl a rozsah působnosti IAS 37.
- 2) Definujte základní pojmy (rezerva, závazek, událost zakládající závazek, smluvní závazek, mimosmluvní závazek, podmíněný závazek, podmíněné aktivum).
- 3) Vysvětlete podmínky uznávání rezerv.
- 4) Vysvětlete způsoby ocenění rezerv.

14 FINANČNÍ NÁSTROJE – IFRS 9

IFRS 9 FINANCIAL INSTRUMENTS

Cíl kapitoly

Po prostudování této kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IFRS 9.
- Popsat podstatu testu obchodního modelu a testu smluvních peněžních toků, které jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny.
- Klasifikovat a ocenit finanční aktiva a finanční závazky.
- Definovat podmínky reklasifikace a odúčtování finančních aktiv a finančních závazků.
- Aplikovat model očekávaných úvěrových ztrát.

Standard IFRS 9 publikovaný v červenci 2014 nahradil s účinností od 1. ledna 2018 Mezinárodní účetní standard IAS 39 *Finanční nástroje: účtování a oceňování*. Přijetí nového standardu upravujícího finanční nástroje bylo reakcí na finanční krizi v roce 2008 a kritiku, že IAS 39 je příliš složitý, nekonzistentní se způsoby, jimiž účetní jednotky řídí své podnikání a rizika, a odkládá uznání úvěrových ztrát plynoucích z úvěrů a pohledávek až na konec úvěrového cyklu.

Cíl standardu

Cílem standardu IFRS 9 je stanovení zásad účetního výkaznictví finančních aktiv a finančních závazků, které uživatelům účetních závěrek mají přinést relevantní a užitečné informace k tomu, aby mohli posoudit částky, termíny a nejistoty budoucích peněžních toků účetní jednotky.

Rozsah působnosti

Standard upravuje klasifikaci a oceňování finančních nástrojů (tj. finančních aktiv a finančních závazků), problematiku znehodnocení (impairment) finančních aktiv a zajišťovací účetnictví (hedge accounting). V rámci tohoto studijního textu bude pozornost věnována pouze klasifikaci, oceňování a znehodnocení finančních nástrojů.

Standard jsou povinny aplikovat všechny účetní jednotky pro všechny druhy finančních nástrojů s výjimkou:

- podílů v dceřiných a přidružených společnostech a ve společných podnicích, o nichž se účtuje v souladu s IFRS 10 *Konsolidovaná účetní závěrka*, IAS 27 *Individuální účetní závěrka* nebo IAS 28 *Investice do přidružených společností a společných podniků* (v určitých případech však mohou tyto standardy vyžadovat nebo umožňovat účtování o výše uvedených podílech v souladu s některými nebo všemi požadavky standardu IFRS 9);
- práv a závazků z leasingu, které se účtují podle IFRS 16 *Leasingy*, nicméně pro pohledávky z leasingu zaúčtované pronajímatelem a pro závazky z finančního leasingu zaúčtované nájemcem platí požadavky na odúčtování a znehodnocení dle IFRS 9;
- práv a závazků zaměstnavatelů vůči zaměstnancům plynoucích z plánů zaměstnaneckých požitků účtovaných dle standardu IAS 19 *Zaměstnanecké požitky*;
- vlastních akcií a podílů;
- práv a závazků vzniklých z pojistných smluv vymezených v IFRS 4 *Pojistné smlouvy* (s určitými výjimkami);

- forwardových smluv mezi nabyvatelem a prodejcem u podnikových kombinací v rozsahu působnosti IFRS 3 *Podnikové kombinace*;
- úvěrových příslibů (s určitými výjimkami);
- finančních nástrojů, smluv a závazků vyplývajících z transakcí s úhradou na akcie upravených ve standardu IFRS 2 *Úhrady vázané na akcie*;
- práv na náhradu výdajů, které účetní jednotce vzniknou v souvislosti s vypořádáním závazku, který je vykazován jako rezerva v souladu s IAS 37 *Rezervy, podmíněné závazky a podmíněná aktiva*;
- práv a závazků spadajících do působnosti IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky*, které jsou finančními nástroji, pokud IFRS 15 nestanoví, že se účtují dle IFRS 9.

Definice používaných termínů

Finanční nástroj (financial instrument; definice ze standardu IAS 32 *Finanční nástroje: vykazování*) je jakákoli smlouva, kterou vzniká finanční aktivum jedné účetní jednotky a zároveň finanční závazek nebo kapitálový nástroj jiné účetní jednotky.

Finančním aktivem (financial asset; definice ze standardu IAS 32) jsou hotovost, kapitálový nástroj jiné účetní jednotky (např. akcie), smluvní právo přijmout hotovost nebo jiné finanční aktivum od jiné účetní jednotky (např. pohledávky, dluhové cenné papíry), smluvní právo směniti finanční aktiva nebo závazky s jinou účetní jednotkou za podmínek, které jsou pro účetní jednotku potenciálně výhodné (např. deriváty), a smlouva, která bude vypořádána nebo kterou lze vypořádat vlastními kapitálovými nástroji účetní jednotky.

Finančním závazkem (financial liability; definice ze standardu IAS 32) jsou smluvní závazek (povinnost) předat hotovost nebo jiné finanční aktivum jiné účetní jednotce (např. závazky z úvěrů, z obchodního styku, emitovaných dluhopisů), smluvní závazek směniti finanční aktiva nebo finanční závazky s jinou jednotkou za podmínek, které jsou pro účetní jednotku potenciálně nevýhodné (např. deriváty), a smlouva, která bude nebo může být vypořádána vlastními kapitálovými nástroji účetní jednotky.

Kapitálový nástroj (equity instrument; definice ze standardu IAS 32) je smlouva dokládající zbytkový podíl na aktivech účetní jednotky po odečtení všech jejích závazků (např. emitované akcie).

Hrubá účetní hodnota finančního aktiva (gross carrying amount of a financial asset) je naběhlá hodnota finančního aktiva před úpravou o případnou opravnou položku.

Naběhlá hodnota finančního aktiva nebo finančního závazku (amortised cost of a financial asset or financial liability) je částka, jíž jsou finanční aktiva nebo finanční závazky oceněny při prvotním zaúčtování, snižena o splátky jistiny a zvýšená nebo snižena – s použitím metody efektivní úrokové míry – o kumulativní amortizaci prémie či diskontu, tj. rozdílu mezi počáteční hodnotou a hodnotou při splatnosti, a u finančních aktiv upravená o případnou opravnou položku.

Datum (den) reklasifikace (reclassification date) je první den prvního účetního období po změně obchodního modelu, v jejímž důsledku účetní jednotka reklasifikovala finanční aktiva.

Odúčtování (derecognition) je vynětí dříve zaúčtovaného finančního aktiva nebo finančního závazku z výkazu o finanční pozici účetní jednotky.

Metoda efektivní úrokové míry (effective interest method) je metoda, která je použita při výpočtu naběhlé hodnoty finančního aktiva nebo finančního závazku a při alokaci

a vykázání úrokového výnosu nebo úrokového nákladu do hospodářského výsledku za dané období.

Efektivní úroková míra (effective interest rate) je úroková míra, která přesně diskontuje odhadované budoucí peněžní platby nebo příjmy po očekávanou dobu trvání finančního aktiva nebo finančního závazku na hrubou účetní hodnotu finančního aktiva nebo na naběhlou hodnotu finančního závazku. Při výpočtu efektivní úrokové míry musí účetní jednotka odhadnout očekávané peněžní toky s uvažováním všech smluvních podmínek, ale nesmí brát v úvahu očekávané úvěrové ztráty. Výpočet zahrnuje všechny placené/přijaté poplatky a úroky, transakční náklady a všechny ostatní prémie a diskonty.

Efektivní úroková míra upravená o úvěrové riziko (credit-adjusted effective interest rate) je úroková míra, která přesně diskontuje odhadované budoucí peněžní platby nebo příjmy po očekávanou dobu trvání finančního aktiva na naběhlou hodnotu finančního aktiva, kterým je nakoupené nebo vzniklé úvěrově znehodnocené finanční aktivum. Při výpočtu efektivní úrokové míry upravené o úvěrové riziko účetní jednotka odhadne očekávané peněžní toky na základě uvažování všech smluvních podmínek finančního aktiva a očekávaných úvěrových ztrát. Výpočet zahrnuje všechny placené/přijaté poplatky a úroky, transakční náklady a všechny ostatní prémie a diskonty.

Smluvní aktiva (contract assets) jsou ta práva, která jsou vymezena ve standardu IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky* a která jsou účtována v souladu s tímto standardem pro účely zachycení a ocenění zisků nebo ztrát ze znehodnocení.

Úvěrová ztráta (credit loss) je rozdíl mezi všemi smluvními peněžními toky splatnými účetní jednotce podle smlouvy a všemi peněžními toky, jejichž inkaso účetní jednotka očekává, diskontovaný původní efektivní úrokovou mírou (nebo efektivní úrokovou mírou upravenou o úvěrové riziko pro nakoupená nebo vzniklá úvěrově znehodnocená finanční aktiva).

Očekávané úvěrové ztráty (expected credit losses) představují vážený průměr úvěrových ztrát, kde vahami jsou příslušná rizika neplnění závazků.

Dvanáctiměsíční očekávané úvěrové ztráty (12-month expected credit losses) představují část očekávaných úvěrových ztrát za dobu trvání představující očekávané úvěrové ztráty, jež vznikají v důsledku selhání finančního nástroje, které může nastat během dvanácti měsíců od data vykázání.

Očekávané úvěrové ztráty za dobu trvání (lifetime expected credit losses) jsou očekávané úvěrové ztráty, jež vznikají v důsledku všech možných nedodržení závazků během očekávané doby trvání finančního nástroje.

Úvěrově znehodnocené finanční aktivum (credit-impaired financial asset) vzniká v okamžiku, kdy nastala jedna či více událostí, které mají nepříznivý dopad na odhadované budoucí peněžní toky spojené s daným finančním aktivem – mezi důkazy o tom, že došlo k úvěrovému znehodnocení finančního aktiva, patří pozorovatelné informace např. o významných finančních problémech emitenta nebo dlužníka, porušení smlouvy, pravděpodobném zahájení konkurzu či jiné finanční reorganizace dlužníka ad.

Základní podmínka pro vykázání finančních nástrojů

Standard vyžaduje, aby účetní jednotka zaúčtovala a vykázala finanční aktivum nebo finanční závazek ve svém výkazu finanční pozici tehdy a jen tehdy, pokud se stane stranou smluvního ustanovení týkajícího se daného finančního nástroje.

Klasifikace finančních aktiv

Standard IFRS 9 přejímá vymezení finančního aktiva ze standardu IAS 32 *Finanční nástroje: vykazování*, jenž finančním aktivem rozumí:

- hotovost,
- kapitálový nástroj jiné účetní jednotky (např. akcie),
- smluvní právo přijmout hotovost nebo jiné finanční aktivum od jiné účetní jednotky (např. pohledávky, dluhové cenné papíry),
- smluvní právo směnit finanční aktiva nebo závazky s jinou účetní jednotkou za podmínek, které jsou pro účetní jednotku potenciálně výhodné (např. deriváty), a
- smlouvu, která bude vypořádána nebo kterou lze vypořádat vlastními kapitálovými nástroji účetní jednotky.

Při **prvotním zaúčtování** standard vyžaduje, aby účetní jednotka provedla **klasifikaci finančního aktiva** do jedné ze tří kategorií a na základě tohoto zařazení je oceňovala. Standard rozlišuje tyto kategorie finančních aktiv:

- finanční aktiva oceňovaná naběhlou hodnotou (amortised cost),
- finanční aktiva oceňovaná reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku (fair value through other comprehensive income, FVOCI),
- finanční aktiva oceňovaná reálnou hodnotou do zisku nebo ztráty (fair value through profit or loss, FVPL).

Klasifikace finančního aktiva do jedné z výše uvedených kategorií se posuzuje na základě dvou kritérií:

- obchodního modelu účetní jednotky pro řízení finančních aktiv ⇒ **test obchodního modelu** (business model test), a současně
- charakteristiky smluvních peněžních toků finančního aktiva ⇒ **test smluvních peněžních toků, které jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny** (solely payments of principal and interest test, „SPPI test“).

Test obchodního modelu

Obchodní model účetní jednotky se vztahuje k tomu, jakým způsobem účetní jednotka řídí svá finanční aktiva s cílem vytvářet peněžní toky. Obchodní model určuje, zda peněžní toky vyplývají z inkasa smluvních peněžních toků, prodeje finančních aktiv nebo z obojího. Posuzování obchodního modelu účetní jednotka neprovádí na základě scénářů, u nichž rozumně neočekává jejich realizaci, tj. „nejhorší scénář“ nebo „zátěžový scénář“. Například, pokud účetní jednotka očekává, že určité portfolio finančních aktiv prodá pouze v případě, že nastane „nejhorší scénář“, neovlivní tento scénář způsob, jakým bude účetní jednotka posuzovat obchodní model těchto aktiv, pokud rozumně očekává, že tento scénář nenastane.

V případě, že jsou peněžní toky realizovány způsobem odlišným od původních očekávání účetní jednotky ke dni, kdy obchodní model posuzovala (např. účetní jednotka prodala více finančních aktiv, než při posuzování obchodního modelu očekávala), nevzniká v důsledku této skutečnosti chyba z předchozího období (viz IAS 8) ani se nemění klasifikace zbývajících finančních aktiv držných v tomto obchodním modelu (za předpokladu, že při původním posouzení vzala účetní jednotka v úvahu všechny relevantní a tehdy dostupné informace).

Standard zdůrazňuje, že obchodní model pro řízení finančních aktiv musí vycházet ze skutečně realizovaných činností, které účetní jednotka provozuje za účelem dosažení cíle obchodního modelu, tzn. nestačí pouhé tvrzení účetní jednotky, že dané finanční aktivum spadá do určitého

obchodního modelu. Při posuzování obchodního modelu je účetní jednotka povinna posoudit na základě svého úsudku všechny relevantní činnosti a důkazy, které jsou k datu posuzování k dispozici. Tyto relevantní důkazy zahrnují zejména údaje o:

- způsobu hodnocení výkonnosti obchodního modelu a finančních aktiv držených v rámci tohoto obchodního modelu a způsob předkládání těchto údajů vrcholovému managementu účetní jednotky;
- rizicích, která ovlivňují výkonnost obchodního modelu (především způsob, jakým jsou tato rizika řízena);
- odměňování managementu účetní jednotky (např. zda jsou odměny založeny na reálné hodnotě řízených aktiv nebo inkasovaných smluvních peněžních tocích).

Při řízení finančních aktiv může účetní jednotka uplatnit více obchodních modelů (např. může vlastnit portfolio investic, které řídí za účelem inkasování úroků, a další portfolio investic, které řídí za účelem realizace kapitálových zisků).

Standard charakterizuje tři typy obchodních modelů:

1. Obchodní model, jehož cílem je držení aktiv za účelem inkasa smluvních peněžních toků (hold to collect contractual cash flows) – cílem tohoto modelu je držení aktiv za účelem inkasování smluvních peněžních toků po celou dobu jejich životnosti, nikoli realizace kapitálových zisků dosahovaných jejich prodejem.

Nicméně držení aktiv za účelem inkasa smluvních peněžních toků může být obchodním modelem i v případě, kdy dochází k prodeji finančních aktiv (tzn. účetní jednotka nebude držet všechna finanční aktiva až do splatnosti). Při posuzování toho, zda se stále jedná o obchodní model, jehož cílem je držení aktiv za účelem inkasa smluvních peněžních toků, musí účetní jednotka zohlednit četnost, hodnotu a načasování prodejů v předchozích obdobích, důvody pro tyto prodeje a očekávání týkající se budoucí prodejní činnosti. Informace o prodejích v minulosti a očekávání budoucích prodejů představují důkazy o tom, že způsob řízení finančních aktiv bude v souladu s cílem tohoto modelu, jímž je inkasování peněžních toků.

Standard uvádí příklady, kdy prodeje finančních aktiv nejsou v rozporu s cílem tohoto modelu. Jde například o:

- prodeje finančních nástrojů v důsledku zvýšení úvěrového rizika³³ – pro určení, zda došlo ke zvýšení úvěrového rizika, vezme účetní jednotka v úvahu přiměřené a doložitelné informace včetně informací o vyhlídkách do budoucna;
- prodeje aktiv, jejichž hodnota je nevýznamná jak samostatně, tak souhrnně, a to i v případě, že by prodeje byly časté;
- příležitostné (nepříliš častý) prodeje finančních aktiv, a to i v případě, že jejich hodnota je významná;
- prodeje uskutečněné blízko data splatnosti, kdy výnosy z těchto prodejů se blíží inkasu zbývajících smluvních peněžních toků.

Standard neurčuje, co se rozumí pod pojmy „nevýznamný“ a „nepříliš častý“. Posouzení ponechává na úsudku konkrétní účetní jednotky.

³³ Příkladem prodeje v důsledku zvýšení úvěrového rizika je prodej finančního aktiva z důvodu, že aktivum již nadále nesplňuje úvěrová kritéria uvedená v investiční politice účetní jednotky.

Příklad – obchodní model „hold to collect contractual cash flows“

Účetní jednotka se rozhodla investovat své dočasně volné peněžní prostředky získané prodejem nepotřebného majetku. Vzhledem k tomu, že nenalezla jinou investiční příležitost s ohledem na vyšší podstupované riziko, investovala za účelem získání úrokových výnosů do českých státních dluhopisů se splatností 1 rok. Ačkoli dluhopisy plánuje držet až do splatnosti, na základě zkušeností z minulých let předpokládá, že může dojít k občasnému prodeji nakoupených dluhopisů v důsledku očekávaných finančních potřeb.

Řešení

Účetní jednotka rozumně předpokládá, že bude státní dluhopisy držet s cílem inkasovat smluvní peněžní toky, které sestávají ze smluvních úrokových plateb a splátky jistiny v okamžiku splatnosti. Možné prodeje nakoupených dluhopisů nejsou v rozporu s tímto cílem, pokud se bude jednat o nepřiliš časté prodeje v důsledku nepředvídaných potřeb financování, a to ani kdyby hodnota těchto prodejů byla významná.

- 2. Obchodní model, jehož cíle je dosaženo jak inkasem smluvních peněžních toků, tak prodejem finančních aktiv** (hold to collect contractual cash flows and sell) – cílem tohoto modelu může být kupříkladu řízení každodenních potřeb likvidních prostředků, získání úrokových výnosů nebo přiřazení durace finančních aktiv k duraci závazků, k jejichž financování tato aktiva slouží.

K naplnění cíle tohoto modelu učinilo vedení účetní jednotky rozhodnutí, že jednak budou inkasovány smluvní peněžní toky a jednak bude realizován i prodej finančních aktiv. Ve srovnání s obchodním modelem, jehož cílem je držet finanční aktiva za účelem inkasa smluvních peněžních toků, zahrnuje tento model vyšší četnost a hodnotu prodejů (prodej není pouze vedlejší součástí obchodního modelu). Standard ale nestanovuje limit četnosti ani hodnoty prodejů – rozhodnutí ponechává na účetní jednotce.

Příklad – obchodní model „hold to collect contractual cash flows and sell“

Účetní jednotka působí v oblasti zábavního průmyslu. Mezi její dlouhodobá aktiva patří mimo jiné i sportovní stadion, který vyžaduje rekonstrukci. Z tohoto důvodu si účetní jednotka stanovila dlouhodobý plán jeho rekonstrukce zahrnující významné investice v časovém horizontu tří, sedmi a deseti let.

V očekávání budoucích kapitálových výdajů účetní jednotka investuje své přebytečné peněžní prostředky do krátkodobých a dlouhodobých dluhových cenných papírů. Řada z těchto dluhových cenných papírů má smluvně sjednanou dobu splatnosti, která překračuje časové horizonty realizace plánovaných investic.

Účetní jednotka drží dluhové cenné papíry za účelem inkasa smluvních peněžních toků, a to do té doby, než bude potřebovat peněžní prostředky k pokrytí výdajů vynaložených na rekonstrukci stadionu. Účetní jednotka také může dluhové cenné papíry prodat, pokud management dojde k závěru, že tržní cena dluhových cenných papírů významně překročila managementem stanovenou vnitřní hodnotu těchto cenných papírů.

Řešení

Cíle tohoto obchodního modelu je dosaženo jak inkasem smluvních peněžních toků, tak prodejem dluhových cenných papírů. Účetní jednotka bude průběžně rozhodovat o tom, zda inkaso smluvních peněžních toků nebo prodej dluhových cenných papírů povede k maximalizaci výnosu z portfolia, dokud nenastane potřeba získat investované peněžní prostředky zpět pro účely pokrytí výdajů vynaložených na rekonstrukci stadionu.

3. Jiné obchodní modely – jestliže nejsou finanční aktiva držena v rámci obchodního modelu, jehož cílem je držení aktiv za účelem inkasa smluvních peněžních toků, nebo obchodního modelu, jehož cíle je dosaženo jak inkasem smluvních peněžních toků, tak prodejem finančních aktiv, pak spadají do kategorie jiných obchodních modelů. Standard uvádí několik příkladů jiných obchodních modelů, tj.:

- model, v němž účetní jednotka řídí finanční aktiva s cílem realizovat peněžní toky prodejem těchto aktiv – účetní jednotka provádí rozhodnutí na základě reálné hodnoty a aktivně nakupuje a prodává finanční aktiva (účetní jednotce mohou z portfolia plynout i smluvní peněžní toky, nicméně se jedná jen o vedlejší, přidružený cíl);
- model, kdy je portfolio finančních aktiv řízeno a výkonnost hodnocena na základě reálné hodnoty – účetní jednotka je zaměřena primárně na informace o reálné hodnotě a používá tyto informace pro posouzení výkonnosti aktiv a za účelem rozhodování.

Test smluvních peněžních toků, které jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny

Podstata posouzení charakteristiky smluvních peněžních toků finančního aktiva spočívá v posouzení ujednání mezi smluvními protistranami a zjištění, zda smluvní peněžní toky plynoucí z finančního aktiva k určitému datu jsou výhradně splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny, tak jak jsou jistina a úrok pro účely tohoto posouzení, tj. provedení SPPI testu, standardem definovány.

- **Jistina** představuje reálnou hodnotu finančního aktiva při prvotním zaúčtování. Částka jistiny se může za dobu trvání finančního aktiva měnit (např. dochází-li ke splacení jistiny).
- **Úrok** zohledňuje protihodnotu (kompenzaci) za časovou hodnotu peněz, za úvěrové riziko spojené s nesplacenou částkou jistiny za konkrétní časové období a další základní úvěrová rizika (např. riziko likvidity) a náklady (např. administrativní náklady) spojené s držením finančního aktiva, jakož i ziskovou marži. Úrok v sobě nezahrnuje riziko změny cen vlastního kapitálu nebo komodit.

Příklady - Posouzení charakteristiky peněžních toků finančního aktiva (SPPI test)

- a) Účetní jednotka zakoupila dluhopis v hodnotě 10 000 000 Kč se splatností za 2 roky s úrokovou mírou LIBOR 6M + 2 %.
- b) Mateřská společnost poskytla dceřině společnosti bezúročnou zápůjčku ve výši 20 000 000 Kč se splatností za 5 let.
- c) Účetní jednotka A poskytla účetní jednotce B úvěr ve výši 200 000 000 Kč s úrokovou sazbou 5 % p. a. Účetní jednotka B je stavební developer, který úvěr využije k nákupu pozemku a výstavbě bytových jednotek určených k prodeji. Vedle samotného úroku ve výši 5 % p. a. je účetní jednotka A oprávněna získat dodatečných 10 % z celkového čistého zisku z tohoto developerského projektu.
- d) Účetní jednotka zakoupila dluhopis, který je konvertibilní na pevný počet akcií emitenta.
- e) Účetní jednotka zakoupila finanční nástroj, který má následující smluvní podmínky:
 - doba splatnosti nástroje je 15 let, nicméně emitent může tento nástroj kdykoli odkoupit a uhradit držiteli jeho nominální hodnotu zvýšenou o dlužný úrok,

- úroková sazba nástroje odpovídá tržní úrokové sazbě PRIBOR, ale platbu úroků nelze provést, není-li emitent bezprostředně poté schopen dostát svým jiným závazkům,
- z odloženého úroku se nepočítá další naběhlý úrok.

Řešení

- a) Smluvní peněžní toky jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny (SPPI test je splněn), neboť smluvní úroky stanovené kombinací z pevné a pohyblivé úrokové míry odráží protiplnění za časovou hodnotu peněz, za úvěrové riziko a případně další základní úvěrová rizika, jakož i ziskovou marži.
- b) Smluvní peněžní toky jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny, SPPI test je splněn. Jistina (reálná hodnota stanovená v souladu s IFRS 13 *Ocenění reálnou hodnotou*) je částka 20 000 000 Kč diskontovaná na současnou hodnotu s využitím tržní úrokové míry k okamžiku prvotního zaúčtování. Úhrada zápůjčky na konci doby splatnosti ve výši 20 000 000 Kč představuje jednak splátku jistiny a jednak naběhlého úroku.
- c) Smluvní peněžní toky nejsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny, tzv. SPPI není splněn. Část smluvních peněžních toků v podobě 10 % z celkového čistého zisku developerského projektu totiž nepředstavuje protiplnění za časovou hodnotu peněz a úvěrové riziko.
- d) Smluvní peněžní toky nejsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny (SPPI test není splněn), protože odrážejí výnosy, které jsou vázány na hodnotu vlastního kapitálu emitenta – výnosy spojené se změnou hodnoty vlastního kapitálu jsou standardem explicitně z úroku vyloučeny.
- e) Smluvní peněžní toky nejsou splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny, SPPI test není naplněn. Je tomu tak z toho důvodu, že smluvní podmínky umožňují emitentovi odložit úrokovou platbu, přičemž z této odložené úrokové platby se již neakumulují další úroky. V důsledku této skutečnosti výše úroku nepředstavuje protiplnění za časovou hodnotu peněz nesplacené částky jistiny.

Sama možnost předčasného splacení neznamená, že smluvní peněžní toky nejsou splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny, pokud není stanoveno, že při předčasném splacení je finanční nástroj splatitelný za částku, která podstatně neodráží splátku nesplacené jistiny a úroků z této částky jistiny.

Podmínky pro klasifikaci finančních aktiv do příslušné kategorie

Finanční aktivum musí být zařazeno do kategorie **finančních aktiv oceňovaných naběhlou hodnotou**, pokud jsou splněny kumulativně následující podmínky:

- a) finanční aktivum je drženo v rámci obchodního modelu, jehož cílem je držet finanční aktiva za účelem získání smluvních peněžních toků (hold to collect contractual cash flows) **a současně**
- b) smluvní podmínky finančního aktiva stanoví konkrétní data peněžních toků tvořených výlučně splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny, tzn. SPPI test je splněn.

Příkladem finančních aktiv, která s největší pravděpodobností splní podmínky a budou oceňována naběhlou hodnotou, jsou např.: pohledávky z obchodních vztahů, pohledávky z titulu poskytnutí zápůjčky nebo úvěru (např. v rámci skupiny), státní cenné papíry, které nejsou určené k obchodování, termínové vklady při standardních úrokových sazbách ad.

Finanční aktivum musí být zařazeno do kategorie **finančních aktiv oceňovaných reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku (FVOCI)**, pokud jsou kumulativně splněny následující podmínky:

- finanční aktivum je drženo v rámci obchodního modelu, jehož cíle je dosaženo jak inkasem smluvních peněžních toků, tak prodejem finančních aktiv (hold to collect contractual cash flows and sell) **a současně**
- smluvní podmínky finančního aktiva stanoví konkrétní data peněžních toků tvořených výlučně splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny, tzn. SPPI test je splněn.

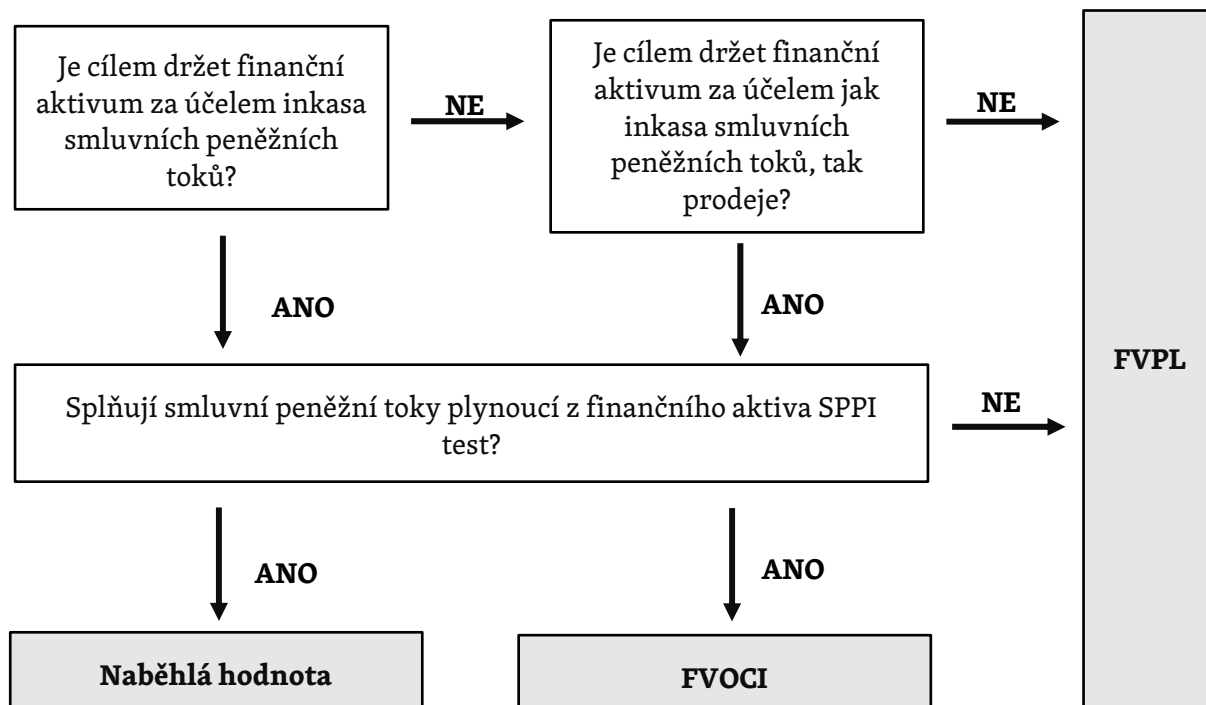
Do kategorie FVOCI jsou typicky zařazovány dluhové cenné papíry, u nichž je investiční období kratší než jejich doba splatnosti.

Pokud není finanční aktivum oceňováno naběhlou hodnotou nebo reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku (FVOCI), tzn. je drženo v rámci jiného obchodního modelu nebo nesplní SPPI test, pak musí být zařazeno do kategorie **finančních aktiv oceňovaných reálnou hodnotou do zisku nebo ztráty (FVPL)**.

Nicméně v případě **kapitálových nástrojů**, které nejsou určeny k obchodování (tj. nejsou drženy v rámci jiného obchodního modelu), standard umožňuje účetní jednotce si při jejich prvotním zaúčtování neodvolatelně zvolit, že je zařadí do kategorie finančních aktiv FVOCI. Důvodem je podstata kapitálových nástrojů – z praktických důvodů nemají žádné smluvně definované peněžní toky ani splatnost, a tak nemohou splnit SPPI test.

Podmínky kategorie FVPL s největší pravděpodobností splňují např.: akcie emitované jinou účetní jednotkou, které nebyly na základě možnosti volby zařazeny do FVOCI, deriváty, konvertibilní dluhopisy ad.

Rozhodovací diagram pro zařazení finančních aktiv do příslušné kategorie dle IFRS 9:

Reklasifikace finančních aktiv

Standard umožňuje přesuny, tzv. reklasifikaci finančních aktiv, mezi jednotlivými kategoriemi pouze v případě, kdy dojde ke změně obchodního modelu. Standard nicméně předpokládá, že k takovým změnám bude docházet zřídka vzhledem k tomu, že stanovení obchodního modelu není otázkou volby, ale odpovídá faktickému řízení finančních aktiv účetní jednotkou. Pokud účetní jednotka reklasifikuje finanční aktiva, musí uplatnit reklasifikaci **prospektivně** od data reklasifikace, přičemž nesmí upravit žádné dříve zaúčtované zisky, ztráty (vč. zisků a ztrát ze znehodnocení) ani úroky. Standard ale zakazuje přesuny kapitálových nástrojů, které byly účetní jednotkou při prvotním zaúčtování zařazeny do kategorie FVOCI.

Požadavky na ocenění finančních aktiv při reklasifikaci uvádí následující tabulka:

Z kategorie:	Do kategorie:	Požadavek
Naběhlá hodnota	FVPL	K datu reklasifikace stanovit reálnou hodnotu aktiva a rozdíl mezi naběhlou hodnotou a reálnou hodnotou vykázat do hospodářského výsledku.
Naběhlá hodnota	FVOCI	K datu reklasifikace stanovit reálnou hodnotu aktiva a rozdíl mezi naběhlou hodnotou a reálnou hodnotou vykázat do ostatního úplného výsledku.
FVPL	Naběhlá hodnota	Reálná hodnota k datu reklasifikace se stává hrubou účetní hodnotou aktiva.
FVPL	FVOCI	Aktivum zůstává oceněno v reálné hodnotě, ale následné změny v reálné hodnotě jsou vykazovány do ostatního úplného výsledku.
FVOCI	Naběhlá hodnota	Kumulovaný zisk nebo ztráta dříve zaúčtovaná do ostatního úplného výsledku jsou k datu reklasifikace vyjmuty z vlastního kapitálu a je o ně upravena reálná hodnota aktiva (v důsledku toho se aktivum ocení ke dni reklasifikace, jako kdyby bylo vždy oceňováno naběhlou hodnotou).
FVOCI	FVPL	Aktivum zůstává oceněno v reálné hodnotě a kumulovaný zisk nebo ztráta dříve zaúčtovaná do ostatního úplného výsledku je k datu reklasifikace převedena z vlastního kapitálu do hospodářského výsledku.

Odúčtování finančních aktiv

V případě, že smluvní práva na peněžní toky z finančního aktiva vyprší, nebo dojde k převodu finančního aktiva na jiný subjekt, účetní jednotka finanční aktivum odúčtuje. K odúčtování v případě převodu finančního aktiva ale může dojít pouze v případě, převede-li účetní jednotka v podstatě všechna rizika a užitky spojené s vlastnictvím finančního aktiva, nebo alespoň jejich podstatnou část spojenou se ztrátou kontroly nad finančním aktivem. Pokud k tomuto nedojde a účetní jednotka si ponechává rizika a užitky (případně i kontrolu), aktivum zůstává zachyceno v jejím výkazu o finanční pozici.

Oceňování finančních aktiv

Finanční aktiva budou oceňována v závislosti na kategorii, do níž byla účetní jednotkou klasifikována.

I. Finanční aktiva oceňovaná naběhlou hodnotou

Při prvotním zaúčtování jsou finanční aktiva oceňovaná naběhlou hodnotou s výjimkou pohledávek z obchodního styku (určených dle IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky*) oceněna **reálnou hodnotou³⁴ zvýšenou o přímo související transakční náklady**. Transakční náklady zahrnují poplatky a provizi obchodním zástupcům, poradcům, makléřům a prodejcům, dále odvody regulatorním orgánům a burzám, daně a cla. Transakční náklady naopak nezahrnují náklady na financování, interní správní náklady nebo náklady na držbu.

Pohledávky z obchodního styku se při prvotním zaúčtování ocení jejich **transakční cenou** (v souladu s IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky*).

Po prvotním zaúčtování musí účetní jednotka finanční aktiva zařazená v této kategorii následně ocenit naběhlou hodnotou. **Naběhlou hodnotu** vymezuje standard jako částku, kterou jsou finanční aktiva oceněna při prvotním zaúčtování, snížená o splátky jistiny, zvýšená nebo snížená s využitím metody efektivní úrokové míry o kumulativní amortizaci rozdílu mezi počáteční hodnotou a hodnotou při splatnosti a upravená o případnou opravnou položku.

Metoda efektivní úrokové míry představuje metodu, která slouží k výpočtu naběhlé hodnoty a k alokaci a vykázání úrokového výnosu do hospodářského výsledku příslušného účetního období. Úrokový výnos se vypočítá tak, že se efektivní úroková míra uplatní na hrubou účetní hodnotu finančního aktiva, s výjimkou úvěrově znehodnocených finančních aktiv (u nich musí účetní jednotka uplatnit efektivní úrokovou míru upravenou o úvěrové riziko).

Efektivní úroková míra přesně diskontuje odhadované budoucí peněžní toky po očekávané dobu trvání finančního aktiva na hrubou účetní hodnotu finančního aktiva. Kalkulace efektivní úrokové míry zahrnuje také veškeré poplatky, úroky, transakční náklady a jiné prémie nebo diskonty spojené s finančním aktivem. Tyto poplatky, transakční náklady a jiné prémie a diskonty jsou tak při aplikaci metody efektivní úrokové míry postupně amortizovány do hospodářského výsledku v průběhu očekávané doby trvání finančního nástroje.

Příklad - Dluhopisy oceňované naběhlou hodnotou

Účetní jednotka nakoupila 1. 1. 20X1 státní kupónové dluhopisy se splatností 4 roky v nominální hodnotě 1 000 000 Kč na trhu za 900 000 Kč. Zprostředkovateli zaplatila transakční poplatek ve výši 10 000 Kč. Roční kupón činí 5 % z nominální hodnoty dluhopisů a je splatný k 31. 12. příslušného roku. Účetní jednotka plánuje dluhopisy držet do splatnosti s cílem získat kupónové výnosy. Předpokládejme, že nákupní cena dluhopisů je reálnou hodnotou v souladu s požadavky standardu IFRS 13 *Ocenění reálnou hodnotou*.

Řešení

Účetní jednotka zamýšlí držet dluhopisy do splatnosti a inkasovat z nich kupónové výnosy. Jedná se tedy o obchodní model, jehož cílem je držení aktiv za účelem inkasa smluvních peněžních toků. Smluvní peněžní toky jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny, tudíž SPPI test je splněn. Na základě provedeného testu obchodního modelu a SPPI testu účetní jednotka nakoupené dluhopisy klasifikuje jako finanční aktiva oceňovaná naběhlou hodnotou.

³⁴ Reálná hodnota se stanoví v souladu s IFRS 13 *Ocenění reálnou hodnotou*. Pokud se transakční cena liší od určené reálné hodnoty, případný rozdíl se vykáže v hospodářském výsledku.

Při prvotním zaúčtování účetní jednotka dluhopisy ocení v reálné hodnotě zvýšené o transakční poplatek. Následně bude dluhopisy oceňovat v naběhlé hodnotě s využitím metody efektivní úrokové míry, kterou si musí stanovit. Do výpočtu efektivní úrokové míry zohlední kromě kupónových plateb také transakční poplatek.

Smluvní peněžní toky plynoucí z dluhopisů uvádí následující tabulka. Roční kupónová platba (peněžní tok) činí $1\,000\,000\text{ Kč} \cdot 0,05 = 50\,000\text{ Kč}$.

Datum	Smluvní peněžní tok	Částka (v Kč)
1. 1. 20X1	platba za nákup dluhopisů	- 900 000
1. 1. 20X1	transakční poplatek	- 10 000
31. 12. 20X1	kupónová platba	50 000
31. 12. 20X2	kupónová platba	50 000
31. 12. 20X3	kupónová platba	50 000
31. 12. 20X4	kupónová platba	50 000
31. 12. 20X4	splátka jistiny	1 000 000

K výpočtu efektivní úrokové míry se využije funkce XIRR v MS Excel. Efektivní úroková míra činí 7,699 %.

Pokud je nominální hodnota finančního aktiva nižší než cena, za kterou bylo pořízeno (pořizovací cena), zobrazí se rozdíl jako „Prémie“. V opačném případě, kdy nominální hodnota finančního aktiva je vyšší než cena, za kterou bylo pořízeno, zobrazí se rozdíl jako „Diskont“.

Prémie nebo diskont jsou amortizovány v průběhu doby trvání finančního aktiva v částce rovnající se rozdílu mezi smluvním (inkasovaným) ročním peněžním tokem z titulu kupónu a vyšší úrokového výnosu vypočteným pomocí metody efektivní úrokové míry. V tomto příkladu je nominální hodnota vyšší, tudíž rozdíl mezi ní a cenou, za kterou byly dluhopisy pořízeny, se zobrazí jako „Diskont“ ve výši 90 000 Kč.

Úrokový výnos a amortizace diskontu se vypočítá následovně:

- úrokový výnos = počáteční stav dluhopisu · efektivní úroková míra:

$$\text{úrokový výnos}_{1.\text{rok}} = 910\,000\text{ Kč} \cdot 0,07699 = 70\,061\text{ Kč}$$

- amortizace diskontu = peněžní tok (kupónová platba) – úrokový výnos:

$$\text{amortizace diskontu}_{1.\text{rok}} = (50\,000 - 70\,061)\text{ Kč} = -20\,061\text{ Kč}$$

- konečný stav dluhopisu (vykáže se ve výkazu o finanční pozici) = počáteční stav – amortizace diskontu:

$$\text{konečný stav}_{1.\text{rok}} = (910\,000 - [-20\,061])\text{ Kč} = 930\,061\text{ Kč}$$

Výsledky pro celé smluvní období uvádí následující tabulka (částky v tabulce jsou v Kč):

Rok	Počáteční stav	Peněžní tok	Úrok	Amortizace diskontu	Konečný stav
20X1	910 000	50 000	70 061	- 20 061	930 061
20X2	930 061	50 000	71 606	- 21 606	951 667
20X3	951 667	50 000	73 270	- 23 270	974 937
20X4	974 937	50 000	75 063	- 25 063	1 000 000
Celkem	---	200 000	290 000	- 90 000	---

V účetnictví se tento příklad projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 1. 20X1	Pořízení dluhopisů			
		a. nákupní cena	900 000		Peníze
		b. transakční poplatek	10 000		Peníze
		c. nominální hodnota	1 000 000	Dluhopisy-nom. hodnota	
		d. diskont	90 000		Dluhopisy-diskont
2.	31. 12. 20X1	Přijetí kupónové platby			
		a. inkaso peněz	50 000	Peníze	
		b. úrokový výnos	70 061		Výnos. úrok
		c. amortizace diskontu	20 061	Dluhopisy-diskont	
3.	31. 12. 20X2	Přijetí kupónové platby			
		a. inkaso peněz	50 000	Peníze	
		b. úrokový výnos	71 606		Výnos. úrok
		c. amortizace diskontu	21 606	Dluhopisy-diskont	
4.	31. 12. 20X3	Přijetí kupónové platby			
		a. inkaso peněz	50 000	Peníze	
		b. úrokový výnos	73 270		Výnos. úrok
		c. amortizace diskontu	23 270	Dluhopisy-diskont	
5.	31. 12. 20X4	Přijetí kupónové platby			
		a. inkaso peněz	50 000	Peníze	
		b. úrokový výnos	75 063		Výnos. úrok
		c. amortizace diskontu	25 063	Dluhopisy-diskont	
6.	31. 12. 20X4	Inkaso jistiny	1 000 000	Peníze	Dluhopisy-nom. hodnota

Dluhopisy – nominální hodnota		Dluhopisy – diskont	
1c.	1 000 000	6.	1 000 000
		2c.	20 061
		3c.	21 606
		4c.	23 270
		5c.	25 063
		1d.	90 000
Peníze		Výnosový úrok	
2a.	50 000	1a.	900 000
3a.	50 000	1b.	10 000
4a.	50 000		
5a.	50 000		
6.	1 000 000		
		2b.	70 061
		3b.	71 606
		4b.	73 270
		5b.	75 063

Výňatek z výkazu o finanční pozici k 31. 12. 20X1:

Položka	Částka (v tis. Kč)
Aktiva celkem	70
Dlouhodobé finanční nástroje	930
Peníze	(860)
Vlastní kapitál a závazky celkem	70
Hospodářský výsledek	70

Příklad – Poskytnutá zápůjčka

Mateřská společnost 1. 1. 20X1 poskytla své dceřiné společnosti zápůjčku v částce 500 000 Kč s dobou splatnosti 2 roky, úrokovou sazbou 6 % p. a. a půlročními splátkami ve výši 134 513 Kč. Úroková sazba 6 % p. a. je současně efektivní úrokovou mírou.

Řešení

Na základě testu obchodního modelu (v tomto příkladu se jedná o model, jehož cílem je držení aktiv za účelem inkasa smluvních peněžních toků) a splnění SPPI testu účetní jednotka poskytnutou zápůjčku zařadí mezi finanční aktiva oceňovaná naběhlou hodnotou s využitím metody efektivní úrokové míry.

Následující tabulka zobrazuje výpočet splátek zápůjčky (částky v Kč; poznámka: úrok je počítán sazbou 3 % p. s., neboť efektivní úroková míra 6 % je roční):

Datum	Počáteční stav	Splátka	Úrok	Snížení pohledávky	Konečný stav
1. 1. 20X1	---	---	---	---	500 000
30. 6. 20X1	500 000	134 513	15 000	119 513	380 487
31. 12. 20X1	380 487	134 513	11 414	123 099	257 388
30. 6. 20X2	257 388	134 513	7 721	126 792	130 596
31. 12. 20X2	130 596	134 513	3 917	130 596	0

V účetnictví se tento příklad projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 1. 20X1	Poskytnutí zápůjčky	500 000	Zápůjčky	Peníze
2.	30. 6. 20X1	Splátka zápůjčky			
		a. inkasované peníze	134 513	Peníze	
		b. snížení pohledávky	119 513		Zápůjčky
		c. výnosový úrok	15 000		Výnos. úrok
3.	31. 12. 20X1	Splátka zápůjčky			
		a. inkasované peníze	134 513	Peníze	
		b. snížení pohledávky	123 099		Zápůjčky
		c. výnosový úrok	11 414		Výnos. úrok
4.	30. 6. 20X2	Splátka zápůjčky			
		a. inkasované peníze	134 513	Peníze	
		b. snížení pohledávky	126 792		Zápůjčky
		c. výnosový úrok	7 721		Výnos. úrok
5.	31. 12. 20X2	Splátka zápůjčky			
		a. inkasované peníze	134 513	Peníze	
		b. snížení pohledávky	130 596		Zápůjčky
		c. výnosový úrok	3 917		Výnos. úrok

Zápůjčky

1.	500 000	2b.	119 513
		3b.	123 099
		4b.	126 792
		5b.	130 596

Výnosový úrok

2c.	15 000
3c.	11 414
4c.	7 721
5c.	3 917

Peníze

2a.	134 513	1.	500 000
3a.	134 513	1b.	10 000
4a.	134 513		
5a.	134 513		

Výňatek z výkazu o finanční pozici:

Položka	K 31. 12. 20X1	K 30. 6. 20X1
	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)
Aktiva celkem	26	15
Dlouhodobé finanční nástroje	257	380
Peníze	(231)	(365)
Vlastní kapitál a závazky celkem	26	15
Hospodářský výsledek vč. nerozděleného zisku	26	15

II. Finanční aktiva oceňovaná FVOCI

Finanční aktiva klasifikovaná do kategorie finančních aktiv oceňovaných reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku se při prvotním zaúčtování ocení **reálnou hodnotou zvýšenou o přímo související transakční náklady**. Pravidla pro následné ocenění finančních aktiv oceňovaných FVOCI se liší podle toho, zda se jedná o dluhová finanční aktiva, nebo kapitálové nástroje.

a) Pro **dluhová finanční aktiva** platí následující požadavky:

- úrok vypočtený pomocí efektivní úrokové míry se vykáže do zisku nebo ztráty,
- kurzové zisky a ztráty se vykážou do zisku nebo ztráty,
- zisky a ztráty ze znehodnocení finančních aktiv (impairment) se vykážou do zisku nebo ztráty,
- ostatní zisky a ztráty se vykážou vždy do ostatního úplného výsledku (tj. v položce vlastního kapitálu „Fond z přecenění finančních nástrojů“),
- při odúčtování (vyřazení) nebo reklasifikaci dluhového finančního aktiva jsou zisky nebo ztráty ze změny reálné hodnoty akumulované ve vlastním kapitálu tzv. **recyklovány** (reklasifikovány) z vlastního kapitálu do zisku nebo ztráty daného účetního období.

Příklad - Nákup a prodej dluhových cenných papírů

Účetní jednotka k 1. 1. 20X1 zakoupila na trhu dluhové cenné papíry za jejich nominální hodnotu v celkové výši 1 000 000 Kč. Dle smluvních podmínek je doba splatnosti těchto finančních nástrojů 10 let a roční kupón je stanoven na 6 % z nominální hodnoty. Vedle inkasování kupónových plateb účetní jednotka plánuje, že bude realizovat také prodej nakoupených cenných papírů.

K 31. 12. 20X1 účetní jednotka obdržela první kupónovou platbu. K tomuto datu účetní jednotka zjistila, že reálná hodnota dluhových cenných papírů poklesla na 950 000 Kč. K 1. 1. 20X2 se proto účetní jednotka rozhodla cenné papíry prodat za 950 000 Kč.

Řešení

Účetní jednotka drží dluhové cenné papíry s cílem dosahovat jednak inkasa peněžních prostředků a jednak realizovat jejich prodej. Jedná se tedy o obchodní model, jehož cíle je dosaženo jak inkasem peněžních prostředků, tak prodejem aktiv. Smluvní peněžní toky jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky jistiny – SPPI test je splněn. Účetní jednotka klasifikuje nakoupené dluhové cenné papíry jako finanční aktiva oceňovaná reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku (FVOCI).

Při prvotním ocenění jsou dluhové cenné papíry oceněny reálnou hodnotou (v případě existence transakčních nákladů by byla reálná hodnota zvýšena o tyto náklady). Inkasovaný kupón ve výši $1\,000\,000 \cdot 0,06 \text{ Kč} = 60\,000 \text{ Kč}$ bude vykázán do zisku nebo ztráty.

Změna (snížení) reálné hodnoty ve výši $1\,000\,000 \text{ Kč} - 950\,000 \text{ Kč} = 50\,000 \text{ Kč}$ se vykáže do ostatního úplného výsledku (v položce vlastního kapitálu „Fond z přecenění finančních nástrojů“).

Při prodeji dluhových cenných papírů se nejprve upraví ocenění finančních aktiv na majetkovém účtu na reálnou hodnotu souvztažně k fondu z přecenění. V tomto příkladu není potřeba tuto operaci provést, neboť reálná hodnota je 31. 12. 20X1 a 1. 1. 20X2 (datum prodeje) stejná. Fond z přecenění se při odúčtování recykluje do zisku nebo ztráty a projeví se tak v hospodářském výsledku.

V účetnictví se tento příklad projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 1. 20X1	Pořízení dluhopisů	1 000 000	Finanční aktiva FVOCI	Peníze
2.	31. 12. 20X1	Příjem kupónové platby	60 000	Peníze	Výnosový úrok
3.	31. 12. 20X1	Přecenění dluhových cenných papírů na reálnou hodnotu	50 000	Fond z přecenění finančních nástrojů	Finanční aktiva FVOCI
4-I.	1. 1. 20X2	Prodej dluhových cenných papírů (příjem peněz)	950 000	Peníze	Finanční aktiva FVOCI
4-II.	1. 1. 20X2	Recyklace fondu z přecenění do ztráty z prodeje	50 000	Zisk/ztráta z prodeje	Fond z přecenění finančních nástrojů

Finanční aktiva FVOCI		Peníze	
1.	1 000 000	3.	50 000
		4-I.	950 000
Výnosový úrok		Fond z přecenění finančních nástrojů	
	2.	60 000	3.
			50 000
		4-II.	50 000
Zisk/ztráta z prodeje			
	4-II.	50 000	

Výňatek z výkazu o finanční pozici:

Položka	K 31. 12. 20X1	K 1. 1. 20X2
	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)
Aktiva celkem	(10)	10
Finanční nástroje (FVOCI)	950	0
Peníze	(940)	10
Vlastní kapitál a závazky celkem	(10)	10
Fond z přecenění finančních nástrojů	(50)	0
Nerozdělený zisk	0	60
Hospodářský výsledek	60	(50)

- b) Změny v reálné hodnotě **kapitálových nástrojů** se vykážejí do ostatního úplného výsledku, zatímco dividendy jsou vykázány do zisku nebo ztráty. Při odúčtování kapitálového nástroje **nejsou** změny reálné hodnoty akumulované ve vlastním kapitálu recyklovány do zisku nebo ztráty. Nadále tak zůstávají jako součást vlastního kapitálu účetní jednotky, i když daný kapitálový nástroj byl již odúčtován např. z důvodu jeho prodeje či zániku. Účetní jednotka ale může kumulované změny reálné hodnoty zachycené ve fondu z přecenění finančních nástrojů přeúčtovat do jiné položky vlastního kapitálu (např. nerozděleného zisku či rezervních fondů).

Příklad - Nákup a prodej akcií oceňovaných FVOCI

Účetní jednotka k 1. 1. 20X1 nakoupila na sekundárním trhu 100 kusů akcií jiné účetní jednotky v hodnotě 100 Kč/ks. Poplatek zaplacený makléři činil celkově 1 000 Kč. Účetní jednotka nezamýšlí s nakoupenými akciemi obchodovat, proto se v souladu s možností volby rozhodla klasifikovat akcie jako finanční aktiva oceňovaná reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku (FVOCI). V souladu s požadavky standardu IFRS 13 *Oceňování reálnou hodnotou* účetní jednotka určila, že tržní cena akcií na sekundárním trhu představuje reálnou hodnotu.

K 31. 12. 20X1 došlo k růstu reálné hodnoty akcií na 150 Kč/ks.

V následujícím účetním období, k 1. 3. 20X2, obdržela účetní jednotka dividendy ve výši 2 000 Kč. K 31. 4. 20X2 účetní jednotka všech 100 kusů akcií na trhu prodala za cenu 200 Kč/ks.

Řešení

Finanční aktiva oceňovaná reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku se při prvotním zaúčtování ocení reálnou hodnotou zvýšenou o transakční náklady (tj. poplatek zaplacený makléři ve výši 1 000 Kč).

Na konci roku 20X1 budou nakoupené akcie přeceněny na reálnou hodnotu, přičemž zisk ze změny reálné hodnoty se vykáže do ostatního úplného výsledku do položky vlastního kapitálu „Fond z přecenění finančních nástrojů“.

Při prodeji aktiva je nejprve nutné upravit hodnotu aktiva na reálnou hodnotu a tuto změnu vykázat v ostatním úplném výsledku. V tomto příkladu to znamená zvýšit hodnotu akcií

na majetkovém účtu souvztažně k fondu z přecenění finančních nástrojů. Následně se aktivum odúčtuje.

Při odúčtování kapitálového nástroje se fond z přecenění nerecykluje do zisku nebo ztráty a zůstává i nadále ve vlastním kapitálu. Účetní jednotka se ale může rozhodnout (a zpravidla tak učiní), že zůstatek na fondu z přecenění převede do jiné položky vlastního kapitálu.

V účetnictví se tento příklad projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 1. 20X1	Pořízení 100 ks akcií (100 Kč/ks)			
		a. nákupní cena akcií	100 000		Peníze
		b. poplatek makléři	1 000		Peníze
		c. upravená reálná hodnota	101 000	Kapitálové nástroje FVOCI	
2.	31. 12. 20X1	Přecenění akcií na reálnou hodnotu (reálná hodnota vzrostla na 150 Kč/ks)	49 000	Kapitálové nástroje FVOCI	Fond z přecenění finančních nástrojů
3	1. 3. 20X2	Inkaso dividendy	2 000	Peníze	Zisky z dividend
4-I.	31. 4. 20X2	Úprava hodnoty akcií na reálnou hodnotu (cena vzrostla na 200 Kč/ks)	50 000	Kapitálové nástroje FVOCI	Fond z přecenění finančních nástrojů
4-II.	31. 4. 20X2	Odúčtování akcií (příjem peněz za prodej akcií)	200 000	Peníze	Kapitálové nástroje FVOCI

Kapitálové nástroje FVOCI

1c.	101 000	4-II.	200 000
2.	49 000		
4-I.	50 000		

Peníze

3.	2 000	1a.	100 000
4-II.	200 000	1b.	1 000

Fond z přecenění finančních nástrojů

	2.	49 000
	4-I.	50 000

Zisky z dividend

	3.	2 000
--	----	-------

Výňatek z výkazu o finanční pozici:

Položka	K 31. 12. 20X1	K 31. 4. 20X2
	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)
Aktiva celkem	49	101
Finanční nástroje (FVOCI)	150	0
Peníze	(101)	101
Vlastní kapitál a závazky celkem	49	101
Fond z přecenění finančních nástrojů	49	99
Hospodářský výsledek	0	2

III. Finanční aktiva oceňovaná FVPL

Při prvotním zaúčtování se finanční aktiva FVPL ocení **reálnou hodnotou**. Na rozdíl od předchozích dvou kategorií transakční náklady neovlivňují reálnou hodnotu, nýbrž jsou přímo zaúčtovány do nákladů. Následné změny v reálné hodnotě finančního aktiva se vykáží jako zisk nebo ztráta v rámci hospodářského výsledku.

Příklad - Akcie držené k obchodování

Účetní jednotka nakoupila 1. 11. 20X1 100 ks akcií za cenu 200 Kč/ks za účelem s nimi dále obchodovat na sekundárním trhu. Provize zaplacená investičnímu zprostředkovateli činila 10 Kč za každou nakoupenou akcií. K 31. 12. 20X1 činila reálná hodnota jedné akcie 250 Kč. K 1. 5. 20X2 se účetní jednotka rozhodla všechny nakoupené akcie prodat za 230 Kč/ks.

Řešení

Účetní jednotka nakupuje akcie s cílem s nimi obchodovat a dosahovat tak peněžních toků primárně prodejem těchto aktiv. Z hlediska obchodních modelů uvedených ve standardu se jedná o jiný obchodní model – akcie tudíž budou klasifikovány do kategorie finančních aktiv oceňovaných reálnou hodnotou do zisku nebo ztráty (FVPL).

Při prvotním zaúčtování budou akcie oceněny reálnou hodnotou. Zaplacená provize neovlivní ocenění akcií na majetkovém účtu, nýbrž se zaúčtuje přímo do nákladů (tj. ztráta, úbytek). Na konci účetního období jsou akcie přeceněny na reálnou hodnotu.

O nakoupených akciích bude účtováno následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 11. 20X1	Nákup 100 ks akcií za 200 Kč/ks	20 000	Finanční aktiva FVPL	Peníze
2.	1. 11. 20X1	Zaplacená provize	1 000	Zisk/ztráta z nákupu	Peníze
3.	31. 12. 20X1	Přecenění na reálnou hodnotu (růst ceny na 250 Kč/ks)	5 000	Finanční aktiva FVPL	Zisk/ztráta z přecenění

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
4.	1. 5. 20X2	Prodej akcií za cenu 230 Kč/ks			
		a. inkasované peníze	23 000	Peníze	
		b. úbytek akcií	25 000		Finanční aktiva FVPL
		c. ztráta z prodeje	2 000	Zisk/ztráta z prodeje	

Finanční aktiva FVPL		Peníze		
1.	20 000	4.	25 000	
3.	5 000			
Zisk/ztráta z nákupu		Zisk/ztráta z přecenění		
2.	1 000			
			3.	5 000
Zisk/ztráta z prodeje				
		4.	2 000	

Výňatek z výkazu o finanční pozici:

Položka	K 31. 12. 20X1	K 31. 12. 20X2
	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)
Aktiva celkem	4	2
Finanční nástroje k obchodování (FVPL)	25	0
Peníze	(21)	2
Vlastní kapitál a závazky celkem	4	2
Nerozdělený zisk	0	4
Hospodářský výsledek	4	(2)

Klasifikace, reklasifikace a odúčtování finančních závazků

Vymezení finančních závazků přebírá standard IFRS 9 ze standardu IAS 32 *Finanční nástroje: vykazování*, který chápe finanční závazek jako:

- smluvní povinnost předat hotovost nebo jiné finanční aktivum jiné účetní jednotce (např. závazky z úvěrů, z obchodního styku, emitovaných dluhopisů),
- smluvní závazek směnit finanční aktiva nebo finanční závazky s jinou jednotkou za podmínek, které jsou pro účetní jednotku potenciálně nevýhodné (např. deriváty), a
- smlouvu, která bude nebo může být vypořádána vlastními kapitálovými nástroji účetní jednotky.

Standard IFRS 9 při prvotním zaúčtování požaduje, aby účetní jednotka **klasifikovala finanční závazky** do jedné ze dvou následujících kategorií finančních závazků:

- finanční závazky oceňované naběhlou hodnotou (amortised cost),
- finanční závazky oceňované reálnou hodnotou do zisku nebo ztráty (fair value through profit or loss, FVPL).

Účetní jednotka je povinna zařadit všechny závazky do kategorie finančních závazků oceňovaných naběhlou hodnotou, s výjimkou finančních závazků určených k obchodování (např. závazky z krátkých prodejů cenných papírů) a závazků z finančních derivátů, které zařadí do kategorie FVPL.

Reklasifikace není v případě finančních závazků možná.

Odúčtování finančního závazku je povoleno pouze v případě, že finanční závazek zanikne – tedy v případě, že povinnost definovaná smlouvou byla splněna, zrušena nebo skončila její platnost. Při nahrazení jednoho finančního závazku (nebo v případě podstatných změn smluvních podmínek) jiným je původní finanční závazek odúčtován a nahrazen novým. Rozdíl mezi účetní hodnotou původního závazku a zaplacenou úhradou za nový závazek se zaúčtuje do zisku nebo ztráty.

Oceňování finančních závazků

Finanční závazky se při prvotním zaúčtování oceňují **reálnou hodnotou** (stanovenou v souladu se standardem IFRS 13 *Oceňování reálnou hodnotou*), která je v případě finančních závazků oceňovaných naběhlou hodnotou snížena o transakční náklady, které přímo souvisejí s vydáním finančního závazku. Po prvotním zaúčtování musí účetní jednotka oceňovat závazky **naběhlou hodnotou** s využitím metody efektivní úrokové míry, resp. v případě závazků oceňovaných FVPL **reálnou hodnotou** do zisku nebo ztráty.

Naběhlá hodnota představuje v případě finančních závazků částku, v níž jsou oceněny při prvotním zaúčtování, sníženou o splátky jistiny a zvýšenou nebo sniženou s použitím metody efektivní úrokové míry o kumulativní amortizaci rozdílu mezi počáteční hodnotou a hodnotou při splatnosti. Metoda efektivní úrokové míry v případě finančních závazků slouží k výpočtu naběhlé hodnoty a k alokaci a vykázání úrokového nákladu do hospodářského výsledku příslušného účetního období. Úrokový náklad se vypočítá tak, že se efektivní úroková míra uplatní na naběhlou hodnotu finančního závazku. Výpočet zahrnuje všechny poplatky a úroky, které jsou placeny nebo přijaty mezi smluvními stranami, transakční náklady a všechny ostatní prémie a diskonty.

Znehodnocení finančních aktiv – model očekávaných úvěrových ztrát

Standard IFRS 9 zavádí nový model znehodnocení (impairment) finančních aktiv na základě **očekávaných úvěrových ztrát** (expected credit loss, ECL). Hlavním důvodem pro zavedení tohoto modelu bylo odstranit největší slabiny modelu znehodnocení obsaženého v dnes již zrušeném standardu IAS 39 *Finanční nástroje: účtování a oceňování* v podobě pozdního vykazování ztrát ze znehodnocení finančních aktiv (tj. pozdní tvorby opravných položek) a v nedostatečné výši. V souladu s požadavky zrušeného standardu IAS 39 se ztráty ze znehodnocení finančních aktiv oceněných v naběhlé hodnotě vykazovaly totiž pouze v případě, že existovaly objektivní důkazy znehodnocení. Ztráty ze znehodnocení tak bylo možné účtovat až v okamžiku, kdy k události vedoucí ke vzniku ztráty (tzv. loss event) skutečně došlo. Takovou událostí mohlo být např. prodlení dlužníka s platbou, snížení interního ratingu či default.

Nový model očekávaných úvěrových ztrát ve standardu IFRS 9 vyžaduje, aby opravná položka byla vykázána dříve, než vznikne úvěrová ztráta. Při aplikaci tohoto přístupu musí účetní jednotka zvážit nejenom historické zkušenosti, současné podmínky, ale také i přiměřené a doložitelné informace o budoucnosti, které má k dispozici bez vynaložení nepřiměřených nákladů nebo úsilí při odhadu očekávaných úvěrových ztrát.

Pravidla pro znehodnocení finančních aktiv ve standardu IFRS 9 se týkají:

- finančních aktiv oceňovaných naběhlou hodnotou,
- finančních aktiv oceňovaných reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku (FVOCI) s výjimkou kapitálových nástrojů,
- pohledávek vyplývajících z leasingu dle standardu IFRS 16 *Leasingy*,
- smluvních aktiv vymezených a účtovaných v souladu se standardem IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky*,
- některých poskytnutých úvěrových příslibů a finančních záruk.

Očekávané úvěrové ztráty (ECL) představují pravděpodobnostně vážený odhad úvěrových ztrát (tj. současnou hodnotu všech hotovostních schodků) v průběhu předpokládané doby trvání finančního nástroje. Hotovostní schodky představují rozdíl mezi peněžními toky splatnými účetní jednotce podle smlouvy a peněžními toky, jejichž inkaso účetní jednotka očekává. Vzhledem k tomu, že očekávané úvěrové ztráty zohledňují částku a načasování plateb, vzniká úvěrová ztráta také v případě, kdy účetní jednotka sice očekává úhradu platby v plné výši, ale později než ve smluvně sjednaném termínu splatnosti.

Účetní jednotka je povinna vyčíslit očekávané úvěrové ztráty finančního nástroje ve výši, která v sobě odráží:

- nezkreslenou a pravděpodobnostně váženou částku, která se určí vyhodnocením rozsahu možných výsledků,
- časovou hodnotu peněz (peněžní toky se diskontují k datu vykázání, nikoli k datu očekávaného nesplnění závazku, a diskontují se původní efektivní úrokovou sazbou) a
- přiměřené a doložitelné informace o minulých událostech, současných podmínkách a prognózách budoucích ekonomických podmínek, které má účetní jednotka k datu vykázání k dispozici bez vynaložení nepřiměřených nákladů nebo úsilí.

Standard nepředepisuje jediný způsob výpočtu očekávaných úvěrových ztrát. Obecně je ale možné vyjádřit výši očekávaných úvěrových ztrát (ECL) se zohledněním výše uvedených kritérií pomocí vzorce:

$$\text{ECL} = \text{PD} \cdot \text{LGD} \cdot \text{EAD}$$

kde:

- PD (probability of default) je pravděpodobnost selhání;
- LGD (loss given default) je očekávaná míra ztráty v případě selhání finančního instrumentu;
- EAD (exposure at default) je expozice při selhání, tj. hodnota aktiv „v riziku“ diskontovaná na současnou hodnotu *k datu vykázání*; tato proměnná vyjadřuje ztrátu věřitele v případě úplného selhání dlužníka (prakticky se jedná o hodnotu nesplacené části jistiny a naběhlý úrok k datu účetní závěrky).

Opravné položky na očekávané úvěrové ztráty se dle IFRS 9 vykazují ve výši:

- **dvanáctiměsíčních očekávaných úvěrových ztrát**, tj. část celoživotních očekávaných úvěrových ztrát, jež vznikají v důsledku selhání finančního nástroje, které může nastat během dvanácti měsíců od data vykázání, nebo

- **celoživotních očekávaných úvěrových ztrát (očekávaných úvěrových ztrát za dobu trvání)**, tj. očekávaných úvěrových ztrát, které vznikají v důsledku všech potenciálních selhání, jež mohou nastat kdykoliv po dobu životnosti finančního aktiva.

Definici selhání standard neobsahuje – její stanovení ponechává na účetní jednotce, která si musí vymezit situace, které považuje za selhání. Tuto svou definici selhání pak musí účetní jednotka používat konzistentně na všechny finanční nástroje. Standard zavádí vyvratitelnou domněnku, že k selhání dochází nejpozději v okamžiku, kdy je finanční aktivum 90 dní po splatnosti, pokud účetní jednotka nemá přiměřené a doložitelné informace prokazující, že je vhodnější nastavit pozdější kritérium selhání.

Standard rozlišuje dva přístupy ke znehodnocení finančních aktiv, a to:

- **obecný přístup** ke znehodnocení a
- **zjednodušený přístup** k obchodním pohledávkám, smluvním aktivům a pohledávkám z leasingu.

Obecný přístup ke znehodnocení

Obecný přístup ke znehodnocení, který aplikují zejména finanční instituce, je založen na **trojstupňovém modelu znehodnocení** (three stage model of impairment). Účetní jednotka v závislosti na změně úvěrového rizika zařadí finanční aktivum do jednoho ze tří stupňů (stages), a podle toho pak vyčísluje opravné položky na očekávané úvěrové ztráty a výši výnosových úroků.

Schematicky vypadá trojstupňový model následovně:

	Stupeň (stage) 1	Stupeň (stage) 2	Stupeň (stage) 3
	změna úvěrového rizika		
Podmínka zařazení	Prvotní zaúčtování finančního aktiva	Významné zvýšení úvěrového rizika	Objektivní důvod znehodnocení (loss event), tzv. úvěrově znehodnocené aktivum
Výše opravné položky	Dvanáctiměsíční očekávané úvěrové ztráty (12M ECL)	Celoživotní očekávané úvěrové ztráty (tzv. lifetime ECL)	
Úrokový výnos	Efektivní úroková míra aplikovaná na hrubou účetní hodnotu	Efektivní úroková míra aplikovaná na čistou účetní hodnotu	

Standard vyžaduje, aby opravné položky na očekávané úvěrové ztráty plynoucí z úvěrového rizika byly zachyceny již v okamžiku prvotního zaúčtování finančního aktiva (nebo nejpozději k okamžiku prvního vykázání finančního aktiva v účetní závěrce).

Ke každému datu vykázání (sestavení účetní závěrky) je účetní jednotka povinna vyčíslit opravnou položku na ztrátu z finančního aktiva ve výši celoživotních očekávaných úvěrových ztrát v případě, že se za dobu od prvního zaúčtování **významně zvýšilo úvěrové riziko** související s tímto finančním aktivem (stupeň 2). Pokud se k datu účetní závěrky úvěrové riziko související s finančním aktivem od prvotního zaúčtování významně nezvýšilo, vykáže se opravná položka ve výši dvanáctiměsíční očekávané úvěrové ztráty (stupeň 1).

Pokud účetní jednotka v předchozím vykazovaném období vyčíslila opravnou položku ve výši celoživotních očekávaných úvěrových ztrát (stupeň 2), avšak ke stávajícímu datu vykázání již není splněna podmínka významného zvýšení úvěrového rizika od doby prvotního zaúčtování, účetní jednotka musí opravnou položku vyčíslit ve výši dvanáctiměsíčních očekávaných úvěrových ztrát (tj. přesunout aktivum zpátky do stupně 1).

Pro snadnější posuzování změny úvěrového rizika uvádí standard demonstrativní výčet možných faktorů, které indikují významné zvýšení úvěrového rizika, tj. např.:

- významné změny tržních ukazatelů úvěrového rizika (např. úvěrové marže),
- skutečné nebo očekávané snížení interního nebo externího ratingu,
- významná zvýšení úvěrového rizika jiných finančních nástrojů téhož dlužníka,
- skutečná nebo nepříznivá změna regulatorního, ekonomického nebo technologického prostředí dlužníka (např. pokles poptávky po produktech dlužníka v důsledku vývoje technologií, vývoj v odvětví dlužníka) ad.

Vedle toho standard zavádí vyvratitelnou domněnku, že k významnému zvýšení úvěrového rizika dochází, pokud je dlužník v prodlení s úhradou a toto prodlení je delší než 30 dnů. Účetní jednotka může tento předpoklad vyvrátit. Učinit tak ale může pouze v případě, že má k dispozici přiměřené a doložitelné informace, které prokazují, že i když jsou smluvní platby více než 30 dnů po splatnosti, nepředstavuje to významné zvýšení úvěrového rizika (např. dlužník je v prodlení z důvodu administrativního opomenutí).

Účetní jednotka může také usoudit, že úvěrové riziko finančního nástroje se od prvního zaúčtování významně nezvýšilo, jestliže se jedná o tzv. **aktivum s nízkým úvěrovým rizikem**.³⁵ Takovéto aktivum tudíž bude vždy ve stupni 1.

Stupeň 3 zahrnuje tzv. **úvěrově znehodnocená finanční aktiva**, která vznikají v okamžiku, kdy již objektivně došlo k události, která má nepříznivý dopad na odhadované budoucí peněžní toky spojené s daným finančním aktivem (tzn. došlo k loss event), např. došlo k porušení smlouvy či k zahájení konkurzu či jiné finanční reorganizaci dlužníka. U těchto aktiv účetní jednotka vytvoří vždy opravnou položku ve výši celoživotních očekávaných úvěrových ztrát.

Výnosové úroky se u finančních aktiv ve stupni 1 a stupni 2 vykazují na tzv. hrubé bázi, což znamená, že se efektivní úroková míra aplikuje na hrubou účetní hodnotu finančního aktiva (tj. naběhlou hodnotu bez zohlednění opravné položky). Pro účely výpočtu výnosového úroku se v těchto dvou stupních předpokládá, že vše bude zapláceno. Oproti tomu u finančních aktiv ve stupni 3 se výnosový úrok počítá z čisté účetní hodnoty (zůstatkové hodnoty, tj. se zohledněním opravných položek). Pro účely výpočtu ve stupni 3 se tak přijímá předpoklad, že účetní jednotka obdrží zaplacenou pouze část hodnoty finančního aktiva.

Příklad - Dvanáctiměsíční a celoživotní očekávaná úvěrová ztráta dluhopisu

Účetní jednotka k 1. 1. 20X1 zakoupila na trhu korporátní dluhopis s desetiletou splatností za jeho nominální hodnotu 1 000 000 Kč. S dluhopisem je spojeno právo na každoroční výplatu kupónu vždy k 31. 12. Kupón i efektivní úroková sazba jsou 5 % p. a.

³⁵ Jedná se o takové finanční nástroje, které mají nízké riziko selhání, dlužník má silnou schopnost plnit své závazky v blízké budoucnosti a nepříznivé změny ekonomických a hospodářských podmínek mohou, ale nutně nemusí snížit schopnost dlužníka dostát svým závazkům v oblasti smluvních peněžních toků.

Účetní jednotka se rozhodla, že nakoupený dluhopis bude držet v rámci obchodního modelu, jehož cílem je držet finanční aktiva za účelem získání smluvních peněžních toků. Na základě historických zkušeností, současných ekonomických podmínek a budoucích očekávání založených na opodstatněných a průkazných informacích učinila účetní jednotka následující odhady o splacení dluhopisu:

- pravděpodobnost selhání dluhopisu (PD, probability of default) činí v prvních pěti letech 3 % a následně 6 %,
- očekávaná míra ztráty v případě selhání (LGD, loss given default) je 60 % – zbývajících 40 % bude možné s největší pravděpodobností získat v rámci konkurzního řízení.

K 31. 1. 20X3 došlo k významnému zhoršení úvěrové kvality dluhopisu v důsledku snížení externího ratingu jeho emitenta. Zatímco LGD zůstává stejné, u PD očekává účetní jednotka zvýšení na 15 % do pátého roku a od šestého roku 25 %.

Řešení

Na základě testu obchodního modelu (účetní jednotka zamýšlí nakoupený dluhopis držet s cílem inkasovat smluvní peněžní toky) a současného splnění SPPI testu je dluhopis klasifikován jako finanční aktivum oceňované naběhlou hodnotou. V souladu s požadavky standardu IFRS 9 má účetní jednotka povinnost tvořit k těmto aktivům opravnou položku na očekávané úvěrové ztráty.

V souladu s trojstupňovým obecným modelem znehodnocení musí účetní jednotka vždy k datu sestavení účetní závěrky posoudit, zda se významně nezvýšilo úvěrové riziko související s finančním aktivem od jeho prvotního zaúčtování.

Dle požadavků standardu musí účetní jednotka již v okamžiku prvotního zaúčtování vyčíslit opravnou položku. Vzhledem k tomu, že dluhopis není k okamžiku nákupu úvěrově znehodnoceným aktivem (stupeň 3), bude při prvotním zaúčtování spadat do stupně 1 a účetní jednotka vykáže opravnou položku ve výši dvanáctiměsíční očekávané úvěrové ztráty.

Účetní jednotka k výpočtu očekávané úvěrové ztráty využije následující vzorec, který v sobě zahrnuje požadavky standardu:

$$ECL = PD \cdot LGD \cdot EAD$$

Proměnná EAD (exposure at default) neboli expozice při selhání v sobě zahrnuje nesplacenou část jistiny a naběhlý úrok, který v tomto případě činí 5 % z nominální hodnoty dluhopisu, tj. 50 000 Kč. EAD musí být vyjádřen v současné hodnotě – je diskontován na současnou hodnotu efektivní úrokovou mírou (EIR, effective interest rate) ve výši 5 %. Pro účely stanovení předpokládejme, že kupónový výnos za předchozí roky je vždy dlužníkem zaplacen.

Postup výpočtu dvanáctiměsíční očekávané úvěrové ztráty, která bude vykázána jako opravná položka k 1. 1. 20X1, je následující:

$$ECL_{12M} = PD \cdot LGD \cdot EAD$$

kde PD = 3 %, LGD = 60 %, EAD = součet naběhlého úroku za období 20X1 ve výši 50 000 Kč a nesplacené části jistiny ve výši 1 000 000 Kč diskontovaný na současnou hodnotu, tzn.:

$$ECL_{12M} = \frac{1\,050\,000\text{ CZK}}{(1+0,05)^1} \cdot 0,03 \cdot 0,60 = 18\,000\text{ CZK}$$

Dvanáctiměsíční očekávaná úvěrová ztráta k prvotnímu zaúčtování tak činí 18 000 Kč.

Výpočet celoživotní očekávané úvěrové ztráty uvádí následující tabulka:

Rok	EAD	EIR	PD	LGD	ECL
1. 1. 20X1	1 000 000 Kč				
31. 12. 20X1	1 050 000 Kč	5 %	3 %	60 %	18 000 Kč³⁶
31. 12. 20X2	1 050 000 Kč	5 %	3 %	60 %	17 143 Kč
31. 12. 20X3	1 050 000 Kč	5 %	3 %	60 %	16 327 Kč
31. 12. 20X4	1 050 000 Kč	5 %	3 %	60 %	15 549 Kč
31. 12. 20X5	1 050 000 Kč	5 %	3 %	60 %	14 809 Kč
31. 12. 20X6	1 050 000 Kč	5 %	6 %	60 %	28 207 Kč
31. 12. 20X7	1 050 000 Kč	5 %	6 %	60 %	26 864 Kč
31. 12. 20X8	1 050 000 Kč	5 %	6 %	60 %	25 585 Kč
31. 12. 20X9	1 050 000 Kč	5 %	6 %	60 %	24 366 Kč
31. 12. 2X10	1 050 000 Kč	5 %	6 %	60 %	23 206 Kč
Celkem (celoživotní očekávaná úvěrová ztráta):					210 056 Kč

Celoživotní ztráta k 1. 1. 20X1 činí 210 056 Kč.

V účetnictví se zaúčtování opravné položky na očekávané úvěrové ztráty k 1. 1. 20X1 projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 1. 20X1	Nákup korporátního dluhopisu	1 000 000	Finanční aktiva (naběhlá hodnota)	Peníze
2.	1. 1. 20X1	Tvorba opravné položky na očekávané úvěrové ztráty (12M ECL)	18 000	Ztráta ze znehodnocení finančních aktiv	Opravné položky na ztráty z finančních aktiv

Finanční aktiva (naběhlá hodnota)		Peníze	
1.	1 000 000	1.	1 000 000
Ztráta ze znehodnocení finančních aktiv		Opravné položky na ztráty z finančních aktiv	
2.	18 000	2.	18 000

K 31. 12. 20X3 došlo k významnému zvýšení úvěrového rizika oproti úvěrovému riziku k okamžiku prvního zaúčtování. Účetní jednotka musí přeřadit dluhopis do stupně 2 a vykázat v účetní závěrce opravnou položku ve výši celoživotní očekávané úvěrové ztráty.

³⁶ tj. dvanáctiměsíční očekávaná úvěrová ztráta

Předpokládejme, že kupón za rok 20X3 byl účetní jednotkou již inkasován, a není tudíž ohrožen selháním dluhopisu.

Konzistentně se zvýšením úvěrového rizika vzrostl i odhad účetní jednotky o pravděpodobnosti selhání dluhopisu (PD). LGD zůstalo stejné. Výpočet celoživotní očekávané úvěrové ztráty k 31. 12. 20X3 uvádí tabulka níže:

Rok	EAD	EIR	PD	LGD	ECL
31. 12. 20X3	1 000 000 Kč				
31. 12. 20X4	1 050 000 Kč	5 %	15 %	60 %	90 000 Kč ³⁷
31. 12. 20X5	1 050 000 Kč	5 %	15 %	60 %	85 714 Kč
31. 12. 20X6	1 050 000 Kč	5 %	25 %	60 %	136 054 Kč
31. 12. 20X7	1 050 000 Kč	5 %	25 %	60 %	129 576 Kč
31. 12. 20X8	1 050 000 Kč	5 %	25 %	60 %	123 405 Kč
31. 12. 20X9	1 050 000 Kč	5 %	25 %	60 %	117 529 Kč
31. 12. 20X10	1 050 000 Kč	5 %	25 %	60 %	111 932 Kč
Celkem (celoživotní očekávaná úvěrová ztráta):					794 210 Kč

Ve výkazu o finanční pozici vykáže účetní jednotka opravnou položku k dluhopisu v celkové výši celoživotní očekávané úvěrové ztráty, tj. 794 210 Kč.

Výňatek z výkazu o finanční pozici k 31. 12. 20X3:

Položka	Částka (v tis. Kč)	Poznámky
Aktiva celkem	(644)	
Finanční nástroje (naběhlá hodnota)	206	
Peníze	(850)	(*)
Vlastní kapitál a závazky celkem	(644)	
Hospodářský výsledek vč. nerozděleného zisku	(644)	(**)

(*) Nákup dluhopisu představoval výdaj 1 000. V průběhu 3 let byl inkasován kupón v celkové částce 150.

(**) Výnosové úroky za tři roky činily celkově 150. Ztráta ze znehodnocení je celkově 794.

U finančních aktiv oceňovaných reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku (FVOCI) se očekávané úvěrové ztráty neúčtují na účtu opravných položek, nýbrž se projeví v ostatním úplném výsledku, tj. v položce vlastního kapitálu „Fond z přecenění finančních nástrojů“.

³⁷ tj. dvanáctiměsíční očekávaná úvěrová ztráta

Příklad – Očekávané úvěrové ztráty u dluhopisu oceňovaného FVOCI

Účetní jednotka dne 15. 12. 20X1 zakoupila na trhu dluhopis se splatností 10 let v reálné hodnotě 1 000 000 Kč a rozhodla, že jej klasifikuje jako finanční nástroj oceňovaný reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku. Dluhopis má úrokovou sazbu 5 % a efektivní úrokovou sazbu také 5 %. Při prvotním zaúčtování účetní jednotka určila, že se nejedná o úvěrově znehodnocené aktivum.

K datu sestavení účetní závěrky, k 31. 12. 20X1, se reálná hodnota dluhopisu snížila na 950 000 Kč v důsledku změny tržních úrokových sazeb. Na základě posouzení úvěrového rizika účetní jednotka usoudila, že nedošlo k jeho významnému zvýšení, dluhopis tak ponechala mezi finančními aktivy ve stupni 1 a dvanáctiměsíční očekávanou úvěrovou ztrátu vyčíslila na 30 000 Kč.

Pro zjednodušení je roční výnosový úrok v tomto příkladu zanedbán.

Řešení

Kumulovaná ztráta v důsledku poklesu reálné hodnoty dluhopisu vykazovaná ve fondu z přecenění finančních nástrojů činí k datu sestavení účetní závěrky 20 000 Kč. Jedná se o částku celkové změny v reálné hodnotě (50 000 Kč) upravené o dvanáctiměsíční očekávané úvěrové ztráty (30 000 Kč).

V účetnictví se tento příklad projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	15. 12. 20X1	Pořízení dluhopisu	1 000 000	Finanční aktiva FVOCI	Peníze
2.	31. 12. 20X1	Přecenění dluhopisu na reálnou hodnotu	30 000	Ztráta ze znehodnocení finančních aktiv	
		a. ztráta ze znehodnocení finančního aktiva			
		b. změna reálné hodnoty ve fondu z přecenění			
		c. snížení hodnoty aktiva	50 000		Finanční aktiva FVOCI

Finanční aktiva FVOCI		Peníze	
1.	1 000 000	2c.	50 000
<hr/>		<hr/>	
Ztráta ze znehodnocení finančních aktiv		Fond z přecenění finančních nástrojů	
2a.	30 000	2b.	20 000

Zjednodušený přístup k obchodním pohledávkám, smluvním aktivům a pohledávkám z leasingu

Vedle obecného přístupu standard u vybraných finančních aktiv umožňuje nebo vyžaduje aplikovat zjednodušený přístup ke znehodnocení. Zjednodušený přístup se dotýká především účetních jednotek, pro které není poskytování úvěrů nebo investiční činnost hlavním předmětem podnikání. Zjednodušený přístup umožňuje účetním jednotkám vyčíslit opravnou položku ve výši celoživotních očekávaných úvěrových ztrát bez toho, že by bylo nutné identifikovat významné zvýšení úvěrového rizika.

- Účetní jednotka je povinna zjednodušený přístup aplikovat vždy pro obchodní pohledávky nebo smluvní aktiva, které neobsahují významnou složku financování v souladu s IFRS 15.
- Dobrovolně může být zjednodušený přístup aplikován u obchodních pohledávek nebo smluvních aktiv, které obsahují významnou složku financování v souladu s IFRS 15³⁸, a pohledávek z leasingu dle IFRS 16 v případě, že si její účetní jednotka zvolí jako svou účetní politiku. Tuto politiku lze samostatně aplikovat na jednotlivé typy aktiv (ale vztahuje se na všechna aktiva daného typu).

Pro zjednodušení výpočtu očekávaných úvěrových ztrát u pohledávek z obchodního styku v rámci tohoto přístupu je možné dle standardu využít tzv. **matici opravných položek**, která přiřazuje konkrétní procento opravných položek konkrétní skupině pohledávek (pohledávek za obdobnou skupinu odběratelů a sdílející stejný stupeň úvěrového rizika).

Sestavení matice musí vycházet z analýzy:

- historických zkušeností účetní jednotky s úvěrovými ztrátami,
- současných podmínek a
- budoucích očekávání.

Matice opravných položek může například určit pevnou míru opravných položek v závislosti na počtu dnů, kdy je pohledávka po splatnosti. Lze využít i jiná kritéria či jejich kombinace, tj. např. zeměpisná oblast, typ produktu, typ zákazníka (kupř. maloobchod nebo velkoobchod), rating zákazníka atd.

Výsledná matice může vypadat následovně:

Matice opravných položek pro tuzemské pohledávky z obchodního styku (maloobchod)	
Skupina pohledávek	Míra opravné položky (míra očekávané úvěrové ztráty)
Pohledávky do splatnosti	0,5 %
Pohledávky 1-30 dnů po splatnosti	2 %
Pohledávky 31-60 dnů po splatnosti	5 %
Pohledávky 61-90 dnů po splatnosti	15 %
Pohledávky 91-180 dnů po splatnosti	50 %
Pohledávky více než 180 dnů po splatnosti	100 %

³⁸ Významný prvek financování existuje dle IFRS 15.60 tehdy, pokud z načasování úhrad odsouhlasených smluvními stranami (explicitně nebo implicitně) plyne zákazníkovi nebo účetní jednotce významný prospěch spočívající ve financování převodu zboží nebo služeb na zákazníka.

Příklad – Očekávané úvěrové ztráty u pohledávek z obchodního styku

Účetní jednotka poskytuje služby běžným zákazníkům (spotřebitelům). Účetní jednotka poskytuje své služby zákazníkům na obchodní úvěr se splatností 30 dnů – jedná se o obchodní pohledávky bez významné složky financování. Pro stanovení míry očekávaných úvěrových ztrát si účetní jednotka sestavuje matici opravných položek, v níž člení obchodní pohledávky za zákazníky podle doby po splatnosti.

Pro účely tohoto příkladu předpokládejme, že míra opravných položek je určena na základě prodeje služeb realizovaných v lednu 20X1. Data o platbách pohledávek vzniklých v lednu 20X1 uvádí následující tabulka:

Popis inkasované platby pohledávek	Výše inkasované platby pohledávek	Zbývající výše pohledávek	Stárnutí pohledávek
Prodeje v lednu 20X1 na obchodní úvěr	---	200 000 Kč	nejsou po splatnosti
Platba v době splatnosti	100 000 Kč	100 000 Kč	po splatnosti 1-30 dnů
Platba 1-30 dnů po datu splatnosti	54 000 Kč	46 000 Kč	po splatnosti 31-60 dnů
Platba 31-60 dnů po datu splatnosti	30 000 Kč	16 000 Kč	po splatnosti 61-90 dnů
Platba 61-90 dnů po datu splatnosti	12 000 Kč	4 000 Kč	po splatnosti více než 90 dnů (neočekává se zaplacení)

K 31. 12. 20X1 účetní jednotka eviduje následující stavy pohledávek za zákazníky vzniklé z titulu poskytování služeb:

Pohledávky ve vztahu ke splatnosti	Stav pohledávek
Pohledávky do splatnosti	600 000 Kč
Pohledávky 1-30 dnů po splatnosti	280 000 Kč
Pohledávky 31-60 dnů po splatnosti	120 000 Kč
Pohledávky 61-90 dnů po splatnosti	46 000 Kč
Pohledávky více než 90 dnů po splatnosti	10 000 Kč

Řešení

Pro pohledávky z obchodních vztahů, které neobsahují významnou složku financování v souladu se standardem IFRS 15 *Výnosy ze smluv se zákazníky*, je účetní jednotka povinna aplikovat zjednodušený přístup ke znehodnocení.

Účetní jednotka si na základě údajů o inkasu pohledávek vzniklých z lednových prodeje služeb vypočítá míru opravných položek pro jednotlivé kategorie pohledávek po splatnosti a sestaví matici opravných položek. Účetní jednotka předpokládá, že se platební morálka zákazníků, výkon ekonomiky, právní úprava vymáhání pohledávek nebude do budoucna významně měnit.

Matrice opravných položek		
Skupina pohledávek	Výpočet míry opravných položek	Míra opravných položek
Pohledávky do splatnosti	= 4 000 Kč / 200 000 Kč	2,00 %
Pohledávky 1-30 dnů po splatnosti	= 4 000 Kč / 100 000 Kč	4,00 %
Pohledávky 31-60 dnů po splatnosti	= 4 000 Kč / 46 000 Kč	8,69 %
Pohledávky 61-90 dnů po splatnosti	= 4 000 Kč / 16 000 Kč	25,00 %
Pohl. více než 90 dnů po splatnosti	= 4 000 Kč / 4 000 Kč	100,00 %

K 31. 12. 20X1 účetní jednotka vypočítá na základě měr opravných položek z matice a stavů jednotlivých skupin pohledávek za zákazníky z pohledu doby splatnosti výši opravných položek:

Matrice opravných položek s vyjádřením výše opravných položek k 31. 12. 20X1			
Skupina pohledávek	Stav pohledávek	Míra opravných položek	Opravná položka (očekávaná úvěrová ztráta)
Pohledávky do splatnosti	600 000 Kč	2,00 %	12 000 Kč
Pohledávky 1-30 dnů po splatnosti	280 000 Kč	4,00 %	11 200 Kč
Pohledávky 31-60 dnů po splatnosti	120 000 Kč	8,69 %	10 428 Kč
Pohledávky 61-90 dnů po splatnosti	46 000 Kč	25,00 %	11 500 Kč
Pohledávky více než 90 dnů po splatnosti	10 000 Kč	100,00 %	10 000 Kč
Opravná položka (očekávaná úvěrová ztráta, ECL) celkem:			55 128 Kč

Celková výše očekávané úvěrové ztráty (ECL) z obchodních pohledávek činí 55 128 Kč. V této výši vykáže k 31. 12. 20X1 opravnou položku ve výkazu o finanční pozici.

Aplikace celoživotních úvěrových ztrát vede k povinnosti zaúčtovat ztrátu ze znehodnocení (tedy tvořit opravné položky) i k pohledávkám, které ještě nejsou splatné. Je to z toho důvodu, že určité riziko neuhrazení se vztahuje ke každé pohledávce, a proto nelze při prvotním zaúčtování pohledávky účtovat do výnosů plných 100 % hodnoty – je potřeba zohlednit riziko možné ztráty.

Příklad – Prvotní zaúčtování obchodní pohledávky

Účetní jednotka je obchodní společností zaměřující se na prodej spotřebního zboží. K 30. 4. 20X1 prodala zboží na obchodní úvěr v částce 20 000 Kč. Na základě svých zkušeností a očekávání si stanovila pro určení výše očekávaných úvěrových ztrát z obchodních pohledávek následující matici opravných položek:

Matice opravných položek	
Skupina pohledávek	Míra opravných položek
Pohledávky do splatnosti	5,00 %
Pohledávky 1-30 dnů po splatnosti	10,00 %
Pohledávky 31-60 dnů po splatnosti	25,00 %
Pohledávky 61-90 dnů po splatnosti	50,00 %
Pohledávky více než 90 dnů po splatnosti	100,00 %

Řešení

Při prvotním zaúčtování pohledávky musí účetní jednotka rovněž zaúčtovat ztrátu ze znehodnocení pohledávek, i když pohledávky ještě nejsou po splatnosti. S každou pohledávkou je totiž vždy spojeno určité riziko neuhrazení.

Na základě historických zkušeností, s ohledem na současné podmínky a budoucí očekávání, si účetní jednotka stanovila v rámci zjednodušeného přístupu k obchodním pohledávkám, že míra opravných položek činí u pohledávek do splatnosti 5,00 %. Při prvotním zaúčtování bude vykázána opravná položka (ztráta ze znehodnocení) ve výši $20\ 000\ \text{Kč} \cdot 0,05\ \% = 1\ 000\ \text{Kč}$.

Zaúčtování bude vypadat následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	30. 4. 20X1	Prodej zboží na obchodní úvěr	20 000	Pohledávky	Tržby za prodané zboží
2.	30. 4. 20X1	Tvorba opravné položky ke dni vzniku pohledávky - ztráta ze znehodnocení	1 000	Ztráta ze znehodnocení finančních aktiv	Opravné položky na ztráty z finančních aktiv

Pohledávky		Tržby za prodané zboží	
1.	20 000		1. 20 000
Ztráta ze znehodnocení finančních aktiv		Opravné položky na ztráty z finančních aktiv	
2.	1 000		2. 1 000

Výňatek z výkazu o finanční pozici k 30. 4. 20X1:

Položka	Částka (v tis. Kč)
Aktiva celkem	19
Pohledávky	19
Vlastní kapitál a závazky celkem	19
Hospodářský výsledek	19

Shrnutí

Cílem standardu IFRS 9 je stanovení zásad účetního výkaznictví finančních aktiv a finančních závazků (souhrnně finančních nástrojů), které uživatelům účetních závěrek mají přinést relevantní a užitečné informace k tomu, aby mohli posoudit částky, termíny a nejistoty budoucích peněžních toků účetní jednotky. Standard vyžaduje, aby účetní jednotka při prvním zaúčtování na základě provedení testu obchodního modelu a testu smluvních peněžních toků, které jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky (SPPI testu), finanční aktiva klasifikovala. Standard rozlišuje finanční aktiva oceňovaná naběhlou hodnotou, finanční aktiva oceňovaná reálnou hodnotou do ostatního úplného výsledku (FVOCI) a finanční aktiva oceňovaná reálnou hodnotou do zisku nebo ztráty (FVPL). Při prvním zaúčtování finančních závazků standard vyžaduje jejich zařazení buď do kategorie finančních závazků oceňovaných naběhlou hodnotou, nebo do kategorie finančních závazků oceňovaných reálnou hodnotou do zisku nebo ztráty (FVPL). Standard upravuje podmínky pro reklasifikaci finančních nástrojů a jejich odúčtování. Standard dále zakotvuje model znehodnocení finančních aktiv na základě očekávaných úvěrových ztrát (ECL). Model ECL vyžaduje, aby opravná položka na očekávané úvěrové ztráty byla vykázána dříve, než vznikne úvěrová ztráta. Při aplikaci tohoto přístupu musí účetní jednotka zvážit nejenom historické zkušenosti, současné podmínky, ale také i přiměřené a doložitelné informace o budoucnosti, které má k dispozici bez vynaložení nepřiměřených nákladů nebo úsilí. Standard rozlišuje dva přístupy ke znehodnocení finančních aktiv, a to obecný přístup využívaný především finančními institucemi a zjednodušený přístup k obchodním pohledávkám, smluvním aktivům a pohledávkám z leasingu. Standard stanovuje podmínky, kdy se opravné položky vykazují ve výši dvanáctiměsíčních očekávaných úvěrových ztrát, nebo očekávaných úvěrových ztrát za dobu trvání (celoživotních očekávaných úvěrových ztrát). Některé definice vztahující se k finančním nástrojům uvádí standard IAS 32 *Finanční nástroje: vykazování*. Požadavky na zveřejňování informací vztahující se k finančním nástrojům v účetní závěrce stanovuje samostatný standard IFRS 7 *Finanční nástroje: zveřejňování*.

Otázky k opakování

- 1) Vymezte cíl a rozsah působnosti IFRS 9.
- 2) Definujte základní pojmy v souladu s IFRS 9 a IAS 32 (finanční nástroj, finanční aktivum, finanční závazek, kapitálový nástroj, hrubá účetní hodnota finančního aktiva, naběhlá hodnota finančního aktiva nebo finančního závazku, metoda efektivní úrokové míry, efektivní úroková míra, úvěrová ztráta, očekávané úvěrové ztráty, dvanáctiměsíční očekávané úvěrové ztráty, očekávané úvěrové ztráty za dobu trvání, úvěrově znehodnocené finanční aktivum).
- 3) Charakterizujte test obchodního modelu a uveďte druhy obchodních modelů uvedených ve standardu IFRS 9.
- 4) Charakterizujte test smluvních peněžních toků, které jsou pouze splátkami jistiny a úroků z nesplacené částky (tzv. SPPI test).
- 5) Jmenujte kategorie finančních aktiv a vymezte podmínky pro klasifikaci finančních aktiv do těchto kategorií. Uveďte příklady finančních aktiv, která s největší pravděpodobností budou do jednotlivých kategorií zařazena.
- 6) Charakterizujte způsob klasifikace finančních závazků.
- 7) Uveďte způsoby oceňování finančních nástrojů stanové u jednotlivých kategorií.
- 8) Charakterizujte model znehodnocení finančních aktiv na základě očekávaných úvěrových ztrát (ECL) a uveďte, v čem se tento model odlišuje od pojetí opravných položek ve zrušeném standardu IAS 39.
- 9) Vysvětlete podstatu obecného přístupu ke znehodnocení a zjednodušeného přístupu k obchodním pohledávkám, smluvním aktivům a pohledávkám z leasingu.

15 VÝNOSY ZE SMLUV SE ZÁKAZNÍKY – IFRS 15

IFRS 15 REVENUE FROM CONTRACTS WITH CUSTOMERS

Cíl kapitoly

Po prostudování této kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IFRS 15.
- Vysvětlit principy standardu IFRS 15 a jejich dopady.
- Charakterizovat podstatu pětikrokového modelu pro účtování a vykazování výnosů ze smlouvy se zákazníkem a blíže specifikovat jednotlivé kroky tohoto modelu.
- Aplikovat pětikrokový model pro účtování a vykazování výnosů na konkrétních případech.
- Vymezit náklady ze smlouvy a způsob jejich vykazování.

Standard IFRS 15 poprvé publikovaný v květnu 2014 nahradil s účinností od 1. ledna 2018 Mezinárodní účetní standardy IAS 11 *Smlouvy o zhotovení* a IAS 18 *Výnosy*. Zatímco předchozí úprava byla založena zejména na obecných principech, nový standard přinesl podrobnější postupy a mechanismus pro uznávání a vykazování výnosů.

Cíl standardu

Cílem standardu IFRS 15 je stanovení principů, které musí účetní jednotka uplatňovat k vykazování užitečných informací týkajících se povahy, částky, času a nejistoty výnosů a peněžních toků, které vyplývají ze smlouvy se zákazníkem, pro uživatele účetní závěrky.

Rozsah působnosti

Účetní jednotky jsou povinny aplikovat standard IFRS 15 na všechny smlouvy se zákazníky, v rámci nichž je realizován výnos z běžné činnosti (revenue), s výjimkou:

- leasingových smluv, které spadají do rozsahu působnosti IFRS 16 *Leasingy*;
- pojistných smluv u pojišťoven, které spadají do rozsahu působnosti IFRS 4 *Pojistné smlouvy*;
- finančních nástrojů a jiných smluvních práv nebo závazků, které spadají do rozsahu působnosti IFRS 9 *Finanční nástroje*, IFRS 10 *Konsolidovaná účetní závěrka*, IFRS 11 *Společná ujednání*; IAS 27 *Individuální účetní závěrka* a IAS 28 *Investice do přidružených podniků a společných podniků*; a
- nepeněžních směn mezi účetními jednotkami ve stejné oblasti podnikání s cílem usnadnit prodej (potenciálním) zákazníkům (tj. např. smlouvy uzavřené mezi dvěma ropnými společnostmi, jejichž předmětem je směna ropy s cílem včasného uspokojení poptávky zákazníků na různých místech určení).

Do působnosti standardu IFRS 15 náleží pouze smlouvy, v nichž jako jedna ze smluvních stran vystupuje **zákazník**, tj. osoba, která uzavřela s účetní jednotkou smlouvu za účelem získání zboží nebo služeb, které jsou výstupem běžné činnosti účetní jednotky, výměnou za protihodnotu. O zákazníka se nejedná zejména v případě uzavření smlouvy o účasti na činnosti nebo procesu, v níž by obě smluvní strany sdílely rizika a požitky vyplývající z této činnosti či procesu (např. výzkumné a vývojové aktivity), a protistrana by nezáskala jen výsledek běžné činnosti účetní jednotky. Smlouvy mohou spadat do působnosti IFRS 15 pouze částečně, a to v situaci, kdy smluvní strana vystupuje jako zákazník pouze v části smlouvy.

Definice používaných termínů

Smlouva (contract) představuje dohodu mezi dvěma nebo více smluvními stranami, v jejímž důsledku vznikají vymahatelná práva a závazky.

Smluvní aktivum (contract asset) je právo účetní jednotky na protihodnotu výměnou za zboží nebo služby, které účetní jednotka převedla na zákazníka v případě, že je toto právo podmíněno něčím jiným, než je plynutí času (např. budoucím plněním účetní jednotky).

Smluvní závazek (contract liability) je závazek účetní jednotky převést zboží nebo služby na zákazníka, za který účetní jednotka obdržela od zákazníka protihodnotu (případně jí na tuto částku vznikl nárok).

Zákazník (customer) představuje smluvní stranu, která uzavřela s účetní jednotkou smlouvu za účelem získání zboží nebo služeb, které jsou výstupem běžné činnosti účetní jednotky, výměnou za protihodnotu.

Výnos (income) je standardem chápán jako zvýšení ekonomických užiteků v průběhu účetního období formou nabytí aktiv či zvýšení jejich hodnoty, anebo snížení závazků, jehož důsledkem je takové zvýšení vlastního kapitálu, které nesouvisí s jeho zvýšením na základě vkladů vlastníků.³⁹ Anglický termín *income* je širší pojem zahrnující dvě složky, tj. výnosy vznikající z běžných činností účetní jednotky (revenue) a zisky (gains).

Závazek z plnění (performance obligation) představuje příslib ve smlouvě se zákazníkem převést na zákazníka buď zboží nebo služby (příp. jejich soubory), které jsou odlišitelné, nebo série odlišitelného zboží nebo služeb, které jsou v podstatě stejné a které mají stejný způsob převodu na zákazníka. Závazek k plnění v podstatě představuje nejmenší „část“ smlouvy, o které se účtuje samostatně.

Samostatná prodejní cena zboží nebo služby (stand-alone selling price of a good or service) je cena, za kterou by účetní jednotka samostatně prodala příslibené zboží nebo službu zákazníkovi.

Transakční cena (u smlouvy se zákazníkem) (transaction price for a contract with a customer) je částka protihodnoty, na kterou má účetní jednotka dle svého názoru nárok výměnou za převod příslibeného zboží nebo služeb na zákazníka, s výjimkou částek přijatých jménem třetích stran.

Účtování výnosů – pětikrokový model

Základním principem standardu IFRS 15 je vykazování výnosů tak, aby účetní jednotka zachytila převod příslibeného zboží nebo služeb na zákazníky v částce, která odráží protihodnotu, na niž má účetní jednotka dle vlastního očekávání nárok výměnou za toto zboží nebo služby. K naplnění tohoto principu standard využívá **pětikrokový model** (five-step model) pro účtování a vykazování výnosů, v rámci něhož se určí výše, okamžik a způsob vykazování konkrétního výnosu.

³⁹ Tuto definici však lze považovat za věcně totožnou s definicí výnosů uvedenou v Koncepčním rámci IFRS.

Jednotlivé kroky modelu uvádí následující schéma:

1. krok: Identifikace smlouvy se zákazníkem

Smlouvu definuje standard jako dohodu mezi dvěma nebo více smluvními stranami, v jejímž důsledku vznikají vymahatelná práva a závazky. Účetní jednotka zaúčtuje smlouvu se zákazníkem spadající do rozsahu působnosti IFRS 15 jen v případě, splňuje-li smlouva všechna následující kritéria:

- smluvní strany smlouvu schválily (písemně, ústně nebo jiným způsobem v souladu s běžnými obchodními zvyklostmi) a zavázaly se k plnění závazků (povinností) vyplývajících ze smlouvy;
- účetní jednotka je schopna identifikovat práva jednotlivých stran týkající se zboží nebo služeb, které mají být převedeny;
- účetní jednotka je schopna identifikovat platební podmínky;
- smlouva má obchodní podstatu, tzn. očekává se, že na základě této smlouvy se změní riziko, čas nebo částka budoucích peněžních toků účetní jednotky; a
- je pravděpodobné, že účetní jednotka bude inkasovat protihodnotu, na kterou jí vznikne nárok výměnou za zboží nebo služby, které budou převedeny na zákazníka – toto kritérium účetní jednotka posoudí na základě schopnosti a úmyslu zákazníka uhradit dlužnou částku v době její splatnosti.

Příklad - Obchodní povaha smlouvy

Účetní jednotka, prodejce elektroniky, chce uzavřít smlouvu se zákazníkem na prodej mobilního telefonu. Zákazník ale požaduje barvu, kterou účetní jednotka nemá na skladě. Za účelem uspokojení zákazníka uzavře účetní jednotka smlouvu s jiným prodejcem mobilních telefonů, který má na skladě mobilní telefon stejné značky, ceny a shodných specifikací v barvě, kterou požaduje zákazník. Na základě smlouvy dojde ke směně typově stejných telefonů lišících se pouze barvou.

Řešení

V dané situaci nemá smlouva obchodní povahu – na základě smlouvy se nemění riziko, čas ani částka budoucích peněžních toků účetní jednotky. Ani jedna z účetních jednotek nevykáže v souladu s IFRS 15 výnosy ani náklady (směna se projeví pouze v evidenci příslušných zásob).

Nesplňuje-li smlouva výše uvedená kritéria a účetní jednotka obdrží od zákazníka protihodnotu, vykáže ji jako výnos (revenue) pouze tehdy, nastane-li některá z následujících událostí:

- a) účetní jednotka nemá žádné zbývajících závazky spočívající v převedení zboží nebo služeb na zákazníka a obdržela celou nebo v podstatě celou přislíbenou protihodnotu, která je nevratná, nebo
- b) smlouva byla ukončena a obdržená protihodnota je nevratná.

Do doby, než jsou kumulativně splněna všechna výše uvedená kritéria, nebo dokud nenastane jedna z výše uvedených událostí, účetní jednotka vykazuje protihodnotu obdrženou od zákazníka jako závazek (s ohledem na okolnosti a podmínky smlouvy se jedná o závazek v budoucnu převést zboží nebo služby, nebo závazek vrátit přijatou protihodnotu). Závazek se ocení v částce protihodnoty přijaté od zákazníka.

Příklad - Pravděpodobnost inkasa protihodnoty za poskytnuté smluvní protiplnění

Účetní jednotka uzavřela smlouvu se zákazníkem na dodání součástí pro stavbu větrných elektráren v celkové smluvní hodnotě 5 000 000 Kč. Jde o první smlouvu uzavřenou s tímto zákazníkem působícím v ekonomicky nestabilním regionu. Z tohoto důvodu účetní jednotka neočekává, že bude inkasovat plnou smluvní cenu; na základě kvalifikovaného odhadu se domnívá, že částka získaná od zákazníka bude činit 40 % sjednané částky. Důvodem pro uzavření smlouvy je očekávání účetní jednotky v ekonomickou stabilizaci regionu a využití získaných referencí pro snadnější uzavírání dalších kontraktů v dané oblasti.

Řešení

Na základě zhodnocení ekonomické situace a z ní vyplývající schopnosti zákazníka uhradit sjednanou protihodnotu účetní jednotka očekává, že zákazníkovi poskytne cenovou úlevu, tzn. místo sjednaných 5 000 000 Kč předpokládá, že pravděpodobně inkasuje pouze 2 000 000 Kč. Bez ohledu na výši sjednané protihodnoty může účetní jednotka vykázat dle pravidel IFRS 15 výnos (revenue) pouze ve výši 2 000 000 Kč.

Standard stanovuje, že smlouva neexistuje (tj. nebude se účtovat ani vykazovat), mají-li všechny strany jednostranné vymahatelné právo smlouvu ukončit bez počátečního plnění bez náhrady pro druhou stranu (strany). O smlouvu bez počátečního plnění se jedná, jsou-li splněny obě následující podmínky:

- účetní jednotka dosud nepřevedla žádné přislíbené zboží ani služby na zákazníka **a současně**
- účetní jednotka dosud neobdržela žádnou protihodnotu výměnou za přislíbené zboží nebo služby, ani jí na ni dosud nevznikl nárok.

Kombinace smluv se zákazníkem

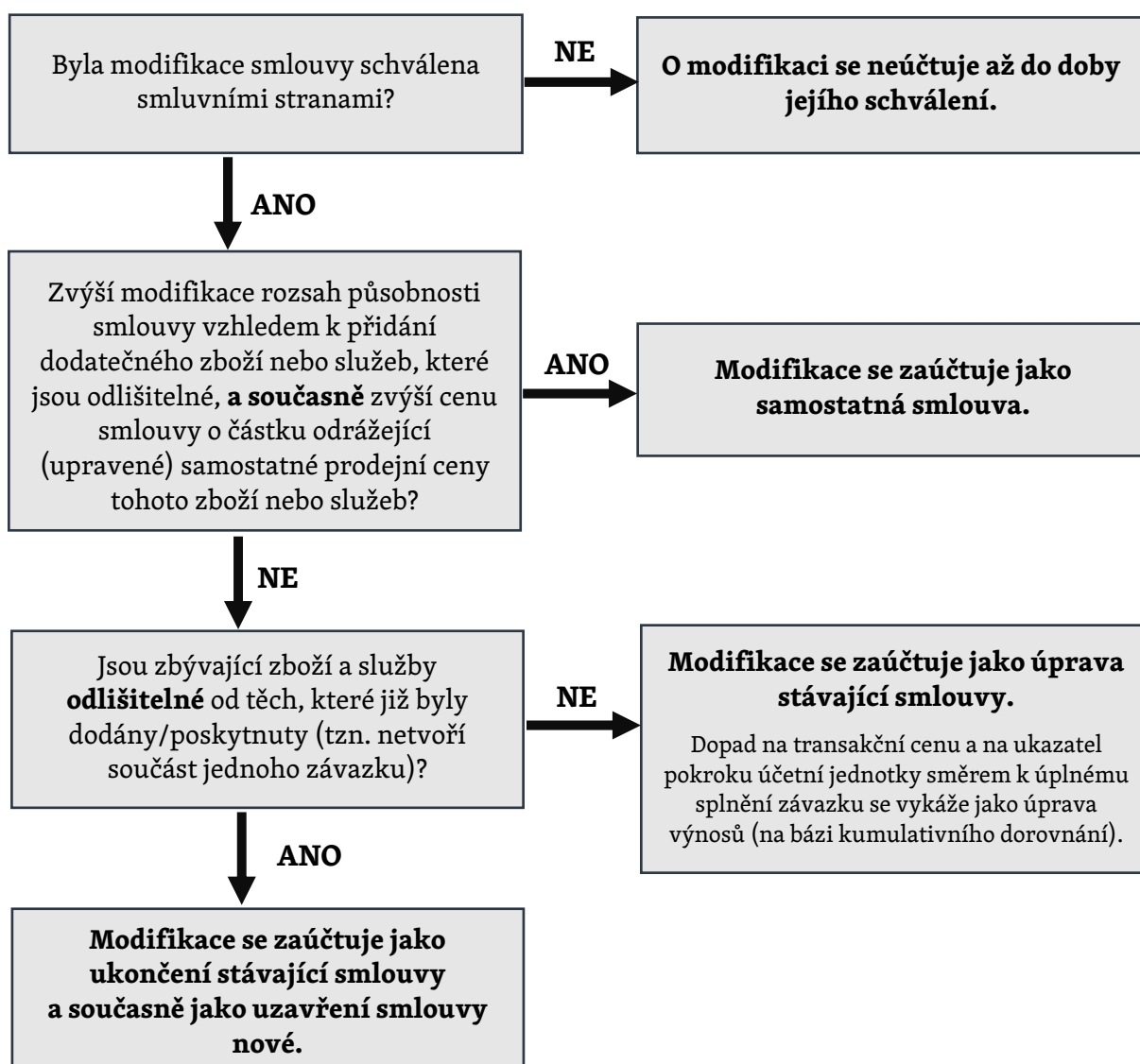
Uzavře-li účetní jednotka dvě nebo více smluv současně nebo téměř současně se stejným zákazníkem (nebo jeho spřízněnými osobami), musí tyto smlouvy sloučit a účtovat o nich jako o jediné smlouvě, je-li splněno jedno nebo více z následujících kritérií:

- a) smlouvy jsou sjednány jako balíček s jedním obchodním cílem;

- b) částka protihodnoty, která má být vyplacena v rámci jedné smlouvy, je závislá na ceně nebo plnění druhé smlouvy; nebo
- c) zboží nebo služby příslibené v těchto smlouvách představují jediný závazek k plnění.

Modifikace smluv se zákazníkem

Modifikací smlouvy se rozumí změna rozsahu působnosti nebo ceny (případně obojího) smlouvy, která je schválena smluvními stranami. K modifikaci smlouvy dochází, schválí-li smluvní strany takovou její úpravu, která vytváří nová nebo mění stávající vymahatelná práva a závazky (povinnosti) smluvních stran. Forma modifikace není standardem předepsána – může být písemná, ústní nebo může vyplývat z obchodních zvyklostí. Způsob účetního řešení modifikace smlouvy zobrazuje následující schéma:

Modifikace smlouvy se zaúčtuje jako samostatná smlouva v případě, že:

- zvýší se rozsah smlouvy vzhledem k přidání příslibeného zboží nebo služeb, které jsou odlišitelné, **a současně**
- zvýší se cena smlouvy o částku, která odráží:
 - samostatné prodejní ceny účetní jednotky týkající se nově příslibeného zboží nebo služeb a

- veškeré úpravy této ceny provedené vzhledem k okolnostem konkrétní smlouvy (tj. např. sleva poskytnutá zákazníkovi na dodatečné zboží z toho důvodu, že účetní jednotka nemusí vynaložit náklady související s prodejem, které by jí jinak vznikly při prodeji tohoto zboží jinému zákazníkovi).

Příklad - Modifikace smlouvy zaúčtovaná jako samostatná smlouva

Účetní jednotka uzavřela se zákazníkem smlouvu na dodání 500 ks svých výrobků v ceně 1 000 Kč/ks v průběhu následujících osmi měsíců. Poté, co účetní jednotka zákazníkovi dodala 350 ks výrobků, uzavřela se zákazníkem dodatek ke smlouvě na dodání dodatečných 200 ks výrobků. Cena dodatečně sjednaných výrobků byla sjednána na 980 Kč/ks (snížení ceny je důsledkem nižších transakčních a přepravních nákladů).

Řešení

Sjednaný dodatek k původní smlouvě se zákazníkem představuje modifikaci smlouvy, která se zaúčtuje jako samostatná smlouva, neboť jsou splněny obě podmínky uvedené ve standardu, tj. ujednaný dodatek zvyšuje jednak rozsah plnění původní smlouvy (místo původních 500 ks výrobků bude nově dodáno celkem 850 ks) a jednak cenu smlouvy, přičemž cena dodatečně sjednaných výrobků odráží samostatnou prodejní cenu výrobků upravenou o částku vztahující se ke konkrétní smlouvě (zohlednění nižších transakčních a přepravních nákladů).

V případě, že modifikace nespĺňuje podmínky pro samostatné zaúčtování, účtuje se o ní buď jako o ukončení stávající smlouvy a současně uzavření smlouvy nové (prospektivně), nebo jako o úpravě stávající smlouvy.

Příklad - Modifikace smlouvy zaúčtovaná jako ukončení stávající a uzavření nové smlouvy

Účetní jednotka uzavřela čtyřletou smlouvu na provádění úklidových prací v administrativní budově zákazníka za 400 000 Kč ročně (tj. celková hodnota smlouvy činí 1 600 000 Kč). Na konci třetího roku uzavřely smluvní strany dodatek k původní smlouvě, v němž si sjednaly snížení ceny úklidových prací ve čtvrtém roce na 300 000 Kč a současně prodloužení smlouvy o dva roky, přičemž roční cena v těchto dvou letech bude činit 360 000 Kč. Pokud by účetní jednotka úklidové služby prodala samostatně jiným zákazníkům, činila by jejich cena v pátém a šestém roce smlouvy 420 000 Kč ročně.

Řešení

Modifikace v podobě smluvního dodatku zvýší rozsah přislíbeného plnění ze strany účetní jednotky i cenu smlouvy, avšak toto zvýšení ceny neodráží samostatnou prodejní cenu úklidových prací. Současně platí, že dodatečně sjednané úklidové práce jsou odlišitelné od již poskytnutých prací. Dodatek sjednaný k původní smlouvě na poskytování úklidových prací tudíž představuje modifikaci smlouvy, kterou účetní jednotka zaúčtuje jako ukončení stávající smlouvy a uzavření smlouvy nové.

V prvních třech letech smlouvy účetní jednotka vykáže výnos ve výši 400 000 Kč ročně. Po modifikaci smlouvy účetní jednotka zaúčtuje novou tříletou smlouvu na poskytování úklidových prací v celkové hodnotě 1 020 000 Kč (= 300 000 Kč za čtvrtý rok + 720 000 Kč dohromady za pátý a šestý rok); ve čtvrtém až šestém roce pak vykáže výnos ve výši 340 000 Kč (= 1 020 000 Kč / 3).

Vykazování smlouvy se zákazníkem ve výkazu o finanční pozici

Účetní jednotka vykáže smlouvu se zákazníkem ve svém výkazu o finanční pozici jako smluvní aktivum nebo smluvní závazek v závislosti na vztahu mezi plněním ze strany účetní jednotky a úhradou zákazníka.

Smluvní závazek (contract liability) představuje povinnost účetní jednotky převést zboží nebo služby na zákazníka, za které účetní jednotka obdržela od zákazníka protihodnotu (případně jí na tuto částku vznikl nárok). Účetní jednotka tedy vykáže smlouvu jako smluvní závazek ve svém výkazu o finanční pozici v případě, že zákazník za zboží nebo služby zaplatil (či účetní jednotce vznikl právní nárok na tuto platbu) ještě před tím, než došlo k poskytnutí plnění ze strany účetní jednotky.

Oproti tomu **smluvní aktivum** (contract asset) vyjadřuje právo účetní jednotky na protihodnotu výměnou za zboží nebo služby, které účetní jednotka již převedla na zákazníka. Účetní jednotka jej vykáže tehdy, předchází-li plnění ze strany účetní jednotky jeho úhradě zákazníkem. U každého smluvního aktiva je účetní jednotka v souladu s pravidly IFRS 9 *Finanční nástroje* povinna posoudit, zda nedošlo k jeho znehodnocení (impairment).

Každý nepodmíněný závazek zákazníka uhradit účetní jednotce poskytnuté plnění (zboží nebo služby) vykáže účetní jednotka samostatně jako svou **pohledávku za zákazníkem** (receivable).

2. krok: Identifikace závazků k plnění – povinností vyplývajících ze smlouvy

Při uzavření smlouvy musí účetní jednotka posoudit zboží nebo služby přislíbené ve smlouvě se zákazníkem a identifikovat jako závazek k plnění (povinnost vyplývající ze smlouvy) každý příslib převodu na zákazníka, který se týká buď:

- a) zboží nebo služby (nebo souboru zboží nebo služeb), které jsou **odlišitelné**; nebo
- b) série odlišitelného zboží nebo služeb, které jsou v podstatě stejné a které mají stejný způsob převodu zboží na zákazníka.

Závazky k plnění identifikované ve smlouvě nemusejí být omezeny jen na zboží nebo služby výslovně uvedené v dané smlouvě – smlouva totiž může zahrnovat i přísliby, které vychází z běžné obchodní praxe, jejích zveřejněných pravidel nebo konkrétních prohlášení, pokud v době uzavření smlouvy tyto přísliby vytvářejí u zákazníka reálné očekávání, že účetní jednotka zboží nebo službu na tohoto zákazníka převede.

Zboží nebo služba, které byly přislíbeny zákazníkovi, jsou odlišitelné, pokud:

- a) **jsou způsobitelné samy o sobě být odlišitelné** – zákazník může mít z daného zboží nebo služby prospěch⁴⁰ buď samostatně, nebo společně s dalšími zdroji, které jsou zákazníkovi snadno dostupné,⁴¹ a současně
- b) **jsou odlišitelné v kontextu dané smlouvy** – příslib účetní jednotky převést zboží nebo službu na zákazníka je samostatně identifikovatelný oproti jiným příslibům ve smlouvě, tzn. dané zboží nebo služba nejsou vysoce závislé na jiném zboží nebo službách přislíbených ve smlouvě ani s nimi nejsou do značné míry vzájemně spojeny (zákazník se může rozhodnout, že dané zboží nebo službu nekoupí, aniž by to výrazně ovlivnilo

⁴⁰ Prospěch může spočívat v použití zboží nebo služby, spotřebě nebo prodeji za částku vyšší než hodnotu šrotu nebo v použití jiným způsobem, který generuje ekonomický prospěch.

⁴¹ Snadno dostupným zdrojem je zboží nebo služba, které je prodáváno samostatně (danou účetní jednotkou nebo jinou účetní jednotkou), nebo zdroj, který zákazník již obdržel od účetní jednotky (včetně zboží nebo služeb, které účetní jednotka již převedla na zákazníka v souladu se smlouvou) nebo na základě jiných transakcí nebo událostí.

ostatní zboží a služby přislíbené ve smlouvě) nebo zboží nebo služba významným způsobem nemodifikuje jiné zboží nebo službu přislíbené ve smlouvě.

Každé přislíbené zboží nebo služba, které jsou odlišitelné, představují **samostatný závazek k plnění** a musí se o nich samostatně účtovat. Za samostatný závazek k plnění (samostatnou povinnost plnit) považuje standard za určitých okolností i **záruku** na prodané produkty (podrobněji viz dále).

Nelze-li zboží nebo službu odlišit jako samostatné závazky k plnění, musí je účetní jednotka zkombinovat s jiným přislíbeným zbožím nebo službami, dokud neidentifikuje soubor zboží nebo služeb, které jsou odlišitelné. V některých případech to povede až k tomu, že účetní jednotka bude ve veškerém zboží nebo službách přislíbených ve smlouvě účtovat jako o jediném závazku k plnění.

Přislíbeným zbožím nebo službou mohou být např.

- prodej výrobků;
- prodej zboží (zásoby maloobchodního prodejce);
- provedení smluvně dohodnutého úkolu pro zákazníka;
- výstavba, výroba nebo vývoj aktiva v zastoupení zákazníka;
- poskytování licencí;
- prodej práv k zboží nebo službám zakoupeným účetní jednotkou;
- poskytování služeb (např. aktualizace softwaru, školení) atd.

Příklady – Identifikace odlišitelného zboží nebo služby/závazků k plnění ve smlouvě

A) Účetní jednotka, společnost vyvíjející software, uzavřela se zákazníkem smlouvu na dodání počítačového softwaru, jeho instalaci, poskytování průběžných aktualizací a online technické podpory po dobu tří let. Účetní jednotka běžně prodává software, instalační služby a technickou podporu samostatně. Instalaci daného softwaru nabízí na trhu i jiné účetní jednotky – zákazník má možnost využít jejich služeb. Ačkoli jsou průběžné aktualizace ze strany účetní jednotky doporučované, software může fungovat i bez nich.

Řešení

Zboží, resp. služby představují samostatný závazek k plnění identifikovaný ve smlouvě, jsou-li odlišitelné, tj. způsobilé být samy o sobě odlišitelné a současně odlišitelné v kontextu smlouvy.

Dodání softwaru předchází poskytnutí dalších služeb obsažených ve smlouvě (instalačních služeb, průběžných aktualizací, technické podpory), přičemž může být dodán samostatně bez těchto dalších služeb. Z instalace, průběžných aktualizací a technické podpory ale může zákazník získat v kombinaci se softwarem prospěch. Všechna plnění obsažená ve smlouvě tak splňují požadavek standardu na způsobilost být sama o sobě odlišitelná.

Dále je nutné posoudit, zda jednotlivá plnění nejsou na sobě vysoce závislá. Ačkoli instalační služby integrují software do hardwarového zařízení zákazníka, neomezují zákaznickou schopnost software využívat a získávat z něj prospěch, protože instalační služby může zákazník získat i od jiných účetních jednotek působících na trhu. Průběžné aktualizace a technická podpora také nejsou spojeny se softwarem – i když si je zákazník nekoupí, může software používat a získávat z něj prospěch. Software ani ostatní plnění ve smlouvě na sobě nejsou vysoce závislé; účetní jednotka je může poskytovat zákazníkovi samostatně. Jednotlivá plnění jsou tudíž v kontextu dané smlouvy odlišitelná.

Software, instalační služby, průběžné aktualizace a technická podpora splňují obě podmínky odlišitelnosti, a představují tak čtyři samostatné závazky k plnění identifikované ve smlouvě.

B) Stavební společnost uzavřela se zákazníkem smlouvu na výstavbu příjezdové cesty k výrobnímu závodu zákazníka. Stavební společnost je ze smlouvy odpovědná za projekt jako celek, tj. přípravu projektové dokumentace, přípravu parcely pro účely stavby, zajištění stavebního materiálu, provedení samotné stavby a instalaci bezpečnostních prvků (svodidla ad.).

Řešení

Jednotlivá plnění přislíbená ve smlouvě jsou způsobilá být samostatně odlišitelná – zákazník z nich může mít prospěch samostatně, nebo společně s dalšími zdroji, které jsou mu dostupné. K tomuto závěru lze dospět na základě skutečnosti, že stavební společnosti a konkurenti prodávají jednotlivá plnění rovněž samostatně různým zákazníkům, tzn. zákazník je potenciálně schopen nakoupit jednotlivá plnění od jiné společnosti a čerpat z nich prospěch. Nicméně přislíbené zboží a služby nejsou samostatně identifikovatelné v kontextu smlouvy. Stavební společnost totiž všechna smluvní plnění vzájemně integruje do jednoho výstupu (příjezdové cesty k výrobnímu závodu).

Vzhledem k tomu, že nejsou kumulativně splněny obě podmínky odlišitelnosti zboží a služeb ve smlouvě, je celá smlouva pro účely účetnictví považována za jediný závazek k plnění.

C) Mobilní operátor uzavřel se zákazníkem dvouletou smlouvu, na jejímž základě mu poskytl mobilní telefon s tarifem zahrnujícím 50 GB dat, 500 SMS a 200 volných minut volání měsíčně. Ačkoli je telefon poskytován v rámci smlouvy, není vázán na SIM kartu daného operátora. Zákazníci běžně mají možnost si od operátora zakoupit tarify s různými kombinacemi mobilních dat, SMS a volných minut. Není ale možné si samostatně zakoupit pouze mobilní data, SMS ani volné minuty.

Řešení

Mobilní telefon představuje přislíbené zboží, které je samo o sobě způsobilé být odlišitelné, neboť zákazník z něj může mít prospěch samostatně, případně společně s dalšími zdroji, které jsou mu dostupné. Současně se jedná o zboží samostatně identifikovatelné v kontextu smlouvy, jeho použití není závislé na jiném smluvním plnění (tj. tarifu). O tomto svědčí skutečnost, že snadnou výměnou SIM karty může zákazník využít služby poskytované jinými mobilními operátory. Mobilní telefon tak představuje samostatný závazek k plnění.

Z mobilních dat, SMS a volných minut volání může zákazník mít prospěch samostatně (tzn. jsou způsobilé samy o sobě být způsobilé), nicméně spolu vzájemně úzce souvisí – tvoří jeden nedílný celek v podobě tarifu. Zákazník se nemůže rozhodnout, že některé z těchto mobilních služeb od operátora nekoupí. Mobilní data, SMS a volné minuty nejsou samostatně odlišitelnými službami a nepředstavují jednotlivé závazky k plnění. Druhým samostatným závazkem k plnění identifikovaným ve smlouvě je mobilní tarif jako celek.

Záruky

Účetní jednotky mohou poskytovat v souvislosti s prodejem svých produktů zákazníkům záruku, a to na základě smlouvy, právního řádu daného státu nebo běžných obchodních zvyklostí či praxe zavedené mezi smluvními stranami.

Pro účely zaúčtování rozlišuje IFRS 15 dva typy záruk:

- **záruka typu ujištění** (assurance-type warranty) – jedná se o záruku, jejímž účelem je poskytnout zákazníkovi ujištění, že příslušný produkt bude fungovat v souladu s dohodnutými specifikacemi; tento typ záruky nepředstavuje samostatný závazek k plnění dle IFRS 15 a je účtován v souladu s IAS 37 *Rezervy, podmíněné závazky a podmíněná aktiva*;
- **záruka typu služby** (service-type warranty) – jde o záruky, které poskytují zákazníkovi kromě ujištění, že produkt je v souladu s dohodnutými specifikacemi, navíc i službu (za takové záruky standard považuje také záruky, které si může zákazník zakoupit samostatně, např. rozšířená či prodloužená záruka); účetní jednotka tento typ záruky zaúčtuje jako samostatný závazek k plnění v souladu s IFRS 15 a alokuje na tento závazek část transakční ceny.

Při posuzování toho, zda daná záruka je zárukou typu ujištění nebo typu služby, musí účetní jednotka zvážit např.:

- zda je poskytnutí záruky vyžadováno právními předpisy – pokud je účetní jednotka povinná na základě právních předpisů poskytnout záruku, poskytnutá záruka spíše nepředstavuje samostatný závazek k plnění, neboť smyslem takových právních předpisů je ochrana zákazníka před rizikem nákupu vadných produktů;
- délku období, na které se záruka vztahuje – čím delší je toto období, tím větší je pravděpodobnost, že přislíbená záruka představuje závazek k plnění, protože je pravděpodobnější, že účetní jednotka poskytuje službu navíc k ujištění, že produkt je v souladu s dohodnutými specifikacemi;
- povahu úkolů, které účetní jednotka přislíbí provést – je-li nutné, aby účetní jednotka provedla určité úkoly s cílem poskytnout ujištění, že produkt je v souladu s dohodnutými specifikacemi, pak tyto úkoly nebudou spíše samostatným závazkem k plnění (např. zaslání vyměněného/opraveného vadného produktu zpět zákazníkovi).

Příklad - Záruka typu služby vs. záruka typu ujištění I

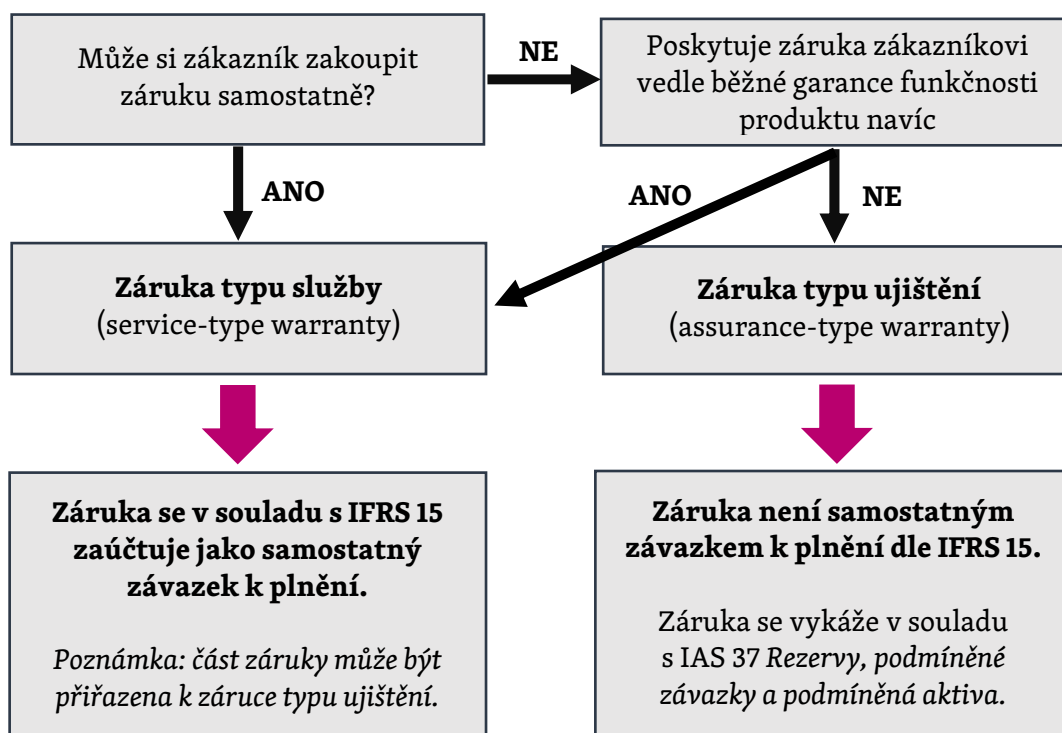
Účetní jednotka je prodejcem standardních a luxusních automobilů. Na standardní automobily poskytuje účetní jednotka dvouletou záruku, která je vyžadována právními předpisy, a na luxusní automobily tříletou záruku. Dodatečná roční záruka u luxusních automobilů je poskytována proto, že účetní jednotka předpokládá, že se u kvalitnějších materiálů použitých při výrobě luxusních aut mohou skryté vady projevit až v delším časovém horizontu.

Řešení

Dvouletá záruka je vyžadována právními předpisy státu, který tím chrání zákazníky před rizikem nákupu vadných produktů. Tato záruka bude účetní jednotkou posouzena jako záruka typu ujištění a nevykáže ji jako samostatný závazek k plnění (účetní jednotka vytvoří rezervu na záruční opravy v souladu s IAS 37 *Rezervy, podmíněné závazky a podmíněná aktiva*).

Jednoletá záruka poskytovaná nad rámec zákonné záruky by byla normálně posouzena jako záruka typu služby a byla by vykázána jako samostatný závazek k plnění. V tomto případě tomu ale tak není. Účetní jednotka tuto záruku poskytuje kvůli skutečnosti, že se skryté vady u kvalitnějších materiálů projeví až po delším čase. Tudíž i tato záruka slouží k ujištění zákazníků, že příslušný produkt bude fungovat v souladu se specifikacemi sjednanými ve smlouvě.

Rozhodovací diagram, zda se jedná o záruku typu služby nebo ujištění, je dle IFRS 15 následující:

Příklad - Záruka typu služby vs. záruka typu ujištění II

Účetní jednotka uzavřela dne 1. 1. 20X1 smlouvu se zákazníkem na prodej výrobního zařízení za smluvní cenu 2 000 000 Kč. Právní řád daného státu ukládá účetní jednotce povinnost poskytovat záruční opravy (tzn. garantovat, že výrobky budou fungovat v souladu s dohodnutými specifikacemi) po dobu 24 měsíců. Na základě minulých zkušeností účetní jednotka předpokládá, že náklady na záruční opravy budou ročně činit 100 000 Kč. Diskontní sazba zohledňující riziko a časovou hodnotu peněz činí 10 %.

Nad rámec zákonných povinností účetní jednotka poskytla zákazníkovi zdarma prodlouženou záruku v délce 36 měsíců. Stejná rozšířená záruka může být u účetní jednotky zakoupena za 300 000 Kč.

Řešení

Povinnost provádět záruční opravy v délce 24 měsíců vyžadovaná právními předpisy představuje záruku typu ujištění. Účetní jednotka o ní nebude v souladu s IFRS 15 účtovat jako o samostatném závazku k plnění, nýbrž vytvoří rezervu na záruční opravy v souladu s IAS 37 *Rezervy, podmíněné závazky a podmíněná aktiva*, a to ve výši:

$$\text{Rezerva na záruční opravy} = \left(\frac{100\,000}{1+0,1} + \frac{100\,000}{(1+0,1)^2} \right) \text{ Kč} = \mathbf{173\,554\, \text{Kč}}$$

Prodloužená záruka je poskytována jako služba nad rámec záruky poskytující zákazníkovi ujištění, že produkt bude fungovat. Jedná se o záruku typu služby, kterou účetní jednotka musí zaúčtovat jako samostatný závazek k plnění a alokovat na něj část transakční ceny (v rámci smlouvy tak budou zaúčtovány dva závazky k plnění - výrobní zařízení a prodloužená záruka).

Transakční cena bude alokována na závazky v poměru jejich samostatných prodejních cen, jak uvádí následující tabulka (podrobněji viz oddíl věnovaný 4. a 5. kroku pětikrokového modelu pro účtování a vykazování výnosů):

Samostatné závazky k plnění	Samostatná prodejní cena	Výpočet	Výnos (revenue)
Výrobní zařízení	2 000 000 Kč	$2\,000\,000 \cdot \frac{2\,000\,000}{2\,300\,000}$	1 739 130 Kč
Prodloužená záruka	300 000 Kč	$2\,000\,000 \cdot \frac{300\,000}{2\,300\,000}$	260 870 Kč
Celkem:	2 300 000 Kč	---	2 000 000 Kč

Výnos ve výši **1 739 130 Kč** bude uznán v okamžiku prodeje výrobního zařízení (okamžiku přechodu rizik) a výnos v částce **260 870 Kč** až v okamžiku splnění záručního závazku.

Odpovědnost účetní jednotky nahradit zákazníkovi škodu nebo újmu způsobenou vadou produktu nepředstavuje samostatný závazek k plnění. Tyto závazky bude účetní jednotka účtovat v souladu s IAS 37.

3. krok: Určení transakční ceny

Transakční cena představuje částku protihodnoty, na kterou má účetní jednotka dle svého názoru nárok výměnou za převod přislíbeného zboží nebo služeb na zákazníka, s výjimkou částek přijatých jménem třetích stran (např. daň z přidané hodnoty či jiné daně). Při určování transakční ceny musí účetní jednotka zvážit podmínky smlouvy a zavedenou obchodní praxi. Protihodnota přislíbená zákazníkem může zahrnovat pevné částky, variabilní částky nebo obojí.

Odhad transakční ceny ovlivňuje povaha, čas a částka protihodnoty přislíbené zákazníkem, přičemž se předpokládá, že dojde k řádnému splnění smlouvy a že smlouva nebude zrušena, obnovena ani modifikována. Při určování transakční ceny musí účetní jednotka zvážit dopady všech následujících faktorů:

- variabilní složka protihodnoty a omezení jejího odhadu;
- existence významného prvku financování ve smlouvě;
- nepeněžní protihodnota;
- protihodnota splatná zákazníkovi.

Variabilní protihodnota

Variabilní složka transakční ceny může vyplývat z poskytnutých slev, vratek, cenových úlev, pobídek, pokut či penále nebo z existence závazků plynoucích z pravděpodobných refundací určitých částek zákazníkům. Variabilní částka protihodnoty obvykle závisí také na tom, zda dojde nebo nedojde k určité budoucí události. Variabilita týkající se protihodnoty přislíbené zákazníkem může být sjednána buď přímo ve smlouvě, nebo může vyplývat z existence mimosmluvního závazku.

Pokud protihodnota zahrnuje variabilní složku, je účetní jednotka povinna odhadnout výslednou částku úhrady, na kterou bude mít nárok výměnou za převod přislíbeného zboží nebo služby na zákazníka. Pro stanovení výsledné částky nabízí standard dvě metody – účetní jednotka musí zvolit takovou metodu, která podle jejího názoru umožní lépe předvídat částku protihodnoty, na kterou bude mít nárok.

Standard uvádí tyto dvě metody:

- **Metoda očekávané hodnoty** – očekávanou hodnotou se rozumí součet pravděpodobnostně vážených částek, které může v závislosti na podmínkách smlouvy a dalších okolnostech účetní jednotka od zákazníka inkasovat. Standard doporučuje použití této metody v případech, kdy má účetní jednotka velké množství smluv s podobnými charakteristikami.
- **Metoda nejpravděpodobnější částky** – nejpravděpodobnější částka představuje částku protihodnoty, které byla z více možných variant přiřazena nejvyšší pravděpodobnost. Účetní jednotka by měla tuto metodu použít v případě, že smlouva nabízí pouze dva možné výsledky (např. účetní jednotka prémii získá, či nikoli).

Příklad – Metoda očekávané hodnoty a metoda nejpravděpodobnější částky

Dne 1. 7. 20X1 uzavřela účetní jednotka se zákazníkem smlouvu na dodávku speciálně upraveného zařízení na recyklaci plastových obalů s datem dodání 31. 9. 20X1. Cena uvedená ve smlouvě činí 5 000 000 Kč.

- a) Smluvní cena může být snížena, nebo zvýšena o 200 000 Kč za každý týden, o který bude zařízení dodáno dříve, resp. později. Účetní jednotka odhaduje, že zařízení bude schopna dodat 2 týdny před datem dodání s pravděpodobností 15 %, 1 týden před datem dodání s pravděpodobností 20 %, v den dodání s pravděpodobností 40 % a s pravděpodobností 25 % týden po datu dodání.
- b) Cena uvedená ve smlouvě se zvýší o 200 000 Kč, dojde-li k předání zařízení do data dodání. Vzhledem k historickým zkušenostem s podobnými smlouvami se účetní jednotka domnívá, že zařízení bude schopna do data dodání zákazníkovi předat s pravděpodobností 75 %.

Řešení

- a) Vzhledem k více variantám částek, které může účetní jednotka inkasovat s rozdílnou pravděpodobností, se aplikuje pro stanovení výsledné částky variabilní složky protihodnoty metoda očekávané hodnoty:

Termín předání zařízení	Částka bonusu/penále	Pravděpodobnost	Částka vstupující do výsledku
2 týdny před termínem	400 000 Kč	15 %	60 000 Kč
1 týden před termínem	200 000 Kč	20 %	40 000 Kč
1 týden po termínu	- 200 000 Kč	25 %	-50 000 Kč
Celková očekávaná hodnota variabilní složky:			50 000 Kč

Transakční cena (tj. fixní a variabilní složka) činí **5 050 000 Kč**.

- b) Smlouva nabízí pouze dva možné výsledky, proto je v souladu s doporučením standardu vhodné aplikovat metodu nejpravděpodobnější částky. Nejpravděpodobnější výsledek (pravděpodobnost 75 %) představuje varianta, kdy účetní jednotka získá bonus 200 000 Kč za předání zařízení do data dodání. Transakční cena tak činí celkem **5 200 000 Kč**.

Při odhadu variabilní složky transakční ceny musí účetní jednotka dodržovat zásadu opatrnosti a do transakční ceny smí odhadnutou variabilní složku (nebo její část) zahrnout pouze v případě, je-li vysoce pravděpodobné, že při následném vyřešení nejistoty související

s touto variabilní složkou nedojde k zásadnímu snížení celkových vykázaných výnosů. K tomu by mohlo dojít například v situaci, kdy:

- částka protihodnoty je vysoce citlivá vůči faktorům, které jsou mimo vliv účetní jednotky (např. volatilita trhu, úsudek nebo jednání třetích stran, povětrnostní podmínky, vysoké riziko zastarávání zboží ad.);
- předpokládá se, že nejistota týkající se částky protihodnoty nebude po dlouhou dobu vyřešena;
- zkušenosti účetní jednotky s podobnými typy smluv jsou omezené nebo mají omezenou prediktivní hodnotu;
- účetní jednotka běžně poskytuje širokou škálu cenových úlev nebo mění platební podmínky u podobných smluv za podobných okolností;
- u dané smlouvy existuje velké množství a široká škála možných částek protihodnoty.

Na konci každého účetního období je účetní jednotka povinna aktualizovat odhadovanou částku variabilní složky transakční ceny za účelem věrného zobrazení okolností, které nastaly během účetního období. Změnu variabilní složky účetní jednotka alokuje v plném rozsahu na jeden nebo více závazků k plnění na stejném základě jako při uzavření smlouvy (viz oddíl věnující se 4. kroku pětikrokového modelu pro účtování a vykazování výnosů).

Závazky vztahující se k refundaci u prodeje s právem na vrácení (forma variabilní protihodnoty)

Účetní jednotky mohou (nebo ze zákona musí) poskytovat zákazníkům právo na vrácení zakoupeného produktu z různých důvodů (např. nespokojenost s produktem, produkt nesplňuje očekávání). Zejména u internetových prodejů může být míra vrácených produktů vysoká.

Prodej s právem na vrácení produktu představuje formu variabilní protihodnoty. O prodej s právem na vrácení se dle standardu jedná, má-li zákazník při vrácení produktu právo obdržet:

- plnou nebo částečnou refundaci jakékoli uhrazené protihodnoty;
- úvěr, který lze použít k úhradě jiných dlužných částek nebo který představuje dluh účetní jednotky vůči zákazníkovi;
- jiný produkt výměnou; nebo
- kombinaci výše uvedených možností.

Pro účely standardu nejsou za vrácení považovány případy, kdy zákazník vymění jeden produkt za jiný produkt stejného typu, kvality, stavu a ceny (např. jedné barvy nebo velikosti za jinou).

Při převodu produktů s právem na vrácení musí účetní jednotka zaúčtovat:

- **Výnosy z převedených produktů** v částce protihodnoty, na kterou má účetní jednotka dle vlastního očekávání nárok. Při určování této částky protihodnoty musí účetní jednotka aplikovat pravidla vztahující se k variabilní protihodnotě. Účetní jednotka proto nebude vykazovat výnosy vztahující se k produktům, u nichž se předpokládá vrácení;⁴² místo výnosů účetní jednotka vykáže u těchto produktů závazek vztahující se k refundaci.

⁴² U těchto produktů existuje totiž vysoká pravděpodobnost, že při vyřešení nejistoty by došlo k zásadnímu snížení vykázaných výnosů (tj. existuje omezení variabilní protihodnoty).

- **Závazek vztahující se k refundaci** oceněný částkou již přijaté nebo nárokové protihodnoty, na kterou účetní jednotka nemá dle vlastního názoru nárok (tj. částky, které nebyly zahrnuty do transakční ceny a vztahují se k produktům, u nichž se předpokládá vrácení). Účetní jednotka musí ke konci každého účetního období aktualizovat ocenění závazku k refundaci o změny očekávání týkající se částky refundací. Tyto úpravy účetní jednotka vykáže jako výnosy, příp. snížení výnosů.
- **Aktivum (právo zpětně získat produkt) a odpovídající úpravu nákladů na prodej** vztahující se k právu účetní jednotky zpětně získat produkty od zákazníků při úhradě závazku k refundaci. Aktivum se ocení v hodnotě vyskladněných zásob (nebo jiného prodaného produktu) snížené o náklady spojené se zpětným získáním produktu od zákazníka. Na konci každého účetního období musí účetní jednotka aktualizovat ocenění tohoto aktiva vyplývající ze změny očekávání ohledně produktů, které mají být vráceny.

Príslib účetní jednotky, že bude připravena přijmout vrácený produkt v průběhu období pro vrácení, nesmí být zaúčtován jako závazek k plnění navíc k závazku poskytnout refundaci.

Příklad - Prodej s právem na vrácení

Účetní jednotka prodává počítače, u nichž poskytuje zákazníkovi právo na jejich vrácení bez udání důvodu do 30 kalendářních dnů od zakoupení s tím, že zákazníkovi v takovém případě vrátí celou kupní cenu v hotovosti.

Na základě zkušeností z minulých let účetní jednotka předpokládá, že zákazníci vrátí 20 % zakoupených počítačů. Vrácené počítače může účetní jednotka dále prodat za původní prodejní cenu; náklady spojené s vráceným zbožím jsou zanedbatelné.

Dne 1. 5. 20X1 účetní jednotka uzavřela smlouvu se zákazníkem na prodej 100 kusů počítačů v ceně 20 000 Kč/ks. Náklady na prodaný počítač činí 15 000 Kč/ks. Ve lhůtě 30 dnů, dne 10. 5. 20X1, zákazník vrátil 12 ks počítačů.

Řešení

Účetní jednotka na základě svých minulých zkušeností předpokládá, že 20 % (tj. 20 ks) prodaných počítačů bude ve lhůtě pro vrácení zákazníkem vráceno. Účetní jednotka tudíž nemá dle vlastního očekávání nárok na 20 % protihodnoty (tj. 400 000 Kč) přijaté od zákazníka. Tuto částku nelze v okamžiku dodání počítačů vykázat jako výnos (revenue), nýbrž je nutné ji zaúčtovat jako závazek k refundaci.

U zbývajících částí počítačů účetní jednotka nepředpokládá žádné omezení variabilní protihodnoty, proto částku 1 600 000 Kč přijatou od zákazníka vykáže jako výnos (revenue) v okamžiku dodání počítačů zákazníkovi. Účetní jednotka dále zaúčtuje aktivum vyjadřující její právo na vrácené počítače od zákazníka v případě refundace, a to ve výši nákladů na jejich prodej (20 ks · 15 000 Kč = 300 000 Kč).

Při vrácení 10 ks počítačů zákazníkem účetní jednotka zákazníkovi refunduje částku ve výši $12 \text{ ks} \cdot 20 \text{ 000 Kč} = 240 \text{ 000 Kč}$ – v této částce sníží svůj závazek refundaci. Dále odúčtuje své právo na vrácené počítače na vrub účtu Zboží ve výši $12 \text{ ks} \cdot 15 \text{ 000 Kč} = 180 \text{ 000 Kč}$. K okamžiku, kdy lhůta pro vrácení počítačů vyprší, účetní jednotka odúčtuje zbývajících závazek k refundaci ve prospěch výnosů z prodeje a současně odúčtuje zbývajících část práva na vrácené počítače na vrub nákladů na prodané zboží.

V účetnictví se tento příklad projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 5. 20X1	Tržby z prodeje počítačů			
		a. prodejní cena	2 000 000	Peníze	
		b. závazek k refundaci	400 000		Závazky k refundaci
		c. výnos z prodeje	1 600 000		Výnosy z prodeje zboží
2.	1. 5. 20X1	Vyskladnění prodaných počítačů			
		a. náklady na prodané počítače	1 200 000	Náklady na prodané zboží	
		b. právo na vrácené počítače	300 000	Právo na vrácené zboží	
		c. vyskladnění zboží	1 500 000		Zboží
3.	10. 5. 20X1	Vrácení 10 ks počítačů			
		a. refundace zákazníka	240 000	Závazky k refundaci	Peníze
		b. snížení práva na vrácené počítače	180 000	Zboží	Právo na vrácené zboží
4.	1. 6. 20X1 (lhůta pro vrácení vypršela)	Odúčtování zbývajících částí			
		a. závazku k refundaci (uznání výnosu)	160 000	Závazky k refundaci	Výnosy z prodeje zboží
		b. práva na vrácené počítače	120 000	Náklady na prodané zboží	Právo na vrácené zboží

Existence významného prvku financování ve smlouvě

Významný prvek financování existuje tehdy, pokud z časů úhrad odsouhlasených smluvními stranami (explicitně nebo implicitně) plyne zákazníkovi nebo účetní jednotce významný prospěch spočívající ve financování převodu zboží nebo služeb na zákazníka (tzn. mezi dodávkou produktu a platbou uplyne časový úsek delší než jeden rok). V takovém případě musí účetní jednotka upravit přislíbenou částku protihodnoty o dopady časové hodnoty peněz s cílem vykázat výnosy v částce odrážející cenu, kterou by zákazník za přislíbené zboží nebo služby zaplatil, pokud by úhrada probíhala hotově v okamžiku dodání zboží nebo služeb.

Při posuzování, zda smlouva obsahuje významný prvek financování, musí účetní jednotka zvážit všechny relevantní skutečnosti a okolnosti, a to zejména následující dva faktory:

- a) případný rozdíl mezi částkou přislíbené protihodnoty a prodejní cenou přislíbeného zboží nebo služeb při úhradě v hotovosti a současně

b) kombinovaný dopad:

- očekávané délky období mezi okamžikem dodání zboží nebo služeb a okamžikem jejich úhrady zákazníkem a
- převládající úrokové míry na relevantním trhu.

Standard současně uvádí, že významný prvek financování ve smlouvě **neexistuje**, jedná-li se o některou z následujících situací:

- zákazník zaplatil za zboží nebo služby předem a čas převodu tohoto zboží nebo služeb závisí na rozhodnutí zákazníka (např. předplacená telefonní karta, věrnostní body);
- podstatná částka protihodnoty přislíbené zákazníkem je variabilní a částka nebo čas této protihodnoty se mění na základě toho, zda dojde nebo nedojde k budoucí události, která není pod kontrolou zákazníka nebo účetní jednotky (např. transakce, jejichž protihodnotou jsou licenční poplatky); nebo
- rozdíl mezi přislíbenou protihodnotou a platbou za zboží a služby v hotovosti vzniká z jiných důvodů, než je poskytování finančních prostředků buď zákazníkovi nebo účetní jednotce, a tento rozdíl je úměrný danému důvodu (např. platební podmínky mohou poskytovat zákazníkovi ochranu v případě, že účetní jednotka nesplní řádně a včas všechny své závazky plynoucí ze smlouvy).

Příklad - Významný prvek financování při prodeji zboží na splátky (tj. při odložené platbě)

Účetní jednotka uzavřela smlouvu se zákazníkem na prodej chladicího zařízení v celkové hodnotě 1 400 000 Kč se dnem dodání 1. 1. 20X1. V platebních podmínkách si smluvní strany sjednaly, že ke dni dodání uhradí zákazník 500 000 Kč a zbývající částku uhradí ve třech ročních splátkách splatných vždy k 31. 12. příslušného roku. Účetní jednotka odhadla se zohledněním úvěrových charakteristik zákazníka diskontní sazbu na 8 %. Pořizovací cena chladicího zařízení činila 1 200 000 Kč.

Řešení

Smlouva obsahuje významný prvek financování, neboť z načasování plateb plyne zákazníkovi významný prospěch spočívající ve financování nakoupeného chladicího zařízení (mezi dodáním zboží a některými platbami uplyne časový úsek delší než jeden rok). K okamžiku dodání účetní jednotka stanoví výši výnosu (revenue) jako současnou hodnotu splátek (odložených plateb) hrazených zákazníkem v jednotlivých letech:

$$SH = \left(500\,000 + \frac{300\,000}{(1+0,08)} + \frac{300\,000}{(1+0,08)^2} + \frac{300\,000}{(1+0,08)^3} \right) \text{ Kč} = 1\,273\,129 \text{ Kč}$$

Rozdíl mezi výnosem vykázaným k datu dodání chladicího zařízení a celkovou inkasovanou částkou uvedenou ve smlouvě ve výši 126 871 Kč představuje úrok, který se bude vykazovat postupně metodou efektivní úrokové míry, jak uvádí následující tabulka (v Kč):

Datum	Počáteční stav	Inkasovaná platba	Úrok	Snížení pohledávky	Konečný stav
1. 1. 20X1	1 273 129	500 000	---	500 000	773 129
31. 12. 20X1	773 129	300 000	61 850	238 150	534 979
31. 12. 20X2	534 979	300 000	42 798	257 202	277 777
31. 12. 20X3	277 777	300 000	22 223	277 777	0
Celkem	---	1 400 000	126 871	1 273 129	---

V účetnictví se tento příklad projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 1. 20X1	Prodej chladicího zařízení	1 273 129	Pohledávky za zákazníky	Výnosy ze smlouvy
2.	1. 1. 20X1	Náklady na prodané zboží	1 200 000	Náklady na prodané zboží (náklady ze smlouvy)	Zboží
3.	1. 1. 20X1	Inkaso platby ke dni dodání	500 000	Peníze	Pohledávky za zákazníky
4.	31. 12. 20X1	Inkaso roční splátky a. peníze	300 000	Peníze	
		b. úrokový výnos	61 850		Výnosový úrok
		c. snížení pohledávky	238 150		Pohledávky za zákazníky
5.	31. 12. 20X2	Inkaso roční splátky a. peníze	300 000	Peníze	
		b. úrokový výnos	42 798		Výnosový úrok
		c. snížení pohledávky	257 202		Pohledávky za zákazníky
6.	31. 12. 20X3	Inkaso roční splátky a. peníze	300 000	Peníze	
		b. úrokový výnos	22 223		Výnosový úrok
		c. snížení pohledávky	277 777		Pohledávky za zákazníky

Výňatek z výkazu o finanční pozici:

Položka	K 31. 12. 20X1	K 31. 12. 20X2	K 31. 12. 20X3
	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)
Aktiva celkem	135	178	200
Obchodní a jiné pohledávky	535	278	0
Zboží	(1 200)	(1 200)	(1 200)
Peníze	800	1 100	1 400
VK a závazky celkem	135	178	200
Nerозdělený zisk	0	135	178
Hospodářský výsledek	135	43	22

Při úpravě příslibené částky protihodnoty o významný prvek financování musí účetní jednotka použít diskontní sazbu, která by se odrazila v samostatné finanční transakci mezi účetní jednotkou a zákazníkem při uzavření smlouvy. Diskontní sazba musí odrážet úvěrové charakteristiky strany, jež financování obdrží, a rovněž případný kolaterál nebo zajištění poskytnuté zákazníkem nebo účetní jednotkou. Po uzavření smlouvy už nemůže účetní jednotka odhadnutou diskontní sazbu při změně okolností aktualizovat.

Ve výkazu o úplném výsledku se dopady financování (úrokové výnosy nebo úrokové náklady) vykazují **odděleně** od výnosů ze smluv se zákazníky.

Příklad - Významný prvek financování při platbě předem

Účetní jednotka uzavřela se zákazníkem smlouvu na dodání a sestavení důlního zařízení. Ve smlouvě si strany ujednaly, že kontrola nad aktivem přejde na zákazníka po dvou letech (tzn. závazek k plnění bude splněn jednorázově a zařízení bude zákazníkovi dodáno jako celek za dva roky).

Smlouva zahrnuje dvě alternativní možnosti platby. Zákazník má možnost zaplatit 8 000 000 Kč za dva roky (v okamžiku, kdy získá kontrolu nad aktivem), nebo zaplatit 6 000 000 Kč při podpisu smlouvy. Zákazník se rozhodl zaplatit při podpisu smlouvy. V případě potřeby by si účetní jednotka byla schopna od zákazníka zapůjčit finanční prostředky při úrokové sazbě 8 % p. a.

Řešení

Účetní jednotka na základě posouzení doby mezi úhradou ze strany zákazníka a dodáním důlního zařízení (doba překračuje jeden rok) a převládajících tržních úrokových měr došla k závěru, že smlouva obsahuje významný prvek financování.

Implicitní úroková sazba transakce vypočtená ze současné hodnoty 6 000 000 Kč a budoucí hodnoty 8 000 000 Kč činí 15,47 %⁴³. Tato úroková sazba je nezbytná k tomu, aby byly obě alternativní možnosti platby ekonomicky ekvivalentní.

Nicméně na základě ustanovení IFRS 15.64 musí účetní jednotka použít jako diskontní sazbu svou inkrementální (přírůstkovou) sazbu 8 % p. a., neboť jde o sazbu, která by se odrazila v samostatné finanční transakci mezi účetní jednotkou a zákazníkem při uzavření smlouvy.

V účetnictví se významný prvek financování projeví následovně:

- K datu uzavření smlouvy účetní jednotka vykáže smluvní závazek z titulu platby přijaté předem ve výši 6 000 000 Kč.

Časový okamžik	Popis účetní operace	Částka (v Kč)	MD	D
uzavření smlouvy	Inkaso platby od zákazníka - uznání smluvního závazku	6 000 000	Peníze	Smluvní závazky

- V průběhu dvou let trvání smlouvy až do okamžiku převodu kontroly nad aktivem na zákazníka účetní jednotka akruálně uznává úrokový náklad ze závazku při použití inkrementální úrokové míry 8 % p. a.

⁴³ implicitní úroková míra = $\sqrt[n]{\frac{FV}{PV}} - 1 = \left(\sqrt[2]{\frac{8\,000\,000}{6\,000\,000}} - 1 \right) \% = 15,47 \%$

Časový okamžik	Popis účetní operace	Částka (v Kč)	MD	D
Rok 1	Úrokový náklad v prvním roce	480 000	Úrokové náklady	Smluvní závazky
Rok 2	Úrokový náklad ve druhém roce	518 400	Úrokové náklady	Smluvní závazky

- K okamžiku dodání aktiva (převodu kontroly na zákazníka) účetní jednotka uzná výnos (revenue) v hodnotě naběhlé hodnoty smluvního závazku, tj. 6 998 400 Kč (podrobněji viz oddíl věnující se 5. kroku pětikrokového modelu pro účtování a vykazování výnosů).

Časový okamžik	Popis účetní operace	Částka (v Kč)	MD	D
převod kontroly	Uznání výnosu	6 998 400	Smluvní závazky	Výnosy ze smlouvy

Nepeněžní protihodnota

Nepeněžní protihodnoty přislíbené zákazníkem ocení účetní jednotka **reálnou hodnotou**. Nemůže-li účetní jednotka reálnou hodnotu nepeněžní protihodnoty odhadnout, musí tuto protihodnotu ocenit nepřímo odkazem na samostatnou prodejní cenu zboží nebo služeb přislíbených zákazníkovi výměnou za tuto protihodnotu. Pokud zákazník poskytne zboží nebo službu (např. materiál, výrobní prostředky či pracovní síly), aby účetní jednotce usnadnil plnění smlouvy, musí účetní jednotka posoudit, zda získá nad tímto zbožím nebo službou kontrolu. Jedině v takovém případě zaúčtuje toto vložené zboží nebo službu jako nepeněžní protihodnotu přijatou od zákazníka.

Protihodnota hrazená zákazníkovi

Protihodnota hrazená zákazníkovi představuje hotovostní částky, které účetní jednotka uhradí zákazníkovi⁴⁴ (např. platby za kooperační reklamu, platby za umístění výrobku / úpravu prodejních ploch zákazníka), kredity nebo jiné položky (např. kupóny, poukázky, rabaty), které lze započíst proti částkám dlužným účetní jednotce. Hlavním problémem při účtování těchto plateb je to, zda by platba měla být zaúčtována jako snížení tržeb (výnosů), nebo jako běžný nákup od dodavatele (tj. zpravidla jako náklad).

Účetní jednotka musí zaúčtovat protihodnotu hrazenou zákazníkovi jako snížení transakční ceny (tedy i výnosů) v případě, že tato úhrada není poskytována za odlišitelné zboží nebo službu od zákazníka.

Příklad - Protihodnota hrazená zákazníkovi za úpravu prodejních ploch

Účetní jednotka, výrobce sortimentu bio mléčných výrobků, uzavřela se zákazníkem, společností provozující síť supermarketů, jednoletou smlouvu o prodeji svých produktů. Strany si ve smlouvě ujednaly, že zákazník v průběhu roku odebere výrobky v hodnotě 24 000 000 Kč a za účelem zvýšení jejich prodeje upraví regály ve svých provozovnách. Za tuto úpravu regálů se účetní jednotka ve smlouvě zavázala uhradit při podpisu smlouvy

⁴⁴ Jedná se rovněž i o částky hrazené jiným stranám, které od zákazníka koupí zboží nebo služby účetní jednotky.

zákazníkovi nevratnou platbu ve výši 3 000 000 Kč. Dodávky budou rovnoměrné – každý měsíc budou dodány výrobky v hodnotě 2 000 000 Kč.

Řešení

Regály i po úpravě zůstávají ve vlastnictví zákazníka, tzn. účetní jednotka nemá nad nimi kontrolu ani k nim nezískává žádná práva. Současně platí, že protihodnota hrazená zákazníkovi za úpravu regálů (3 000 000 Kč) by nevznikla, pokud by současně nedošlo k prodeji výrobků – protihodnota je vysoce závislá na prodeji výrobků, není ji možné od něj oddělit. Protihodnota hrazená zákazníkovi tudíž nepředstavuje úhradu za odlišitelné zboží nebo službu poskytované zákazníkem a účetní jednotka ji vykáže jako snížení transakční ceny. Platba 3 000 000 Kč bude nejprve zaúčtována jako aktivum, které se bude postupně snižovat při vykazování výnosů za realizaci dodávek výrobků. Každý měsíc účetní jednotka vykáže výnos snížený o 12,5 % (3 000 000 Kč / 24 000 000 Kč), tj. ve výši 1 750 000 Kč.

Pokud protihodnota hrazená zákazníkovi představuje úhradu za odlišitelné zboží nebo službu od zákazníka, pak účetní jednotka zaúčtuje nákup tohoto zboží nebo služby stejným způsobem, jakým účtuje jiné nákupy od dodavatelů. Převýší-li však částka protihodnoty reálnou hodnotu odlišitelného zboží nebo služby poskytované zákazníkem, pak musí účetní jednotka tento přebytek zaúčtovat jako snížení transakční ceny (tj. snížení výnosů). Nelze-li reálnou hodnotu přiměřeně odhadnout, musí být celá protihodnota hrazená zákazníkovi zaúčtována jako snížení transakční ceny.

Příklad - Protihodnota hrazená zákazníkovi v rámci kooperativní reklamy

Účetní jednotka uzavřela se zákazníkem smlouvu týkající se prodeje výrobků v hodnotě 400 000 Kč a jejich související propagace, kterou má dle smluvního ujednání zajistit zákazník v místních novinách. Náklady za zveřejnění reklamy v novinách nese zákazník s tím, že účetní jednotka se zavázala, že mu vždy po zveřejnění reklamy proplatí 50 % těchto nákladů. Reklamní sdělení není zaměřeno pouze na konkrétní výrobky, ale celkově propaguje portfolio a značku účetní jednotky. V minulosti účetní jednotka propagovala své výrobky v místních novinách přímo, za což platila 10 000 Kč (jedná se o běžnou cenu na trhu).

Řešení

Propagace v místních novinách není vysoce závislá na prodeji výrobků zákazníkovi – účetní jednotka může sama bez účasti zákazníka uzavřít s novinami smlouvu na umístění reklamy. Současně se reklama nevztahuje pouze na konkrétní výrobek dodávaný na základě smlouvy, ale zvyšuje povědomí o celé účetní jednotce a portfolio jejích produktů. Tudíž lze propagaci považovat za odlišitelnou službu. Reálnou hodnotu je možné přiměřeně odhadnout, přičemž účetní jednotka platí za poskytnutou službu právě její reálnou hodnotu. Vzhledem k tomu, že protihodnota hrazená zákazníkovi představuje úhradu za odlišitelnou službu, zaúčtuje účetní jednotka protihodnotu hrazenou zákazníkovi jako náklad na propagaci (nedojde k snížení transakční ceny).

Pokud je protihodnota hrazená zákazníkovi zaúčtována jako snížení transakční ceny, musí účetní jednotka vykázat snížení výnosů v okamžiku, kdy nastane pozdější z následujících událostí:

- účetní jednotka vykáže výnosy z převodu zboží nebo služby na zákazníka; a
- účetní jednotka uhradí nebo přislíbí (implicitně i explicitně) uhradit protihodnotu.

4. krok: Přřazení (alokace) transakční ceny jednotlivým závazkům k plnění

Standard vyžaduje alokovat transakční cenu (viz 3. krok modelu) na každý závazek k plnění identifikovaný ve smlouvě (viz 2. krok modelu) v poměru samostatných prodejních cen, tj. cen, za které by účetní jednotka přislíbené zboží nebo služby prodala zákazníkovi samostatně. Pro alokaci transakční ceny na jednotlivé závazky tak musí účetní jednotka určit jejich samostatné prodejní ceny při uzavření smlouvy. Pro určení samostatné prodejní ceny je účetní jednotka povinna použít primárně objektivně zjistitelnou cenu zboží nebo služby, které jsou prodávány samostatně za podobných okolností a podobným zákazníkům (tj. ceny z katalogů či ceníků).

Pokud samostatná prodejní cena zboží nebo služeb ve smlouvě (jednotlivých závazků k plnění) není přímo objektivně zjistitelná, musí ji účetní jednotka odhadnout na základě všech obvykle dostupných informací (vč. tržních podmínek, faktorů specifických pro určitou účetní jednotku a dostupných informací o zákazníkovi). Standard uvádí tři možné přístupy k odhadu samostatné prodejní ceny zboží nebo služeb, tj.:

- **Přístup upraveného tržního posouzení** – tento přístup je založen na odhadu ceny, kterou by byl zákazník ochoten zaplatit na příslušném trhu, na němž účetní jednotka prodává zboží nebo služby. Cena může být odhadnuta na základě cen podobného zboží nebo služeb konkurentů a jejich úpravy podle potřeby tak, aby výsledná odhadnutá cena odrážela náklady a marži účetní jednotky.
- **Přístup oceňování pořizovacími náklady a přírůžkou (marží)** – v rámci tohoto přístupu je samostatná prodejní cena stanovena ve výši odhadnutých očekávaných nákladů na splnění závazku k plnění zvýšených o přiměřenou marži účetní jednotky.
- **Zbytkový přístup** – odhadnutá samostatná prodejní cena se stanoví jako celková transakční cena snižená o součet objektivně zjistitelných samostatných prodejních cen jiného zboží nebo služeb přislíbených ve smlouvě. Účetní jednotka může tento přístup využít pouze tehdy, pokud je prodejní cena *vysoce variabilní* (účetní jednotka prodává tytéž produkty různým zákazníkům za široké spektrum různých částek) nebo *nejistá* (účetní jednotka dosud nestanovila cenu daného produktu nebo nikdy dříve nebyl prodáván samostatně).

Příklad - Přístupy k odhadu samostatné prodejní ceny

Účetní jednotka prodala zákazníkovi all-in-one počítač s tříměsíční technickou podporou za celkovou cenu 120 000 Kč, která je splatná týden před samotným dodáním počítače. Účetní jednotka běžně prodává počítač samostatně (bez technické podpory) za cenu 115 000 Kč. Technická podpora nemá stanovenou cenu a není účetní jednotkou zákazníkům nabízena samostatně. Samostatná prodejní cena technické podpory není přímo objektivně zjistitelná, proto ji musí účetní jednotka odhadnout. V závislosti na dostupných informacích může využít jeden z následujících přístupů:

a) Přístup upraveného tržního posouzení:

V rámci tohoto přístupu účetní jednotka hledá na relevantním trhu jiné účetní jednotky, které nabízejí svým zákazníkům podobnou technickou podporu ke svým produktům samostatně. Předpokládejme, že na základě analýzy trhu účetní jednotka zjistila, že konkurence nabízí technickou podporu za ceny v rozmezí od 5 000 Kč do 20 000 Kč. Svou výslednou cenu založenou na cenách konkurentů musí účetní jednotka odhadnout tak, aby odrážela její náklady a marži (tj. za kolik by prodala technickou podporu samostatně svým zákazníkům) a rovněž další ekonomické faktory (tržní podíl, ekonomickou situaci zákazníků apod.). Na základě kvalifikovaného posouzení by účetní jednotka mohla dojít k závěru, že samostatná prodejní cena technické podpory je 12 500 Kč.*

b) Přístup oceňování pořizovacími náklady a přírůžkou:

Při aplikaci tohoto přístupu účetní jednotka odhadne veškeré očekávané náklady (přímé i nepřímé) spojené s poskytnutím technické podpory (např. osobní náklady, odpisy, energie, cestovné, spotřebovaný materiál) a součet těchto nákladů navýší o obvyklou marži. Předpokládejme, že účetní jednotka odhadla své náklady na poskytnutí technické podpory na 9 000 Kč a na základě analýzy tržních podmínek a marží dosahovaných u podobných služeb stanovila svou marži na 1 000 Kč. Samostatná prodejní cena technické podpory je tak v tomto případě 10 000 Kč.*

c) Zbytkový přístup:

Pro využití zbytkového přístupu předpokládejme, že prodejní cena technické podpory je nejistá, neboť se jedná o nově poskytovanou službu, u které účetní jednotka není schopna cenu stanovit a kterou nikdy dříve neprodávala na samostatném základě. Samostatná prodejní cena se vypočte jako rozdíl mezi celkovou protihodnotou uvedenou ve smlouvě (120 000 Kč) a samostatnou prodejní cenou all-in-one počítače (115 000 Kč), tj. samostatná prodejní cena technické podpory je 5 000 Kč.

** V případě aplikace přístupu upraveného tržního posouzení a přístupu oceňování pořizovacími náklady a přírůžkou je součet samostatných prodejních cen počítače (115 000 Kč) a technické podpory (12 500 Kč, resp. 10 000 Kč) vyšší než celková protihodnota přislíbená zákazníkem ve smlouvě (120 000 Kč) – rozdíl tvoří slevu poskytnutou zákazníkovi (podrobněji viz pododíl věnovaný slevám).*

Přislíbenou **variabilní protihodnotu** může účetní jednotka přiřadit celé smlouvě nebo její určité části, kterou mohou být např.:

- jeden nebo více, ale ne všechny, závazky k plnění uvedené ve smlouvě (např. prémie může být podmíněna tím, že účetní jednotka převede určité přislíbené zboží nebo službu v určitém časovém období); nebo
- jeden nebo více, ale ne všechny, odlišitelné zboží nebo služeb přislíbené v sérii odlišitelného zboží nebo služeb, která je součástí jediného závazku k plnění (např. zvýšení protihodnoty ve druhém roce plnění smlouvy v důsledku pohybu specifikovaného indexu inflace).

Dojde-li ke **změně transakční ceny**, je účetní jednotka povinna alokovat tuto změnu na závazky k plnění uvedené ve smlouvě na stejném základě, jakým byla transakční cena alokována při uzavření smlouvy. V důsledku toho účetní jednotka nesmí při alokaci změny transakční ceny přihlížet ke změnám samostatných prodejních cen, k nimž došlo až po uzavření smlouvy. Částky alokované na již splněný závazek k plnění musí být vykázány jako výnosy nebo jako snížení výnosů okamžitě v období, v němž došlo ke změně transakční ceny.

Sleva

Zákazník získává **slevu**, je-li součet samostatných prodejních cen jednotlivých smluvních závazků k plnění vyšší než celková protihodnota přislíbená ve smlouvě. Účetní jednotka musí alokovat slevu poměrně na všechny závazky k plnění identifikované ve smlouvě na základě poměru samostatných prodejních cen jednotlivých závazků k plnění, s výjimkou případů, kdy má účetní jednotka k dispozici objektivně zjiitelné důkazy o tom, že se celá sleva vztahuje na jeden nebo několik závazků k plnění (nikoli však na všechny závazky). Pokud je sleva alokována v plném rozsahu na jeden nebo více závazků k plnění, musí účetní jednotka alokovat slevu dříve, než použije zbytkový přístup pro odhad samostatné prodejní ceny určitého závazku k plnění.

Příklad – Alokace slevy

Účetní jednotka uzavřela smlouvu se zákazníkem na prodej tří výrobků O, P a Q za celkovou cenu 500 000 Kč. Jednotlivé výrobky jsou odlišitelné a představují samostatné závazky k plnění identifikované ve smlouvě. Samostatné prodejní ceny výrobků uvádí následující tabulka:

Výrobek	Samostatná prodejní cena
Výrobek O	150 000 Kč
Výrobek P	400 000 Kč
Výrobek Q	50 000 Kč
Celkem:	600 000 Kč

Součet samostatných prodejních cen výrobků O, P a Q činí 600 000 Kč, zatímco přislíbená protihodnota pouze 500 000 Kč. Rozdíl 100 000 Kč představuje slevu poskytnutou zákazníkovi, kterou účetní jednotka musí alokovat mezi jednotlivé závazky k plnění identifikované ve smlouvě. Pro účely příkladu předpokládejme tři možné varianty alokace transakční ceny (vč. slevy) na závazky k plnění.

Varianta I:

Účetní jednotka běžně zákazníkům prodává každý výrobek samostatně.

Řešení

Prodává-li účetní jednotka každý výrobek ostatním zákazníkům na trhu samostatně, neexistuje žádná objektivní informace o tom, že by se sleva měla vztahovat ke konkrétnímu závazku k plnění ve smlouvě (k jednomu či dvěma výrobkům). Transakční cena (TC) vč. slevy tak bude alokována mezi všechny závazky k plnění v poměru jejich samostatných prodejních cen na základě vzorce:

$$\text{Alokovaná část TC} = \text{TC} \cdot \frac{\text{samostatná prodejní cena výrobku}}{\text{součet všech samostatných prodejních cen výrobků}}$$

Alokovanou část transakční ceny vč. výpočtu uvádí následující tabulka:

Výrobek (závazek k plnění)	Alokovaná část transakční ceny (výnos vykázáný při dodání)	Výpočet
Výrobek O	125 000 Kč	$\left(500\,000 \cdot \frac{150\,000}{600\,000}\right)$ Kč
Výrobek P	333 333 Kč	$\left(500\,000 \cdot \frac{400\,000}{600\,000}\right)$ Kč
Výrobek Q	41 6667 Kč	$\left(500\,000 \cdot \frac{50\,000}{600\,000}\right)$ Kč
Celkem:	500 000 Kč	---

Varianta II:

Účetní jednotka běžně prodává výrobek O zákazníkům samostatně za cenu 150 000 Kč, zatímco výrobky P a Q jim prodává společně za cenu 350 000 Kč.

Řešení

Prodejní cena souboru výrobků P a Q činí 350 000 Kč, ačkoli součet jejich samostatných prodejních cen je 450 000 Kč. Účetní jednotka tak má k dispozici objektivně zjistitelnou informaci o tom, že při alokaci transakční ceny (TC) by sleva měla být zohledněna pouze ve vztahu k výrobkům P a Q, a to na základě následujícího vzorce:

$$\begin{aligned} \text{Alokovaná část TC} &= \\ &= \text{společná prodejní cena výrobků P + Q} \cdot \frac{\text{samostatná prodejní cena výrobku}}{\text{součet všech samostatných prodejních cen výrobků}} \end{aligned}$$

Alokovanou část transakční ceny vč. výpočtu uvádí následující tabulka:

Výrobek (závazek k plnění)	Alokovaná část transakční ceny (výnos vykázáný při dodání)	Výpočet
Výrobek O	150 000 Kč	samostatná prodejní cena
Výrobek P	311 111 Kč	$\left(350\,000 \cdot \frac{400\,000}{450\,000}\right)$ Kč
Výrobek Q	38 889 Kč	$\left(350\,000 \cdot \frac{50\,000}{450\,000}\right)$ Kč
Celkem:	500 000 Kč	---

Varianta III:

Účetní jednotka běžně prodává výrobek O zákazníkům samostatně za cenu 150 000 Kč, zatímco výrobky P a Q jim prodává společně za cenu 350 000 Kč. Při podpisu původní smlouvy uzavřela účetní jednotka se zákazníkem dodatek na dodání výrobku Z, jehož samostatná prodejní cena na trhu kolísá mezi 50 000 Kč až 400 000 Kč.

Řešení

Prodejní cena souboru výrobků P a Q činí 350 000 Kč, ačkoli součet jejich samostatných prodejních cen je 450 000 Kč. Účetní jednotka tak má k dispozici objektivně zjistitelnou informaci o tom, že při alokaci transakční ceny (TC) by sleva měla být zohledněna pouze ve vztahu k výrobkům P a Q (postup alokace je stejný jako ve variantě II).

Samostatná prodejní cena výrobku Z na trhu kolísá, účetní jednotka proto zvolí pro odhad jeho samostatné prodejní ceny zbytkový přístup. Před jeho aplikací musí alokovat slevu na příslušné závazky k plnění.

Alokovanou část transakční ceny vč. výpočtu uvádí následující tabulka:

Výrobek (závazek k plnění)	Alokovaná část transakční ceny (výnos vykázáný při dodání)	Výpočet
Výrobek O	150 000 Kč	samostatná prodejní cena
Výrobek P	311 111 Kč	$\left(350\,000 \cdot \frac{400\,000}{450\,000}\right)$ Kč
Výrobek Q	38 889 Kč	$\left(350\,000 \cdot \frac{50\,000}{450\,000}\right)$ Kč
Výrobek Z	160 000 Kč	zbytková částka (660 000 - 500 000) Kč
Celkem:	660 000 Kč	---

Opce zákazníka na získání dalšího zboží nebo služby

Opce zákazníka na získání dalšího zboží nebo služby zdarma nebo se slevou mohou mít podobu pobídek k dalšímu nákupu (kupř. dárkové či slevové poukazy), věrnostních programů či opcí na obnovení smlouvy.

Na základě opce poskytnuté zákazníkovi vzniká účetní jednotce samostatný závazek k plnění ze smlouvy v případě, že tato opce poskytuje zákazníkovi právo (material right) nakoupit zboží nebo služby za cenu nižší a kterou by zákazník nezískal, pokud by smlouvu neuzavřel (např. výše slevy převyšuje běžně poskytovaný rozsah slev poskytovaný ostatním zákazníkům na příslušném trhu).⁴⁵ Zákazník tak vlastně zaplatí účetní jednotce předem za budoucí zboží nebo služby – v takovém případě je účetní jednotka oprávněna vykázat výnos až v okamžiku převodu tohoto budoucího zboží, nebo v okamžiku vypršení platnosti opce.

Za výše uvedených podmínek představuje opce samostatný závazek k plnění, na který musí účetní jednotka alokovat transakční cenu v poměru samostatných prodejních cen závazků k plnění. Účetní jednotka tudíž musí přímo zjistit, nebo odhadnout samostatnou prodejní cenu opce. Tento odhad musí odrážet:

- slevu, kterou by zákazník získal, kdyby opci uplatnil, upravenou o jakoukoli slevu, kterou by získal i bez uplatnění opce; a
- pravděpodobnost uplatnění opce.

Příklad – Sleva poskytnutá zákazníkovi na další nákup

Účetní jednotka při prodeji svého produktu v hodnotě 20 000 Kč poskytla zákazníkovi 30% slevový poukaz na celý příští nákup, který je možné uplatnit nejpozději do 30 dnů. Účetní jednotka plánuje v příštích 30 dnech v rámci své obvyklé promo akce poskytnout všem zákazníkům slevu ve výši 10%. Podmínky uplatnění slevového kupónu stanovují, že slevy není možné kombinovat. Na základě minulých zkušeností účetní jednotka zjistila, že slevový kupón průměrně využije 70% zákazníků a že průměrná hodnota jejich nákupu činí 10 000 Kč. Samostatná prodejní cena produktu činí 20 000 Kč.

Řešení

Účetní jednotka musí nejprve zhodnotit, zda lze poskytnutý slevový poukaz (opci poskytnutou zákazníkovi) identifikovat jako závazek k plnění, tzn. musí posoudit, zda opce obsahuje právo zákazníka nakoupit produkty účetní jednotky za cenu nižší, kterou by zákazník bez předchozího uzavření smlouvy s účetní jednotkou nezískal. V tomto příkladu opce takové právo zákazníka obsahuje, a to v podobě 20% slevy (tj. 30% sleva uvedená na poukazu snížená o 10% slevu poskytovanou všem zákazníkům bez nutnosti předchozího uzavření smlouvy).

Odhad samostatné prodejní ceny opce (slevového poukazu) stanoví účetní jednotka z průměrné výše nákupu zákazníků, kteří slevový kupón uplatnili, upravené o 20% slevu a pravděpodobnost, že bude opce uplatněna (70%):

$$\text{Samostatná prodejní cena opce} = (10\,000 \cdot 0,2 \cdot 0,7) \text{ Kč} = \mathbf{1\,400 \text{ Kč}}$$

Účetní jednotka musí transakční cenu smlouvy (20 000 Kč) alokovat v poměru samostatných prodejních cen jednotlivých závazků k plnění identifikovaných ve smlouvě (tj. včetně zohlednění opce), jak uvádí následující tabulka:

⁴⁵ Získá-li zákazník díky opci cenu, která odráží samostatnou prodejní cenu daného zboží nebo služby, představuje opce (a to i v případě, že ji je možné uplatnit jen na základě sjednání předchozí smlouvy) marketingovou nabídku, kterou účetní jednotka v souladu se standardem zaúčtuje jen tehdy, pokud zákazník opci skutečně uplatní.

Závazek k plnění	Samostatná prodejní cena	Alokovaná část transakční ceny	Výpočet
Produkt	20 000 Kč	18 692 Kč	$\left(20\,000 \cdot \frac{20\,000}{21\,400}\right)$ Kč
Slevový poukaz	1 400 Kč	1 308 Kč	$\left(20\,000 \cdot \frac{1\,400}{21\,400}\right)$ Kč
Celkem:	21 400 Kč	20 000 Kč	---

Účetní jednotka vykáže výnos ve výši 18 692 Kč v okamžiku dodání produktu zákazníkovi. Transakční cenu alokovanou na slevový poukaz vykáže účetní jednotka v okamžiku vypršení platnosti poukazu, nebo v okamžiku uplatnění poukazu (podrobněji viz 5. krok pětikrokového modelu).

5. krok: Vykázání výnosů v okamžiku splnění závazku k plnění

Výnosy (revenue) je dle standardu možné vykázat teprve v okamžiku, kdy dojde ke splnění závazku k plnění identifikovaného ve smlouvě, tzn. dojde k převodu přislíbeného zboží nebo služby ze strany účetní jednotky na zákazníka. Pro účely standardu se aktivum (zboží nebo služba) považuje za převedené, získá-li nad ním zákazník **kontrolu**, tj. schopnost rozhodovat o jeho užití, získat z něj v podstatě veškerý zbývající prospěch a zabránit tomu, aby jiné subjekty mohly rozhodovat o užití aktiva a získat z něj prospěch.⁴⁶

U každého závazku k plnění identifikovaného ve smlouvě musí účetní jednotka při uzavření smlouvy určit, zda jej bude plnit průběžně, nebo zda jej splní jednorázově. K **průběžnému** plnění závazku (převodu kontroly nad aktivem na zákazníka) dochází, je-li splněno alespoň jedno z následujících kritérií:

- zákazník přijímá a spotřebovává prospěch plynoucí z plnění poskytovaného účetní jednotkou současně s tím, jak účetní jednotka toto plnění poskytuje (např. pravidelně poskytované úklidové služby, smlouvy na vedení účetnictví, telefonní služby);
- plněním poskytovaným účetní jednotkou vzniká nebo se zhodnocuje aktivum, přičemž zákazník toto aktivum kontroluje již v době jeho vytváření nebo zhodnocování (např. výstavba budovy na pozemku zákazníka, na zakázku vytvářený software přímo integrovaný do stávající počítačové sítě zákazníka);
- plněním poskytovaným účetní jednotkou nevzniká aktivum, pro které by účetní jednotka měla alternativní využití, přičemž za poskytnuté plnění má účetní jednotka nárok na úhradu od zákazníka (např. výroba zařízení speciálně navržených podle potřeb zákazníka, developerská výstavba budov, provedení auditu účetní závěrky, právní zastoupení před soudem).

U každého průběžně plněného závazku k plnění je účetní jednotka povinna vykazovat výnosy průběžně ve výši stanovené na základě zvolené **metody měření pokroku** plnění sjednaného závazku k plnění. Účetní jednotka musí zvolit takovou metodu, která nejlépe odráží způsob převodu kontroly nad aktivem na zákazníka (tj. nejlépe vyjadřuje stupeň rozpracovanosti/procento dokončení zakázky). Pro každý průběžně plněný závazek k plnění

⁴⁶ Prospěch získaný z aktiva představují potenciální peněžní toky (přítoky peněžních prostředků nebo úspory v oblasti odtoků peněžních prostředků), které lze přímo nebo nepřímo v souvislosti s aktivem získat, např. využitím aktiva k výrobě zboží nebo poskytování služeb, využitím aktiva ke zvýšení hodnoty jiných aktiv, prodejem nebo směnou aktiva, využitím aktiva k vypořádání závazků či držením aktiva.

Lze uplatnit pouze jednu metodu, přičemž tato metoda pak musí být konzistentně uplatňována u podobných závazků a za podobných okolností.

Klíčovou podmínkou pro vykázání výnosů z průběžně plněných závazků je schopnost účetní jednotky na základě spolehlivých informací pomocí zvolené metody měření pokroku určit **stupeň rozpracovanosti**. Pokud není účetní jednotka schopna spolehlivě stanovit stupeň rozpracovanosti (což je typické zejména v raných fázích trvání smlouvy), ale současně očekává, že zpětně získá náklady vynaložené na splnění závazku, vykáže výnosy v rozsahu těchto dosud vynaložených nákladů. Takto postupuje až do doby, než bude schopna spolehlivě určit stupeň rozpracovanosti a na jeho základě vykázat výnos vztahující se ke splněné části závazku k plnění.

Standard rozlišuje dva druhy metod měření pokroku:

- **Metody výstupů** – při použití těchto metod se výnosy vykazují na základě poměru mezi množstvím zboží nebo služeb, které byly k určitému datu převedeny na zákazníka, a zbývajícím množstvím zboží a služeb, které teprve budou na základě smlouvy zákazníkovi dodány. Součástí metod výstupů jsou průzkumy dosud poskytnutého plnění, ocenění dosažených výsledků/dokončených výkonů, dosažené mezníky, uplynulý čas strávený na plnění závazku či počet vyrobených / dodaných aktiv. Má-li účetní jednotka právo získat od zákazníka protihodnotu v částce, která přímo odpovídá hodnotě poskytnutého plnění, může vykazovat výnosy přímo v částce, kterou má právo fakturovat (tj. kupř. v situaci, kdy si účetní jednotka za poskytování servisních služeb fakturuje fixní hodinovou částku).

Nevýhodu těchto metod lze spatřovat v tom, že výstupy používané k měření pokroku nemusí být přímo objektivně zjištěitelné a informace k jejich ocenění nemusí být účetní jednotce bez vynaložení nepřiměřených nákladů k dispozici (např. v případě ocenění rozpracované výroby).

- **Metody vstupů** – pomocí těchto metod je výnos vykazován ve výši stanovené na základě poměru mezi vstupy účetní jednotky vynaloženými při plnění smluvního závazku k určitému datu (např. vynaložené náklady, strávené normohodiny při plnění zakázky či spotřebované strojové hodiny) a celkovými očekávanými vstupy nezbytnými ke splnění celého závazku (např. celkové odhadované náklady, odhadovaný počet normohodin či strojových hodin). Očekává-li účetní jednotka rovnoměrné vynaládání vstupů po celou dobu plnění závazku, budou rovněž i výnosy vykazovány v průběhu doby plnění rovnoměrně. Případné aktualizace očekávaných vstupů v průběhu doby plnění se v souladu s IAS 8 *Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby* vykazují prospektivně.

Nevýhoda metod vstupů spočívá ve skutečnosti, že ne vždy neexistuje přímý vztah mezi vstupy účetní jednotky a převodem kontroly nad zbožím nebo službami na zákazníka. Účetní jednotka proto musí při aplikaci metod vstupů vždy vyloučit:

- dopady vynaložených nákladů nepřispívajících ke splnění závazku k plnění (kupř. se nevykáží výnosy na základě vynaložených nákladů přiřaditelných k významným neefektivním výdajům, které by se neodrazily ve smluvní ceně, tj. např. náklady na neočekávané množství odpadového materiálu) a
- dopady vynaložených nákladů neúměrných pokroku účetní jednotky při plnění závazku.

Příklad – Měření pokroku metodou procenta dokončení (metoda vstupů)

Účetní jednotka, stavební společnost, uzavřela v roce 20X1 se zákazníkem smlouvu na výstavbu výrobní haly na jeho pozemku v celkové ceně 10 000 000 Kč. Stavební práce mají podle smlouvy trvat tři roky. Účetní jednotka při uzavření smlouvy předpokládá, že celkové náklady na výstavbu výrobní haly dosáhnou částky 8 700 000 Kč. Na základě posouzení růstu dodavatelských cen účetní jednotka k 31. 12. 20X2 aktualizovala svůj odhad celkových nákladů na částku 9 000 000 Kč.

Následující tabulka uvádí skutečně vynaložené a odhadované náklady na dokončení zakázky k datu sestavení účetní závěrky, průběžné fakturace a jejich úhrady zákazníkem.

	K 31. 12. 20X1	K 31. 12. 20X2	K 31. 12. 20X3
Skutečně vynaložené náklady	2 500 000 Kč	3 900 000 Kč	2 600 000 Kč
Zbývající odhadované náklady na dokončení	6 200 000 Kč	2 600 000 Kč	---
Celkové odhadované náklady na dokončení	8 700 000 Kč	9 000 000 Kč ⁴⁷	9 000 000 Kč
Vystavené faktury	2 400 000 Kč	4 600 000 Kč	3 000 000 Kč
Inkaso vystavených faktur	2 000 000 Kč	4 600 000 Kč	3 400 000 Kč

Řešení

Výstavba výrobní haly představuje závazek k plnění, který je plněn průběžně po dobu tří let. Účetní jednotka nemůže vykázat celou transakční cenu okamžitě do výnosů (revenue), nýbrž musí výnosy vykazovat postupně na základě postupu stavebních prací směřujících k dokončení výrobní haly. Účetní jednotka proto musí v jednotlivých letech určit procento dokončení zakázky vyjadřující míru splnění závazku k plnění.

Procento dokončení se stanoví podle následujícího vzorce:

$$\text{Procento dokončení zakázky} = \frac{\text{doposud skutečně vynaložené náklady}}{\text{odhadované celkové náklady na dokončení k datu účetní závěrky}}$$

Výnosy vykázané v jednotlivých letech trvání smlouvy se určí podle vzorce:

$$\text{Výnos v roce X} = (\text{procento dokončení} \cdot \text{transakční cena}) - \text{výnosy vykázané v předchozích letech}$$

⁴⁷ Aktualizace odhadu nákladů, které ještě bude potřeba vynaložit na dokončení zakázky, se v souladu s ustanovením IFRS 15.43 zaúčtuje jako změna v účetním odhadu dle IAS 8 *Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby* prospektivně.

Následující tabulka uvádí procenta dokončení závazku k plnění, náklady a výnosy vykázané ve výkazu o úplném výsledku a hospodářský výsledek v jednotlivých letech trvání:

	K 31. 12. 20X1	K 31. 12. 20X2	K 31. 12. 20X3
Procento dokončení	$\frac{2\,500}{8\,700} = 28,78\%$	$\frac{6\,400}{9\,000} = 71,11\%$	$\frac{9\,000}{9\,000} = 100,00\%$
Vykázané výnosy	$(0,2878 \cdot 10\,000) \text{ Kč} =$ $= 2\,877\,000 \text{ Kč}$	$(7\,111 - 2\,787) \text{ Kč} =$ $= 4\,324\,000 \text{ Kč}$	$(10\,000 - 7\,111) \text{ Kč} =$ $= 2\,889\,000 \text{ Kč}$
Vykázané náklady	2 500 000 Kč	3 900 000 Kč	2 600 000 Kč
Hospodářský výsledek	287 000 Kč	424 000 Kč	289 000 Kč

Náklady skutečně vynaložené na zakázku zachytí účetní jednotka ve svém účetnictví na rozvahovém účtu „Rozpracovaná zakázka“ souvztažně k účtu „Dodavatelé“ či „Peníze“. Průběžné fakturace zákazníkovi se zaúčtují na rozvahový účet „Postupné fakturace“ souvztažně k účtu „Pohledávky za zákazníkem“. Na konci účetního období účetní jednotka zúčtuje skutečně vynaložené náklady a realizované výnosy odpovídající rozpracovanosti zakázky.⁴⁸ Případný rozdíl mezi výší nákladů a výnosů doúčtuje na rozvahový účet „Rozpracovaná zakázka“.

V souladu s požadavky standardu vykáže účetní jednotka ve výkazu o finanční pozici pouze rozdíl mezi rozvahovými účty „Rozpracovaná zakázka“ a „Postupné fakturace“, a to jako:

- **smluvní aktivum**, je-li rozdíl mezi rozvahovými účty kladný;
- **smluvní závazek**, je-li rozdíl mezi rozvahovými účty záporný (hodnotu rozdílu účetní jednotka vykáže ve výkazu v absolutní hodnotě).

Po splnění závazku k plnění účetní jednotka zakázku vyřadí z účetnictví vzájemným zúčtováním účtů „Rozpracovaná zakázka“ a „Postupné fakturace“.

Účetní operace týkající se tohoto příkladu mohou vypadat následovně (pro zjednodušení zanedbejme nutnost zohlednění časové hodnoty peněz u dlouhodobých závazků k dodavatelům) (v Kč):

Číslo	Rok	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	20X1	Náklady vynaložené v průběhu roku 20X1 na realizaci zakázky	2 500 000	Rozpracovaná zakázka	Dodavatelé
2.	20X1	Průběžné fakturace zákazníkovi	2 400 000	Pohledávky za zákazníky	Postupné fakturace
3.	20X1	Inkaso vystavených faktur	2 000 000	Peníze	Pohledávky za zákazníky

⁴⁸ Účetní jednotky běžně toto zúčtování (i výpočet procenta rozpracovanosti) provádějí již v průběhu účetního období.

Číslo	Rok	Popis účetní operace	Částka	MD	D
4.	20X1	Zúčtování nákladů a výnosů dle stupně rozpracovanosti			
		a. vynaložené náklady	2 500 000	Náklady ze smlouvy	
		b. realizované výnosy	2 787 000		Výnosy ze smlouvy
		c. rozdíl mezi náklady a výnosy	287 000	Rozpracovaná zakázka	
5.	20X2	Náklady vynaložené v průběhu roku 20X2 na realizaci zakázky	3 900 000	Rozpracovaná zakázka	Dodavatelé
6.	20X2	Průběžné fakturace zákazníkovi	4 600 000	Pohledávky za zákazníky	Postupné fakturace
7.	20X2	Inkaso vystavených faktur	4 600 000	Peníze	Pohledávky za zákazníky
8.	20X2	Zúčtování nákladů a výnosů dle stupně rozpracovanosti			
		a. vynaložené náklady	3 900 000	Náklady ze smlouvy	
		b. realizované výnosy	4 324 000		Výnosy ze smlouvy
		c. rozdíl mezi náklady a výnosy	424 000	Rozpracovaná zakázka	
9.	20X3	Náklady vynaložené v průběhu roku 20X2 na realizaci zakázky	2 600 000	Rozpracovaná zakázka	Dodavatelé
10.	20X3	Průběžné fakturace zákazníkovi	3 000 000	Pohledávky za zákazníky	Postupné fakturace
11.	20X3	Inkaso vystavených faktur	3 400 000	Peníze	Pohledávky za zákazníky
12.	20X3	Zúčtování nákladů a výnosů dle stupně rozpracovanosti			
		a. vynaložené náklady	2 600 000	Náklady ze smlouvy	
		b. realizované výnosy	2 889 000		Výnosy ze smlouvy
		c. rozdíl mezi náklady a výnosy	289 000	Rozpracovaná zakázka	
13.	20X3	Vyřazení smlouvy z účetnictví po jejím dokončení	10 000 000	Postupné fakturace	Rozpracovaná zakázka

Rozpracovaná zakázka		Dodavatelé					
1.	2 500 000		1.	2 500 000			
4c.	287 000		5.	3 900 000			
5.	3 900 000		9.	2 600 000			
8c.	424 000						
9.	2 600 000	13.	10 000 000				
12c.	289 000						
Postupné fakturace		Pohledávky za zákazníky					
	2.	2 400 000	2.	2 400 000	3.	2 000 000	
	6.	4 600 000	6.	4 600 000	7.	4 600 000	
13.	10 000 000	10.	3 000 000	10.	3 000 000	11.	3 400 000
Peníze		Výnosy ze smlouvy					
3.	2 000 000		4b.	2 787 000			
7.	4 600 000		8b.	4 324 000			
11.	3 400 000		12b.	2 889 000			
Náklady ze smlouvy							
4a.	2 500 000						
8a.	3 900 000						
12a.	2 600 000						

Výňatek z výkazu o finanční pozici:

Položka	K 31. 12. 20X1	K 31. 12. 20X2	K 31. 12. 20X3
	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)
Aktiva celkem	2 787	7 111	10 000
Smluvní aktivum	387	111	0
Obchodní a jiné pohledávky	400	400	0
Peníze	2 000	6 600	10 000
VK a závazky celkem	2 787	7 111	10 000
Obchodní a jiné závazky	2 500	6 400	9 000
Nerozdělený zisk	0	287	711
Hospodářský výsledek	287	424	289

Výňatek z výkazu o úplném výsledku:

Položka	K 31. 12. 20X1	K 31. 12. 20X2	K 31. 12. 20X3
	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)	Částka (v tis. Kč)
Výnosy ze smlouvy	2 787	4 324	2 889
Náklady ze smlouvy	(2 500)	(3 900)	(2 600)
Hospodářský výsledek	287	424	289
Ostatní úplný výsledek	0	0	0
Úplný výsledek celkem	287	424	289

Nenaplní-li účetní jednotka podmínky průběžného plnění závazku, má se za to, že je závazek splněn **jednorázově**. Při jednorázovém splnění závazku účetní jednotka vykáže výnos v okamžiku, v němž zákazník získal kontrolu nad přislíbeným aktivem. Při stanovení okamžiku převodu kontroly na zákazníka musí účetní jednotka zvážit následující ukazatele převodu kontroly:

- účetní jednotka má momentální nárok na úhradu daného aktiva ze strany zákazníka;
- zákazník má k danému aktivu právní titul (došlo k převodu vlastnického práva na zákazníka);
- účetní jednotka fyzicky převedla dané aktivum na zákazníka – fyzická držba aktiva nemusí vždy odpovídat kontrole nad aktivem, např. u některých dohod o zpětném odkupu a u některých konsignačních ujednání může zákazník fyzicky držet aktivum, které kontroluje účetní jednotka, a naopak u některých ujednání o fakturaci před dodáním (tzv. bill-and-hold⁴⁹) může být účetní jednotka fyzickým držitelem aktiva, které kontroluje zákazník;
- podstatná rizika a užítky spojené s vlastnictvím aktiva nese zákazník;
- zákazník aktivum přijal – nicméně je-li účetní jednotka schopna objektivně určit, že kontrola nad aktivem byla na zákazníka převedena v souladu se specifikacemi sjednanými ve smlouvě, pak přijetí zákazníkem představuje pouze formalitu, která neovlivní určení okamžiku převodu kontroly.

⁴⁹ Ujednání typu bill-and-hold představuje smlouvu, na jejímž základě účetní jednotka fakturuje zákazníkovi produkt, avšak i nadále si zachovává fyzickou držbu tohoto produktu, kupř. z důvodu nedostatku skladovacího prostoru zákazníka nebo zpoždění v jeho výrobních plánech. Účetní jednotka vykáže výnos v okamžiku splnění svého závazku k plnění, tj. v okamžiku převodu kontroly nad produktem na zákazníka. K převodu kontroly v souladu s ujednáním bill-and-hold dochází, jsou-li splněna všechna následující kritéria:

- musí existovat podstatný důvod pro ujednání typu bill-and-hold (např. zákazník si ho sám vyžádá);
- produkt musí být samostatně rozlišen s tím, že náleží zákazníkovi;
- produkt musí být aktuálně připraven k fyzickému převodu na zákazníka a
- účetní jednotka nesmí mít možnost produkt využívat nebo ho přeměrovat na jiného zákazníka.

Zůstává-li i po přechodu kontroly na zákazníka produkt ve fyzické držbě účetní jednotky, účetní jednotka v takovém případě poskytuje zákazníkovi službu ve formě úschovy.

Příklad - Jednorázové splnění závazku k plnění

Účetní jednotka uzavřela dne 1. 5. 20X1 se zákazníkem smlouvu na dodání elektromobilu a školení týkajícího se jeho správné obsluhy a údržby v ceně 4 000 000 Kč. Samostatná prodejní cena elektromobilu činí 3 800 000 Kč a školení 200 000 Kč. Dle smlouvy je zákazník povinen uhradit celou smluvní cenu ke dni dodání elektromobilu, k němuž dojde dne 1. 6. 20X1. Dle podmínek smlouvy má školení proběhnout dle časových možností zákazníka nejpozději do dvou měsíců ode dne dodání elektromobilu. Zákazník školení absolvoval 15. 7. 20X1. Pořizovací cena elektromobilu činila 3 500 000 Kč, pro zjednodušení náklady na školení zanedbejme.

Řešení

Smlouva obsahuje dvě odlišitelná plnění (elektromobil a školení), tj. dva závazky k plnění. Každému závazku k plnění musí účetní jednotka na základě poměru jejich samostatných prodejních cen alokovat část transakční ceny (4 000 000 Kč), jak uvádí následující tabulka:

Závazek k plnění	Samostatná prodejní cena	Alokovaná část transakční ceny	Výpočet
Elektromobil	3 800 000 Kč	3 800 000 Kč	$\left(4\,000\,000 \cdot \frac{3\,800\,000}{4\,000\,000}\right)$ Kč
Školení	200 000 Kč	200 000 Kč	$\left(4\,000\,000 \cdot \frac{200\,000}{4\,000\,000}\right)$ Kč
Celkem:	4 000 000 Kč	4 000 000 Kč	---

U každého závazku k plnění musí účetní jednotka při uzavření smlouvy posoudit, zda jej bude plnit průběžně, nebo jednorázově. Vzhledem k tomu, že výše uvedené závazky k plnění nesplňují podmínky průběžného plnění uvedené v ustanovení standardu IFRS 15.35, jedná se o závazky plněné jednorázově, u nichž bude výnos vykázán v okamžiku, kdy zákazník získá kontrolu nad aktivem. Transakční cena alokovaná na elektromobil (3 800 000 Kč) bude jako výnos uznána v okamžiku dodání automobilu (1. 6. 20X1); zbývající část transakční ceny náležející školení se jako výnos vykáže až v den uskutečnění školení (15. 7. 20X1) – do té doby se jedná o smluvní závazek.

V účetnictví se tento příklad projeví následovně (v Kč):

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
1.	1. 6. 20X1	Splnění závazku ze smlouvy - dodání elektromobilu			
		a. inkaso smluvní ceny	4 000 000	Peníze	
		b. uznání výnosu vztahujícího se k dodání elektromobilu	3 800 000		Výnosy ze smlouvy
		c. uznání smluvního závazku vztahujícího se ke školení	200 000		Smluvní závazky

Číslo	Datum	Popis účetní operace	Částka	MD	D
2.	1. 6. 20X1	Náklady na prodaný elektromobil	3 500 000	Náklady na prodané zboží (náklady ze smlouvy)	Zboží
3.	15. 7. 20X1	Uznání výnosu vztahujícího se ke školení ke dni jeho uskutečnění	200 000	Smluvní závazky	Výnosy ze smlouvy

Náklady ze smlouvy

Vedle pětikrokového modelu pro účtování a vykazování výnosů IFRS 15 upravuje vykazování přírůstkových nákladů na získání smlouvy a nákladů přímo souvisejících s plněním smlouvy.

- **Přírůstkové náklady na získání smlouvy** představují náklady, které účetní jednotce vzniknou v souvislosti s uzavřením smlouvy a které by jí nevznikly, pokud by k uzavření smlouvy nedošlo (např. prodejní provize). Očekává-li účetní jednotka, že tyto náklady zpětně získá od zákazníka, vykáže je jako aktivum. V ostatních případech jsou vykázány jako náklady období, v němž byly vynaloženy.⁵⁰
- **Náklady související s plněním smlouvy** se zákazníkem upravuje IFRS 15 pouze v rozsahu, v jakém nespádají do působnosti jiných standardů (např. IAS 2 *Zásoby*, IAS 16 *Pozemky, budovy, zařízení* nebo IAS 38 *Nehmotná aktiva*). Tyto náklady vykáže účetní jednotka jako aktivum, jsou-li splněna všechna následující kritéria:
 - náklady přímo souvisejí se smlouvou nebo s očekávanou smlouvou, kterou účetní jednotka může konkrétně identifikovat (např. přímé osobní náklady, přímý materiál, platby subdodavatelům, odpisy nástrojů a zařízení užívaných při plnění smlouvy, pojištění ad.);
 - náklady vytvářejí nebo zvyšují zdroje účetní jednotky, které budou použity k plnění závazků k plnění v budoucnosti; a
 - předpokládá se, že náklady budou zpětně získány.

Bez ohledu na splnění výše uvedených podmínek nelze jako aktivum vykázat:

- správní náklady;
- náklady na odpadový materiál, práci nebo jiné zdroje pro plnění smlouvy nezohledněné v ceně smlouvy;
- náklady vztahující se ke splněným závazkům k plnění uvedeným ve smlouvě;
- náklady, u nichž účetní jednotka nemůže rozlišit, zda se vztahují k nesplněným závazkům k plnění nebo ke splněným závazkům k plnění.

Aktivované přírůstkové náklady na získání smlouvy a aktivované náklady související s plněním smlouvy musí účetní jednotka systematicky odepisovat a testovat na snížení hodnoty.

⁵⁰ Náklady na získání smlouvy, které by byly vynaloženy bez ohledu na to, zda smlouva byla, či nebyla uzavřena (např. poplatky za právní konzultace, poplatky spojené s dodáním návrhu smlouvy, musí být vykázány jako náklady období, ve kterém byly vynaloženy, s výjimkou případů, kdy tyto náklady lze výslovně přeúčtovat zákazníkovi i v případě, že smlouva nebyla uzavřena.

Zveřejnění

Účetní jednotka je povinna zveřejnit dostatečné informace umožňující uživatelům účetní závěrky pochopit povahu, částky, čas a nejistotu výnosů a peněžních toků vznikajících na základě smluv se zákazníky. Požadavky standardu vyžadují, aby účetní jednotka zveřejnila kvalitativní i kvantitativní informace o smlouvách uzavřených se zákazníkem, tzn. účetní jednotka zveřejní zejména:

- vykázané výnosy ze smluv se zákazníky v členění do kategorií, které zachycují povahu, částky, načasování a nejistotu výnosů a jejich ovlivnění ekonomickými faktory; výnosy je možné členit např. podle:
 - druhu poskytovaného zboží nebo služeb;
 - geografické oblasti;
 - trhu nebo typu zákazníka (kupř. zákazníci ze soukromého či veřejného sektoru);
 - typu smlouvy (kupř. smlouvy s pevně stanovenou cenou, smlouvy o dodávkách materiálu, smlouvy o dílo);
 - doby trvání smlouvy;
 - okamžiku, kdy dojde k převodu kontroly nad zbožím nebo službou na zákazníka atd;
- veškeré ztráty ze znehodnocení vykázané v souladu s IFRS 9 u veškerých pohledávek za zákazníky nebo smluvních aktiv vzniklých na základě smluv se zákazníky;
- počáteční a konečné zůstatky pohledávek za zákazníky, smluvních aktiv a smluvních závazků, a to včetně vysvětlení významných změn zůstatků smluvních aktiv a smluvních závazků během vykazovaného období, k nimž došlo v důsledku:
 - podnikových kombinací;
 - modifikací smluv;
 - změny časového rámce, v němž se právo na protihodnotu stalo nepodmíněným (tj. v důsledku reklasifikace smluvního aktiva na pohledávku);
 - změny časového rámce pro splnění závazku k plnění;
- závazky týkající se vratek, refundací a jiných podobných závazků;
- typy záruk a s nimi související povinnosti;
- souhrnnou částku transakční ceny alokovanou na závazky k plnění, které jsou ke konci vykazovaného období nesplněny, včetně vysvětlení, kdy účetní jednotka očekává, že vykáže tuto částku do výnosů.

Účetní jednotka musí dále zveřejnit úsudky použité při aplikaci pravidel standardu IFRS 15 a změny těchto úsudků, které podstatně ovlivňují určení částky a času výnosů ze smluv se zákazníky. Zejména je potřeba zveřejnit úsudky a jejich změny spojené s určováním času splnění závazků k plnění a transakční ceny a její alokace na jednotlivé závazky k plnění. V neposlední řadě účetní jednotka zveřejní informace týkající se aktiv vykázaných na základě nákladů na získání nebo splnění smlouvy se zákazníkem.

Shrnutí

Cílem standardu IFRS 15 je stanovení principů, které musí účetní jednotka uplatňovat k vykazování užitečných informací týkajících se povahy, částky, času a nejistoty výnosů a peněžních toků, které vyplývají ze smlouvy se zákazníkem, pro uživatele účetní závěrky. Pravidla standardu je možné aplikovat pouze na smlouvy se zákazníkem, tj. osobou, která uzavřela s účetní jednotkou smlouvu za účelem získání zboží nebo služeb, které jsou výstupem běžné činnosti účetní jednotky, výměnou za protihodnotu. Hlavním principem standardu je vykazování výnosů v okamžiku převodu kontroly nad zbožím nebo službou na zákazníka v částce, která odráží protihodnotu, kterou má účetní jednotka dle vlastního očekávání nárok za toto zboží nebo službu od zákazníka obdržet. K naplnění tohoto principu zavádí standard pětikrokový model pro účtování a vykazování výnosů:

- 1. krok: identifikace smlouvy (smluv) se zákazníkem;
- 2. krok: identifikace závazků k plnění;
- 3. krok: určení transakční ceny;
- 4. krok: přiřazení transakční ceny jednotlivým závazkům k plnění;
- 5. krok: vykazování výnosů v okamžiku splnění závazku k plnění.

Vedle pětikrokového modelu standard upravuje vykazování přírůstkových nákladů na získání smlouvy a nákladů přímo souvisejících s plněním smlouvy, požadavky na zveřejnění a další specifické oblasti spojené s vykazováním výnosů (záruky, opce zákazníka na další zboží nebo služby, ujednání typu bill-and-hold ad.).

Otázky k opakování

- 1) Vymezte cíl a rozsah působnosti IFRS 15.
- 2) Definujte základní pojmy v souladu s IFRS 15 (smlouva, smluvní aktivum, smluvní závazek, zákazník, výnos ve smyslu income a revenue, závazek k plnění, samostatná prodejní cena zboží nebo služby, transakční cena u smlouvy se zákazníkem).
- 3) Popište pětikrokový model pro účtování a vykazování výnosů a podrobněji charakterizujte jeho jednotlivé kroky.
- 4) Charakterizujte způsob vykazování záruk v souladu s IFRS 15.
- 5) Definujte významný prvek financování ve smlouvě a uveďte příklady situací, kdy je ve smlouvě se zákazníkem přítomen.
- 6) Charakterizujte metody měření pokroku plnění sjednaného závazku k plnění (tj. metody vstupů a metody výstupů). Uveďte způsob vykazování výnosů při průběžném plnění závazku k plnění.
- 7) Uveďte způsob vykazování přírůstkových nákladů na získání smlouvy a nákladů souvisejících s plněním smlouvy spadajících do působnosti standardu IFRS 15.

16 DANĚ ZE ZISKU – IAS 12

IAS 12 INCOME TAX

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 12.
- Definovat základní pojmy (účetní zisk, zdanitelný zisk, splatná daň, odložená daň, odložený daňový závazek, odložená daňová pohledávka, daňová základna aktiv, daňová základna závazku).
- Vymezit podmínky uznání a oceňování odložených daňových závazků a pohledávek.
- Vymezit údaje nutné ke zveřejnění.

Cíl standardu

Stanovit přístup k účetnímu řešení daní ze zisku. Zásadní otázkou je, jak zaúčtovat běžné a budoucí daňové důsledky:

- budoucí úhrady (vyrovnání) účetních hodnot aktiv (závazků), které jsou vykázány v rozvaze účetní jednotky;
- transakcí a ostatních událostí běžného období, které jsou vykázány v účetní závěrce účetní jednotky.

Rozsah působnosti

Standard se aplikuje v účetnictví pro daně ze zisku.

Definice používaných termínů

Účetní zisk (accounting profit) je zisk nebo ztráta za období před odečtením daňového nákladu.

Zdanitelný zisk (daňová ztráta) (taxable profit – tax loss) je zisk (ztráta) za období, vypočtený podle pravidel stanovených daňovými úřady, z něhož se počítají daně ze zisku splatné.

Daňový náklad (daňový výnos) (tax expense – tax income) je souhrnná částka zahrnutá ve vypočteném čistém zisku nebo ztrátě za období z titulu splatné nebo odložené daně.

Splatná daň (current tax) je částka daní ze zisku k úhradě (k nároku) z titulu zdanitelného zisku (daňové ztráty) za období.

Odložené daňové závazky (deferred tax liabilities) jsou částky daně ze zisku splatné v budoucím období z titulu zdanitelných přechodných rozdílů.

Odložené daňové pohledávky (deferred tax assets) jsou částky daně ze zisku nárokovatelné v příštích obdobích z titulu:

- odčitatelných přechodných rozdílů,
- převedených nevyužitých daňových ztrát,
- převedených nevyužitých daňových odpočtů.

Přechodné rozdíly (temporary differences) jsou rozdíly mezi účetní hodnotou aktiva nebo závazku v rozvaze a jejich daňovou základnou. Přechodné rozdíly jsou buď:

- Zdanitelné (taxable temporary differences) – které vyústí ve zdanitelné částky při určování zdanitelného zisku (daňové ztráty) budoucích období, kdy je účetní hodnota aktiva nebo závazku nárokována nebo uhrazena.
- Odčitatelné (deductible temporary differences) – které vyústí v částky, které jsou odčitatelné při určování zdanitelného zisku (nebo ztráty) budoucích období, kdy je účetní hodnota aktiva nebo závazku nárokována nebo uhrazena.

Daňová základna aktiva nebo závazku (tax base of an assets or liability) je částka přisuzovaná tomuto aktivu nebo závazku pro daňové účely.

Daňová základna aktiva

Daňová základna aktiva je částka, která bude odčitatelná pro daňové účely proti jakémukoliv ekonomickému užítku, který účetní jednotka získá, když ekonomický užitek uhradí účetní hodnotu aktiva. Pokud tyto ekonomické užítky nebudou zdanitelné, daňová základna aktiva se rovná jeho účetní hodnotě.

Příklad 1

Pořizovací náklady stroje jsou 1000. Daňové odpisy, které již byly uplatněny, jsou 400. Výnosy, které vznikají používáním stroje, jsou zdanitelné. Zdanitelné jsou i zisky/ztráty spojené s vyřazením stroje.

Řešení

Daňová základna stroje je 600.

Příklad 2

Pohledávka z úroků má účetní hodnotu 150. Výnosy, které se váží k těmto úrokům, jsou zdanitelné na bázi peněžních toků (zaúčtování nároku na úrok nemá daňový dopad).

Řešení

Daňová základna pohledávky z úroků je 0.

Příklad 3

Pohledávka z obchodních vztahů má účetní hodnotu 1 500. Odpovídající výnosy byly již zahrnuty do zdanitelného zisku v době vystavení faktury.

Řešení

Daňová základna pohledávky z obchodních styků je 1 500.

Příklad 4

Pohledávka z přiznaných dividend od dceřiné společnosti má účetní hodnotu 150. Dividendy nejsou zdanitelné (výnos z dividend nevstupuje do základu daně).

Řešení

Daňová základna pohledávky z dividend je 150.

Příklad 5

Pohledávka z půjčky má účetní hodnotu 150. Splacení půjčky nemá žádné daňové dopady.

Řešení

Daňová základna půjčky je 150.

Daňová základna závazku

Daňová základna závazku je jeho účetní hodnota snižená o položky, které budou odčitatelné pro daňové účely v budoucích obdobích.

V případě výnosů příštích období daňová základna výsledného závazku je jeho účetní hodnota snižená o jakoukoliv částku výnosů, která nebude zdanitelná v budoucích obdobích.

Příklad 1

Výdaje příštích období byly zaúčtovány v hodnotě 120. Náklad, který se váže k této položce, bude odčitatelný pro daňové účely na bázi peněžních toků.

Řešení

Daňová základna výdajů příštích období je 0.

Příklad 2

Výnosy příštích období byly zaúčtovány v hodnotě 200. Odpovídající příjem již byl zdaněn na bázi peněžních toků.

Řešení

Daňová základna výnosů příštích období je 0.

Příklad 3

Výdaje příštích období byly zaúčtovány v hodnotě 200. Náklad, který se váže k této položce, byl již odečten pro daňové účely.

Řešení

Daňová základna výdajů příštích období je 200.

Příklad 4

Rezerva na pokuty a penále byla zaúčtována v hodnotě 250. Pokuty a penále nejsou odčitatelné pro daňové účely.

Řešení

Daňová základna rezervy na pokuty a penále je 250.

Příklad 5

Závazek z úvěru má účetní hodnotu 100. Splacení úvěru nebude mít daňový dopad.

Řešení

Daňová základna závazku z půjčky je 100.

Uznání odložených daňových závazků a pohledávek

Odložený daňový závazek uznat pro všechny zdanitelné přechodné rozdíly. Odloženou daňovou pohledávku uznat v rozsahu, ve kterém je pravděpodobné, že bude k dispozici zdanitelný zisk. Na konci účetního období přehodnotit, zda se změnil předpoklad zdanitelného zisku ve vztahu k neuznaným pohledávkám.

Oceňování

Odložené daňové závazky a pohledávky se oceňují ve výši daňové sazby, která bude platná pro období, ve kterém bude realizována pohledávka nebo splatný závazek.

Uznání odložené daně

Odložená daň se uzná jako náklad ve výsledovce, pokud související transakce není uznána přímo ve vlastním kapitálu.

Příklad

Pořizovací cena dlouhodobého hmotného majetku je 560 000, účetní odpis rovnoměrný, doba odepisování 4 roky. Daňové odpisy jsou rovnoměrné, odpis v prvním roce 20 %, v dalších letech 40 %. Sazba daně je 19 %.

Vypočítejte a zaúčtujte odloženou daň v jednotlivých letech.

Řešení

Vypočítáme účetní a daňové odpisy pro stanovení účetní hodnoty a daňové základny aktiva.

- Účetní hodnota = účetní zůstatková cena = pořizovací cena - oprávky (účetní)
- Daňová základna = daňová zůstatková cena = pořizovací cena - oprávky (daňové)

Rok	Účetní odpisy	Účetní hodnota	Daňové odpisy	Daňová základna
1.	140 000	420 000	112 000	448 000
2.	140 000	280 000	224 000	224 000
3.	140 000	140 000	224 000	0
4.	140 000	0	0	0
Celkem	560 000	---	560 000	---

Odloženou daň vypočítáme jako rozdíl mezi účetní hodnotou a daňovou základnou vynásobený daňovou sazbou, platnou v období, kdy bude odložená daň uplatněna nebo nárokována.

Rozhodneme, zda se jedná o odloženou daňovou pohledávku nebo závazek.

Pokud je účetní hodnota aktiva vyšší než daňová základna, jedná se o odložený daňový závazek.

Pokud je účetní hodnota aktiva nižší, než je daňová základna, jedná se o odloženou daňovou pohledávku.

Výpočet odložené daně:

Rok	Účetní hodnota	Daňová základna	Rozdíl	Odložená daň*	Odložená daň P/Z	K zaúčtování
1.	420 000	448 000	28 000	5 320	Pohledávka (-)	(-) 5 320
2.	280 000	224 000	56 000	10 640	Závazek (+)	(+) 15 960
3.	140 000	0	140 000	26 600	Závazek (+)	(+) 15 960
4.	0	---	0	0	---	(-) 26 600

* odložená daň = rozdíl · sazba daně 19 %

Účtování o odložené dani:

Rok	Název operace	Částka
1.	Účtování odložené daňové pohledávky	5 320
2.	Účtování odloženého daňového závazku	15 960
3.	Účtování odloženého daňového závazku	15 960
4.	Účtování odložené daňové pohledávky	26 600

N - Odložená daň		Odložená daňová pohledávka a závazek	
2.	15 960	1.	5 320
3.	15 960	2.	15 960
		3.	15 960
		4.	26 600

Vysvětlivky k účtování:

Vypočítaná daňová pohledávka nebo závazek je konečným stavem rozvahového účtu „Odložená daňová pohledávka a závazek“. K zaúčtování je rozdíl mezi konečným stavem v předchozím a následujícím roce.

V případě, že účetní jednotka začne účtovat o odložené dani prvním rokem, odložená daň za předchozí roky se zúčtuje do vlastního kapitálu.

Příklad

Zadání je stejné jako v předchozím příkladu, s tím rozdílem, že účetní jednotka účtuje o odložené dani až od třetího roku, kdy bylo zařízení zařazeno do užívání.

Řešení**Výpočet odložené daně:**

Rok	Účetní hodnota	Daňová základna	Rozdíl	Odložená daň*	Odložená daň P/Z	K zaúčtování
2.	280 000	224 000	56 000	10 640	Závazek (+)	(+) 10 640
3.	140 000	0	140 000	26 600	Závazek (+)	(+) 15 960
4.	0	---	0	0	---	(-) 26 600

* odložená daň = rozdíl · sazba daně 19 %

Účtování o odložené dani:

Rok	Číslo	Název operace	Částka
2.	1.	Účtování odloženého daňového závazku	10 640
3.	2.	Účtování odloženého daňového závazku	15 960
4.	3.	Účtování odložené daňové pohledávky	26 600

N - Odložená daň		Odložená daňová pohledávka a závazek	
2.	15 960		1. 10 640
		3.	26 600
	3.	26 600	2.
			15 960
VK - Nerozdělený zisk			
1.	10 640		

Kompensace daňových závazků a daňových pohledávek

Účetní jednotka kompenzuje odložené daňové pohledávky a závazky za předpokladu, že má ze zákona právo kompenzace splatných daňových pohledávek a závazků a odložené daňové pohledávky a závazky se vztahují k daním ze zisku, které jsou vybírány stejným daňovým úřadem za stejnou zdaňovanou jednotku.

Příklad

Účetní jednotka eviduje k rozvahovému dni níže uvedené účetní a daňové hodnoty aktiv a závazků. Rozhodneme, zda se jedná o odloženou daňovou pohledávku, nebo závazek.

Položka	Účetní hodnota	Daňová základna
Dlouhodobý majetek	330	310
Pohledávky z obchodních vztahů (OV)	90	60
Rezervy	90	80

Řešení

Pokud je účetní hodnota aktiva vyšší než daňová základna, jedná se o odložený daňový závazek. Pokud je účetní hodnota aktiva nižší, než je daňová základna, jedná se o odloženou daňovou pohledávku.

Pokud je účetní hodnota závazku vyšší než daňová základna, jedná se o odloženou daňovou pohledávku. Pokud je účetní hodnota závazku nižší než daňová základna, jedná se o odložený daňový závazek.

Položka	Účetní hodnota	Daňová základna	Rozdíl	Odložená daň
Dlouhodobý majetek	330	310	20	Závazek
Pohledávky z OV	90	60	30	Závazek
Rezervy	90	80	- 10	Pohledávka
Celkem	---	---	40	40 · 0,19 = 7,6

Výsledná odložená daň je odložený daňový závazek v hodnotě 7,6.

Účtování

N - Odložená daň		Odložená daňová pohledávka a závazek	
1.	7,6		1. 7,6

Shrnutí

Standard IAS 12 se aplikuje v účetnictví pro daně ze zisku a odložené daně ze zisku. Standard definuje odložené daňové závazky jako částky daně ze zisku splatné v budoucím období z titulu zdanitelných přechodných rozdílů a odložené daňové pohledávky jako částky daně ze zisku nárokovatelné v příštích obdobích z titulu odčitatelných přechodných rozdílů; převedených nevyužitých daňových ztrát; převedených nevyužitých daňových odpočtů. Odložená daň vzniká z rozdílů účetních hodnot a daňových základů aktiv, případně pasiv. Daňová základna aktiva je částka, která bude odčitatelná pro daňové účely proti jakémukoliv ekonomickému užítku, který účetní jednotka získá, když ekonomický užitek uhradí účetní hodnotu aktiva. Pokud tyto ekonomické užítky nebudou zdanitelné, daňová základna aktiva se rovná jeho účetní hodnotě. Daňová základna závazku je jeho účetní hodnota snižená o položky, které budou odčitatelné pro daňové účely v budoucích obdobích. Odložený daňový závazek se uznává pro všechny zdanitelné přechodné rozdílly. Odložená daňová pohledávka se uzná v rozsahu, ve kterém je pravděpodobné, že bude k dispozici zdanitelný zisk. Odložená daň se uznává jako náklad ve výsledovce, pokud související transakce není uznána přímo ve vlastním kapitálu.

Otázky k opakování

- 1) Vysvětlete cíl a rozsah působnosti IAS 12.
- 2) Definujte základní pojmy IAS 12 (odložený daňový závazek, odložená daňová pohledávka, přechodné rozdílly zdanitelné, přechodné rozdílly odpočitatelné, daňová základna).
- 3) Vysvětlete postup výpočtu a uznání odložené daně.
- 4) Popište účtování odložené daně.

17 DOPADY ZMĚN SMĚNNÝCH KURZŮ CIZÍCH MĚN – IAS 21

IAS 21 THE EFFECTS OF CHANGES IN FOREIGN EXCHANGE RATES

Cíl kapitoly

Po prostudování kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezit cíl a rozsah působnosti IAS 21.
- Definovat základní pojmy používané v IAS 21.
- Vymezit podmínky výchozího a následného uznání transakcí v cizích měnách a uznání kurzových rozdílů.
- Určit prováděcí měnu a změny v prováděcí měně.

Cíl standardu

Cílem standardu je stanovit, jak zahrnout transakce v cizí měně a zahraniční aktivity do účetní závěrky a jak převést účetní závěrku na měnu vykazování. Základní otázkou při zachycování transakcí v cizích měnách je rozhodnout, který směnný kurz používat a jak v účetní závěre vykazovat účinek změn směnných kurzů.

Rozsah působnosti

Standard se použije při zachycení transakcí v cizích měnách, při převodu účetních závěrek zahraničních jednotek, které jsou zahrnovány do účetní závěrky účetní jednotky pomocí konsolidace a při převodu výkazů do měny vykazování.

Definice používaných termínů:

Měna vykazování (presentation currency) je měna používaná při prezentaci účetní závěrky.

Závěrkový kurz (closing rate) je okamžitý směnný kurz k rozvahovému dni.

Směnný kurz (exchange rate) je směnný poměr dvou měn.

Cizí měna (foreign currency) je měna odlišná od funkční (prováděcí) měny.

Funkční měna (functional currency) je měna hlavního ekonomického prostředí, kde účetní jednotka působí.

Kurzový rozdíl (exchange difference) je rozdíl vzniklý z přepočtu jedné měny na měnu jinou za použití různých kurzů.

Peněžní položky (monetary items) jsou držené peníze, aktiva nebo závazky, které budou inkasovány nebo uhrazeny ve fixních peněžních částkách nebo peněžních částkách, které lze stanovit, například pohledávky z obchodního styku, závazky z obchodního styku nebo úvěry.

Nepeněžní položky (non-monetary items) jsou částky předplacené za zboží a služby, pozemky, budovy, zařízení, nehmotná aktiva, goodwill, zásoby.

Transakce v cizích měnách

Výchozí uznání

Transakce uskutečněná v **cizí měně** je uznána ve funkční měně v částce přepočtené směnným kurzem k datu transakce. Standard povoluje používání průměrných týdenních, měsíčních nebo ročních kurzů. Datum uskutečnění transakce je okamžik, ke kterému daná transakce splňuje kritéria pro uznání dle příslušného standardu nebo Koncepčního rámce.

Vykazování k následným rozvahovým dnům a uznání kurzového rozdílu

Přehled vykazování k následným rozvahovým dnům a uznání kurzových rozdílů podává následující tabulka.

Kurzové rozdíly při vykazování v cizích měnách dle IAS 21 uvádí následující tabulka:

Položka	Použitý kurz pro přepočítání	Uznání kurzového rozdílu
Peněžní položky v cizí měně	Směnný kurz k datu účetní závěrky	V období vzniku ve výsledovce
Nepeněžní položky v historických cenách	Směnný kurz k datu transakce	Nevzniká
Nepeněžní položky v reálné hodnotě	Směnný kurz k datu stanovení reálné hodnoty	V položce vlastního kapitálu

Funkční měna

Pokud účetní jednotka působí ve více zemích, není vždy jasné, která měna by měla být funkční měnou jednotky. V souladu se standardem by měla účetní jednotka uvážit:

- která měna nejvíce ovlivňuje tržby,
- která země vytváří významné konkurenční prostředí, a ovlivňuje tak prodejní ceny,
- která měna nejvýznamněji ovlivňuje náklady (mzdové, materiálové apod.), které musí účetní jednotka vynaložit při výrobě a poskytování služeb,
- ve které měně jsou vytvářeny peněžní toky z finanční činnosti.

Pokud dojde ke změně výše uvedených **podmínek**, může účetní jednotka svoji funkční měnu změnit. V případě změny funkční měny přepočítá jednotka veškeré peněžní i nepeněžní položky směnným kurzem mezi novou a původní funkční měnou.

Pokud je měna vykazování odlišná od funkční měny, jednotka přepočítá aktiva a závazky závěrkovým kurzem, výnosy a náklady kurzem k datu uskutečnění transakce (lze použít i průměrný kurz). Kurzový rozdíl se vykáže jako samostatná položka vlastního kapitálu.

Kurzové rozdíly při rozdílu měny vykazování a funkční měny uvádí tabulka níže:

Položka	Použitý kurz pro přepočítání	Uznání kurzového rozdílu
Aktiva, závazky	Směnný kurz k datu účetní závěrky	Samostatná položka vlastního kapitálu
Vlastní kapitál (bez nerozděleného zisku)	Směnný kurz k datu transakce	Nevzniká
Náklady a výnosy	Směnný kurz k datu transakce (pro zjednodušení průměrný kurz za období)	Samostatná položka vlastního kapitálu

Příklad

Účetní jednotka, obchodní společnost, sestavila účetní závěrku k 31. 12. 20X3 v Kč.

Rozvaha účetní jednotky k 31. 12. 20X3 v tis. Kč:

Aktiva	Běžné období			Pasiva	Běžné období
	Brutto	Korekce	Netto		
Dlouhodobý majetek	1 000	100	900	Vlastní kapitál	900
Budova	1 000	100	900	Základní kapitál	400
				Nerozdělené zisky	500
Oběžná aktiva	1 200		1 200	Závazky	1 200
Pohledávky	700		700	Závazky (krátkodobé)	1200
Peníze	500		500		
Aktiva celkem	2 200	100	2 100	Pasiva celkem	2 100

Nerozdělený zisk v hodnotě 500 se skládá z nerozděleného zisku v roce 20X3 ve výši 100, v roce 20X2 v hodnotě 300, v roce 20X1 v hodnotě 100.

Výkaz zisku a ztráty k 31. 12. 20X3 v tis. Kč:

Položka	Částka
Výnosy celkem	900
Náklady celkem	800
Výsledek hospodaření	100

Vývoj kurzů:

Při vzniku jednotky (vklad základního kapitálu)	26 Kč/1 EUR
Průměrný kurz v roce 20X1	26 Kč/1 EUR
Průměrný kurz v roce 20X2	25 Kč/1 EUR
Průměrný kurz v roce 20X3	24 Kč/1 EUR
Kurz k 31. 12. 20X3	23,5 Kč/1 EUR

Převeďte výkazy k 31. 12. 20X3 do měny EUR a struktury požadované IFRS.

Řešení:

Položky aktiv a závazků přepočítáme směnným kurzem k datu účetní závěrky.

Položky nákladů a výnosů průměrným kurzem v daném roce.

Kurzové rozdíly uznáme jako samostatnou položku vlastního kapitálu.

Výpočet nerozděleného zisku:

$$3,8 \text{ (rok 20X1)} + 12 \text{ (rok 20X2)} + 4,2 \text{ (rok 20X1)} = 20$$

Výpočet kurzového rozdílu:

$$\text{Aktiva celkem} = 89; \text{základní kapitál} + \text{cizí zdroje} = 86; \text{kurzový rozdíl} = 89 - 86 = 3$$

Výkaz o finanční pozici k 31. 12. 20X3 v tis. EUR:

Položka	Částka (v tis. EUR)
Aktiva celkem	89
Pozemky, budovy, zařízení	38
Oběžná aktiva	51
Vlastní kapitál a cizí zdroje celkem	89
Krátkodobé závazky	51
Základní kapitál	15
Kurzový rozdíl	3
Nerozdělené zisky	20

Údaje ke zveřejnění:

Standard požaduje zveřejnit následující údaje:

- Částku kurzových rozdílů obsažených v čistém zisku či ztrátě za období.
- Čisté kurzové rozdíly klasifikované jako vlastní kapitál, jejich hodnoty na začátku a konci účetního období.

Pokud se při vykazování používá měna odlišná od prováděcí měny, zveřejní se důvody. Rovněž je třeba zveřejnit důvody změn v prováděcí měně.

Shrnutí

Základní otázkou při zachycování transakcí v cizích měnách je rozhodnout, který směnný kurz používat a jak v účetní závěrce vykazovat finanční účinek změn směnných kurzů. Standard se použije při zachycení transakcí v cizích měnách, při převodu účetních závěrek zahraničních jednotek, které jsou zahrnovány do účetní závěrky jednotky pomocí konsolidace, a při převodu výsledovky a rozvahy do měny vykazování. Standard definuje používané termíny měna vykazování, závěrkový kurz, směnný kurz, cizí měna, prováděcí měna, kurzový rozdíl, peněžní položky, zahraniční jednotka, čistá investice v zahraničním subjektu. Standard popisuje způsoby výchozího uznání transakcí uskutečněných v cizí měně v měně prováděcí. Standard popisuje způsoby vykazování peněžních a nepeněžních položek k následným rozvahovým dnům a uznání kurzových rozdílů vyplývajících z těchto transakcí. Standard poskytuje návod k určení prováděcí měny včetně podmínek pro její změnu. Standard popisuje situaci, kdy je měna vykazování odlišná od prováděcí měny. Standard stanovuje údaje nutné pro zveřejnění.

Otázky k opakování

- 1) Vysvětlete cíl a rozsah působnosti IAS 21.
- 2) Definujte základní pojmy (měna vykazování, závěrkový kurz, směnný kurz, cizí měna, prováděcí měna, kurzový rozdíl, peněžní položky, zahraniční jednotka, čistá investice v zahraničním subjektu).
- 3) Vysvětlete způsob výchozího uznání transakcí v cizích měnách.
- 4) Vysvětlete způsob vykazování transakcí v cizích měnách k následným rozvahovým dnům a uznání kurzových rozdílů.
- 5) Charakterizujte prováděcí měnu a změny v prováděcí měně.

LITERATURA

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013 o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků, o změně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES a o zrušení směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0034&from=CS>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002 ze dne 19. července 2002 o uplatňování mezinárodních účetních standardů, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 297/2008 ze dne 11. března 2008. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002R1606:20080410:CS:PDF>

Nařízení Komise (ES) č. 1126/2008 ze dne 3. listopadu 2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002, ve znění pozdějších předpisů (konsolidované znění). In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20160101&from=EN>

Nařízení Komise (EU) 2016/2067 ze dne 22. listopadu 2016, kterým se mění nařízení (ES) č. 1126/2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002, pokud jde o Mezinárodní standard účetního výkaznictví 9. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R2067&from=EN>

Nařízení Komise (EU) 2017/1986 ze dne 31. října 2017, kterým se mění nařízení (ES) č. 1126/2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002, pokud jde o mezinárodní standard účetního výkaznictví 16. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1986&from=EN>

Nařízení Komise (EU) 2016/1905 ze dne 22. září 2016, kterým se mění nařízení (ES) č. 1126/2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002, pokud jde o mezinárodní standard účetního výkaznictví 15. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R1905&from=EN>

DVOŘÁKOVÁ, Dana. *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS*. 5. aktualizované a přepracované vydání. Brno: BizBooks, 2017. 368 stran. ISBN 978-80-265-0692-8.

HÝBLOVÁ, Eva a Petr SVOBODA. *Mezinárodní standardy účetního výkaznictví*. 2016. Studijní materiály předmětu Mezinárodní účetní standardy.

IFRS FOUNDATION (2018). *Conceptual Framework for Financial Reporting*. *ifrs.org* [online]. 2018 [cit. 25. 12. 2019]. Dostupné z: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/framework.pdf>

KRUPOVÁ, Lenka. *IFRS: mezinárodní standardy účetního výkaznictví, interpretace a aplikace v podnikové praxi*. 3. vydání. Praha: 1. Vox, 2019. ISBN 978-80-87480-70-0.

KRUPOVÁ, Lenka. *Leasingy podle IFRS: IFRS 16 leasingy, praktické aplikace, příklady*. Praha: 1. Vox, 2017. ISBN 978-80-87480-54-0.

International financial reporting standards: as issued at 1 January 2011. Part A. London: International Accounting Standards Board, 2011. ISBN 978-1-907877-01-8

International financial reporting standards: as issued at 1 January 2011. Part B. London: International Accounting Standards Board, 2011. ISBN 978-1-907877-02-5

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví
Studijní text

Ing. Eva Hýblová, Ph.D.

Mgr. Ing. Filip Hampl

Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo náměstí 617/9, 601 77 Brno
1., elektronické vydání, 2020

ISBN 978-80-210-9580-9

